Cristian Troncotă

GLORIE ȘI TRAGEDII

Momente din istoria Serviciilor de informații și contrainformații române pe Frontul de Est (1941-1944)

NEMIRA

Cristian Troncotă

GLORIE ŞI TRAGEDII

Momente din istoria Serviciilor de informaţii şi contrainformaţii române pe Frontul de Est (1941-1944)

.A.I

2005

57(498) "1941/1944"
(498:L-11) "1941/1944"
ievici, Ion
.40

Coperta: LUMINIȚA CATANĂ

2005

CRISTIAN TRONCOTĂ

GLORIE ȘI TRAGEDII

© Editura NEMIRA, 2003

Comercializarea în afara granițelor țării fără acordul editurii este interzisă.

Difuzare:

S.C. Nemira & Co, B-dul Ion Mihalache nr. 125, sector 1, București
Tel.: 0788NEMIRA; 224.14.28; 224.10.08; Tel./Fax: 224.18.50

Clubul cărții: O.P. 2 CP. 52 , București

e-mail: difuzare@nemira.ro
www.nemira.ro

ISBN 973-569-577-4

INTRODUCERE

Reconstituirea fluxului informațional obținut și difuzat de Serviciile Secrete românești, precum și analiza eficienței „armei" informațiilor la fundamentarea celor mai importante decizii politico-diplomatice și militare stabilite de cercurile guvernamentale de la București, în perioada campaniei armatei române pe Frontul de Est, constituie în planul cercetării o acțiune deloc ușoară. Avem în vedere accesul limitat la sursele de prima mână, interne și externe, dar mai ales faptul că multe documente originale au fost fie distruse (în noiembrie 1944, din ordinul generalului Ilie Crețulescu), fie ridicate de comandamentele trupelor de ocupație sovietică și transportate la Moscova, începând cu aprilie 1945. La această situație trebuie adăugat și faptul că dublurile unor documente rămase au fost supuse, în anii 50-60, unui proces de triere în comisiile de cenzură ale aparatului de partid și ale securității, prin care s-a urmărit scoaterea din circuitul cercetării a acelora care prin conținutul lor, puteau compromite, imaginea URSS și a comunismului. Așa se explică scoaterea lor din unitățile arhivistice originale și răspândirea prin diverse depozite și fonduri arhivistice – a căror prelucrare și indexare nu s-a finalizat spre a fi accesibile istoriografiei –, ceea ce îngreunează atât cercetarea, cât și interpretarea acestora. Cu rezerva că demersul nostru arhivistic, în directă conexiune cu cele mai recente și valoroase apariții de specialitate, nu reprezintă decât stadiul actual al cercetării, ne-am încumetat să întocmim prezenta lucrare.

Avem în față un triptic ce dezvăluie o serie de aspecte, în mare parte inedite sau mai puțin cunoscute în istoriografie. O primă secțiune cuprinde, alături de o schiță biografică despre viața și cariera colonelului Ion Lissievici – cel care a condus importante structuri informative românești –, câteva studii și analize asupra documentelor de informare (sinteze, note, rapoarte) întocmite de principalele Servicii de informații și contrainformații care au însoțit Marele Cartier General al armatei române în campania de pe Frontul de Est. A doua parte inserează consemnările memorialistice ale colonelului Ion Lissievici, referindu-se în detaliu la perioada mai 1941-decembrie 1943, când s-a aflat la comanda Secției I informații din SSI și a condus direct Eșalonul Mobil pe parcursul operațiilor militare. Memorialistul mai face scurte, dar foarte interesante, referiri și la intervalul septembrie-decembrie 1944, când a îndeplinit funcția de director al Serviciului de Informații al Armatei Române (noua titulatură a SSI). A treia secțiune a lucrării prezintă o colecție de documente ce restabilește, în esență, cadrul tehnico-metodologic în limitele căruia a fost configurată și s-a desfășurat întreaga activitate informativ-operativă a instituțiilor specializate în procurarea și valorificarea informațiilor de interes pentru apărarea siguranței naționale.

Așadar, ni se oferă spre lectură o carte cu și despre spioni, cu întâmplări senzaționale și momente de suspans, dar și o încercare de reconstituire și analiză istorică a contribuției instituțiilor românești specializate la fundamentarea deciziilor cu caracter militar și la inițierea măsurilor contrainformative impuse de configurația frontului.

Lucrarea se adresează nu numai specialiștilor, ci unui public larg iubitor de lecturi istorice, și aceasta în virtutea opiniei unora – printre care se numără și autorul lucrării de față – că un „stil" științific poate fi, câteodată, mai captivant decât literaturizarea, cu

condiția ca reconstituirea istorică să se bazeze în exclusivitate atât pe forța de susținere a documentelor, cât și pe ineditul lor.

Ne-am limitat la Frontul de Est – perioada 1941-1944 –, întrucât istoriografia română anterioară anului 1990 a acordat mai puțin spațiu acestor evenimente, din motive asupra cărora nu avem căderea, și nici nu este locul, să mai zăbovim.

S-a afirmat însă în istoriografia română de după 90, și nu fără temei, că armata română a intrat în cel de-al doilea război mondial (22 iunie 1941) mai nepregătită decât în 1916. Ea s-a dovedit slab echipată cu blindate, iar aviația, deși dispunea de un personal bine pregătit, era departe de a corespunde războiului pe Frontul de Est. Prin participarea României la războiul contra URSS, conducătorul statului român, generalul Ion Antonescu, a dorit să refacă prin foc și sânge moralul poporului și al armatei, grav afectat în urma cedărilor teritoriale din vara anului 1940. Pentru recuperarea teritoriilor, armata română nu a avut practic de ales decât să se bată într-un viitor apropiat și în orice condiții, ceea ce înseamnă că decizia de a intra în război la 22 iunie 1941 – decizie ce a aparținut în exclusivitate generalului Ion Antonescu – s-a bazat mai mult pe obsesia refacerii demnității naționale, decât pe rațiuni pur militare. Din analiza documentelor de informare operativă curentă, rezultă că SSI – principalul Serviciu Secret al țării – l-a prevenit din timp pe conducătorul statului asupra pericolului pe care-l reprezintă un eventual război împotriva „colosului de la răsărit", adică URSS. Este dovada cea mai clară și de necontestat că Serviciul de informații și-a îndeplinit misiunea pentru care a fost conceput și în limitele căreia a acționat. Și insistăm asupra rolului de prevenire, întrucât nu ne aflăm în fața unui fapt minor, ci dimpotrivă, a unuia de o excepțională gravitate. Bunăoară, SSI s-a pronunțat ferm – în sinteza informativă din aprilie 1941 privind pregătirile de război ale URSS și ale forțelor sale militare și economice – că toți aceia care se încumetă la un atac neprovocat, în eventualitatea unui eșec pe Frontul de Est, oferă pe tavă posibilitatea Armatei Roșii de a-și duce la îndeplinire obiectivul strategic: mutarea teatrului de operații pe teritoriul inamicului și continuarea acțiunilor militare până la distrugerea lui. Prin distrugerea inamicului, doctrina militară a Armatei Roșii înțelegea impunerea regimului sovietic, adică bolșevizarea.

Privită dintr-o astfel de perspectivă, se poate susține că întreaga campanie a armatei române pe Frontul de Est a stat sub pecetea eroismului și a gloriei străbune, dar și a marilor tragedii. Glorie, pentru că unitățile române, inclusiv structurile de informații și contrainformații angajate în operații militare, au adus un aport substanțial la obținerea unor victorii răsunătoare în spiritul tradiției. De pildă, cucerirea Odessei a fost considerată, pe bună dreptate, de specialiști, ca una dintre cele mai mari operații de asediu din secolul XX, dar soldată, e adevărat, cu pierderi foarte grele. Succese s-au mai repurtat și în perioada operațiilor militare din Crimeea, acolo unde unitățile armatei române au secondat în bune condiții armatele germane aliate, iar Serviciile de informații și-au demonstrat, la rândul lor, utilitatea. În contul reușitelor mai trebuie trecută și oportunitatea informațiilor obținute de SSI, care, valorificate inteligent și cu prudență, au dus la declanșarea unei anchete efectuate de Comisia medico-legală a Crucii Roșii internaționale, formată din experți, printre care și sovietici. Ca finalitate, investigațiile au scos la iveală cruzimea represiunilor dezlănțuite de NKVD (Serviciul de securitate sovietic) în Basarabia, imediat după anexarea provinciei la URSS. Victime au fost câteva mii de români, ridicați de la casele lor și asasinați, iar trupurile neînsuflețite aruncate la repezeală în gropi comune.

Au existat și tragedii, pentru că, în paralel cu victoriile, armata română a cunoscut și amare înfrângeri, ca, de exemplu, la Stalingrad, Cotul Donului și Stepa Calmucă, și nu

întotdeauna din cauza lor, ori a lipsei de informații despre tăria forțelor și dispozitivul inamicului.

O mare tragedie s-a petrecut la Odessa, imediat după ocuparea orașului. Totul a fost posibil și într-un mod absolut inutil pentru organismul militar, întrucât autoritățile românești, deși au fost prevenite la timp de Serviciile de informații, sistemul de comunicații a funcționat defectuos, iar deciziile privind represaliile s-au luat din nou sub presiunea evenimentelor, a stărilor emoționale ori a unor resentimente prea puțin justificate. De data aceasta, victimă a răzbunărilor a căzut populația civilă din Odessa – mai precis „comuniștii și evreii" – dar lucrurile nu au stat mai bine nici în ceea ce privește deportarea unor categorii de țigani (hoți, criminali, recidiviști etc.). Gândită ca o măsură de protecție a populației românești din interiorul țării, și în scopul de a-i liniști pe conaționali prin reducerea infracționalității în contextul unei stări de spirit destul de tensionate, totuși, prin modul defectuos în care s-a realizat, efectul deportării a fost, dacă nu contrar, cel puțin situat departe de așteptări.

Au fost însă și circumstanțe, și nu puține, în care autoritățile românești, civile și militare, au dovedit un profund spirit umanitar, ca, de exemplu, atunci când s-au opus cu înverșunare intențiilor germane de a gaza catacombele Odessei, acolo unde activa o puternică grupă de partizani (numiți „teroriști" în documentele SSI), condusă de ofițeri ai Serviciilor Secrete sovietice. Mișcarea de partizani – nepermisă de legile războiului din acel timp și care a cuprins doar o mică parte a populației civile sovietice, dar bine instruită și înarmată, de ofițeri NKVD, pentru misiuni speciale de diversiune și sabotaj – a fost o realitate pe Frontul de Est, cu care s-au confruntat în primul rând serviciile de informații românești. Fluxul informațional despre această problemă, bine documentat, analizat și difuzat la timp, pe momente operative, certifică, fără îndoială, un profesionalism de bună calitate în contul agenților infiltrați ori dirijați de Serviciile Secrete românești, recunoscut, de altfel, imediat după război, chiar de foștii adversari. Numai că profesionalismul și dăruirea până la sacrificiu ale celor mulți și tăcuți care au îmbrăcat haina militară, altoite pe credința nestrămutată în justețea idealului pentru care au luptat – respectiv, eliberarea teritoriilor răpite prin forță de URSS, în 26-27 iunie 1940 –, nu au fost suficiente pentru a se asigura victoria finală. A urmat sovietizarea, poate cea mai mare tragedie a poporului român ce avea să-și pună puternic amprenta pe evoluția țării o perioadă de cel puțin o jumătate de veac.

Iată deci că tripticul nostru pe care-l oferim spre lectură se bazează în totalitate pe atestări documentare și mărturii de certă valoare istorică despre o serie de fapte și evenimente, unele incomode, dacă nu chiar extrem de dureroase. Dar am plecat de la convingerea că este absolut necesar ca ele să vadă lumina tiparului, întrucât asumarea propriului trecut – ceea ce nu înseamnă, cum greșit înțeleg unii, că noi, cei de azi, suntem obligați să plătim pentru greșelile unora de atunci – ar fi o dovadă de maturitate pe care trebuie să o depășim.

3-4 octombrie 2000

AUTORUL

LISTA ABREVIERILOR

Arh. MAE – Arhiva Ministerului Afacerilor Externe
Arh. MR – Arhivele Militare Române
Arh. NIC – Arhiva Națională Istorică Centrală
Bir. – Birou
BND – Blocul Național-Democratic
C 4 A – Corpul 4 Armată
CFR – Căile Ferate Române
CF – Căile Ferate
C.I. – Centrul Informativ (Odessa, Chișinău ș.a.)
G. Publici – Gardieni Publici
GKPDU – Glavnoe Komandavornie Partizanskaya Dvijenio Ucraina (Comandamentul General al Mișcării Partizanilor din Ucraina)
MCG – Marele Cartier General
MONT – Secție a Marelui Stat-Major care se ocupa de mobilizarea și organizarea națională a teritoriului
MStM – Marele Stat-Major
M.S. Regele – Majestatea Sa Regele
MU – Mari Unități
NKVD – Narodnîi Komisariat Vnutrenih Del (Comisariatul Poporului pentru Afaceri Interne)
OKW – Ober Kommander der Wehrmacht (Înaltul Comandament al Wehrmachtului)
O.O. – Osobîie Otdelî (Organe de supraveghere și contraspionaj ale statului sovietic)
PCM – Președinția Consiliului de Miniștri
PNL – Partidul Național Liberal
PNȚ – Partidul Național Țărănesc
PSD – Partidul Social-Democrat
PTT – Poșta, Telefon, Telegraf
R. 4 art. grea – Regimentul 4 artilerie grea
SIA – Serviciul de Informații al Artileriei
SSI – Serviciul Special de Informații
SSI Aero – Serviciul Special de Informații al Aeronauticii
t.f.f. – Telegrafie fără fir

Această activitate [de informații și contra-informații] a fost apreciată ca normală oricărui serviciu de informații și ca atare [sovieticii] nu au nimic de imputat SSI.

Col. Ion Lisslevici

PARTEA I

STUDII

INFORMAȚII ȘI CONTRAINFORMAȚII PE FRONTUL DE EST (1941-1944)

1. MOMENTE DIN VIAȚA ȘI CARIERA UNUI OFIȚER DE ELITĂ: ION LISSIEVICI

Cel care avea să urmeze o carieră cu totul deosebită în principalele Servicii de informații românești (Secția a 2-a din MStM și Serviciul Special de Informații) și care tocmai din acest motiv a făcut ani grei de temniță în pușcăriile regimului comunist din România, Ion Lissievici, s-a născut la 29 ianuarie 1896 (stil nou) în Iași. Provenea dintr-o familie de români ortodocși. Tatăl său, Ioan, fusese și el ofițer (căpitan de administrație), iar după pensionare a îndeplinit funcția de ajutor de primar în orașul Focșani, acolo unde își cumpărase o casă modestă, formată din patru camere, și se mutase cu întreaga familie. Mama sa, Amelia, casnică, s-a ocupat cu treburile gospodărești și educarea celor cinci copii. Fratele cel mare, Mihai, urmase cariera armelor, fiind pensionat în 1938, cu gradul de locotenent-colonel, iar mezinul, Emilian, fusese consilier la Curtea Administrativă din București, apoi la Secția Administrativă din Ministerul Afacerilor Interne. A avut și două surori: Cornelia Elena – căsătorită cu farmacistul Petre Mihăiescu din Constanța – și Adela –, de profesie farmacistă, care a fost căsătorită cu doctorul State Drăgănescu, medic primar de boli nervoase la spitalul Colentina. Iată deci o modestă, dar ambițioasă, familie de români de pe plaiurile moldovene, cu copii care și-au dorit și au reușit să se realizeze prin propriilor forțe și atât cât le-a permis contextul, uneori dramatic, al timpului.

Cel de-al doilea dintre copiii familiei Lissievici, Ion, și-a făcut studiile primare în orașul natal, optând apoi pentru o carieră militară. A urmat Gimnaziul Militar din Craiova și Liceul Militar din Iași. Cu 45 de zile înainte de intrarea României în primul război mondial a absolvit Școala Militară de Artilerie, Geniu și Marină, fiind înaintat la gradul de sublocotenent și repartizat la Regimentul 11 artilerie. Cu această unitate a participat la campaniile militare din toamna anului 1916, în primăvara și vara anului 1917, deținând, succesiv, funcțiile de comandant de secție și de baterie. A făcut parte din unitățile operative care urmau să execute manevra de la Flămânda, apoi s-a remarcat în luptele de la Bran, Dragoslavele și Câmpulung (1916), Mărăști și Oituz (1917), fiind decorat cu ordinele „Coroana României" și „Steaua României clasa a IV-a". În calitate de adjutant al Regimentului și de agent de legătură cu Brigada 11 infanterie, a participat la campania din 1919 pentru apărarea granițelor României Mari. A fost prezent la forțarea Tisei și în luptele de la Tisa-Bö, Szolnok, Rekas și Aboni, pe teritoriul Ungariei. Pentru curajul, dăruirea și profesionalismul în meseria armelor a primit ordinul „Steaua României" cu spade și panglica de virtute militară,

precum și medaliile „Crucea comemorativă", „Victoria", „Bărbăție și credință". Ulterior, în 1924, a primit „Coroana României de pace" în grad de ofițer[1].

În perioada martie-octombrie 1925 a îndeplinit funcția de comandant de companie la Regimentul 10 infanterie, iar până la 30 aprilie 1926 a urmat cursurile de ofițeri stagiari de stat-major, când a fost numit în statul-major al Diviziei 6 infanterie ca ofițer stagiar. Începând cu noiembrie 1926 și până la 31 octombrie 1930 a făcut parte din statul-major al Diviziei 6 infanterie, îndeplinind funcțiile de ajutor-șef de birou – la Biroul 1 – și șef al birourilor 2, 3 și 4. Între timp, la 1 octombrie 1929, a fost avansat la gradul de maior pentru „excelente calități intelectuale, morale și profesionale". Calitatea de șef al Biroului 2 din statul-major al Diviziei 6 infanterie l-a pus în contact direct cu activitatea de informații, pentru care avea să facă, începând cu anii următori și până la sfârșitul carierei, o pasiune remarcabilă.

Într-una dintre numeroasele declarații pe care le-a adresat în scris, după 1949, în fața și la cererea temuților anchetatori ai Securității regimului comunist din România, Ion Lissievici a oferit date interesante despre misiunile informative ale statului-major al Diviziei 6 infanterie, pe care l-a condus: „Biroul 1 se ocupa cu recrutarea, organizarea și mobilizarea; Biroul 2 informații și contrainformații, în timp de pace, nu avea o acțiune informativă propriu-zisă, decât în ce privește instrucția ofițerilor și a trupei cu privire la modul de acțiune în caz de război sau pe timpul războiului pentru a procura, studia, intercepta, interpreta și transmite informațiile despre trupele inamice. Din punct de vedere contrainformativ, în timp de pace, acest birou urmărea să cunoască starea de spirit a ofițerilor și trupei din subordinele diviziei. În timp de război Biroul 2 conducea întreaga acțiune informativă a trupelor din subordinea diviziei pentru procurarea informațiilor despre inamic; prezenta situația inamicului, comandantului diviziei; redacta și difuza ordinele cu privire la procurarea informațiilor; întocmea și difuza buletinele și rapoartele informative cu privire la inamic. În timp de război, Biroul 2 se ocupa cu măsurile de siguranță și pază a Comandamentului și trupelor diviziei în zona de acțiune a acestora, redactând ordinele și buletinele contrainformative. Biroul 3 se ocupa cu conducerea operațiilor în timp de război. În acest scop ținea la curent harta cu situația trupelor proprii, redacta și transmitea ordinele pe baza hotărârii comandamentului diviziei. Biroul 4 se ocupa cu situația materială, în timp de război, a comandamentului și trupelor diviziei, astfel încât să se asigure la timp cu organizările și evacuările, cu subzistențele, armamentul, agentul sanitar etc."[2]

Dacă e să comparăm aceste date cu prevederile *Instrucțiunilor privind activitatea de informații și contrainformații*, intrate în vigoare în 1927 și modificate în 1929, constatăm cu ușurință că ele corespund în esență, ceea ce ne demonstrează că Ion Lissievici a fost un ofițer foarte conștiincios, care își cunoștea și își executa întocmai îndatoririle. Acest aspect a fost sesizat în epocă de generalul Nicolae Pestrițiu, comandantul Diviziei 6 infanterie, care, în foaia calificativă pe anul 1930, îl aprecia pe Ion Lissievici ca pe un „ofițer de elită", și despre care era convins că „va cuceri cele mai înalte trepte ale ierarhiei militare"[3]. A fost imediat promovat, astfel că, în următorii doi ani (1 noiembrie 1930 – 31 octombrie 1932) Ion Lissievici a îndeplinit funcția de șef al Centrului Informativ Cernăuți, o structură informativă cu sarcini în exteriorul țării condusă direct de MStM – Secția a 2-a informații. Principala misiune a C.I.

Cernăuți era „să obțină informații pe teritoriul URSS, într-o zonă limitată la nord, aproximativ de linia Hotin-Kameneț-Podolsc, iar la sud de linia Nord Râmbnița, prelungită înainte spre Est, într-o zonă adâncă de 200 km Est de Nistru". Culegerea de informații viza armata sovietică: organizarea, încadrarea, dotarea, pregătirile de mobilizare, starea de spirit a militarilor, dar și a populației civile. Periodic, fluxul informațional era dirijat sub formă de note, rapoarte și sinteze spre MStM, Secția a 2-a informații. Pentru procurarea informațiilor, C.I. Cernăuți și subcentrele din subordine, recrutau agenți pe care îi instruiau și apoi îi infiltrau pe teritoriul sovietic cu misiuni informative.

În plan contrainformativ, C.I. Cernăuți îi revenea misiunea de a descoperi eventualele acțiuni de spionaj din zona sa de responsabilitate, pe care le semnala autorităților de resort, pentru a lua măsurile necesare. De asemenea, prin activitatea de colaborare cu Poliția, Jandarmeria și Siguranța din zona centrului, acesta mai semnala periodic starea de spirit a populației[4].

Ion Lissievici s-a implicat efectiv în reorganizarea și extinderea în zonă a întregului sistem informativ și contrainformativ. Așa de pildă, dacă înainte de numirea lui Lissievici ca șef al Centrului Informativ Cernăuți, acesta avea în componență doar un ofițer și un funcționar civil, la numai un an după venirea sa, se ajunsese deja la trei subcentre informative (Hotin, Atachi și Soroca) coordonate de ofițeri acoperiți ca delegați în comisia mixtă româno-sovietică, cu responsabilitate în zona de frontieră[5]. Prin aceste structuri organizate și conduse de Ion Lissievici s-a reușit neutralizarea unei periculoase acțiuni de spionaj sovietic îndreptate contra intereselor României, misiune care s-a realizat prin colaborarea cu serviciile similare poloneze din Lwow (Lemberg). Ofițerul român a fost decorat în 1932 de către autoritățile militare poloneze cu medalia „Polonia Restituta", clasa a V-a[6].

După plecarea de la Centrul Informativ Cernăuți, Ion Lissievici a îndeplinit, între anii 1932 și 1935, stagiul de comandă la diferite unități de artilerie și infanterie. La 1 aprilie 1935 a revenit în cadrul Secției a 2-a din MStM, ca șef al Biroului 2 (informații și contrainformații), până în noiembrie 1937, când a fost trecut la conducerea Biroului 1 (recrutare, organizare, mobilizare). Lissievici a făcut câteva destăinuiri interesante despre organizarea și principalele atribuții ale Secției a 2-a informații, din acel timp. „Procura, studia, interpreta și difuza în măsura în care aprecia necesar, la comandamentele din subordine, informațiile cu privire la: potențialul de război al eventualilor inamici cu care țara s-ar putea găsi în război". În terminologia specifică activității de informații și contrainformații militare, potențialul de război cuprindea „forțele armate, gradul lor de instrucție, dotarea cu armament de orice fel, precum și posibilitățile de ordin economic și situația politică a statelor în cauză"[7]. Informațiile erau obținute prin mijloacele oficiale: presa, colaborarea cu alte instituții ale statului (în special cu Ministerul Afacerilor Externe) sau prin schimbul de date și cooperarea cu serviciile similare ale statelor prietene. La rândul lor, mijloacele speciale – agentura secretă, interceptarea comunicațiilor și supravegherea externă (filajul) – își aduceau un aport substanțial atât la îmbogățirea fluxului informațiilor de interes, cât și la verificarea unor date și informații obținute din surse deschise sau oficiale. Pe baza acestor informații, Secția a 2-a din MStM întocmea ipotezele de mobilizare, de concentrare și primele

operații probabile ale armatelor cu care țara se putea găsi într-un conflict. În funcție de aceste ipoteze, Secția a 3-a din MStM întocmea planurile de campanie pentru primele operații ale armatei proprii[8].

Despre atribuțiile contrainformative ale Secției a 2-a, Ion Lissievici afirmă că, în principal, „urmărea să cunoască starea de spirit și moralul în cadrul armatei, să dirijeze instituția informativă și contrainformativă la comandamentele și unitățile din subordine, să concure pe cât posibil la descoperirea acțiunilor de spionaj și sabotaj, să țină la curent și să cunoască situația morală și starea de spirit a populației țării"[9]. Pentru îndeplinirea acestor misiuni, Secția a 2-a avea în structură șase birouri: 1 – căutarea informațiilor; 2 – contrainformații; 3 – studii; 4 – atașați militari; 5 – cifru; 6 – radio-ascultare.

În octombrie 1937, Ion Lissievici a fost avansat la gradul de locotenent-colonel, iar doi ani mai târziu a preluat comanda statului-major al Diviziei 35 infanterie, funcție pe care a îndeplinit-o până la 30 noiembrie 1940, când s-a transferat la MStM, Secția MONT.

Pierderile teritoriale din vara anului 1940 (Basarabia, Bucovina și Ținutul Herța – în urma ultimatumului sovietic din 26-27 iunie –, nord-estul Transilvaniei, prin arbitrajul de la Viena, din 30 august, și Cadrilaterul – județele Durostar și Caliacra din sudul Dobrogei –, în urma tratativelor de la Craiova) au zdruncinat puternic moralul organismului militar românesc.

Tinerii ofițerii din generația lui Lissievici, aflați în eșaloanele doi și trei ale organelor militare de comandă nu se simțeau cu nimic vinovați sau răspunzători de decizia regimului carlist de a ceda teritorii fără luptă. A fost și motivul pentru care au considerat ca o datorie de credință, profund patriotică, să participe cu îndrăzneală la eforturile generalului Ion Antonescu – care a preluat funcția de conducător al statului român, la 6 septembrie 1940 – de a salva țara, aflată „pe marginea prăpastiei" și de a reface moralul armatei atât de grav afectat.

Ca unul care cunoștea bine rolul informațiilor în fundamentarea deciziilor politico-militare, generalul Ion Antonescu a acordat o atenție deosebită reorganizării structurilor specializate în acest domeniu. Așa se explică emiterea Decretelor-lege nr. 3 083, din 8 septembrie, și nr. 3 813, din 12 noiembrie 1940, pentru înființarea și organizarea Serviciului Special de Informații (SSI)[9], urmate de elaborarea *Regulamentului de informații și contrainformații (A 5)* intrat în vigoare la 23 decembrie 1940, la care se adaugă o serie de instrucțiuni și metodologii cum ar fi: instrucțiuni asupra organizării, funcționării și atribuțiilor curierilor diplomatici; atribuțiile atașaților militari; instrucțiuni cu privire la obligațiile românilor care pleacă în străinătate, Serviciul Secret; instrucțiuni pentru activitatea agenturii secrete de propagandă și contrapropagandă; măsuri de împiedicare a acțiunii informative a inamicului duse prin agenții de spionaj; mijloacele prin care se execută acțiunea contrainformativă propriu-zisă; organizarea supravegherii exterioare; măsuri contrainformative într-un corp de trupă; acțiunea contrainformativă etc. (documente inserate în partea a doua a acestei lucrări).

Conform noului cadru legislativ elaborat în toamna anului 1940, se organiza Serviciul Special de Informații, subordonat direct conducerii statului român, respectiv Președinției Consiliului de Miniștri, iar ca prevederi bugetare și administrative se subordona Secretariatului General din Ministerul Apărării Naționale. Pentru a-și

realiza sarcinile, SSI urma să-şi elaboreze un regulament propriu şi să conlucreze cu celelalte ministere şi cu Marele Stat-Major al Armatei.

Prin *Regulamentul „A 5"* au fost reorganizate şi structurile informative ale armatei. Noua organigramă prevedea patru eşaloane (structuri) informative: serviciul de informaţii regimentar, Secţia (biroul) a 2-a aparţinând diferitelor Mari Unităţi, Serviciul Special al aeronauticii şi Serviciul Special al artileriei. Ca mijloace de căutare a informaţiilor erau prevăzute: aeronautica şi marina, trupele în contact, serviciile de observare terestră, serviciile speciale de ascultare, serviciile de decriptare şi Serviciul Secret (agentura de informaţii). Extrem de interesant, *Regulamentul „A 5"* dezvăluie modernismul concepţiei despre activitatea de informaţii şi contrainformaţii a celor care au contribuit la elaborarea acestui act normativ. Întreaga activitate informativă se desfăşoară în baza planului de informaţii (generale şi speciale), punându-se accent pe studiul, analiza, interpretarea şi sinteza informaţiilor. De asemenea, la baza activităţii contrainformative stătea principiul prevenirii, în sensul de „a preîntâmpina şi împiedica manifestările de orice fel ale acţiunii subversive".

Acesta era cadrul legislativ şi tehnico-metodologic al activităţii de informaţii şi contrainformaţii la 1 mai 1941, când Ion Lissievici a fost numit în funcţia de şef al Secţiei I informaţii din SSI. A început o perioadă extrem de importantă în cariera sa profesională, căreia Ion Lissievici, în partea a doua a acestei lucrări, îi rezervă, aproape în exclusivitate, consemnările sale memorialistice, care văd acum pentru prima dată în întregime lumina tiparului[10], şi de aceea nu mai stăruim asupra lor.

Să mai consemnăm că din studiul documentelor de arhivă la care am avut acces, rezultă că ofiţerului Ion Lissievici i-a plăcut să călătorească, nu neapărat în interes de serviciu, ci mai ales „pentru recreere şi îmbogăţirea cunoştinţelor generale".

Aşa de exemplu, în 1929, cu ocazia concediului de vară, a făcut o excursie particulară de 35 de zile, când a vizitat Praga, Kortzborg, Myhen, Innsbruck, Salzburg, Viena, Bratislava şi Pisteoni. O altă călătorie pe cont propriu a efectuat-o în 1936, cu ocazia Olimpiadei de la Berlin. Alte 30 de zile şi le-a petrecut în „oraşul luminilor", unde a vizitat muzeele şi expoziţia internaţională găzduită de capitala Franţei în 1937, pentru ca, un an mai târziu, să viziteze Londra şi alte câteva oraşe din nordul Italiei.

După începerea campaniei armatei române pe Frontul de Est, în calitate de şef al Secţiei I informaţii din SSI, a vizitat aproape toate oraşele sovietice din zona de responsabilitate a „Eşalonului Operativ", iar în 1943 s-a aflat în Elveţia, Ungaria şi Slovacia, pentru a intra în contact direct cu rezidenţii SSI din Berna, Budapesta şi Bratislava[11].

La numai 10 zile după intrarea în cadrele SSI, Ion Lissievici a fost avansat la gradul de colonel. Datorită calităţilor sale şi a contribuţiei informative pe care a adus-o Secţia I informaţii, cu ocazia reorganizării SSI din 1942, Eugen Cristescu l-a propus pe Lissievici în funcţia de subdirector. Aşa se face că, în perioada în care Eugen Cristescu se afla într-un concediu medical, conducerea SSI i-a fost încredinţată lui Lissievici.

În foaia calificativă pentru activitatea pe anul 1943, Secretariatul General al Ministerului de Război, sub semnătura generalului V. Davidescu, consemna despre colonelul Ion Lissievici:

„Foarte muncitor și conștiincios, cu un deosebit tact și spirit de discernământ. Datorită prevederii și tenacității cu care a urmărit realizările în dezvoltarea SSI, a reușit să extindă într-o largă măsură rețeaua de rezidenți externi și să creeze noi rețele de rezidenți pe teritoriul de operațiuni al Frontului de Est, la a căror recrutare, instruire și dotare cu mijloace tehnice necesare a contribuit într-o largă măsură.

Este un foarte bun cunoscător al acțiunilor de căutare, studiu și interpretare a informațiilor, dând dovadă de o solidă cultură generală și profesională, unite cu înalte calități morale."[13]

Un moment mai delicat s-a ivit la sfârșitul lunii decembrie 1943, când, din ordinul ministrului Apărării Naționale, Ion Lissievici, a fost numit comandantul Regimentului 4 artilerie grea. Directorul general al SSI, Eugen Cristescu, nu a fost de acord cu această mutare. Considera că Ion Lissievici este greu de înlocuit, și de aceea a întocmit un raport către Ministerul de Război cu propunerea de a se reveni asupra ordinului de mutare. Iată și motivele invocate de Eugen Cristescu:

„Colonelul Ion Lissievici îndeplinește funcțiile de subșef al SSI și șef al Secției Informațiilor, funcțiuni de care se achită cu o desăvârșită competență și în condițiuni de toată lauda (reușind să creeze, să organizeze și să conducă o întinsă rețea informativă, atât pe Frontul de Est, cât și în majoritatea statelor din Europa și din Orientul Apropiat."[14]

Până la urmă, ministrul de Război nu a renunțat la ordin, iar Lissievici a fost mutat. Așa se explică faptul că în lucrarea sa memorialistică – elaborată în timpul detenției – despre organizarea și activitatea SSI, Eugen Cristescu, deși are cuvinte laudative la adresa lui Lissievici, îi impută, totuși, „lipsa de loialitate", cu referire, mai mult ca sigur, la plecarea acestuia din SSI. În realitate însă, Lissievici nu a făcut altceva decât să execute un ordin al ministrului de Război, pentru că în situația în care ar fi fost pus să aleagă, e greu de crezut că ar fi preferat comanda unei noi unități operative pe Frontul de Est, acolo unde, la data respectivă mai toți ofițerii români, și nu numai, erau convinși că situația era deja pierdută.

Prin urmare, începând de la 1 ianuarie și până la 10 septembrie 1944, Ion Lissievici a fost comandantul Regimentului 4 artilerie grea. În lucrarea sa memorialistică, Ion Lissievici nu oferă amănunte despre activitatea prestată de el în această perioadă. În schimb, generalul Ceaușu, comandantul Corpului 4 Armată, menționa în foaia calificativă pentru perioada 1 februarie-15 aprilie 1944:

„Ofițer serios, disciplinat, cu educație aleasă, s-a impus de la început ofițerilor și trupei de sub comanda sa. Cu o pregătire profesională solidă, cu muncă și multă pasiune a reușit să organizeze și să pregătească de război regimentul în cele mai bune condiții.

La inspecțiile ce i-am făcut, am constatat că instrucția ofițerilor și unităților este foarte bună.

La aplicațiile în teren cu unități organizate – cu efective de război – a dovedit un simț desăvârșit al realității câmpului de luptă.

A rezolvat bine momentele tactice ce i-am dat, iar unitățile au executat la timp și oportun comenzile primite.

La inspecțiile făcute de Domnul General Comandant al C 4 A, R 4 Art. Grea a fost dat ca exemplu de organizare și conducere – pentru care i s-a adus mulțumiri."[15]

La rândul său, generalul Anton Dumitrescu, comandantul Comandamentului Artileriei din Corpul 1 Armată, nota, în carnetul de aprecieri pentru perioada 15 aprilie-23 august 1944, despre colonelul Ion Lissievici:

„A primit și condus cu foarte multă pricepere intrarea în poziție a unităților, întocmind un judicios plan de foc în cadrul planului întocmit de Comandamentul Art. 1 C 1 A.

Acțiunea dusă de Gruparea Centru merită numai laudă. Focul său, condus cu multă competență de colonelul Lissievici Ion a împiedicat atacurile inamice.

Pentru faptele de arme ce a săvârșit pe câmpul de luptă, Regimentului 4 Art. Grea i s-au adus mulțumiri scrise.

La 23 mai și 18 iulie, Gruparea colonelului Lissievici a respins, sub comanda sa, toate încercările de atac inamice.

Prin focul bine țintit, colonelul Lissievici a obținut lovituri în plin asupra numeroaselor obiective din zona sa de acțiune și îndeosebi în târgul și gara Pașcani.

Numeroase incendii la inamic au fost rezultatul tragerilor pe care colonelul Lissievici Ion le executa cu preciziune, eficacitate și aproape instantaneu la cerere.

Dotat cu un deosebit spirit de sacrificiu, inițiativă, energie și destoinicie, colonelul Lissievici și-a îndeplinit cu prisosință datoria de ostaș pe câmpul de luptă în fața inamicului."[16]

După evenimentele de la 23 august 1944, care au avut drept consecință ieșirea României din Axă și alăturarea la Coaliția Națiunilor Unite, colonelul Ion Lissievici a fost chemat de ministrul de Război, generalul Mihai Racoviță, și „însărcinat cu studiul organizării, încadrării și stabilirii misiunilor Serviciului de Informații (noua denumire a SSI, după ce a trecut din subordinea Președinției Consiliului de Miniștri în subordinea directă a Ministrului de Război), în raport cu noua situație"[17].

În urma studiului întocmit și a proiectului de reorganizare propus, Ion Lissievici a fost numit, începând din 17 septembrie 1944, în funcția de șef al Serviciului de Informații al Ministerului de Război. Din foaia calificativă pentru intervalul 11 septembrie – 31 octombrie 1944, despre Ion Lissievici se consemnează:

„Dat fiind priceperea, experiența, tactul și tenacitatea sa în acțiune, colonelul Ion Lissievici a reușit până la 31 octombrie a.c. să realizeze:

– noua organizare a Serviciului;

– trierea întregului personal și reducerea acestuia la efectivul hotărât, operațiune în urma căreia a fost dat disponibil sau deconcentrat circa 2/3 din efectivul ofițerilor și subofițerilor civili;

– să elaboreze Decizia Ministerială relativă la organizarea, încadrarea, funcționarea și atribuțiile Serviciului de Informații;

– să orienteze și să impulsioneze activitatea Serviciului conform actualelor cerințe rezultate din noua situație politică a țării;

– să stabilească și să mențină în foarte bune condiții legătura de colaborare cu organele informative de resort ale armatelor aliate și

– să ia măsuri pentru crearea noilor organe informative și contrainformative exterioare ale Serviciului, care să acționeze în zona Armatelor române de operațiuni aflate pe Frontul de Vest, cum și pe teritoriul Ardealului de Nord."[17]

În calitate de şef al Serviciului de Informaţii al Ministerului de Război (11 septembrie-24 decembrie 1944), colonelul Ion Lissievici nu a reuşit, totuşi, în ciuda eforturilor depuse, să facă minuni, în sensul eficientizării activităţii de informaţii şi contrainformaţii. El are meritul de a fi stabilit un cadru metodologic de cooperare cu Serviciile de informaţii militare sovietice, aspect firesc, având în vedere că armatele române luptau alături de Armata Roşie în cadrul Frontului 2 Ucrainean. Comandantul sovietic interzisese însă orice legătură externă a Serviciului de Informaţii român şi procedase la numeroase arestări de cadre „fără ca autorităţile româneşti să aibă cunoştinţă". Cu mult curaj, colonelul Ion Lissivici a întocmit Raportul nr. 29, din 27 noiembrie 1944, adresat Ministerului de Război, în care consemna, printre altele, că „majoritatea funcţionarilor sunt timoraţi prin măsurile privative de libertate ce s-au luat de către organele sovietice", şi de aceea Serviciul de informaţii nu mai putea să dea „randamentul ce i se cere de actualele nevoi în legătură cu apărarea naţională"[18]. Printr-o astfel de poziţie, Ion Lissievici devine incomod, fapt pentru care a şi fost schimbat de la conducerea Serviciului şi trecut în rândul „ofiţerilor la dispoziţie" din Ministerul de Război.

După instalarea guvernului preponderent comunist, condus de dr. Petru Groza, la 6 martie 1945, a început o nouă etapă în istoria Serviciului de Informaţii. Sub motivaţia restructurării, s-a produs în realitate o epurare a vechilor cadre[19].

Împreună cu alte cadre civile şi cu ofiţeri care lucraseră în SSI, la 28 martie 1945, colonelul Ion Lissievici a fost arestat şi deportat în URSS. A fost deţinut la Lubianka – sediul NKVD din Moscova – şi supus unei necruţătoare anchete din partea ofiţerilor de securitate sovietici. La 10 aprilie 1945 a revenit la Bucureşti, dar a continuat să fie reţinut, chiar în arestul Biroului Juridic al SSI (de la Malmaison). Abia la 23 decembrie 1945 a fost pus în libertate, ceea ce însemna că nici anchetatorii sovietici şi nici cei români (comunişti) nu au reuşit să-i găsească „ceva compromiţător" pentru a-l culpabiliza în faţa „tribunalelor poporului", care se pregăteau să judece aşa-zisele crime de război. Interesante sunt eforturile fratelui său mai mic, Emilian Lissievici, care, prin scrisori adresate prim-ministrului (dr. Petru Groza) şi ministrului Afacerilor Interne (Teohari Georgescu), a stăruit pentru eliberarea colonelului Ion Lissievici, fiind convins că „nu s-a putut face vinovat în vreo împrejurare de vreo abatere de la legea onoarei şi a omeniei"[20].

După punerea sa în libertate, dar şi după trecerea în rezervă, a urmat o perioadă de relativă acalmie, pe parcursul căruia Ion Lissievici a îndeplinit funcţia de director administrativ al Societăţii „Standard Graphica" din Bucureşti. Nu s-a bucurat însă prea mult de libertate.

Instituţionalizarea regimului comunist în România, în anii 1948-1949, a însemnat printre multe alte nedreptăţi la care a fost supus poporul român, şi declanşarea unei crunte represiuni faţă de foştii ofiţeri ai armatei române şi ai Serviciilor Secrete de informaţii, siguranţă şi ordine publică implicaţi în campania de pe Frontul de Est.

În noaptea de 26 spre 27 mai 1949, Ion Lissievici a fost arestat, fiind acuzat de „activitate intensă contra clasei muncitoare", infracţiune pe care ar fi comis-o în perioada războiului, când îndeplinise funcţia de şef al Secţiei I informaţii externe din SSI. Prin sentinţa nr. 102 din 20 aprilie 1957 – deci după opt ani de detenţie fără o

hotărâre judecătorească –, Tribunalul Militar București l-a condamnat pe Ion Lissievici la 15 ani detenție grea și confiscarea totală a averii. A trecut prin penitenciarele Pitești, Jilava, Făgăraș, Ghencea și Gherla. Din ultimul a fost eliberat la 25 august 1963, la expirarea pedepsei. A primit însă „domiciliu obligatoriu" în comuna Lătești, raionul Feteşti, și a revenit în Capitală abia după doi ani, mutându-se la sora sa cea mică, Adela, văduvă, la acea dată, cu domiciliul în strada Cosmonauților nr. 23. Era deja în etate de 70 de ani, și era foarte greu să-și găsească un serviciu.

La 20 mai 1965, organele de securitate care l-au luat imediat „în primire" pentru ca să fie supravegheat – fiind considerat și în continuare „un element periculos pentru regim" – au înregistrat, într-o notă informativă, următoarea destăinuire a colonelului (r) Ion Lissievici: „Am trecut prin suferințe grele de tot, pe care nu le meritam, dar sunt mulțumit că ele s-au terminat și că mă pot considera oarecum sănătos. Am fost pus în libertate de mai bine de un an și jumătate, din luna august 1963. Nu mai am casă și am fost adăpostit cum s-a putut până în momentul de față, dar acum mă lupt din răsputeri să-mi găsesc o locuință proprie. Mai grea este problema existenței. Nu am pensie și-mi vine pur și simplu penibil să fiu întreținut de alții, dar aceasta fiind situația trebuie să mă resemnez"[21].

Din alte documente de supraveghere informativă întocmite de Securitate, rezultă că, în 1965, Ion Lissievici „se prezenta bine, din punct de vedere intelectual, având memoria întărită și nedând semne de senilitate; fizic se prezenta ca un om suficient de viguros"[22]. Ofițerii de securitate care-l supravegheau, aproape la fiecare pas, au reușit să contacteze și un fost cadru SSI, probabil unul dintre numeroșii subordonați din perioada războiului, care-l cunoștea bine pe Lissievici. Iată și opinia acestui „fost spion": „Lissievici a avut întotdeauna o doză de șiretenie care la el era mai mult o îndemânare decât un defect. O păstrează încă, dar vârsta și izolarea detenției i-au transformat această trăsătură în mijloc de apărare din unul de atac, ce fusese în trecut. El afișează o largă înțelegere a oamenilor și a schimbărilor ce au intervenit."[23]

Atât declarația, cât și comportamentul lui Lissievici, dacă acceptăm obiectivitatea acestor documente, se explică prin faptul că ne aflăm la jumătatea anilor 60, în acea perioadă despre care se afirmă tot mai des în istoriografie că regimul comunist din România inițiase o reală distanțare de Moscova, ce ar fi constat, printre altele, în eliberarea deținuților politici, recunoașterea și condamnarea oficială a „abuzurilor" săvârșite la începutul anilor 50, reabilitarea unor personalități ale vieții cultural-științifice și chiar politice ale vechiului regim etc. Toate bune, numai că, așa cum rezultă limpede din aceste documente informative, Securitatea continua să-i supravegheze pe foștii deținuți politici. În ciuda „schimbărilor", a „deschiderilor" sau a „distanțărilor față de Kremlin a regimului de la București", foștii deținuți politici rămăseseră stigmatizați cu aberantul apelativ de „elemente periculoase pentru regim". A fost, de altfel, tratamentul aplicat mai tuturor foștilor deținuți politici, „reeducați" în timpul detenției și care, o dată ajunși în „libertate", aflau să se bucure de „noile realizări ale regimului comunist".

Numai că, printre aceste „bucurii", „noul regim" al lui Nicolae Ceaușescu – devenit secretar general al PCR în august 1965, la Congresul al IX-lea –, le rezervase o strictă supraveghere din partea organelor Securității. Fără îndoială că, la acea dată, Securitatea renunțase la rețineri și arestări ilegale, la folosirea măsurilor regresive în anchete,

limitându-se doar la „metodele și mijloacele specifice" activității pur informative. Prin urmare, a fost doar o simplă schimbare de fațadă, pentru că, în realitate, regimul comunist din România rămăsese cu obsesia „uneltirilor dușmanului de clasă", și nu a reușit să se debaraseze de ea până la sfârșit. De câte ori se confrunta cu un eveniment bănuit a avea substrat „protestatar", „contestatar", „disident" sau „oponent", primii verificați informativ de către Securitate erau tot foștii deținuți politici. A fost și cazul lui Ion Lissievici, care, de la punerea sa în libertate și până la sfârșitul vieții, nu a scăpat de ochii și de urechile vigilente ale Securității.

Dacă e să vedem și partea pozitivă a lucrurilor, mai exact a acestei incurabile obsesii a regimului comunist față de „uneltitorii din interior și din exterior", va trebui să recunoaștem, fără maliţiozitate, că a fost singura modalitate prin care s-au obținut prin intermediul Securității documente și date de interes pentru istoriografie.

De la eliberarea și până la fixarea pensiei, Ion Lissievici, fiind colonel rezervist, a primit ca „ajutor social pentru militarii eliberați" 500 de lei lunar. Același gen de document atestă că, pentru a-și ușura situația, Lissievici a făcut eforturi susținute „de a lua legătura cu tovarășul Emil Bodnăraș". Probabil că se cunoșteau din vremea războiului, amândoi buni profesioniști ai frontului secret, sau poate că fiecare știa ceva „mai de amănunt" despre celălalt, așa încât, trecută fiind furtuna (represiunii), venise timpul să-și permită câte un ajutor sau un sprijin nevinovat. Ofițerilor de securitate li se interzicea să consemneze în documentele informative – indiferent de situație – date despre personalitățile din conducerea superioară de partid și de stat, așa încât materialele consultate din dosarul operativ al lui Ion Lissievici nu fac referire la intervenția lui Bodnăraș pentru a-i ușura situația fostului șef al SSI. Analizând și coraborând unele date din aceste documente, deducem că, în 1969, Lissievici s-a înscris în Asociația luptătorilor veterani din războiul antifascist. De asemenea, la 29 ianuarie 1970, i s-a soluționat favorabil de către Tribunalul Militar al Capitalei cererea de anulare a condamnării. Hotărârea a fost dată în lipsa lui Lissievici de la Tribunal, pe motiv că la termenul de judecată „era bolnav"[24].

S-a mai bucurat de noul statut doar patru ani, scăpând de a mai fi etichetat ca „dușman de clasă". Este perioada în care redactează *Amintirile unui fost lucrător în Serviciul de informații al statului*. Pentru a lămuri anumite probleme din trecutul său, Lissievici începe să se întâlnească cu o serie de ex-lucrători din SSI, dintre care cel mai important a fost Traian Borcescu, fostul șef al Secției a II-a Contrainformații din acest Serviciu. Când se aflau față în față, se aprindeau repede. Fiecare avea câte ceva de reproșat celuilalt. După ce se despărțeau, se așezau la masa de scris, continuându-și redactarea memoriilor.

Lissievici a fost mai harnic, reușind să-și finalizeze lucrarea, iar un exemplar l-a donat Serviciului istoric al Ministerului Apărării Naționale. La scurt timp însă, (februarie 1974) a plecat pe drumul fără întoarcere, rămășițele sale pământești fiind înhumate la Cimitirul Ghencea Militar.

Cel care a reușit să-i surprindă cu realism și obiectivitate trăsăturile de personalitate și să facă referiri la contribuția lui efectivă în conducerea uneia dintre cele mai importante secții ale SSI a fost Eugen Cristescu, șeful său nemijlocit din perioada

campaniei pe Frontul de Est. Reproducem, în continuare, pasajul respectiv, întrucât îi poate servi ca epitaf:

„Colonelul Lissievici este un ofițer capabil, priceput și muncitor. Avea practica misiunilor informative și era suficient de instruit în această materie. Foarte stăruitor la lucru, asupra căruia medita serios și cu rezultate efective. A condus o acțiune bine susținută în evoluția de perfectare a Secției, pe care a căutat mereu să o adapteze la cerințele situației. Bun gospodar și organizator. Temperament modest, domol, cuminte. Lipsit de vicii. Ducea o viață retrasă. În relațiile cu germanii, puține câte le-a avut, a păstrat totdeauna limita intereselor românești, așa cum i-am indicat-o.

Ca ajutor al șefului Serviciului, îndeplinind funcția de subdirector general, m-a substituit adesea în condiții mulțumitoare și cu toată onestitatea, căci era și un om onest."

Iată deci calitățile incontestabile care defineasc, și astăzi chiar, personalitatea unui ofițer de elită din Serviciile speciale ale statului.

Note

1 Arhiva Serviciului Român de Informații (în continuare se va cita sigla Arh. SRI), fond „y", dosar nr. 25 374, vol. 4, f. 14 verso.

2 *Ibidem*, f. 20.

3 *Ibidem*, f. 128.

4 *Ibidem*, f. 20.

5 *Ibidem*, f. 24-25.

6 *Ibidem*, f. 14 verso.

7 *Ibidem*, f. 21.

8 *Ibidem*.

9 Cele două decrete au fost publicate de Cristian Troncotă, în lucrarea *Eugen Cristescu – asul serviciilor secrete românești*, Editura Roza Vânturilor, 1994, pp. 231-233.

10 Fragmente din lucrarea memorialistică a lui Ion Lissievici, *Amintirile unui fost lucrător în Serviciul de informații al statului* (manuscris olograf), au mai fost publicate de Șerban Pavelescu și Cătălin Strat în *Arhiva* – supliment de istorie al ziarului *Cotidianul*, an VI, nr. 5(65), vineri 30 mai 1997 –, precum și de Cristian Troncotă, în *Magazin istoric*, serie nouă, octombrie 1997, pp. 36-41. De asemenea, tânărul istoric Ștefan Marițiu a susținut o interesantă comunicare cu titlul *Colonelul Ion Lissievici, drama unei cariere exemplare*, vezi „A VI-a sesiune de comunicări științifice: România – instituții și valori pentru mileniul trei", 24 martie 2000, Editura INI, București, 2000, pp. 128-139.

11 Arh. SRI, fond „x", dosar nr. 85 278, f. 36.

12 *Ibidem*.

13 *Idem*, fond „x", dosar nr. 85 278, f. 74-75.

14 *Ibidem*, f. 35.

15 *Ibidem*, f. 33.

16 *Ibidem*, f. 39-40.

17 *Ibidem*.

18 *Idem*, dosar nr. 25 374, vol. 3, f. 194 și 200.

19 Vezi pe larg capitolul „Sindromul arhivelor secrete, vânătoarea de vrăjitorie și găsirea de țapi ispășitori", în lucrarea *Eugen Cristescu – asul serviciilor secrete românești*, ed. cit., pp. 99-122; cf. Florin Pintilie, *Purificarea personalului Serviciului Special de Informații după 23 august 1944*, în „A VI-a sesiune de comunicări științifice: România – instituții și valori pentru mileniul trei", 24 martie 2000, Secțiunea Istorie, volum coordonat de conf. univ. dr. Cristian Troncotă, Editura INI, București, 2000, pp. 118-127.

20 Arh. SRI, fond „y", dosar nr. 25 374, vol. 22, f. 241-242.

21 Arh. SRI, fond „x", dosar nr. 85 278, f. 169.

22 *Ibidem*, f. 170.

23 *Ibidem*, f. 171.

24 *Ibidem*, f. 105.

2. EVOLUȚIA RELAȚIILOR GERMANO-SOVIETICE PÂNĂ LA CRIZA DIN APRILIE 1941

Un flux informativ referitor la evoluția relațiilor germano-sovietice a început să fie obținut și întreținut de SSI încă din primele zile ale lunii decembrie 1940, când noul director general, Eugen Cristescu, a reușit să preia întreaga comandă a Serviciului[1].

Un prim document de analiză se intitula „Cauzele ce par că au determinat vizita lui Molotov la Berlin și consecințele ei"[2]. Știm că vizita demnitarului sovietic avusese loc între 11 și 14 noiembrie 1940, și că Pactul Tripartit (Germania-Italia-Japonia) fusese semnat la 20 și, respectiv, 22 noiembrie de Ungaria și România. Pactul fusese întocmit inițial de germani, în așa fel încât să poată fi parafat și de Rusia sovietică. El prevedea intrarea în război a Germaniei și a Italiei în cazul unui conflict japono-american, dar lipseau aluziile la un eventual război germano-sovietic. Acest ultim detaliu a stârnit interesul conducătorului statului român, generalul Ion Antonescu, de a afla cât mai multe despre subtilitățile diplomației celor două mari puteri, și, ca urmare, despre circumstanțele și rezultatele vizitei lui Molotov la Berlin. Pe atunci, era în vigoare Pactul Molotov-Ribbentrop. La capitolul indicii, documentul întocmit de SSI, în decembrie 1940, oferă următoarele: „Abandonarea planului de invazie a Angliei de către armata germană și tendința extinderii războiului în timp și spațiu; eforturile Germaniei pentru întărirea și precizarea influenței sale în Europa și asigurarea spațiului economic; încheierea Pactului Tripartit ca o continuare a Pactului anticomintern, fără o prealabilă consultare a URSS; tendința de eliminare totală a englezilor din Europa prin atacarea Greciei; insuccesele aliaților Germaniei din Asia și Europa, amestecul din ce în ce mai pronunțat al Americii, precum și sprijinul acordat de Anglia Chinei și Greciei; nesiguranța atitudinii URSS, ca rezultat al conversațiilor sale la Londra, Washington și Ankara; mărirea influenței germane în Balcani, periclitând interesele de rasă, politice și economice ale URSS, care constituiau o cale deschisă comunismului în Europa, fapt atât de vizat de Comintern; scindarea intereselor germano-italiene, pe de o parte, și japoneze, de pe altă parte, printr-un brâu de influență engleză în Orientul Apropiat și Mijlociu format de Turcia, Iran, Afghanistan, India și China."

De la bun început, acest document, ca și multe dintre cele la care vom mai face apel, frapează prin faptul că informația oferită conducătorului statului era prelucrată și evaluată în contextul de ansamblu al relațiilor internaționale. Astăzi, știm care a fost prețul cerut de Rusia sovietică pentru a adera la Pactul Tripartit: „Finlanda, garanția acordată Bulgariei și un tratat de asistență mutuală cu această țară, în teritoriul căreia Uniunea Sovietică putea să stabilească o bază terestră și navală în apropiere de

Bosfor și Batumi spre Golful Persic – ca sferă de aspirații – a URSS; renunțarea de către Japonia la concesiunile sale asupra cărbunelui și petrolului din Sahalinul de nord."[3] De asemenea, mai știm că, în discuțiile avute de Molotov la Berlin, acesta a ridicat în numele URSS, pretenții în România și în Turcia. Hitler a refuzat să le accepte, astfel că emisarul sovietic n-a mai semnat Pactul Tripartit. S-a mai spus despre întâlnirea din noiembrie de la Berlin între Molotov și demnitarii celui de-al treilea Reich că a fost, în realitate, un dialog al surzilor sau o formă de mascare, de o parte și de alta, a adevăratelor intenții[4]. Iată însă ce informa SSI-ul în legătură cu problemele „ce par" să fi fost discutate: „Nu este exclus ca, în schimbul menținerii sale în neutralitate, URSS să fi ridicat o serie de pretenții, conform vechiului său principiu de a câștiga fără război în dauna unui stat aflat în situație critică. Între acestea par a fi și: 1. Neamestecul Axei în Balcani (Bulgaria și Iugoslavia); 2. Controlul absolut în Marea Neagră ... În ceea ce privește România desigur că URSS va fi formulat anumite cereri, pe care însă Germania nu le-a putut admite, întrucât satisfacerea Sovietelor în această direcție ar fi însemnat ca Berlinul să piardă bogatele resurse și în special petrolul cât și spațiul strategic și de influență de care dispune astăzi."[5]

Chiar dacă nu oferea amănuntele pe care le cunoaștem astăzi din documentele sovietice publicate[6], evaluarea făcută de analiștii SSI era corectă. Din însemnările ministrului plenipotențiar Schmidt, cu privire la convorbirea dintre Hitler și Molotov, din 12 noiembrie, rezultă că Führerul a declarat că Germania nu are nici un fel de interese politice în Balcani și este nevoită să negocieze numai „interesele militare". După cum observa istoricul Hillgruber, era o deosebire de limbaj diplomatic. Hitler făcea distincție între interesele politice și interesele militare, pe când Ribbentrop vorbise, în august 1939, despre „dezinteresul politic", iar în iunie 1940, despre „dezinteresul teritorial al Germaniei în zona balcanică"[7]. Așadar, vizita lui Molotov la Berlin și discuțiile sale cu Hitler și Ribbentrop dezvăluie limpede strategia expansionistă a Kremlinului. Führerul a tras concluzia că URSS devenise un partener incomod și un rival primejdios, a cărui eliminare se impunea cu necesitate. În perspectiva unei confruntări germano-sovietice, România, ca și Finlanda, căpăta prin poziția ei o însemnătate deosebită. Acest aspect, esențial, de altfel, pentru interesele românești, fusese sesizat corect de SSI. Fără îndoială că aceste informații nu puteau decât să întărească convingerea conducătorului statului român că un eventual război germano-sovietic era de neînlăturat. La acea dată, după cum rezultă din documentele sovietice recent publicate, Marele Stat-Major Sovietic finalizase deja elaborarea planului desfășurării strategice pentru etapa imediat următoare. Substanța lui era esențialmente ofensivă. Forțele sovietice prevedeaudouă lovituri: cea principală, pe direcția Varșovia, Berlin, și o alta secundară, prin România, pentru a acapara petrolul și a debuşa în Balcani[8].

La 19 decembrie 1940, Hitler emisese, la rândul său, Directiva operativă nr. 21, numită și „Planul Barbarossa", de invazie a URSS, la care urma să ia parte și armata română, fără să fie consultate autoritățile de resort din România. Planul a fost ținut secret până la 12 iunie 1941, când generalul Ion Antonescu a luat cunoștință de conținutul lui, dar nu i s-a comunicat data și ora exactă ale declanșării operațiilor militare. Desigur, SSI nu a putut afla despre existența acestor planuri agresive, atât ale germa-

nilor, cât şi ale sovieticilor, dar sintezele informative oferite conducătorului statului român în lunile care au urmat sugerau iminenţa unui conflict armat între Germania şi URSS. Ambele părţi efectuau pregătiri militare, mai mult sau mai puţin acoperite, deşi în faţa opiniei publice internaţionale căutau să acrediteze ideea că între ele există relaţii normale şi de bună vecinătate.

Despre înrăutăţirea relaţiilor germano-sovietice, ca urmare a deplasărilor trupelor Wehrmachtului prin România spre Bulgaria, informează şi Nota SSI din 8 ianuarie 1941, întocmită pe baza informaţiilor culese de la Legaţia maghiară din Bucureşti: „În discuţiile ce au loc între diplomaţii maghiari se insistă asupra versiunii că un conflict armat germano-sovietic este inevitabil din cauza opunerii URSS la trecerea trupelor Reichului prin Bulgaria."[9]

Problema relaţiilor româno-sovietice a fost abordată de generalul Ion Antonescu la 14 ianuarie 1941, cu ocazia întâlnirii dintre el şi Hitler la Obersalzburg. Anterior, întâlnirii, Ion Antonescu a redactat însă o notă, pe care a predat-o Ministerului de Externe al Reichului. În principiu, Antonescu declara că este gata să se angajeze în luptă alături de Germania „dacă ar fi nevoie". România ar trebui, „în cazul unei eventuale acţiuni împotriva sudului, să constituie flancul defensiv stâng". „În cazul în care Rusia ar ataca", România ar dori „să participe cu toate forţele sale la acţiunea militară". În acest scop însă, România trebuia să se pregătească din punct de vedere militar, economic şi politic. Având în vedere „încercările Rusiei de a exercita presiuni", era necesar în primul rând sprijinul Germaniei şi, ţinând seama de marea importanţă pe care o prezenta pentru Reich spaţiul carpato-ponto-danubian, spera că „Germania îi va recunoaşte în noua Europă... rolul firesc de supremaţie regională"[10].

În timpul convorbirilor propriu-zise, conducătorul statului român l-a informat pe Führer că, până la acel moment, a fost cu neputinţă să se traseze o linie de frontieră definitivă cu Rusia sovietică. Comisia pentru demarcarea frontierei nu avusese posibilitatea să se întrunească timp de două luni, pentru că ruşii îşi dizolvaseră delegaţia. La frontiera româno-sovietică persista o nelinişte permanentă. Sovie-ticii trimiteau agenţi în România şi făceau chestiuni de stat din incidentele cele mai mici. Problema cea mai serioasă în relaţiile româno-sovietice o constituia zona Deltei Dunării, pe care Rusia sovietică urmărea să o acapareze în totalitate. Din informaţiile de care dispunea şeful statului român rezulta că sovieticii concentraseră în zona din imediata apropiere a Deltei 7 corpuri de armată, 5 mari unităţi blindate şi un număr corespunzător de avioane, făcând chiar pregătirile necesare pentru forţarea fluviului. În această problemă, Hitler l-a asigurat că semnătura germană sub declaraţia de garanţie constituia o îndatorire obligatorie pentru Reich şi că, în caz de nevoie, va fi onorată nu numai la frontiera ruso-română, ci de asemenea, şi la alte frontiere[11].

La 17 ianuarie 1941, SSI a întocmit o notă despre comentariile de la Legaţia URSS din Capitală asupra relaţiilor româno-sovietice, în care se sublinia: „Moscova şi Berlinul doresc îmbunătăţirea acestor raporturi şi că în calea acestui lucru ar fi numai o singură piedică: atmosfera antisovietică din cercurile legionare şi, în consecinţă, printre anumiţi membri ai guvernului."[12] Acestea erau, desigur, informaţii care se vehiculau în limbajul oficial diplomatic din mediul Legaţiei. Evaluările făcute de analiştii SSI duceau însă la alte concluzii. Astfel, în sinteza informativă a SSI din 19

ianuarie 1941 se sublinia: „Deşi în aparenţă există raporturi bune între Moscova şi Berlin, totuşi nu este un secret pentru nimeni că URSS mai consideră şi acum Germania ca cel mai mare duşman al său. De aceea, toate mişcările de trupe sovietice au fost făcute mai ales pe frontiera germană şi toate teritoriile anexate de URSS pe cale paşnică, fără nici o pierdere, au avut drept scop să dea Moscovei puternice puncte strategice în vederea unui eventual război cu Germania."[13] În ziua de 20 ianuarie 1941, exprimând situaţia militară şi politică în faţa lui Mussolini şi a contelui Ciano, Hitler a declarat că „prezenţa forţelor germane în România... urmăreşte un triplu scop, şi anume: o operaţie împotriva Greciei, apărarea Bulgariei împotriva Rusiei sovietice şi a Turciei, precum şi asigurarea României. La dorinţa Bulgariei se va pune la dispoziţie un grup de forţe pentru a opri în zona Constanţa un eventual atac al ruşilor dinspre nord". Un alt grup urma să rămână în România, „pentru a împiedica un eventual atac concentric al ruşilor dinspre nord şi est, având ca obiectiv oraşul Galaţi. La trecerea Dunării de către armatele germane, Hitler se aştepta la atacuri aeriene asupra Ploieştiului, ordonând în consecinţă întărirea spaţiului aerian în regiunea petroliferă". În afară de aceasta, „Hitler se temea de o acţiune a forţelor militare navale sovietice asupra oraşului Constanţa, ordonând amplasarea unor baterii de coastă grele în zona litoralului român al Mării Negre"[14].

Buletinul informativ al SSI, care făcea sinteza evenimentelor internaţionale în intervalul 20-26 ianuarie 1941, la capitolul privind intenţiile URSS, menţiona: „Uniunea Sovietică duce o politică de strictă neutralitate şi expectativă, cu tendinţă vădită de a nu fi amestecată în actualul conflict armat. Scopul URSS nu este – de altfel – să ia parte la conflictul dintre «statele capitaliste şi imperialiste», ci să se întărească cât mai bine din punct de vedere militar. URSS aşteaptă momentul favorabil pentru a căpăta o situaţie teritorială şi politică mai bună, realizându-şi astfel tendinţa imperialistă de totdeauna şi dându-i o nuanţă adecvată regimului comunist. Pentru a ajunge la acest rezultat, Moscova se foloseşte de orice mijloc: propaganda comunistă în ţările beligerante şi în ţările nebeligerante, strângerea relaţiilor comerciale cu toate statele, ajutorarea unora din ţările beligerante."[15]

În Buletinul informativ din 9 februarie 1941, SSI aducea la cunoştinţă că „în curând se va încheia o convenţie comercială sovieto-japoneză"[16]. Ştim că acest acord avea să se încheie la 13 aprilie 1941, ceea ce înseamnă că SSI începuse să fie din ce în ce mai bine informat, întrucât îşi permitea să facă astfel de anticipări.

Relaţiile URSS cu România au constituit obiectul notei SSI din 13 februarie 1941, ce reproduce câteva fragmente din declaraţia dată de ministrul sovietic Lavrentie corespondentului Agenţiei TASS, Şarov: „România nu mai este considerată de sovietici ca ţară cu care se poate discuta şi stabili în mod independent diferite aranjamente. Orice aranjament privind România se face cu Berlinul... În România situaţia este nesigură, iar guvernul român face tot ce-i stă în putinţă pentru a avea o atitudine supărătoare faţă de Soviete, lăsându-se manevrată de către germani. Aceste manevre sunt considerate de sovietici ca fiind făcute în mod intenţionat de către germani pentru a întreţine anumite speranţe ale guvernului român. Ruşii consideră că România a luat o atitudine inamicală, deşi ea nu putea întreprinde nimic din proprie iniţiativă."[17]

Evaluări interesante privind intențiile URSS față de zona balcanică întâlnim și în Buletinul informativ din 16 februarie 1941: „Balcanii au constituit totdeauna pentru URSS un bun punct de sprijin pentru realizarea vechiului său program de expansiune spre sud. În acest scop s-a folosit de orice mijloc de propagandă pentru a atrage țările Balcanice în sfera sa de influență. De aceea, amestecul oricărei alte puteri în politica acestor țări a fost considerat de Moscova ca un act îndreptat împotriva intereselor sovietice. Cu toate acestea Sovietele nu au luat nici o atitudine față de imixtiunea Axei, deoarece – în actuala situație externă – Moscova s-a ferit să facă vreun gest care să fie interpretat de Berlin ca un act contrariu intereselor germane. Dacă însă nu a intervenit direct, Moscova a procedat la intensificarea propagandei comuniste în Balcani pentru ca pe această cale să provoace o eliminare totală a influenței Axei din această parte a Europei."[18]

Pe baza unor informații obținute de la „surse de încredere", Buletinul din 23 februarie atrăgea atenția conducătorului statului român asupra ivirii unor controverse la Kremlin în ceea ce privește orientarea politicii externe a URSS în perspectivă: „Între guvernul sovietic și Comintern ar fi intervenit serioase disensiuni pe tema orientării politice a URSS față de Germania. În timp ce Molotov ar fi partizanul convins al înțelegerii și colaborării cu Berlinul, Cominternul susține că a sosit momentul oportun pentru declanșarea revoluției mondiale a proletariatului și că s-ar impune sistarea aprovizionării Germaniei, probabil mare adversar al Uniunii Sovietice."[19]

Aceleași „surse de încredere", ceea ce presupune că se aflau în apropierea anturajului politic de la Kremlin, permite SSI să avertizeze forurile de conducere de la București, prin Buletinul informativ din 2 martie 1941, că „atenția principală a Moscovei este îndreptată spre Balcani, unde URSS este hotărât să întreprindă o mare acțiune diplomatică pentru a-și consolida poziția"[20]. E adevărat că aceste surse ale SSI nu indicau cu precizie ce fel de acțiuni diplomatice urmau să întreprindă URSS; probabil că se izbeau de măsurile contrainformative protecționiste foarte severe luate de Serviciile speciale sovietice, sau poate chiar apelau la măsuri de autoprotecție, în sensul că nu intenționau să se expună prea mult, dar buletinele informative care au urmat dovedesc că analiștii SSI se frământau cu aceste probleme, căutând să le clarifice.

După aderarea Bulgariei la Pactul Tripartit (1 martie 1941), când autoritățile de la Sofia au permis trecerea trupelor germane la sud de Dunăre, pentru a fi transportate spre Grecia, Uniunea Sovietică a adresat guvernului bulgar o notă de protest, ceea ce semnifica o nouă escaladare a tensiunii în relațiile sovieto-germane. Peste câteva zile, la 7 martie 1941, diplomația sovietică și-a dezvăluit din nou intențiile, situându-se pe o poziție contrară intereselor germane în Balcani. Este vorba despre Conferința de la Viena, la care au luat parte reprezentanți ai Germaniei, URSS, României și Bulgariei în scopul reglementării folosirii Gurilor Dunării de către statele riverane. Despre acest eveniment, un document SSI informa că „URSS a făcut toate eforturile posibile spre a-și impune punctul de vedere care urmărește întărirea influenței sovietice la gurile Dunării"[21]. Într-un alt document de sinteză elaborat în legătură cu această problemă, SSI atrăgea atenția că „Rusia sovietică pentru a-și da asentimentul la trecerea trupelor germane în Bulgaria ar formula unele revendicări teritoriale în dauna noastră"[22].

Printr-o notă operativă specială, din 8 martie 1941, SSI precizează că sforțările diplomației sovietice „au rămas infructuoase deoarece pretențiile URSS formulate asupra României s-ar fi izbit de opoziția fermă a Germaniei. Aceasta s-a opus sporirii influenței Sovietelor în Balcani prin stăpânirea gurilor Dunării". „Cu toate acestea", informa în continuare documentul, „guvernul de la Moscova pare decis să nu admită hotărârile Conferinței de la Viena asupra Dunării care i-ar fi defavorabile și ar proiecta convocarea unei alte Conferințe la Moscova"[23]. Această ultimă precizare privind intențiile URSS se pare că prezenta interes, întrucât documentul a fost trimis și spre informarea Ministerului Afacerilor Externe și a Ministerului Propagandei, ceea ce sugerează că SSI se afla în postura „vârfului de lance", adică, mai exact, cu un pas înaintea diplomației. Probabil că astfel de situații au creat fricțiunile între cele două instituții (SSI și Ministerul Afacerilor Străine) despre care amintea Eugen Cristescu în confesiunile sale. Oricum, anticipările SSI privind „o nouă acțiune diplomatică a URSS pentru consolidarea pozițiilor" începuseră să capete contur.

Un nou demers diplomatic al Moscovei în Balcani avea să se consume la 5 aprilie 1941, când s-a încheiat Tratatul de neagresiune sovieto-iugoslav[24]. Între timp, SSI, analizând situația URSS față de evenimentele internaționale, oferea concluzii în Buletinul informativ din 16 martie: „Se poate deduce că Moscova urmărește să se mențină în stare de neutralitate, să îmbunătățească raporturile cu Japonia și să strângă relațiile diplomatice și economice cu alte țări. Apare clară ideea că Uniunea Sovietică își dă seama de actuala situație internațională ce este în plină evoluție, fapt care poate aduce întorsături decisive în mersul evenimentelor. Menținerea sa în neutralitate și nebeligeranță prezintă un dublu avantaj: pe de o parte îi permite să păstreze ceea ce a câștigat până în prezent, pe de altă parte îi dă posibilitatea să se întărească în exterior."[25]

La fel de interesante sunt și evaluările făcute de același document în privința punctului de interferență între interesele strategice ale URSS și ale Japoniei: „URSS este conștientă că menținerea ei în expectativă nu va fi prelungită la infinit, de aceea duce o politică dublă: a) depune toate eforturile pentru înarmarea țării; b) caută să amelioreze raporturile sale cu Japonia și alte state. Moscova voiește să se asigure de la Est, în cazul unui conflict la Vest, iar Japonia caută să atragă URSS de partea sa pentru ca astfel să poată realiza întronarea unei noi ordini politice și economice în Asia."[26]

Analiștii SSI revin cu alte detalii legate de această problemă în Buletinul informativ din 23 martie 1941: „În URSS a reînceput să domnească iar credința în eventualitatea unui conflict cu Germania; se susține că acest conflict se va produce chiar în primăvară. Dacă această credință este întemeiată sau nu, o va dovedi viitorul, în orice caz este semnificativă grăbirea tratativelor cu Japonia pentru încheierea pactului de neagresiune... URSS încearcă să-și mărească numărul prietenilor prin orice mijloace, chiar cu riscul renunțării temporare la o parte din programul său politic."[27]

Relațiile germano-sovietice au fost analizate pe larg într-o notă specială din 27 martie 1941, în care se ajunge la următoarea concluzie: „Raporturile sovieto-germane trec acum printr-o fază de accentuată răcire, datorită ciocnirii dintre interesele lor. Ambele state caută, însă, să ascundă această schimbare: Germania pentru a nu-și crea dificultăți, acum când este în ajunul unei noi acțiuni militare, iar URSS pentru că nu

este, încă, suficient de bine consolidată în interior și exterior spre a se putea aventura într-un conflict cu Germania."[28]

Conținutul acestui document sugerează că SSI știa deja la 27 martie că vor urma noi acțiuni militare germane. Nu se fac precizări, dar fără îndoială că nu putea fi vorba decât despre operațiile militare germane asupra Iugoslaviei, care s-au declanșat la 6 aprilie 1941. Opinia noastră se întemeiază și pe faptul că un raport al SSI privind realizările Frontului de Sud menționa că acesta, prin agentura sa operativă, „a urmărit evenimentele în legătură cu războiul din Balcani și a anticipat lovitura de stat din Iugoslavia"[29].

Evenimentele s-au derulat foarte rapid. La 25 martie, guvernul iugoslav condus de D. Țvetkovici a semnat la Viena protocolul privind aderarea Iugoslaviei la Pactul Tripartit, pentru ca, peste două zile, la 27 martie, să fie răsturnat de cercurile prooccidentale și antigermane. Noul cabinet, în frunte cu generalul Dușan Simovici, a refuzat să ratifice aderarea Iugoslaviei la Pactul Tripartit și era favorabil încheierii Tratatului de neagresiune cu Uniunea Sovietică[30]. Față de acest eveniment, Hitler a reacționat prompt, dar cu violență, hotărând „să zdrobească Iugoslavia din punct de vedere militar și statal", ordonând Comandamentului armatei de uscat și celui al aviației militare să facă „pregătiri militare corespunzătoare"[31]. Ordinul de ofensivă a fost dat însă abia peste 3 zile de Cartierul General al armatei de uscat. Este vorba de Operația „25" și de directiva suplimentară pentru Operația „Marița", în care se menționa că nu este necesar să se conteze pe o participare activă a României la acțiunea împotriva Iugoslaviei, dar că românii trebuie să asigure o apărare întărită a frontierelor, în special a frontierei cu Rusia sovietică. Așadar, Hitler a fost cel care a renunțat de la bun început la folosirea unităților române împotriva Iugoslaviei[32]. În Directiva nr. 26, semnată de Hitler la 3 aprilie 1941, șeful misiunii militare germane din România a primit însărcinarea „de a influența în direcția unei mai intense pregătiri de apărare a României împotriva Rusiei"[33].

Cei care mai dețineau informații despre iminența unei operații militare germane contra Iugoslaviei erau britanicii. Chiar în ziua de 3 aprilie, premierul Winston Churchill a elaborat un avertisment urgent către Stalin vizând pregătirile efectuate de Germania. Acest mesaj se baza pe descifrarea corespondenței germane interceptate de Serviciile Secrete britanice, prin procedeele de criptanaliză „Ultra". Stanfford Cripps – ambasadorul britanic la Moscova – nu i-a adus la cunoștință lui Vîșinski acest mesaj decât mai târziu (la 17 aprilie), de teamă să nu fie interpretat de Stalin ca o provocare[34].

Coroborând aceste date cu ceea ce știa SSI, încă din 27 martie, referitor la noua acțiune militară germană în Balcani, deducem că informația nu putea veni prin filiera Serviciilor britanice (ne gândim la relația Gibson-Cristescu)[35], întrucât britanicii nu puteau să ajungă la ea decât în intervalul 30 martie-3 aprilie, când, probabil, au interceptat ordinele operative ale Wehrmachtului pentru transpunerea Operației „25". Sursa SSI trebuie căutată, așadar, în altă parte, poate chiar în anturajul demnitarilor de la Berlin, dacă e să dăm crezare afirmației lui Eugen Cristescu potrivit căreia dispunea de „o sursă informativă de foarte mare valoare în centrala lui Himmler de la Berlin"[36].

Abia în seara zilei de 5 aprilie 1940, Legația germană din București a primit indicația din partea Ministerului de Externe să-l informeze pe conducătorul statului român despre ofensiva împotriva Iugoslaviei, care avea să înceapă în ziua următoare[37]. Dar, după cum sugerează documentele SSI, generalul Ion Antonescu fusese prevenit de eventualitatea unei acțiuni militare germane încă din 27 martie, ceea ce înseamnă că avusese timp suficient la dispoziție să-și stabilească poziția. Așa se explică și reacția sa promptă. După cum afirmă istoricul Hillgruber, „Antonescu n-a părut surprins de comunicarea lui Neubacher, declarând că România nu ridică nici un fel de pretenții față de Iugoslavia, cu care a întreținut întotdeauna legături de prietenie. De aceea, în această campanie, România va sta deoparte"[38].

La numai o zi de la semnarea tratatului de prietenie și neagresiune sovieto-iugoslav (5 aprilie), trupele germane, italiene și ungare au început războiul împotriva Iugoslaviei (6 aprilie). Buletinul informativ al SSI din 7 aprilie nu mai acordă importanță acestui eveniment, ci își fixează atenția tot spre URSS, pentru a-i surprinde reacția „Toate fabricile de armament din URSS și-au mărit productivitatea, lucrându-se necontenit cu câte 3 echipe pe zi."[39]

Atitudinea URSS față de evenimentele din Balcani a fost urmărită și de Buletinul informativ special din 13 aprilie 1941: „O dovadă elocventă că guvernul sovietic a fost profund afectat de soarta Iugoslaviei, este protestul său la Budapesta, care cuprinde un drastic și semnificativ avertisment. Acest avertisment nu este de fapt decât un mod indirect de a protesta împotriva acțiunii Germaniei, dar Moscova nu se simte în stare să riște în prezent un conflict armat cu Axa."[40]

Astăzi, știm că URSS nu numai că nu dorea să riște nimic în relațiile oficiale cu Germania, dar a căutat să fie cât mai corectă, adică să se achite de obligațiile economice. Astfel, de la semnarea Pactului sovieto-nazist în aprilie 1941, livrările sovietice de materii prime către Germania au atins următorul nivel: 208 000 de tone de cereale, 50 000 de tone de petrol, 8 300 de tone de bumbac, 8 340 de tone de metal. Rusia sovietică a mai livrat, de asemenea, 4 000 de tone de latex, achiziționate în Extremul Orient și expediate în Germania cu trenul trans-siberian[41].

Buletinul informativ special din 30 aprilie 1941 mai conține și o informație despre Pactul de neagresiune sovieto-japonez, pe care SSI îl anticipase, după cum am văzut, încă din luna februarie: „Din stipulațiile Pactului de neutralitate japono-sovietic [ratificat la 25 aprilie 1941, când a intrat în vigoare – *n.ns.*], se detașează voința URSS și a Japoniei de a se abține de la orice intervenție în cazul când una din părți ar fi atacată de o terță putere." Demn de reținut este stilul sobru în transmiterea acestei informații și faptul că analiștii SSI s-au abținut de a face vreo evaluare. În schimb, Grigore Gafencu, ministrul român la Moscova, care urmărise și el derularea negocierilor sovieto-japoneze încă din 14 martie 1941, în telegrama cu nr. 1 248 din 13 aprilie, făcea următorul comentariu: „Valoarea reală a unui asemenea pact, încheiat în grabă, după lungi târguieli și în zile când acordurile de același fel au pierdut mult din însemnătatea lor, este greu de judecat. Valoarea lui speculativă mulțumește pe propagandiștii din ambele tabere: cercurile legate de Axă se bucură că URSS s-ar fi încadrat pe plan general în Pactul Tripartit, iar cercurile anglo-saxone se declară mulțumite că, asigurându-și neutralitatea Japoniei, Rusia și-ar fi consolidat pozițiile ei

europene."[42] În ziua următoare, 14 aprilie, ministrul român la Moscova revine cu o nouă telegramă pe această temă, adresată Ministerului Afacerilor Străine, în care menţiona printre altele: „Negocierile ruso-japoneze au avut un deznodământ senzaţional: Stalin a întovărăşit la gară pe ministrul japonez [Matsuoka – *n.ns.*]. Acest act curtenitor este unic în istoria Sovietelor, ca şi articolele în care ziarele sovietice consideră pactul ca un însemnat succes diplomatic."[43] Rezoluţia pusă de generalul Ion Antonescu pe acest ultim document demonstrează că şeful statului român, ca principal factor de decizie politică şi militară, în ciuda faptului că a beneficiat de o informaţie venită din timp, deci cu rol preventiv, de la SSI, şi de o evaluare corectă din partea unui eminent diplomat, a minimalizat totuşi importanţa pactului sovieto-japonez. „Trebuie aşteptat viitorul", spune Antonescu în rezoluţie. „Pactul este, după mine, o mare păcăleală, după cum au fost şi pactele de amiciţie perpetuă recente şi mai demult încheiate de Serbia, Pactul Balcanic etc. Pactomania s-a dovedit neputincioasă şi ridicolă. Am spus aceasta din 1934, domnului Titulescu de atunci şi i-am arătat că pactele ce încheia erau un mare şi şubred castel de cărţi, cade una cad toate. Aşa s-a întâmplat cu pactele în trecut, aşa se va întâmpla în viitor. Domnul Cretzianu să ceară de la Statul Major studiul ce am întocmit în 1934, care în mod grafic sintetiza ceea ce susţineam şi ceea ce ulterior s-a dovedit exact. Acest studiu trebuie completat cu pactele ulterioare, pentru un istoric, uşor de urmărit, al diplomaţiei foarte puţin savantă şi mai puţin practică de după război. Cel mai bun pact este să fii tare."[44] Derularea ulterioară a evenimentelor a demonstrat că pactul sovieto-japonez nu a fost o păcăleală, cel puţin din partea Japoniei şi, până la începutul lunii august 1945, chiar şi din partea URSS. Dimpotrivă, acest pact a jucat un rol covârşitor în realizarea strategiei politice şi militare atât a URSS, cât şi a Japoniei. Desigur, poziţia şefului statului român poate fi explicată prin faptul că era convins de iminenţa unui război germano-sovietic, de trăinicia Axei Berlin-Tokio, şi că, într-adevăr, experienţa diplomaţiei europene interbelice demonstra lipsa de utilitate a pactelor de neagresiune. Numai că diplomaţia asiatică – şi în aceasta a constat eroarea generalului Antonescu – nu trebuia confundată sau identificată cu cea europeană.

În Buletinul informativ din 5 mai 1941, SSI comentează relaţiile sovieto-germane în felul următor: „Această intenţie de a păstra relaţii se dovedeşte şi cu faptul că URSS a trimis trupelor germane din Balcani mari cantităţi de petrol sovietic. Pe de altă parte, pare că nici Germania nu voieşte încă o ruptură a relaţiilor cu URSS, atâta timp cât nu este provocată direct sau indirect."[45]

La 5 mai 1941 s-a petrecut, la Moscova, un eveniment ce a constituit un subiect viu comentat în epocă, dar şi ulterior în istoriografie. Este vorba de discursul susţinut de Stalin în faţa absolvenţilor academiilor militare. În opinia lui Viktor Suvorov, prin acel discurs – nepublicat la vremea respectivă în presa sovietică –, I.V. Stalin ar fi efectuat o pregătire politico-psihologică în vederea declanşării războiului împotriva Germaniei, fără însă a comunica şi data începerii lui[46]. Faptul că a doua zi – 6 mai 1941 – conducătorul sovietic şi-a asumat şi funcţia de preşedinte al Consiliului Comisarilor Poporului este interpretat de acelaşi autor ca o dovadă a pregătirii acestuia pentru a dirija mai bine desfăşurarea războiului[47]. La cuvântarea lui Stalin din ziua de 5 mai face referiri şi Grigore Gafencu în Raportul confidenţial cu nr. 1 627 trimis

din Moscova, la 15 mai, pe adresa Ministerului Afacerilor Străine, în următoarea formulare: „Se vorbeşte foarte mult despre o cuvântare pe care Stalin ar fi ţinut-o la 5 mai cu prilejul promoţiei noilor ofiţeri, în care, pomenind de «tendinţele de hegemonie ale unei anumite puteri» [aluzie la Germania – *n.ns.*], ar fi declarat că URSS nu trebuie să se mulţumească numai cu atitudini defensive, dar trebuie să fie gata să se opună cu forţa planurilor care tind la cucerirea şi la stăpânirea lumii."[48] Nuanţele folosite de diplomatul român se justificau prin faptul că, personal, dispunea şi de alte informaţii care „trădau intenţii mult mai paşnice şi mai conciliante"[49] despre relaţiile sovieto-germane. Cuvântarea lui Stalin din 5 mai nu a fost editată până în 1991, ceea ce a dat naştere la speculaţii în privinţa conţinutului ei. Istoricul David Irving susţine că şeful statului sovietic ar fi ţinut două cuvântări în ziua de 5 mai: una în faţa absolvenţilor academiilor militare şi a doua la banchetul de la Kremlin, pe care l-a oferit acestora. Conţinutul cuvântărilor a fost reconstituit pe baza relatărilor a doi generali şi a unui maior care fuseseră prezenţi la eveniment, dar care au căzut ulterior prizonieri la germani. Potrivit acestor mărturii, Stalin ar fi vorbit despre necesitatea pregătirii poporului pentru „un război ofensiv" şi ar fi toastat pentru o politică de expansiune teritorială a Uniunii Sovietice[50]. La rândul său, publicistul rus Lev Bezîmenski (fost ofiţer de informaţii în structurile specializate sovietice) a editat în 1991, conspectul cuvântării rostite de Stalin. Deşi stenograma nu a fost găsită, Bezîmenski consideră conspectul ca o reflectare fidelă a conţinutului cuvântării. Din studiul textului editat rezultă că Stalin a făcut doar o analiză a cauzelor succeselor Wehrmachtului şi a subliniat schimbarea caracterului războiului purtat de Hitler, şi anume, de la „eliberarea de sub jugul sistemului Versailles" la „cotropirea altor popoare". De aici paralela cu Napoleon şi concluzia că armata germană era în retragere pe toate planurile – deci nimic în legătură cu un război preventiv împotriva Reichului[51].

În urma cercetării buletinelor informative speciale şi săptămânale ale SSI şi ale Secţiei a II-a informaţii din Marele Stat-Major, nu rezultă vreo referire la cuvântarea lui Stalin din 5 mai. În situaţia în care cercetările viitoare nu ne vor oferi surprize, ne putem explica „tăcerea" documentelor elaborate de instituţiile informative specializate româneşti prin faptul că, într-adevăr, discursul lui Stalin nu conţinea nimic deosebit care să atragă atenţia. Această afirmaţie este susţinută şi de documentele informative din luna mai, care subliniau grija autorităţilor de la Moscova şi Berlin de a evita formulări ce puteau crea confuzii sau stări tensionate.

Note

1 Despre contextul în care a fost numit Eugen Cristescu în funcţia de director general al SSI şi primele măsuri organizatorice vezi, pe larg, Cristian Troncotă, *Eugen Cristescu – asul serviciilor secrete româneşti – memorii, mărturii, documente*, Bucureşti, 1995, p. 39 şi urm.

2 Arh. SRI, fond „d", dosar 6 531, f. 3-5.

[3] Ph. W. Fabry, *Il Patto Hitler Stalin*, pp. 500-517, apud Florin Constantiniu, Ilie Schipor, *Trecerea Nistrului 1941*, București, 1995, p. 46; vezi și Reuben H. Markham, *România sub jugul sovietic*, București, 1996, pp. 58-59; Ștefan Lache, *În culisele diplomației secrete. Noiembrie 1940: URSS la porțile Pactului Tripartit*, în *Magazin istoric*, 1992, nr. 1, pp. 62-67.

[4] Yves Santamaria, *Hitler-Stalin: Les liaisons dangereuses*, în *Historia spécial*, noiembrie-decmebrie, 1996, nr 44., pp. 48-53; *Armata română în al doilea război mondial. Eliberarea Basarabiei și a părții de nord a Bucovinei*, vol. I, București, 1996, p. 102.

[5] Arh. SRI, fond „d", dosar nr. 6 531, f. 4.

[6] Istoricul rus M. Narinski, în studiul intitulat *Kremlinul și Cominternul în anii 1939-1941*, publicat în revista *Svobodania mîsl Teoreticeskii i Policiceski Jurnal*, 1992, nr. 2, reproduce un text (*Proiectul de directive*), redactat de Molotov în legătură cu problemele ce urmau a fi discutate cu ocazia vizitei în Germania din 12-13 noiembrie 1940: a) Aflarea intențiilor reale ale Germaniei și ale tuturor participanților la Pactul Tripartit (Germania, Italia, Japonia) în realizarea planului de creare a Noii Europe și a Marelui Spațiu al Asiei de Est...; b) Pregătirea schiței inițiale a sferei de interese a URSS în Europa, precum și în Asia apropiată și mijlocie, sondând posibilitatea unui acord în această privință cu Germania (și apoi cu Italia)... „În cursul tratativelor, să se obțină ca în sfera de interese a URSS să fie inclusă: a) Finlanda, pe baza acordului corespunzător din 1939; b) Dunărea în porțiunea Dunării maritime; c) Bulgaria – principala problemă a negocierilor trebuie să fie ca, în înțelegere cu Germania și cu Italia, să fie inclusă în sfera de interese a URSS și, pe aceeași bază, o garanție dată Bulgariei din partea URSS („era avută în vedere o garanție dată Bulgariei din partea URSS, în condițiile analoage garanțiilor de inviolabilitate a teritoriului României din partea Germaniei și Italiei" – nota lui M. Narinski); d) Problema Turciei și a soartei sale nu poate fi soluționată fără participarea noastră...; e) Problema soartei ulterioare a României și Ungariei ca limitrofe ale URSS ne interesează foarte mult; f) Problema Iranului nu poate fi soluționată fără participarea URSS, deoarece acolo avem interese serioase. Să nu se vorbească despre asta dacă nu este necesar; g) Relativ la Grecia și Iugoslavia, am dori să știm ce intenționează Axa să întreprindă?" (Apud Florin Constantiniu, *V.M. Molotov la Berlin – noiembrie 1940*, în *CNM*, nr. 214/9-15 octombrie 1995, p. 7).

[7] Andreas Hillgruber, *Hitler, Regele Carol și Mareșalul Antonescu. Relațiile germano-române 1938-1944*, București, 1994, p. 351.

[8] *Voenno – istoriceskii jurnal*, nr. 1/1993, pp. 24-29, apud Florin Constantiniu, Alexandru Duțu, Mihai Retegan, *România în război 1941-1945*, București, 1995, p. 44; *Armata română în al doilea război mondial. Eliberarea Basarabiei și a părții de nord a Bucovinei*, vol. I, pp. 122-126.

[9] Arhiva Ministerului Afacerilor Externe (în continuare se va cita sigla Arh. MAE), fond 71, România, vol. 66, f. 54.

[10] Andreas Hillgruber, *op. cit.*, p. 155.

[11] Vezi pe larg: *Antonescu-Hitler, Corespondență și întâlniri inedite 1940-1944*, București, 1991, vol. I, pp. 71-73.

[12] Arh. MAE, fond 71, România, vol. 66, f. 89.

[13] Arh. SRI, fond „d", dosar nr. 6 531, f. 14.

[14] Andreas Hillgruber, *op. cit.*, p. 160.

15 Arh. SRI, fond „d", dosar 6 531, f. 21.
16 *Ibidem*, f. 40.
17 Arh. MAE, fond 71, România, vol. 66, f. 364.
18 Arh. SRI, fond „d", dosar nr. 6 531, f. 47.
19 *Ibidem*, f. 57.
20 *Ibidem*, f. 72.
21 *Ibidem*, dosar nr. 7 311, f. 15.
22 Arh. MAE, fond 71, România, vol. 66, f. 510.
23 Arh. SRI, dosar nr. 7 311, f. 15.
24 *Istoria lumii în date*, București, 1972, p. 425.
25 Arh. SRI, fond „d", dosar nr. 6 531, f. 89.
26 *Ibidem*, f. 90-91.
27 *Ibidem*, f. 99 verso.
28 *Idem*, dosar nr. 7 311, f. 215.
29 *Idem*, dosar nr. 7 963, vol. 1, f. 45.
30 *Istoria universală. Epoca contemporană 1939-1945*, București, 1979, p. 176.
31 Vezi Andreas Hillgruber, *op. cit.*, p. 161.
32 *Ibidem*.
33 *Ibidem*.
34 Cristopher Andrew, Oleg Gordievski, *KGB. Istoria secretă a operațiilor sale de la Lenin la Gorbaciov*, București, 1994, p. 185.
35 O foarte bună sursă de informare pentru spațiul sovietic, până la ruperea relațiilor diplomatice româno-engleze (10 februarie 1941), a fost rețeaua Serviciilor Secrete britanice care a acționat în România. Maiorul Gibson i-a trimis lui Eugen Cristescu, îndată ce a aflat că fusese numit șef al SSI, întregul material despre URSS pe care-l avea la Lisabona (Vezi Cristian Troncotă, *op. cit.*, p. 405).
36 *Ibidem*.
37 Andreas Hillgruber, *op. cit.*, p. 162.
38 *Ibidem*.
39 Arh. SRI, fond „d", dosar nr 6 531, f. 104.
40 *Ibidem*, dosar nr. 6 568, f. 130-131.
41 Vezi Cristopher Andrew, Oleg Gordievski, *op. cit.*, p. 179.
42 Grigore Gafencu, *Misiune la Moscova, 1940-1941. Culegere de documente*, București, 1995, p. 181.
43 *Ibidem*, p. 178.
44 *Ibidem*, p. 181.
45 Arh. SRI, fond „d", dosar nr. 6 568, f. 130-131.
46 Viktor Suvorov, *Spărgătorul de gheață*, București, 1995, p. 175.
47 *Ibidem*.
48 Grigore Gafencu, *op. cit.*, p. 203.
49 *Ibidem*.
50 Apud Florin Constantiniu, *Intenționa Stalin să înceapă războiul? „Spărgătorul de gheață"*, în *Magazin istoric*, 1993, nr. 5, p. 70.
51 *Ibidem*.

3. CONCENTRĂRI DE TRUPE SOVIETICE LA GRANIȚA CU ROMÂNIA

Fluxul informativ cu caracter militar, obținut de SSI și difuzat factorilor de decizie, se integra informării operative curente, intrucât a mers în paralel cu buletinele informative cu caracter politic. Tratarea lor separată se face cu intenția de a-i stabili valoarea și gradul de operativitate pentru luarea deciziilor cu caracter strict militar.

Un prim document mai închegat este cel întocmit de Agentura Frontului de Est din SSI, împreună cu Secția a II-a a Marelui Stat-Major al armatei române, intitulat „Cominternul, metoda sa de lucru și colaborarea cu Armata Roșie". Din acest document, înaintat conducătorului statului la sfârșitul lunii decembrie 1940, transpar o anumită stare de îngrijorare față de agresiunea crescândă a Sovietelor, dar și o viziune globală asupra binomului Comintern-Armata Roșie. Raportul pare să fie produsul unei cooperări dintre varii surse de informare internă și externă, realizând, în cele 31 de pagini, o aducere la zi a structurilor și a sferelor de acțiune în relația dintre Comintern și forțele armate ale Rusiei sovietice. Era evident faptul că, în ajunul declanșării celui de-al doilea război mondial și imediat după aceea, tactica de acțiune a Cominternului – ca organism politic internațional – avea să înregistreze unele schimbări și adaptări. Dacă acțiunile sale în condiții de pace se desfășuraseră într-un anume context, se impunea ca acelea din timpul războiului să se modeleze în funcție de starea de beligeranță.

Concluziile oferite de acest raport dezvăluie în fața factorilor de decizie ai statului român un aspect esențial, și anume că Rusia sovietică dispunea, practic, de două armate: una reală și alta invizibilă. Aceasta din urmă acționa pe plan internațional prin propagandă, spionaj, influență, diversiune și sabotaj, pentru a pregăti terenul acțiunilor militare propriu-zise ale armatei regulate. Interesant este faptul că aceeași evaluare o vom întâlni și peste doi ani, rezultată din cercetarea informativă a prizonierilor, a parașutiștilor și a partizanilor sovietici. Iată care erau aceste concluzii formulate de raport: „Internaționala comunistă, profitând de izbucnirea actualului război, și-a intensificat activitatea, uzând de o nouă tactică. De unde până acum Cominternul lucra singur fie legal, în țările unde partidele comuniste au acest caracter, fie ilegal, speculând nemulțumirile interne și fricțiunile dintre state, și intensificând propaganda comunistă și defetistă, în prezent acționează pe două căi: ca agent al Statului-Major General și pe cont propriu. Ca agent al Statului-Major General, Cominternul folosește aceleași metode ca și în trecut, adică propaganda intensă, acte de diversiune, sabotaj și greve, cu scopul de a pregăti terenul pe care va acționa mai târziu Armata Roșie. În plus, în această calitate, Cominternul face și oficiul de Serviciu de informații al Secției Operațiunilor, culegând datele necesare pentru întocmirea planului general de acțiune. Pe

cont propriu, Cominternul lucrează pentru completarea și formarea cadrelor revoluționare în străinătate, care să fie gata să dea ajutorul necesar, când Armata Roșie ar acționa pe un teritoriu oarecare. Se constată deci că între Comintern și Armata Roșie există o dependență reciprocă: pe de o parte Cominternul este instrumentul Statului-Major General în vederea pregătirii terenului și recrutării «așa-ziselor armate revoluționare», pe de altă parte Armata Roșie este instrumentul Cominternului în ceea ce privește difuzarea ideilor comuniste... Ultimele pregătiri și tactica folosită de Comintern în străinătate dovedesc că Kremlinul dispune de un plan amănunțit de acțiune în această direcție, pe care-l realizează pe încetul cu ajutorul diplomației și armatei comuniste.»[1]

Cunoașterea acestui factor de risc ce plana dinspre frontiera de est a României, coroborată cu informațiile care indicau creșterea tensiunii în relațiile germano-sovietice, a dus la modificarea planului de operații al armatei române. Până la acea dată, în ipoteza unui atac la frontiera răsăriteană a României se prevedea evacuarea Moldovei și retragerea armatei pe un aliniament de apărare, pe linia Dunăre-Brăila-Galați[2]. Misiunea militară germană din România a pro-pus Marelui Stat-Major al armatei române o modificare asupra acestui plan, în sensul că armata română urma – într-o astfel de ipoteză – să ocupe poziții de apărare a întregii Moldove pe linia Prutului. În acest fel, ne putem explica hotărârea luată de Marele Stat-Major ca: „8 divizii de infanterie, 3 brigăzi de cavalerie și 2 brigăzi mixte, să fie dislocate pe timpul iernii (1940-1941) majoritatea în Moldova, într-un dispozitiv de staționare lung, cu posibilitatea de a putea face față unui atac de la Est"[3]. Trupele germane de instrucție (Divizia 13 monitorizată) urma să sprijine armata română, iar Divizia 16 blindată să servească drept rezervă. Paza regiunii petrolifere din zona Ploiești-Câmpina, urma să fie asigurată de misiunea aeriană germană, aflată sub comanda generalului Wilhelm Spiedel, alcătuită dintr-o divizie antiaeriană întărită, două regimente de artilerie antiaeriană, un grup de avioane de vânătoare, unități de proiectoare, unități speciale de apărare antiaeriană, precum și unități speciale de construcții pentru apărarea împotriva atacurilor aeriene și de stingere a incendiilor[4], în total 4 769 de militari, dintre care 189 ofițeri și 4 680 trupă[5]. Pentru realizarea în cele mai bune condiții a acestei misiuni, ordinul tactic de „a fi gata" se afla pe prim-plan, iar instruirea aviației militare românești constituia o preocupare secundară. Ca urmare a acestor modificări, generalul Erik Hansen, șeful misiunii militare germane din România, a raportat la Berlin, în ziua de 12 decembrie 1940, că „intenția sa este de a folosi trupele de instrucție germane în cazul unor măsuri militare din partea Rusiei sovietice"[6]. Hitler s-a declarat de acord cu aceste modificări și „intenții", care semnificau în planul de apărare strategică a României cooperarea armatelor româno-germane. Prin acest demers, Germania nu făcea altceva decât să ofere o dovadă concretă că își ține promisiunea luată cu ocazia arbitrajului de la Viena, din 30 august 1940, în sensul că garantează în întregime granițele României. Mai trebuie remarcat că astfel de modificări în concepția de apărare strategică a granițelor României s-au produs înainte de elaborarea Planurilor „Mariţa" și „Barbarossa", dar veneau și în întâmpinarea lor, ceea ce presupune că au fost fundamentate pe fluxul informațional de care dispuneau Abwehrul și SSI despre intențiile strategice agresive ale URSS.

La 1 ianuarie 1941, SSI a întocmit sinteza informativă intitulată „Dislocarea școlilor militare, academiilor, institutelor, facultăților militare și cursurilor de perfecționare".

Pe o bază informativă, SSI reușise să identifice 169 de școli militare, 22 de academii, 10 facultăți, 7 institute, 24 de cursuri de perfecționare și 6 școli NKVD. O lună mai târziu, SSI prezenta Cabinetului militar al conducătorului statului dosarul special întocmit de Frontul de Est (structura specializată a SSI orientată pe spațiul sovietic) intitulat: „URSS. Ordinea de bătaie nominală a Înaltului Comandament al Flotei Roșii și a comisariatelor industriei militare". Pe parcur-sul a 48 de pagini dactilografiate, documentul aduce prețioase informații referi-toare la organizarea Sovietului militar principal al Armatei Roșii – Comisariatul Apărării, la organizarea Statului-Major General și al altor comandamente (Comisariatul Marinei militare, Comisariatul Industriei Aeronautice, Comisariatul Industriei Maritime, Comisariatul Industriei Munițiunilor și Comisariatul Indus-triei Armamentului)[7].

Informațiile semnalate prin buletinele informative militare, în intervalul 21 ianuarie-15 martie 1941, atestau că URSS a procedat la dislocări intense de trupe în Basarabia și Bucovina de Nord, al căror dispozitiv trăda intențiile ofensive împotriva României. Astfel, Nota informativă a Secției a II-a a Marelui Stat-Major, din 17 ianuarie 1941, atrăgea atenția că „informații din Moscova arată că noi forțe sovietice s-ar concentra în sudul Basarabiei (în curs de sosire a numeroase trupe, din care două brigăzi independente de care de luptă). Scopul acestor concentrări de forțe ar fi în legătură cu întreprinderea unor operații ofensive, la un moment favorabil (tulburări interne în România sau angajarea spre sud a forțelor germane)"[8]. Raportul informativ din 22 ianuarie 1941 menționa că „rușii au început evacuarea populației civile de la frontiera bucovineană, de la Seletin și până la Herța. Au fost văzute sănii și camioane încărcate cu bagaje, vite și populație plecând spre interior, în cursul nopții s-au auzit comenzi, gălăgie și țipete de copii și femei"[9]. Evaluarea acestor informații a fost făcută de analiștii SSI în directă legătură cu rebeliunea legionară. Într-un astfel de raport se menționa că „Sovietele aveau informații precise de ce se pregătea în România [rebeliunea legionară – *n.ns.*], și că, în cazul în care evenimentele ar fi luat o întorsătură favorabilă lor, ar fi trecut la faza amestecului direct prin activitatea și provocările comuniștilor infiltrați în mișcarea legionară, la o acțiune de intervenție directă"[10]. Alte informații în legătură cu această problemă au fost sintetizate în Raportul din 24 ianuarie 1941, în care se aducea ca noutate faptul că „de circa 10 zile a început o foarte intensă propagandă contra noastră; se spune că în România este revoluție din cauza prezenței trupelor germane și că armata sovietică este datoare a ocupa România pentru a proteja muncitorii"[11].

Într-un alt raport, care descria cu minuție, pe parcursul a 13 pagini, efectivele unităților militare sovietice concentrate în apropierea frontierelor răsăritene ale României, se făcea următoarea evaluare: „Din dislocările de trupe, care au avut loc în Basarabia și Bucovina de Nord, atât în timpul rebeliunii din ianuarie 1941, cât și după aceea, se observă în mod clar pregătirile ofensive efectuate de Uniunea Sovietică cu scopul de a ocupa întreaga Moldovă și restul Bucovinei. Încă o dată se verifică faptul că, deși Uniunea Sovietică nu se consideră continuatoarea Rusiei țariste, totuși aceasta a reluat vechea politică imperialistă a țarilor, urmărind nu numai recuperarea teritoriilor pierdute după primul război mondial, ci și dominarea gurilor Dunării, ocuparea Peninsulei Balcanice și stăpânirea Strâmtorilor."[12]

Un alt set de informații obținut la începutul lunii februarie vine să confirme pregătirile militare făcute de sovietici la granița cu România. Nota informativă din februarie menționa că „în Bucovina continuă să sosească noi trupe rusești, din care o parte se opresc în regiunea Cernăuți, iar altă parte se dirijează în zona Storojenec, Jadova, Berhamet unde se afirmă că s-ar fi concentrat efectivul unui corp de armată". În ceea ce privește trupele sovietice dislocate în Basarabia, Raportul informativ din 6 februarie 1941 preciza că începuseră deja „să se execute trageri de instrucție în apropierea frontierei cu România"[14].

Pe baza unor informații procurate de la o sursă ocazională, Nota SSI din 21 februarie informa că la Chișinău se concentrau următoarele mari unități, unități și materiale de luptă sovietice: o divizie mecanizată cu circa 300 de care de luptă și 20 de tunuri; două regimente de artilerie; unități de infanterie; 50-60 de tunuri antitanc; 30-40 de avioane într-o permanentă stare de alarmă; detașamente NKVD; două regimente de cavalerie ai căror cai erau slabi, iar harnașamentele de calitate foarte proastă[15]. Același document, care fusese trimis spre informare și Ministerului Afacerilor Externe, mai făcea referire și la moralul foarte scăzut al trupelor sovietice, dovedit de faptul că soldații își manifestau nemulțumirea în public, ceea ce i-ar fi determinat pe ofițeri să ia măsuri de întărire a disciplinei, iar autoritățile „să mențină atât vechea pază a Nistrului, cât și să interzică trecerile din Basarabia spre interior și invers"[16].

În primele zile ale lunii aprilie, documentele informative trimise pe adresa Marelui Stat-Major al armatei române și obținute din sursele SSI atestau manevrele executate de trupele sovietice aflate în apropierea graniței de est a României. Sovietici efectuau recunoașteri aeriene și, cu asemenea ocazii, era survolat deseori, spațiul aerian românesc. Grănicerii sovietici întăriseră paza frontierei prin patrule pe jos și călări, precum și posturile de observare, completau lucrările de organizare a terenului, reparau comunicațiile, iar în cadrul instrucției executau trageri de război[17].

Raportul informativ din 7 aprilie preciza că la Ungheni fuseseră difuzate, prin megafoane, cuvântări de propagandă sovietică atât în limba română, cât și în limba rusă. Documentul dezvăluie zvonurile care circulau în apropierea frontierei, potrivit cărora, „în curând, drapelele roșii vor fâlfâi între Prut și Dunăre"[18]. Aceste provocări sovietice la granița cu România trebuie puse, desigur, în legătură cu evenimentele din Balcani, respectiv cu atacul armatei germane asupra Iugoslaviei.

Ca urmare a acestor informații, conducătorul statului – generalul Ion Antonescu – era tot mai hotărât să riposteze cu armele la violările teritoriului românesc săvârșite de aviația sovietică. Ne-o dovedește și un document ce sintetizează discuțiile purtate de un emisar al Abwehrului cu Eugen Cristescu, în care se menționa, printre altele: „Conducătorul statului român dorește să cunoască în ce măsură ar putea să reacționeze la aceste provocări. Generalul Antonescu intenționează să răspundă acestor provocări cu artileria antiaeriană și cu aviația. Întreabă dacă intențiile sale corespund intereselor Reich-ului și în ce măsură poate să reacționeze la violările teritoriului român de către aviația sovietică."[19] Reprezentantul Abwehrului i-a sugerat șefului SSI conduita pe care ar fi trebuit s-o adopte autoritățile românești până la definitiva soluționare a conflictului: „România va face mai întâi demersurile obișnuite diplomatice, protestând la guvernul sovietic contra repetatelor violări ale teritoriului român din partea aviației

sovietice." S-a indicat și ceea ce trebuia să conțină nota de protest: „Violările teritoriului român vor avea ca urmare măsuri de ordin militar. Aceste măsuri vor consta în tir aerian și, eventual, urmărirea cu avioane românești. Ultimele mișcări ale trupelor românești în zona de frontieră din Moldova nu constituie altceva, decât măsuri defensive din partea României la mișcările trupelor sovietice observate în ultimul timp în Basarabia de Nord, care stau în legătură strânsă cu propaganda continuă a organelor oficiale sovietice că în curând trupele Armatei Roșii vor ocupa toată Moldova."[20]

Interesante sunt și concluziile oferite de Sinteza informativă întocmită de Secția a II-a a Statului-Major al Armatei a IV-a române – fundamentată pe informațiile, provenite din surse SSI, în legătură cu situația forțelor sovietice din Bucovina și Basarabia la data de 11 aprilie 1941. Documentul atrăgea atenția că „ultimele manifestări ale trupelor sovietice lasă impresia că momentan nu se gândesc la acțiuni ofensive". „Totuși", menționa documentul de sinteză, „atât gruparea forțelor pe anumite direcții, aducerea de noi unități, în special meca-nizate ne face să credem că stau gata a acționa chiar ofensiv, în cazul că se va ivi o ocazie internațională favorabilă". Propunerile erau însă hazardate, întrucât mergeau mai departe decât intențiile de ripostă ale Comandamentului sovietic. „Credem", se sublinia în document, „că o acțiune ofensivă contra rușilor va duce sigur la destrămarea unităților și răsturnarea actualului regim comunist, față de care chiar unele elemente din armată nu-l mai pot suporta"[21]. Va fi nevoie să stăruim asupra hazardului acestei propuneri, întrucât ne aflăm, practic, în fața unei depășiri de atribuții, mai precis a încălcării articolului 50 din *Regulamentul de informații și contrainformații* (A.5) intrat în vigoare la 23 decembrie 1940, sub semnătura generalului Ion Antonescu. Articolul incriminat prevedea în mod clar: „Concluziile la care se ajunge prin lucrările de studii informative nu trebuie să cuprindă soluții pentru întrebuințarea trupelor proprii și nici *sugestii* sau *indicații de ordin operativ*" (A se vedea doc. 1 din partea a doua a acestei lucrări). Desigur că sugestia făcută de Secția a II-a a Statului-Major al Armatei a IV-a privind trecerea la o acțiune ofensivă împotriva armatelor sovietice concentrate în apropierea Prutului se explică prin starea de spirit a militarilor români, animați de dorința revanșei, dacă nu chiar a răzbunării pentru abuzurile săvârșite de autoritățile sovietice în Basarabia și Nordul Bucovinei după ocuparea, prin forță, a acestor teritorii românești, la 27 iunie 1940. Astfel de erori provocate de starea emoțională nu le vom întâlni însă atestate de documentele de analiză și sinteză elaborate de SSI, așa cum vom vedea în continuare. Datorită faptului că SSI difuza direct Președinției Consiliului de Miniștri asemenea documente bine întoc-mite și echilibrate ca mod de interpretare și evaluare a informațiilor de interes operativ, instituția a jucat, probabil, și rolul de factor de ponderare a spiritului războinic al ofițerilor analiști din structurile armatei.

În acest context al situației operative la granița româno-sovietică, Marele Stat-Major al armatei române a elaborat Ordinul nr. 285 322 din 14 aprilie 1941, ce prevedea că „în cazul unor operațiuni pe Frontul de Est se vor forma două armate (Armata a III-a la Bacău și Armata a IV-a la Focșani). Pentru a nu neliniști pe vecinii de la est se vor lua măsuri pregătitoare până vor putea funcționa ambele armate"[22]. Acest ordin avea, pesemne, menirea și de a pondera neliniștea ofițerilor de la Secția

a II-a a Statului-Major al Armatei a IV-a și de a-i determina să înțeleagă faptul că, în acele momente, era nevoie într-adevăr de măsuri energice, dar lucide, pentru apărarea graniței de est, și că acțiuni nechibzuite puteau avea consecințe greu de prevăzut. Colonelul Gheorghe Samarin, șeful acestei Secții informative de pe lângă Armata a IV-a, se pare să a înțeles mesajul Marelui Stat-Major, întrucât,în Buletinul de informații pentru zilele de 15 și 16 aprilie, menționează că întregul potențial informativ din subordine era conectat la supravegherea atentă a miș-cărilor de trupe sovietice în Basarabia și Bucovina. Documentul aducea și aspecte de noutate în legătură cu provocările sovietice. „Propaganda sovietică a fost extinsă și asupra regiunilor de frontieră, ceea ce a determinat intervenția Misiunii germane la Marele Stat-Major pentru a se aviza măsuri eficace de contra-propagandă, în special în Moldova și Bucovina. În ultimele zile, propaganda oficială în fabrici și uzine, precum și în mijlocul populației caută să pregătească opinia publică pentru o eventuală intervenție a URSS în război. Această inter-venție ar fi devenit necesară din cauza tendinței Germaniei de a ocupa toată Europa." Concluzia documentului era că, prin această acțiune de provocare, „URSS ia toate măsurile necesare pentru a fi gata să facă față oricărei situații, iar dispozitivul îi permite să treacă cu ușurință și în scurt timp de la atitudine defensivă la atac"[23].

Informații mai complete au fost furnizate și prin Sinteza din 19 aprilie 1941 referitoare la situația forțelor sovietice din nordul Bucovinei: „În ultimul timp se vorbește de către armată și propagandiști că rușii vor înainta pentru a ocupa România."[24] Faptul că sovieticii aduceau noi trupe în Bucovina și în Basarabia – respectiv o divizie motorizată la Chișinău –, că amenajau rapid căile de comunicații și că dispozitivul trupelor – atât ca forță, cât și ca dislocare – corespundea unei acțiuni ofensive nu era greu de evaluat pentru intențiile vecinului de la răsărit. Sovieticii așteptau momentul favorabil spre a trece la o nouă acțiune agresivă contra României. Acest aspect este confirmat și de Nota SSI, din 19 aprilie 1941, întocmită pe baza informațiilor furnizate de o sursă a Corpului IV armată revenită clandestin din Basarabia, în care se menționa: „Pretutindeni și în toate localitățile considerate ca puncte strategice se fac fortificații militare, lucrându-se la ele zi și noapte. Se renovează vechile tranșee lăsate de armatele române schimbându-li-se fața sau direcția și făcându-le în stare să servească ca apărare trupelor ruse în cazuri eventuale de respingeri sau retrageri. Spiritul în armata sovietică este foarte atașat contra Germaniei și pretutindeni nu se vorbește decât că, în curând, Moldova până la Siret va fi ocupată în întregime de către ruși. Toată lumea civilă și militară crede că un război între Rusia, pe de-o parte, și Germania, România, Ungaria, Bulgaria și Slovacia pe de altă parte, se va declanșa în curând."[25]

Reconstituirea, deși incompletă, a fluxului informativ cu caracter militar obținut, prelucrat și difuzat de SSI în legătură cu pregătirile de război ale URSS, din primăvara anului 1941, în directă conexiune cu măsurile preventive luate de factorii de comandă ai armatei române pentru întărirea dispozitivului de apărare la granița de est a țării constituie suficiente dovezi privind fundamentarea operativă a deciziilor, ceea ce înseamnă eficacitatea armei informațiilor despre potențialul inamic în preajma declanșării operațiilor militare. De aici, și pe această bază documentară, se poate susține rolul Serviciului de informații în fundamentarea politicii și artei militare. Este, desigur, o importantă realizare a SSI, ce trebuie apreciată cu obiectivitate ca o experiență pozitivă.

Note

[1] Arhiva Naţională Istorică Centrală (în continuare, se va cita sigla Arh. NIC), fond P.C.M., Cabinet Ion Antonescu, dosar nr. 131/1940, f. 29-30.
[2] Andreas Hillgruber, *op. cit.*, p. 100.
[3] Arhivele Militare Române (în continuare, se va cita sigla Arh. MR), fond 949, dosar nr. 3, f. 46.
[4] Andreas Hillgruber, *op. cit.*, p. 101.
[5] Arh. MR, fond 949, dosar nr. 457/47, f. 217.
[6] Andreas Hillgruber, *op. cit.*, p. 127.
[7] Gh. Buzatu, *Din istoria secretă a celui de-al doilea război mondial*, vol. 2, Bucureşti, 1995, p. 140.
[8] Arh. MR, fond 948, dosar nr. 1 066, f. 118.
[9] *Ibidem*, f. 119.
[10] Arh. SRI, fond „d", dosar nr. 7 313, f. 8.
[11] Arh. MR, fond 948, dosar nr. 1 066, f.119.
[12] Arh. SRI, fond „d", dosar nr. 6 665, f. 13.
[13] Arh. MR, fond 948, dosar nr. 1 066, f. 120.
[14] *Ibidem*.
[15] Arh. MAE, fond 71, România, vol. 66, f. 599-601.
[16] *Ibidem*, f. 601.
[17] Arh. MR, fond 948, dosar nr. 1 066, f. 121.
[18] *Ibidem*.
[19] Arh. NIC, fond P.C.M.-S.S.I., Situaţia internă, dosar nr. 9/1945, f. 174.
[20] *Ibidem*.
[21] Arh. MR, fond Microfilme, Rola P II 1 663, cadrul 64.
[22] *Idem*, fond 948, dosar nr. 1 066, f. 123.
[23] *Idem*, fond Microfilme, Rola P II 1 663, cadrul 87.
[24] *Ibidem*, cadrul 65.
[25] Arh. SRI, fond „d", dosar nr. 10 577, vol. 2, f. 114.

4. INFORMAȚII DESPRE DOCTRINA MILITARĂ SOVIETICĂ

La sfârșitul lunii aprilie 1941, Biroul de analiză-sinteză al Frontului de Est a întocmit un amplu documentar intitulat „URSS 1941. Sinteză asupra pregătirii de război". Și acest studiu dovedește că s-a cooperat din plin cu specialiștii Marelui Stat-Major, Secția a II-a și alte structuri ale comunității informative românești, și că s-a apelat la surse dintre cele mai diverse și bine documentate atât pe plan intern, cât și pe plan extern, care erau în legătură cu SSI. Pe parcursul a 113 pagini dactilografiate, acest studiu face referiri la: situația geografică a URSS și pregătirea teritoriului pentru război (căi ferate, șosele, drumuri, comunicații pe apă și fortificații); principiile de recrutare în Armata Roșie (personalul de comandă și trupă); drepturile și îndatoririle ostașilor sovietici; mobilizarea în timp de pace și în timp de război. Un capitol aparte este dedicat tipurilor de armament și muniațiilor din dotare, iar ultimele două capitole se referă pe larg la aeronautica și marina militară sovietică. Pe baza acestui document, se poate afirma, fără nici un fel de reținere, că SSI, ca organ specializat de informații, și-a adus din plin contribuția la cunoașterea în detaliu a organismului militar al URSS. El a fost elaborat cu aproape două luni – mai exact 52 de zile – înainte de începerea campaniei pe Frontul de Est. Și de data aceasta, la fel ca în cazul sintezelor cu caracter politic privind relațiile sovieto-germane, nu se fac referiri și nici aluzii la șansele pe care le-ar avea vreo armată – sau coaliție de forțe armate – într-o campanie ce își propune să zdrobească puterea militară și potențialul economic și uman ale URSS. Obiectivitatea evaluărilor, reținerea de la tentația de a face sugestii, a determinat o reproducere reală a datelor și al informațiilor despre întregul potențial de război al sovieticilor. Datele puse de acest document la dispoziția factorilor de comandă ai armatei nu aveau, în nici un caz, menirea de a liniști spiritele războinice sau de a le crea iluzii în ceea ce privește șansele de victorie într-o eventuală confruntare cu potențialul militar sovietic. Din acest punct de vedere devin și mai greu de înțeles afirmațiile făcute de Hitler – după desfășurarea primelor operații militare pe Frontul de Est –, potrivit cărora, dacă ar fi cunoscut de la început potențialul militar sovietic, s-ar fi gândit de două ori înainte de a lua decizia să înceapă o campanie contra URSS[1]. Am adus acest aspect în discuție, întrucât e și mai greu de crezut că la elaborarea acestui document nu au colaborat și specialiști ai Abwehrului, având în vedere relațiile de cooperare cu SSI. E foarte posibil ca multe dintre datele și informațiile acestui document să fi fost obținute doar prin filiera Abwehrului. Poate că, în luarea hotărârii, Führerul să se fi gândit la obținerea unei victorii rapide împotriva „colosului de la răsărit", mizând pe realizarea surprinderii strategice, pe moralul excelent al

ostaşilor germani şi pe tactica *blitz-krieg*-ului, probată până atunci cu succes de Wehrmacht.

Revenind la documentul SSI din aprilie 1941, în opinia noastră, poate fi apreciat ca un model de sinteză, un produs a ceea ce se numeşte „laboratorul de creaţie" al unei comunităţi informative, prin care se realizează culegerea, stocarea, verificarea şi evaluarea oricăror date şi informaţii ce pot concura la fundamentarea deciziilor, fapt pentru care se impune o prezentare a lui în părţile esenţiale.

Încă de la început, documentul releva faptul că, „datorită imensului său potenţial minier, agricol şi militar, URSS joacă un important rol pentru beligeranţii actuali, care luptă fiecare să-l atragă în sfera sa de acţiune"[2]. Această evaluare frapează prin introducerea subtilă a tezei potrivit căreia URSS constituia un imens potenţial de război, şi, ca urmare, problema care se punea era de a-l atrage în acţiune, şi nu altceva. Cu alte cuvinte, cine reuşea să-şi facă din acest colos un aliat, şi nicidecum un obiect al expansiunii, avea toate şansele să-şi asigure victoria în război. Or, la acea dată, principalele forţe care se confruntau deschis erau Germania şi Anglia. După cum vom vedea mai departe, nu era singura formulare a documentului menită a da mai mult de gândit factorilor de decizie politică şi militară.

În ceea ce priveşte sistemul şi principiile de recrutare în Armata Roşie, studiul menţionează că Înaltul Comandament Sovietic a luat grabnica hotărâre pentru organizarea unităţilor după modelul german, continuând, în acelaşi timp, să introducă în armată „numai elementele credincioase regimului şi comunismului, în care scop face o foarte amănunţită selecţie". Trierea se realiza cu ajutorul agenţilor NKVD şi al comisarilor politici din cadrul unităţilor, imediat după recrutare, ceea ce înseamnă că sistemul selecţiei „arată în ce măsură Sovietele se tem de pătrunderea elementelor puţin sigure în armată"[3]. Documentul sesizează intenţiile Kremlinului de a-şi crea o armată de elită, şi nicidecum o gloată care să devină „carne de tun".

Forţele militare sovietice erau constituite, la acea dată, din Armata Roşie, Flota Militară Navală, Aviaţia Militară, Forţele Apărării Antiaeriene a Teritoriului, trupele de grăniceri şi NKVD pentru paza internă. Toţi militarii depuneau jurământ de credinţă faţă de poporul, patria şi guvernul URSS[4]. În legea care introdusese obligativitatea serviciului militar[5], apărarea patriei sovietice era considerată o datorie sfântă a fiecărui cetăţean al URSS, iar serviciul militar o datorie de onoare[6].

În legătură cu disciplina militară, studiul SSI făcea referire la concluziile desprinse de Comandamentul Sovietic după războiul cu Finlanda (noiembrie 1939-martie 1940), în sensul că „numai o armată disciplinată poate da maximum de eforturi în luptă". Meritul de a fi introdus elementul de bază în oştire – adică disciplina – i-a revenit mareşalului Timoşenko, comandantul trupelor în campania contra Finlandei, numit apoi în funcţia de comisar al Apărării. Pe baza lipsurilor constatate şi a directivelor date de partid, guvern şi personal de Stalin, mareşalul Timoşenko a trecut imediat la reorganizarea Armatei Roşii. La 12 octombrie 1940, acelaşi general a introdus, pe bază de ordin, noul regulament disciplinar al Armatei Roşii. Concluzia oferită de documentul SSI la acest capitol este că „măsurile disciplinare luate tind să pună Armata Roşie în situaţia de a se egala cu Armatele Occidentale, faţă de care trebuie să fie gata oricând a apăra independenţa politică a poporului său"[7].

Dar nu numai din punct de vedere al disciplinei, ci și al înzestrării și instruirii, Armata Roșie își schimbase total înfățișarea față de ceea ce etalase în războiul sovieto-finlandez. O parte importantă a documentului face referiri la „noile metode de pregătire de război", care se datorau tot mareșalului Timoșenko, unul dintre marii reformatori ai Armatei Roșii. Introducerea comandamentului unic, delimitarea atribuțiilor personalului politic și întărirea autorității comandanților au format „jaloanele fără de care nu s-ar fi putut proceda la reorganizarea pregătirii de război"[8].

Manevrele militare sovietice din vara și toamna anului 1940, ca și cele din primăvara lui 1941, au avut în atenție „instruirea în cât mai bune condiții a unităților și subunităților". În noua strategie sovietică – prezentată de documentele SSI –, noile metode ale instrucției infanteriei se bazau pe: „1. Părăsirea completă a «șablonului», instrucția făcându-se într-un cadru cât mai apropiat de condițiunile reale ale câmpului de luptă; 2. Dezvoltarea spiritului de analiză, atât la instrucția individuală, cât și la cea a unităților; 3. Aplicațiile tactice se execută de regulă cu dublă acțiune și totdeauna în teren variat; 4. Temele de bază ale aplicațiilor cu dublă acțiune sunt ofensiva și defensiva, într-o zonă fortificată în care acționează infanteria întărită cu unități speciale; 5. Înainte de începerea acțiunii propriu-zise, unitățile execută marșuri grele (circa 70 km în 24 ore)."[9]

Arma cavaleriei a fost organizată printr-un regulament care intrase în vigoare în 1939. Ca noutate, documentul SSI menționa că „formațiunile de mișcare ale cavaleriei au fost eșalonate în lărgime și adâncime, adăugându-se o nouă formațiune – împrăștierea – pentru a se camufla de vederile aviației inamice"[10]. Formațiunile carelor de luptă se instruiau pentru a realiza o cooperare „cât mai intimă cu infanteria, bazându-se pe principiul că orice problemă de luptă trebuie să fie realizată de comun acord"[11].

Aspecte interesante rezultă și din setul de date și informații referitoare la pregătirea statelor-majore sovietice. Pentru remedierea aspectelor negative din timpul războiului cu Finlanda, Înaltul Comandament Sovietic făcea următoarele recomandări: „Lucrările să se execute conform nevoilor câmpului de luptă, și nu în birouri; colaborarea efectivă a Statelor Majore cu unitățile respective pe timpul aplicațiilor; situația generală să fie rezolvată de către unități nu numai în părțile ce le privesc; să se asigure colaborarea în cât mai bune condiții a diferitelor feluri de arme; organele de informații ale Statelor Majore nu se vor mulțumi numai cu centralizarea informațiilor, ele fiind datoare a le căuta cât mai mult."[12]

Această ultimă recomandare dovedește că și Înaltul Comandament Sovietic punea mare preț pe activitatea de informații, care trebuia să ofere permanent date, atât despre potențialii inamici – sub toate aspectele –, cât și despre teatrul de acțiuni militare. Reținem deci că avea prioritate căutarea de informații, și nu sinteza (centralizarea). Tot la acest capitol, documentul SSI menționa că în URSS începuseră să apară diferite publicații în care se analizau probleme de strategie și de tactică, subliniindu-se nevoia fundamentării unei doctrine militare. Analizând elementele de doctrină militară sovietică, autorii documentului SSI remarcau câteva aspecte deosebite: „Armata Roșie este chemată să apere statul socialist, asigurând inviolabilitatea frontierelor și independența URSS, căutând în același timp să strămute operațiile militare pe teritoriul agresorului."[13] Pentru realizarea acestui obiectiv strategic,

întregul sistem de apărare al statului sovietic fusese adaptat stării de război, „iar ideea războiului total a devenit linia de conduită a întregii vieți sovietice"[14]. Din punct de vedere militar, documentul SSI susținea că Armata Roșie depășea cu o treime forța armată țaristă, ajungând, în acea vreme la un efectiv de aproximativ 1 800 000 de oameni activi.

Un alt aspect asupra căruia factorii de decizie din statul român – care au cunoscut la timpul respectiv conținutul documentului întocmit de SSI – ar fi trebuit să reflecteze mai profund era acela că „doctrina Armatei Roșii recomanda ca operațiile militare să urmărească victoria decisivă prin distrugerea totală a adversarului". Soldatului sovietic i se recomanda, în consecință, „să caute lupta și să atace fără ordin". Victoria finală impunea ca URSS „să angajeze toată forța corporală, materială și sufletească a întregului popor și mai mult încă, de la început să transporte teatrul de operațiuni pe teritoriul inamic, unde propaganda făcută din timp de pace să atragă masele de muncitori și țărani din armata adversă, precum și populația de partea revoluției"[15]. Într-adevăr, prin informațiile obținute, SSI reușise să evalueze corect doctrina militară sovietică. Astăzi știm că unul dintre autorii acestei doctrine a fost mareșalul M.N. Tuhacevski, care, în lucrarea sa *Voprosî strateghii*, fundamentând scopul războiului ca mijloc de extindere al sistemului sovietic, considera că nimicirea forțelor armate ale inamicului nu constituia finele războiului, ci doar etapa lui preliminară. „Fiecare teritoriu ocupat de noi", spunea mareșalul Tuhacevski, „va deveni sovietic prin instaurarea puterii muncitorilor și țăranilor"[16].

În fața acestor date, îi vine greu istoricului, care deține privilegiul de a cunoaște derularea evenimentelor, să nu facă o asociație între această orientare a doctrinei militare sovietice, privind distrugerea totală a inamicului, și avertismentul dat de Molotov – vicepreședintele comisarilor poporului – lui Grigore Gafencu, ministrul român la Moscova, în ziua de 24 iunie, ca reacție la aflarea veștii că trupele române au atacat URSS alături de armatele germane: „Vă gândiți la teritorii și nu vă dați seama că sunt în joc independența și însăși ființa dv. de stat... V-ați alăturat atacului lor banditesc. Vă veți căi... sunteți pierduți. România e în primejdie de a nu mai fi."[17] În realitate, Molotov nu a făcut altceva decât să codifice în termeni diplomatici doctrina militară sovietică. Prin expresia „sunteți pierduți" înțelegea, de fapt, că România urma să fie pedepsită prin sovietizare.

Distrugerea totală a adversarului nu putea fi obținută, conform doctrinei militare sovietice, „decât printr-un război de mișcare", ceea ce presupunea echiparea, instruirea și eșalonarea tactică ale Armatei Roșii pentru acest tip de luptă. „Fronturile propuse a duce un asemenea război au fost echipate din timp de pace, cu suficiente unități de cavalerie, întărite cu care de luptă, unități mecanizate și monitorizate precum și cu o suficientă armată aeriană" – menționa studiul SSI.

Despre principiile care au stat la baza întrebuințării diferitelor arme și mijloace de luptă, documentul SSI făcea următoarele referiri: „În ofensivă, carele de luptă și artileria asigură intrarea infanteriei prin neutralizarea mijloacelor de foc inamice (mitraliere, mijloace antitanc etc.). În plus, carele de luptă, prin pătrunderea în interiorul zonei inamice, distrug rezervele, artileria posturilor de comandă. În atac, carele de luptă se întrebuințează în masă. În apărare, se întrebuințează pentru contraatac."[18]

După alte două capitole voluminoase, dar și impresionante prin bogăția de date privind armamentul din dotare și dislocarea unităților și marilor unități sovietice în timp de pace și de război[19], studiul SSI făcea referire la zonele de fortificație. Inițial, lucrările de fortificații au fost încredințate generalului M.N. Tuhacevski, recunoscut pentru capacitatea sa în domeniu; ulterior, bănuindu-se că planurile ar fi fost vândute străinătății de însuși creatorul lor, lucrările, care erau aproape terminate, au fost distruse. Sovietici nu au renunțat însă la realizarea lor. Imitând puterile occidentale, inspirați și de valoarea liniei Maginot, au purces la o completă organizare defensivă a frontierei occidentale. Fără a ține seama de nici un considerent, decât de cel al construcției rapide și în cel mai mare secret, autoritățile militare sovietice au evacuat toată populația din preajma frontierei, pe o adâncime de 45 km, dislocând-o în Siberia și înlocuind-o cu lucrători aduși de la est de Urali, care nu cunoșteau nici măcar limba rusă, în special deținuți politici[20]. Informațiile de care dispunea SSI fac referiri la faptul că orașe întregi și circa 10 000 de colhozuri, alcătuite din aproape 700 000 de gospodării, ar fi fost distruse fără milă, iar pe locul lor a început să crească faimosul „Maginot sovietic". Întreaga zonă fortificată de vest a căpătat, ulterior, denumirea de „Linia Stalin", la care se pare că au lucrat timp de trei ani circa un milion de oameni. Această linie fortificată începea de la frontiera finlandeză – regiunea de nord a lacului Ladoga – și ținea până la Marea Neagră, fiind întreruptă doar de ținutul mlăștinos al Pripetului, continuând-o în regiunea Odessa, Oceakov, Nikolov, Sevastopol și frontiera caucaziană. Fortificațiile ce compuneau „Linia Stalin" se prezentau în general sub forma a două fâșii (zone), prima adâncă de circa 10 km, iar a doua cu o adâncime ce atingea circa 40 km. Prima fâșie era continuă, iar cea de-a doua cuprindea mai multe sectoare de importanță strategică deosebită. Fiecare regiune fortificată dispunea de materialul rulant de cale ferată, iar linia întâi, în plus, fusese electrificată.

Ca dotare, documentul SSI menționează că fiecare cazemată era prevăzută cu un bogat material de artilerie de mare calibru – montat în turele speciale –, cuiburi de mitraliere, cu aparate speciale pentru observare (periscoape puternice) și legătură (aparate de radio emisie-recepție). Manevrarea materialului se făcea automat. În interiorul celei de-a doua fâșii erau construite garaje și hangare subterane pentru avioane, precum și centrale electrice, telefon, poștă și depozite de alimente. De asemenea, în diferite puncte (orașe și localități) fuseseră construite adăposturi subterane care să servească drept sediu pentru cartierele generale și statele-majore de corpuri de armată și armate. Astfel de lucrări se cunoșteau – din informațiile SSI – ca fiind realizate de sovietici la Ananiev, Jmerinko, Vinnița, Berdicev, Jitomir și Kiev[21].

O a doua zonă de fortificații fusese construită de sovietici în Polonia, după cucerirea și anexarea teritoriului acestei țări de către Germania și URSS. În partea ocupată de sovietici s-au făcut lucrări pe diferite direcții importante din punct de vedere strategic cu fortificații permanente, ca de exemplu: lucrările din jurul orașului Przemysl și din lungul râului San; lucrările ce legau orașele Stanislan-Kolomeia și Sniatyn; mici raioane de lucrări pe valea superioară a râului Ceremuș[22].

A treia linie fortificată pe care o atestă documentul SSI se afla la frontiera cu Finlanda, denumită inițial de ruși „Molotov" și rebotezată „Voroșilov"[23].

În Basarabia și nordul Bucovinei, fortificațiile lăsate de trupele române au fost întoarse și completate de sovietici. Lucrările de construcție fuseseră executate în

special în nordul Bucovinei, pe linia de frontieră și la sud de Cernăuți, fiind formate din amplasamente de arme automate, artilerie, șanțuri de tragere anticar. În ceea ce privește întărirea punctelor strategice de la granițele Extremului Orient, sovieticii au construit, începând din 1937, o zonă fortificată de-a lungul frontierei. Documentul SSI menționa că, pentru realizarea acestei construcții, guvernul sovietic pusese la dispoziție peste 100 miliarde de franci francezi. Zona fortificată includea și orașele Nikolaevsk-Usrsurlsk și Blagovescensk, situate pe fluviul Amur și considerate adevărate „Verdun-uri ale Orientului"[24].

În decursul lunii mai 1941, SSI a furnizat, la solicitarea telefonică a conducătorului statului, sinteze informative bogat documentate cu biografiile unor generali sovietici, printre care G.K. Jukov – șeful Marelui Stat-Major General al Armatei Roșii –, M.G. Efremov, M.P. Kovaliov, M.P. Kirponos ș.a.[25]

Fluxul informativ cu caracter militar relativ la Armata Roșie, oferit de SSI în intervalul decembrie 1940-mai 1941, demonstrează că factorilor de conducere politică și militară din România le erau cunoscute următoarele date: Înaltul Comandament sovietic concentrase mari efective pe direcția Sud-Vest, adică în Ucraina și Moldova; Armata Roșie dispunea de o doctrină a războiului în mișcare; în cazul unui atac prin surprindere, teatrul de operații militare avea să fie mutat pe teritoriul adversarului – acolo unde terenul trebuia pregătit din vreme, ferit de acțiunile subversive ale Cominternului; sovieticii dispuneau de forțe armate, de capacități economice și de producție, de resurse umane și naturale imense, prin care se putea menține o astfel de doctrină militară, doctrină ce considera victoria îndeplinită doar atunci când inamicul era anihilat. Pe scurt, sovieticii erau dispuși la un război de mișcare total pentru neutralizarea inamicului și impunerea regimului bolșevic.

Avem acum și mai limpede conturată baza informativă care a contribuit la elaborarea Directivei Operative nr. 32 din 24 aprilie 1941 de către Marele Stat-Major al armatei române. Documentul fundamenta ipoteza că, în caz de atac al forțelor armate, acestea își propuneau ca obiectiv cucerirea Moldovei și a Deltei Dunării, precum și o eventuală pătrundere în Muntenia și Dobrogea. Acțiunea principală a armatei sovietice pe teritoriul românesc era întrevăzută pe direcțiile: Cernăuți-Roman, Iași-Vaslui și Basarabeasca-Râmnicu Sărat. Ca ripostă, Armatei a III-a i se încredințase restul frontului, interzicându-se cu orice preț o pătrundere inamică în Moldova de Jos[26].

Judecând din punctul de vedere al documentelor publicate în ultimii ani de istoriografia rusă, constatăm că fluxul informativ cu caracter militar al SSI privind pregătirile de război sovietice în aprilie 1941 nu erau departe de adevăr. Un document militar intitulat „Proiectul raportului Comisarului poporului pentru apărare" a fost înaintat lui Stalin, la 15 mai 1941, și era semnat de mareșalul S.K. Timoșenko și de generalul G.K. Jukov – noul șef al Marelui Stat-Major sovietic. Acest proiect, întocmit la 15 zile după sinteza documentară a SSI, stipula pentru Armata Roșie o acțiune cu un caracter eminamente ofensiv. El stabilea că primul obiectiv strategic al acțiunii Armatei Roșii îl constituia zdrobirea forțelor principale ale armatei germane desfășurate la sud de Brest-Debin și ieșirea forțelor sovietice în a 30-a zi la nord de aliniamentul Ostroleka, râul Narev, Loveci, Lodz, Kenzburg, Oppeben, Olonanc. În ce privește Frontul de Sud-Vest, misiunea încredințată era apărarea fermă a frontierelor de stat cu Ungaria și România în raioanele Cernăuți și Chișinău, cu scopul distrugerii flancului de nord al armatei române, și ieșirea pe aliniamentul râul Moldova-Iași[27].

Deci, teza cu privire la nepregătirea Armatei Roșii în fața iminentului atac a Wehrmachtului, ca urmare a miopiei lui I.V. Stalin, începe să fie tot mai clar anulată de evidența documentelor de arhivă. Evaluările făcute de analiștii SSI despre pregătirile de război ale URSS se circumscriu, și ele, pe aceeași direcție. Prin aceasta se poate aprecia că SSI a adus o contribuție semnificativă la cunoașterea, din punct de vedere militar, a potențialului inamic de pe Frontul de Est înainte de declanșarea campaniei.

De asemenea, informațiile oferite de SSI au contribuit, pe lângă fundamentarea planurilor de acțiune ale trupelor române, la o cunoaștere mai precisă a prevederilor noilor regulamente militare introduse în procesul de instruire, cât și a liniilor directoare ale concepției doctrinei militare sovietice.

Note

1 Apud Florin Constantiniu, Ilie Schipor, *Trecerea Nistrului 1941*, p. 119.
2 Arh. SRI, fond „d", dosar nr. 6 393, f. 6.
3 *Ibidem*, f. 9.
4 *Ibidem*, f. 8.
5 Legea privind serviciul militar obligatoriu a fost adoptată la 1 septembrie 1939, cu ocazia celei de a IV-a Sesiuni Extraordinare a Sovietului Suprem al URSS. La acea dată, legea reprezenta o noutate în istoria URSS (vezi Viktor Suvorov, *Spărgătorul de gheață*, p. 49).
6 Arh. SRI, dos. cit., f. 7.
7 *Ibidem*, f. 21.
8 *Ibidem*, f. 26.
9 *Ibidem*, f. 28.
10 *Ibidem*, f. 29.
11 *Ibidem*.
12 *Ibidem*, f. 30.
13 *Ibidem*, f. 37.
14 *Ibidem*.
15 *Ibidem*, f. 38.
16 Viktor Suvorov, *op. cit.*, p. 565; vezi și Ion Șișcanu, *Instaurarea regimului sovietic în Basarabia, 1940, 1944-1945*, în *6 martie 1945. Începuturile comunizării României*, București, 1995, p. 191.
17 Grigore Gafencu, *Jurnal*, 1940-1942, București, p. 153.
18 Arh. SRI, doc. cit., f. 39.
19 *Ibidem*, f. 47-49.
20 *Ibidem*, f. 84.
21 *Ibidem*, f. 85.
22 *Ibidem*, f. 86.
23 *Ibidem*.
24 *Ibidem*.
25 Gh. Buzatu, *op. cit.*, p. 140.
26 Arh. MR, fond 948, dosar nr. 1 066, f. 124.
27 Apud Florin Constantiniu, Ilie Schipor, *op. cit.*, doc. 1, pp. 137-138.

5. IMINENȚA DECLANȘĂRII RĂZBOIULUI DINTRE GERMANIA ȘI URSS

Dacă la începutul lunii mai 1941 cele două mari puteri, Germania național-socialistă și Rusia sovietică, mai nutreau, încă, un respect reciproc, în sensul că se fereau de a face vreun gest greșit sau inoportun care ar fi putut să însemne o provocare, generalul Ion Antonescu – pierzându-și parcă răbdarea – a crezut că e nimerit să intervină. Astfel, cu prilejul sărbătoririi Zilei naționale a României, la 10 mai 1941, conducătorul statului român a făcut în fața regelui Mihai câteva declarații transparente cu privire la Basarabia și Bucovina de Nord. Avea să se convingă însă repede că, în acel moment, germanii nu aveau nici un interes să provoace Moscova. Ca urmare, pasajele din declarația lui Ion Antonescu nu au apărut în presă, fiind cenzurate la sugestia germanilor.

Cu toate acestea, în politica externă sovietică se anticipau unele modificări. Înlocuirea lui Molotov din fruntea diplomației sovietice și preluarea prerogativelor Ministerului de Externe direct de către Stalin este comentată de analiștii SSI în Buletinul informativ din 11 mai 1941: „Din acest moment Sovietele și-au dat seama că Berlinul nu mai este dispus să cedeze nimic Moscovei și că politica lui Molotov nu mai corespunde necesităților vitale ale URSS, de aceea au urmărit cu mare atenție orice gest al Germaniei. La Moscova nu s-a ascuns niciodată, totuși, că un conflict armat sovieto-german este iminent, pe de o parte din cauza diferenței de ideologie, pe de altă parte datorită tendinței Berlinului de a se extinde spre est."[1]

Peste numai două zile, la 13 mai 1941, SSI revenea cu o nouă analiză asupra stadiului relațiilor dintre URSS și Germania, datorate unui set de informații provenite tot de la o „sursă de încredere". Probabil că evaluările făcute erau considerate importante, întrucât Nota a fost trimisă din nou spre informare și la Ministerul Afacerilor Externe: „Sovietele nu au abandonat încă ideea luptei împotriva «fascismului și capitalismului», pe care le consideră cei mai mari dușmani ai statului sovietic. Această credință a cercurilor politice sovietice este foarte semnificativă, mai ales acum, după înlocuirea lui Molotov. Ea dovedește că prin alianța cu Germania, Uniunea Sovietică nu a urmărit altceva decât provocarea războiului și satisfacerea intereselor sale personale create ca să-și realizeze vechiul vis de dominație mondială."[2]

Care a fost, totuși, rațiunea trimiterii acestei note – și după cum vom vedea au mai fost și altele – Ministerului Afacerilor Externe, ținând cont că, după înlăturare lui Mihail Sturdza, în decembrie 1940, portofoliul acestui minister fusese preluat direct de Ion Antonescu?[3] O posibilă explicație ar fi intenția conducătorului statului de a oferi informații funcționarilor acestui minister care se ocupau cu analiza evoluției raporturilor germano-sovietice, întrucât se pare că duceau lipsă de date concrete

provenite de la Legația română din Moscova. Așa, de exemplu, Grigore Gafencu spune în *Jurnalul* său că în luna mai nu s-a mai produs nici un fapt îngrijorător, iar atitudinea guvernului sovietic a fost tot timpul mai limpede și mai binevoitoare. Toți șefii de misiuni au împărtășit, în acest timp, unii cu bucurie, alții cu supărare, sentimântul potrivit căruia criza germano-sovietică este pe cale de a se potoli. Mai mult, la 24 mai 1941, șeful misiunii diplomatice românești la Moscova raporta Ministerului Afacerilor Externe de la București despre „deplina neștire" în care se află toate misiunile străine de la Moscova, începând cu Ambasada Germaniei și terminând cu Ambasada Italiei, cu privire la cele ce se petrec, sau s-ar putea petrece, între Germania și URSS[4]. Dar nu numai Externele de la București și reprezentanțele diplomatice din capitala sovietică erau în „neștire", chiar și presa din România se înscrisese pe aceeași coordonată. La 24 mai, ziarele românești au publicat un comunicat prin care erau dezmințite zvonurile alarmiste despre un atac sovietic asupra României[5].

În schimb, SSI își continua solitar investigațiile prin canalele subterane, aducând noi argumente pentru susținerea tezei despre intențiile tainice ale Sovietelor și pregătirile militare în vederea unui conflict inevitabil cu Germania. Astfel, Buletinul informativ din 25 mai 1941 consemna noi indicii: „Sovietul Comisarului Poporului URSS, prin Comisariatul Afacerilor Externe, a încunoștiințat toate reprezentanțele străine, că regiunile Arhanghelsk, Murmansk, Leningrad, Istmul Kareliei, țările baltice, Bielorusia de vest, Ucraina de vest, Republica Federativă Moldova și regiunea Kiev nu mai pot fi vizitate de persoane particulare, evitându-se astfel orice posibilitate de informare a acestora asupra pregătirilor militare ce se fac în zonele enumerate. Această măsură arată că URSS nu exclude eventualitatea unui conflict."[6]

De la această dată și până la 21 mai 1941 (declanșarea campaniei pe Frontul de Est), după cum se poate constata din lectura buletinelor informative speciale întocmite de SSI despre evoluția relațiilor germano-sovietice, documentele de informare au fost tot mai des orientate, în afară de Președinția Consiliului de Miniștri, și spre Ministerul Afacerilor Externe, Ministerul Propagandei și Marele Stat-Major. Conținutul lor sugera limpede că izbucnirea conflictului militar între Germania și URSS era doar o chestiune de zile. Informările își aveau rațiunea doar de a pune în gardă conducerea departamentelor respective, pentru ca acestea să-și ia din timp măsurile corespunzătoare. Așa se poate explica faptul că, de la sfârșitul lunii mai, guvernul de la București a întreprins o serie de măsuri care dezvăluiau că fusese convins de iminența războiului, ca de exemplu: închiderea școlilor la 15 iunie; construirea de adăposturi antiaeriene; intensificarea mobilizării; evacuarea femeilor și a copiilor din orașe etc. La 4 iunie, Mihai Antonescu l-a informat pe însărcinatul cu afaceri italian că stadiul relațiilor româno-sovietice făcea necesară evacuarea legațiilor străine din Capitală la 80 km (cele ale țărilor aderente la Pactul Tripartit la 30 km)[7].

Raportul întocmit de Grigore Gafencu la 10 iunie 1941 pentru informarea forurilor de la București a fost conceput într-o asemenea manieră „diplomatică", încât se putea înțelege că evenimentele puteau lua oricând orice turnură. Diplomatul considera că era de datoria lui să atragă atenția „asupra caracterului atât de complex al legăturilor dintre Germania național-socialistă și Uniunea Sovietică. Oricât de puternice ar părea uneori interesele politice ale celor două state și ideologiile celor două regimuri,

există, totuşi, între cele două cârmuiri, o asemănare atât de mare în ce priveşte metodele şi mijloacele politice şi militare unitare, încât toate surprinderile şi întorsăturile cele mai senzaţionale sunt cu putinţă. După cum tovărăşia de ieri poate duce mâine la o luptă necruţătoare, tot astfel criza de azi poate duce mâine la o nouă tovărăşie"[8].

La acea vreme, în opinia diplomatului român, era posibil să se întâmple orice, în relaţiile germano-sovietice. În schimb, SSI rămânea ferm şi clar pe poziţia sa. Nota specială din aceeaşi zi, 10 iunie 1941 – elaborată cu două zile înaintea întâlnirii generalului Ion Antonescu cu Hitler, la München –, informa despre finalizarea pregătirilor militare ale Germaniei pentru o eventuală campanie împotriva Rusiei sovietice: „În legătură cu pregătirile militare pe care le-a luat Marele Stat-Major [German – *n.ns.*], din sursă oficială germană se declară că Germania a făcut de mai multă vreme aceste pregătiri. De-a lungul frontierei occidentale ruse, pe linia de frontieră fino-rusă, germano-rusă, ungaro-rusă şi româno-rusă, adică de la Baltica la Marea Neagră, Armata germană este gata oricând să treacă la ofensivă."[9] În ciuda faptului că, în presa vremii, apăruseră declaraţiile oficiale ale Berlinului şi ale Moscovei prin care se dezminţeau ştirile potrivit cărora se purtau tratative secrete între Germania şi URSS, în scopul reglementării raporturilor tensionate dintre cele două ţări, documentul informativ al SSI susţinea, din aceleaşi surse oficiale germane – probabil prin mijlocirea Abwerhrului –, că tratativele sovieto-germane constituiau o realitate. În cadrul acestora, delegaţia germană cerea: „1. Demilitarizarea flotei ruseşti din Marea Neagră (Chiar zilele acestea, din şantierele ruseşti a fost lansat în Marea Neagră un vas purtător de avioane); 2. Acceptarea de către Rusia, ca gurile Dunării să fie numai sub control german şi român; 3. Pentru a se crea o zonă de siguranţă în regiunea în care Dunărea se varsă în Mare, Germania cere Rusiei să accepte retrocedarea către România a sudului Basarabiei; 4. Dreptul pentru Germania de a trece prin teritoriul rus spre Oceanul Apropiat (în scopul de a fi atacată Turcia); 5. Respectarea de către Rusia a acordurilor comerciale şi economice pe care le-a încheiat cu Germania; 6. Vinderea către Spania a unei cantităţi de 50 000 vagoane grâu, pe care, deşi Rusia promisese că le va livra, totuşi până acum nu a dat-o."[10]

Aceste condiţii erau, desigur, inacceptabile pentru partea sovietică, fapt pentru care conflictul armat germano-sovietic devenise unica soluţie. În acest conflict, conducătorul statului român trebuia să-şi prezinte limpede poziţia în legătură cu atitudinea României. După cum ştim, în cadrul întrevederii de la München, Ion Antonescu şi-a precizat convingător, în faţa Führerului, dorinţa ca România să intre în război alături de Germania. El s-a exprimat textual că „pune la dispoziţie armatei germane teritoriul român pentru crearea de puncte strategice în vederea acţiunii în Balcani şi Răsărit"[11]. De asemenea, s-a justificat în faţa lui Hitler că este la curent cu sarcina de primă urgenţă Germaniei „de a termina războiul" şi că, pentru aceasta, „ar trebui făcut un pas foarte serios în răsărit"[12]. El a venit în scopul de a pune la dispoziţia Führerului, pentru realizarea acestui pas, toate forţele auxiliare militare, politice şi sociale ale României. Istoricul Andreas Hillgruber – cel care a editat pentru prima oară textul stenogramei discuţiilor dintre Antonescu şi Hitler, comentează acest pasaj în sensul că „Antonescu a oferit de la sine participarea României la războiul împotriva Uniunii Sovietice"[13].

Într-adevăr, referitor la războiul sovieto-german care se apropia, Antonescu a spus că „şi-a reorganizat forţele armate şi şi-a dezvoltat resursele economice şi financiare"[14].

La întrebarea Führerului dacă România ar urma, chiar începând din primele zile, să colaboreze la acțiunea împotriva Rusiei, Antonescu a răspuns că „el dorește să lupte alături din prima zi". Antonescu a prezentat un plan de operații împotriva rușilor pe care l-a discutat din punct de vedere militar cu Hitler[15]. Așadar, decizia ca armata să participe alături de Wehrmacht la campania împotriva URSS i-a aparținut în exclusivitate generalului Ion Antonescu. A fost o decizie care era în concordanță cu obiectivul strategic fixat încă de la începutul guvernării, și a constituit, să nu uităm, unul dintre capetele de acuzare în procesul din mai 1946. Recent, unii istoricii români susțin următoarele: „Poziția generalului Antonescu de a angaja armata română în războiul din est nu este nici surprinzătoare, nici blamabilă. Mai întâi, el nu putea primi în «dar» Basarabia și Bucovina de nord, eliberate de trupele germane și restituite României, fără ca demnitatea națională să nu sufere."[16]

În ziua de 12 iunie, înainte de plecarea la München, Ion Antonescu l-a însărcinat pe Alexandru Cretzianu să-i transmită lui Grigore Gafencu la Moscova – probabil pentru a-l informa despre felul în care se vede viitorul apropiat de la București – că „rușii au concentrat un număr considerabil de forțe pe linia de demarcație. Avioane rusești de recunoaștere zboară necontenit deasupra teritoriului nostru. În general, dispozitivul trupelor rusești și al navelor lor au luat un caracter ce corespunde fazei imediat premergătoare operațiilor militare. În aceste condiții partea română a fost nevoită să-și ia toate măsurile „pentru a fi gata la orice împrejurare"[17].

Buletinul informativ al SSI din 12 iunie sublinia că tratativele secrete germano-sovietice constituie o certitudine: „Știrile publicate de presa mondială în această privință au fost la început, în mod oficial categoric dezmințite pentru ca, în ultimul timp, să nu mai intervină decât în ceea ce privește subiectul convorbirilor. Aceasta deoarece știrile date publicității de către presă sunt, în majoritatea cazurilor, dintre cele mai fanteziste, datorită păstrării secretului asupra conținutului tratativelor."[18]

În dimineața zilei de 13 iunie 1941, la ora 7, Agenția TASS transmitea un comunicat prin care nega existența oricăror negocieri sovieto-germane pe probleme teritoriale sau economice, accentuând că toate erau doar zvonuri produse de propagandiștii forțelor inamice URSS-ului și Germaniei. Comunicatul sovietic menționa că atât URSS, cât și Germania respectă statornic condițiile Pactului de neagresiune[19]. Germania, nefiind anunțată asupra acestei declarații, nu a reacționat, păstrând tăcerea.

La 14 iunie 1941, SSI revine asupra problemei tratativelor sovieto-germane, formulând în concluzia *Buletinului informativ* că „informații tot mai numeroase – unele provenind chiar din cercurile oficiale germane – confirmă existența unor tratative germano-sovietice, în ciuda dezmințirii oficiale sovietice"[20].

În ziua de 18 iunie 1941, intervine scrisoarea lui Hitler către generalul Ion Antonescu prin care îl înștiințează asupra hotărârii sale de „a reduce definitiv pericolul pentru Europa", pe care îl reprezintă Rusia sovietică, exprimându-și dorințele sale față de misiunea armatei române în prima etapă a războiului germano-sovietic[21]. Hitler îl informează textual pe Antonescu că „atitudinea Rusiei, în special pregătirile din zi în zi mai crescânde ale Rusiei în vederea unei agresiuni, mă forțează a mă folosi – în scurt timp – de armata germană pentru a reduce definitiv acest pericol pentru Europa"[22]. Nu i s-a comunicat însă data exactă a declanșării opera-țiilor militare.

Interesante sunt consemnările lui Gheorghe I. Duca, din jurnalul său, făcute chiar în ziua de 18 iunie: „Trăim într-o tensiune destul de mare, ordinele fiind date pentru evacuarea sau împrăştierea autorităţilor, străinilor şi copiilor din Bucureşti... S-au săpat tranşee în locurile virane ale Capitalei, adăposturile sunt din nou organizate şi locuinţele camuflate începând de la ora 9 (21). De aici ar rezulta că iminenţa războiului ar fi fost uşor de dedus pentru orice locuitor al Capitalei. Cu toate acestea, oficialităţile româneşti nu ştiau nimic precis." Peste două zile, acelaşi memorialist nota: „Ne aflăm în pragul războiului... Noi nu cunoaştem încă nici un fel de amănunte la Minister (-ul Afacerilor Externe – *n.ns.*)."[23]

În Nota SSI din 21 iunie intitulată „Relaţiile Germaniei cu Uniunea Sovietică şi perspectivele unui conflict armat văzute de un englez", sunt sintetizate opiniile exprimate de postul de radio Londra – din ziua precedentă – ale scriitorului britanic Weekham Steed, care, prin conţinutul lor, constituiau un serios semnal de alarmă pentru opinia publică internaţională, asupra iminenţei declanşării operaţiilor militare germano-sovietice. Reproducem câteva pasaje semnificative: „Planul bine stabilit al Germaniei este de a ocupa regiunile din sudul Rusiei, ce se întind de la frontiera română până la Caucaz... Germania va urmări crearea unui stat caucazian independent, precum şi eliberarea tuturor statelor ocupate de Soviete în ultimul timp... Totuşi, se crede că în cazul declanşării unui conflict, ruşii vor capitula, cedând pretenţiilor germane, fără lupte, cu toate că infanteria rusească este bine pregătită... Cert este că Germania trebuie să obţină resursele naturale ale Ucrainei, de care are absolută nevoie pentru a putea învinge la rândul său Anglia."[24]

Concluziile privind iminenţa războiului germano-sovietic au fost expuse şi în Nota SSI din 21 iunie, în care se face şi o sinteză a evoluţiei raporturilor dintre Reich şi URSS în intervalul scurs de la pactul de neagresiune. Documentul SSI aprecia că „un conflict armat între cele două puteri devine de neînlăturat, dacă se are în vedere şi masivele concentrări de forţe germane şi sovietice de-a lungul frontierei URSS, de la Marea Albă până la Marea Neagră". Concluzia se impunea de la sine: „...Ciocnirea de interese dintre Reich şi Uniunea Sovietică a devenit acută şi imposibil de soluţionat printr-o alegere reciprocă, ceea ce va duce inevitabil la un conflict armat."[25] Acest document demonstrează că SSI nu a avut informaţii despre planul de invazie. Se pare că doar generalul Werth (şvab de origine), şeful Statului-Major al armatei ungare, a avut cunoştinţe – în afară de OKW –, despre acest plan, din surse militare neoficiale, dar nici guvernul ungar n-a aflat oficial despre invazia URSS până în dimineaţa zilei de 22 iunie 1941[26]. Declanşarea „Planului Barbarossa" – deci ziua şi ora atacului – a fost decisă de Hitler la 21 iunie, orele 13, prin transmiterea indicativului „Dormund" (până atunci, Führerul putea anula operaţia prin indicativul „Altora"). Atât generalul Antonescu, cât şi unităţile germane aflate pe teritoriul Germaniei au luat cunoştinţă de declanşarea atacului o dată cu primirea indicativului „Dormund"[27].

În urma acestui excurs arhivistic printre cele mai semnificative buletine şi note informative elaborate de SSI despre evoluţia relaţiilor germano-sovietice începând cu decembrie 1940 şi până la declanşarea operaţiilor militare propriu-zise – 22 iunie 1941 –, se cuvine a formula câteva concluzii.

Informarea operativă curentă a constituit etapa finală a activității informative, iar prin intermediul ei, factorii responsabili în domeniul diplomației și apărării au fost ținuți la curent cu evoluția evenimentelor politice care prezentau interes pentru statul român. Fluxul informativ, bazat pe informații verificate și prelucrate, a fost echilibrat. Chiar și în cazul unor informații posibile s-a revenit cu noi detalii prin buletine speciale în care se confirmau primele evaluări. Fluxul informațional obținut și difuzat de SSI s-a bazat pe analiza critică a informațiilor preluate din exploatarea surselor deschise și agentura secretă.

Considerăm însă la fel de important faptul că documentele de informare dovedesc că SSI nu s-a lăsat antrenat în jocul dezinformării și al diversiunii, care, în epocă, a afectat deciziile unor oameni politici și personalități de prim rang.

Cazul cel mai elocvent l-a reprezentat conducătorul statului sovietic, I.V. Stalin, care, în ciuda celor peste 80 de avertismente primite prin canalele diplomatice și structurile Serviciilor Secrete sovietice, nu a putut depăși suspiciunile inoculate, de drept cu multă măiestrie, de tehnica intoxicării germane. Specialiștii Reichului în astfel de tehnici au sesizat și apoi au stimulat obsesia lui Stalin privitoare la așa-zisul „complot britanic" destinat a-i afecta raporturile cu Hitler. Una dintre metodele de diversiune utilizate de Înaltul Comandament German pentru camuflarea pregătirii operației „Barbarossa" a constat tocmai în supralicitarea informației că zvonurile referitoare la atacul german derivau din surse britanice[28]. Devenind din ce în ce mai greu de ascuns mișcările de trupe germane către Est, Serviciile de informații germane au lansat zvonuri potrivit cărora Hitler pregătește un ultimatum bazat pe demonstrația de forță, pentru a obliga Uniunea Sovietică la concesii[29]. Or, astfel de zvonuri nu se găsesc în buletinele informative ale SSI. Dimpotrivă, ele au informat atât despre pregătirile germane, cât mai ales despre cele sovietice, ceea ce presupune că relația cu Abwehrul a funcționat în această perioadă foarte bine. Nu trebuie exclus din analiză nici faptul – pentru care optăm în primul rând – că analiștii SSI au dovedit multă prudență și echidistanță în evaluarea informațiilor, ceea ce a contribuit la menținerea unei anumite stări de echilibru în deciziile organelor de comandă politico-militare ale României privind folosirea forțelor armate într-un viitor război.

Poate exista, la un moment dat, tendința – sugerată de situațiile create în regimurile totalitarist-comuniste, și nu numai – de a generaliza teza potrivit căreia într-un regim dictatorial, Serviciile de informații sunt în întregime aservite celui care deține puterea, fapt pentru care fluxul informativ și evaluările nu mai au caracter obiectiv, ci direcționate pentru a veni în întâmpinarea viziunilor politice ale conducătorului statului. Cu alte cuvinte, în astfel de circumstanțe, factorul de decizie primește doar informații care să-i facă plăcere. În cazul SSI-ului, nu poate fi vorba despre un asemenea oportunism, întrucât buletinele sale informative nu fac nici un fel de referiri și din conținutul lor nu transpare vreo aluzie la necesitatea participării armatei române alături de Wehrmacht la un eventual conflict germano-sovietic, chiar și atunci când pregătirile erau evidente. Hotărârea intrării României în război a ținut de resortul factorului de decizie politică și militară – respectiv generalul Antonescu –, care, de altfel, și-a asumat întreaga responsabilitate la procesul din mai 1946. Argumentul cel mai convingător este acela că, inițial, Actul de acuzare al Tribunalului poporului din

1aprilie 1946 îl făcea răspunzător pe Eugen Cristescu, șeful SSI, „că a contribuit și a hotărât declanșarea și continuarea războiului contra URSS-ului și Națiunilor Unite", pentru ca, în urma probelor evidente administrate în apărare, Sentința din 17 mai să-l achite de această responsabilitate[30].

De aici rezultă cu toată claritatea că SSI a fost o instituție subordonată Președinției Consiliului de Miniștri, dar care a acționat în limitele atribuțiilor stabilite prin legea organică; activitatea sa informativă a fost pusă în exclusivitate în interesul statului român, și nicidecum în interesul personal al generalului Ion Antonescu, chiar dacă s-a aflat în condițiile unui regim de autoritate.

Eficiența informării operative curente a SSI a constat în faptul că a făcut evaluări corecte și echilibrate, a anticipat evoluția unor evenimente, ceea ce i-a permis factorului de decizie să pregătească din timp măsurile corespunzătoare pentru a nu fi surprins, în intenția sa profund patriotică de a reface toate granițele țării.

Note

1 Arh. SRI, fond „d", dosar nr. 6 568, f. 166.
2 *Ibidem*, dosar nr. 6 531, f. 27.
3 Mihai Antonescu a preluat funcția de ministru al Afacerilor Străine abia în 27 iunie, o dată cu plecarea pe front a generalului Ion Antonescu.
4 Grigore Gafencu, *Jurnal 1940-1942*, vol. 1, p. 126. Vezi și *Din Moscova, Grigore Gafencu raportează*, în *Magazin istoric*, nr. 7/1995, pp. 17 și urm.
5 Vezi Florin Constantiniu, Ilie Schipor, *op. cit.*, p. 62.
6 Arh. SRI, fond „d", dosar nr. 6 568, f. 40.
7 Vezi Florin Constantiniu, Ilie Schipor, *op. cit.*, p. 62.
8 Grigore Gafencu, *op. cit.*, pp. 131-132.
9 Arh. SRI, fond „d", dosar nr. 6 531, f. 43.
10 *Ibidem*.
11 Hitler-Antonescu, *Corespondență*..., vol. 1, p. 94.
12 *Ibidem*.
13 *Ibidem*.
14 *Ibidem*.
15 *Ibidem*, pp. 102-103.
16 Vezi Florin Constantiniu, Ilie Schipor, *op. cit.*, pp. 63-64.
17 Grigore Gafencu, *op. cit.*, pp. 134-135.
18 Arh. SRI, fond „d", dosar nr. 6 531, f. 47.
19 Grigore Gafencu, *op. cit.*, p. 138.
20 Arh. SRI, fond „d", dosar nr. 6 531, f. 51-52.
21 Hitler-Antonescu, *Corespondență*..., vol. 1, p. 107.
22 *Ibidem*, p. 108.
23 G.I. Duca, *Cronica unui român în veacul XX*, vol 2, München, 1984, p. 36.
24 Arh. SRI, fond „d", dosar nr. 6 531, f. 58.
25 *Ibidem*, f. 53-57.

26 Nicolas M. Nagy-Talavera, *Fascismul în Ungaria și România*, Editura Humanitas, București, 1996, p. 225.

27 Florin Constantiniu, Ilie Schipor, *op. cit.*, p. 68.

28 Vezi la Cristopher Andrew, Oleg Gordievski, *KGB. Istoria secretă a operațiilor sale de la Lenin la Gorbaciov*, p. 186.

29 *Ibidem*, p. 187.

30 Vezi, pe larg, Cristian Troncotă, *Eugen Cristescu*, doc. 13 și 19, pp. 137-141 și 193-196.

6. CONTRIBUȚIA INFORMATIVĂ A EȘALONULUI MOBIL

După începerea operațiilor militare împotriva URSS, principala structură a SSI pe Frontul de Est a fost Eșalonul Mobil. Organizarea sa corespundea cu centrala de la București, ceea ce înseamnă că Eșalonul Mobil era un fel de SSI în miniatură, care însoțea trupele române pe front. Pentru ca Eșalonul să-și poată îndeplini misiunile informative, a colaborat de la început cu Secția a III-a Operații din Marele Stat-Major, care, imediat după declanșarea acțiunilor militare pe Frontul de Est, i-a pus la dispoziție date referitoare la armatele române, zona lor de operații și axul de deplasare al posturilor de comandă pentru fiecare armată. În baza acestor detalii au fost elaborate instrucțiuni pentru deplasarea Eșalonului, după cum urmează:

„– Centrul Informativ Suceava să acționeze pe lângă Comandamentul Armatei a III-a, deplasându-se pe axul Suceava-Cernăuți-Mohilău (pe Nistru). Își va executa acțiunea de căutare și procurare a informațiilor pe întregul front al armatei din zona sa de operații;

– Centrul Informativ Iași să acționeze pe lângă Comandamentul Armatei a IV-a, deplasându-se inițial pe axul Iași-Chișinău, apoi Chișinău-Tiraspol;

– Centrul Informativ Galați să se deplaseze pe axul Galați-Cetatea Albă, luând în subordine Centrul Informativ Tulcea, începând cu Chilia Veche;

– Centrele informative Iași și Galați să acționeze pe întregul front al Armatei a IV-a pentru căutarea și procurarea informațiilor."[1]

Conform ordinelor Președinției Consiliului de Miniștri și Marelui Stat-Major, principalele misiuni ale Eșalonului Mobil și ale centrelor informative SSI pe Frontul de Est au fost: 1) procurarea informațiilor despre armatele sovietice angajate în lupte; 2) apărarea spatelui armatei române de acțiuni de spionaj, sabotaj și terorism; 3) recuperarea oricăror documente militare sovietice găsite pe câmpul de luptă (ordine operative, hărți, instrucțiuni, directive, broșuri, regulamente, telegrame etc.). De asemenea, cadrele Eșalonului Mobil erau obligate să asiste la interogarea prizonierilor de război, a dezertorilor și a partizanilor prinși. Datele și materialul informativ procurat erau sintetizate sub forma unor rapoarte și înaintate direct șefului Secției I informații pentru analiză, sinteză și valorificare. Având în vedere aceste misiuni bine precizate, Eugen Cristescu a subliniat cu îndreptățire că SSI a fost „un organ de pură informație" și că exponenții săi n-au avut „calitatea de ofițeri sau agenți de poliție judiciară", întrucât în sarcina lor a fost distribuită „numai activitatea discretă de informații și verificări"[2].

Dacă e să facem o comparație cu misiunile informative ale instituțiilor similare din epocă, vom constata o asemănare izbitoare cu sarcinile SSI, excepție făcând

dotarea cu mijloace tehnice de interceptare și fotografiere aeriană, domenii în care atât germanii, cât și sovieticii erau mult mai avansați[3].

Colonelul Ion Lissievici a consemnat detalii interesante despre parașutarea unor agenți ai Eșalonului Mobil SSI în liniile din spatele frontului inamic: „Tot pentru a face față nevoilor de procurare a informațiilor pe Frontul de Est, în urma aprobării șefului SSI, m-am prezentat generalului Ioanițiu, șeful Marelui Stat-Major, solicitându-i să-mi facă cunoscut care sunt posibilitățile forțelor noastre armate să utilizeze parașutiști, care acționând în spatele frontului inamic, să execute misiunile încredințate de către SSI, primind un răspuns total negativ în legătură cu aceste posibilități prezente și viitoare."[4] Cu toate greutățile întâmpinate, SSI nu a renunțat la acest mijloc de procurare a informațiilor, astfel că, în urma legăturii stabilite cu unitatea de aviație dislocată în zonă, Centrul Informativ Iași a primit aprobarea ca, la începerea acțiunilor militare să parașuteze doi agenți în regiunea Râbnița. „În acest scop", spune Ion Lissievici, „Centrul informativ Iași s-a ocupat intens cu instruirea și antrenarea agenților respectivi și deplasarea în teren pe timpul nopții, radiotransmisie, utilizarea armamentului cu care erau dotați, modul de comportare pe teritoriul URSS-ului etc., obținând rezultate satisfăcătoare"[5].

Cu o zi înaintea intrării trupelor române în război (22 iunie 1941), conform celor stabilite cu Marele Stat-Major, Secția a II-a, Eșalonul Mobil SSI s-a deplasat din București, urmând îndeaproape Marele Cartier General al armatei române. Mai trebuie menționat că Grupul de Armate „General Antonescu", format din Corpul 2 Armată român, Armata a 4-a română și Armata a 11-a germană, nu au trecut imediat la ofensivă, o dată cu celelalte grupuri de armate germane dintre Carpați și Marea Baltică angrenate în operațiile „Planului Barbarossa". Principalul raționament rezidă din configurația frontului, forțele situate pe Prut și Gurile Dunării fiind avansate spațial spre Est cu aproximativ 250-400 km[6]. Trupele de pe frontul român au trecut la ofensivă – în cadrul operației „München" – abia peste 10 zile, la 2 iulie 1941. Până la această dată au fost consumate acțiuni cu caracter local, forțarea Prutului și realizarea de capete de pod în fâșia Armatei a 11-a germane la Ștefănești, Sculeni și Ungheni, bombardarea reciprocă a unor obiective din adâncimea tactică, dar și din interiorul celor două state. Aviația sovietică a bombardat, începând cu 23 iunie, orașele București, Iași, Constanța, Tulcea, Brăila, Galați, Buzău, Dorohoi și Rădăuți, dar fără eficacitate, iar cea germano-română a distrus la sol aproximativ 400 de avioane adverse.

Luptele locale din perioada 22 iunie-1 iulie 1941 au fost primele semnale ale marilor dificultăți cu care avea să se confrunte armata română pe Frontul de Est, aspect subliniat și de generalul Ion Gheorghe în memoriile sale: „Eforturile române de a constitui capete de pod pe malul răsăritean al Prutului au întâmpinat o rezistență nebănuit de îndârjită. Obiectivele nu au putut fi atinse decât cu întârziere și pierderi foarte grele. Rezistența activă a rușilor se concretiza în contraatacuri masive și neîncetate. Numai cu mari jertfe au putut trupele române să mențină pozițiile cucerite. Superioritatea sovieticilor în privința materialului de război modern era considerabilă. Această superioritate, precum și insuficiența înzestrării cu armament modern a trupelor române au fost însă în mare parte compensate de entuziasmul acestora din urmă. Cu toate acestea, deja primele zile ale războiului au arătat că lupta va fi nebănuit de grea."[7]

Chişinăul a fost curăţat de trupe sovietice abia la 16 iulie, iar întregul teritoriu dintre Prut şi Nistru la 26 iulie, ceea ce demonstrează – alături de pierderile armatei române, care până la 31 iulie s-au ridicat la 24 396 de morţi, răniţi, bolnavi, dispăruţi şi prizonieri – că operaţiile desfăşurate pentru eliberarea Basarabiei şi a Bucovinei de Nord nu au fost un simplu marş triumfal.

La cinci zile după forţarea Prutului de către armatele române, Marele Cartier General a transmis Telegrama circulară cu nr. 103/941, sub semnătura generalului Alexandru Ioaniţiu, prin care făcea cunoscut că „din ultimele informaţii [puse la dispoziţie de Eşalonul Mobil – *n.ns.*] rezultă că armata sovietică a aruncat paraşutişti înarmaţi în spatele frontului la punctele sensibile"[8]. Aceşti paraşutişti erau destinaţi să întreprindă acte de spionaj, propagandă sau acte de sabotaj. Documentul mai sublinia că „în chestiunea paraşutiştilor s-a făcut şi o alarmă rău justificată care a indus în eroare comandamentele şi autorităţile, fapt pentru care în afară de unităţile armatei, jandarmeriei şi întreaga populaţie civilă erau chemate să-şi sporească atenţia pentru a putea descoperi imediat paraşutiştii lansaţi"[9]. Greu de apreciat câtă eficienţă a avut această telegramă a Marelui Cartier General, dar rămâne cert faptul că peste două zile de la trimiterea ei avea să se declanşeze marea diversiune din spatele trupelor româno-germane. Este vorba despre tragicele evenimente de la Iaşi (26-30 iunie 1941), în urma cărora şi-au pierdut viaţa câteva mii de conaţionali evrei, Iaşiul fiind zonă militară germană. Aşa cum avea să demonstreze Eugen Cristescu[10], SSI şi autorităţile politice şi militare româneşti nu au fost implicate în nici un fel în provocarea acelor evenimente. Relatările colonelului Ion Lissievici confirmă din plin neimplicarea SSI în provocarea pogromului de la Iaşi, precum şi faptul că a oferit informaţiile din primele momente, iar ordinul transmis de conducătorul statului român a fost să se recurgă urgent la măsuri de restabilire a ordinii, interzicând orice fel de violenţă: „În după amiaza zilei de 28 iunie 1941, Eugen Cristescu, şeful Eşalonului Mobil, însoţit de şefii de Secţie din subordine, au venit la Marele Cartier General aflat în oraşul Piatra Neamţ, spre a fi puşi la curent cu situaţia operativă. Chiar în momentul intrării în localul unde era instalat Marele Cartier General, şeful Eşalonului Mobil SSI a fost întâmpinat de către şeful de grupă, Leca, rezidentul din Iaşi al Secţiei Contrainformaţii din centrala Serviciului. Acesta, care sosise chiar atunci de la sediul său, i-a relatat pe scurt atacul trupelor germane asupra evreilor de la Iaşi, atac la care s-au raliat şi subunităţi româneşti. Înmânându-i nota informativă referitoare la acest eveniment, şeful Eşalonului Mobil SSI a prezentat-o imediat lui Ion Antonescu. Acesta a dispus să se ia urgente măsuri pentru restabilirea şi menţinerea ordinii, cum şi pentru îmbunătăţirea condiţiilor de transport pe CFR a evreilor evacuaţi din Iaşi."[11]

La 30 iunie, Eşalonul Mobil s-a deplasat împreună cu MCG la Roman şi apoi la Iaşi, unde au rămas până către sfârşitul decadei a doua a lunii august 1941. De la această dată, s-a deplasat la Tighina. La scurt timp, Biroul de studii al Frontului de Est a primit de la Centrul Informativ Suceava un bogat material de informaţii capturat sau găsit pe câmpul de luptă, referitor la armata sovietică. În afară de hărţi şi ordine operative, s-au primit unele regulamente şi broşuri, care, după cum afirma colonelul Ion Lissievici, „constituiau documente interesante din punct de vedere informativ"[12].

După forțarea Nistrului de către trupele Armatei a 3-a române, Centrul Informativ Suceava s-a instalat în orașul Cernăuți. Misiunea încredințată a fost să caute și să procure materialul informativ rămas pe teritoriu, în urma operațiilor militare, să interogheze localnicii din nordul Bucovinei și Basarabiei – până la inclusiv linia Bodrogi (pe Prut)-Ataki (pe Nistru) –, susceptibili de a relata date și informații referitoare la potențialul de război al URSS[13]. De asemenea, pe lângă comandamentul Armatei a 3-a, care la 2 iulie fusese învestit cu atributele conducerii operative a corpurilor de munte și de cavalerie – cu care a acționat ofensiv pentru eliberarea Basarabiei și Bucovinei de Nord –, SSI a dislocat un subcentru informativ condus de locotenentul Dumitru Căpățână.

După instalarea Centrului Informativ Cernăuți, din Centrala de la București a SSI au fost dislocate noi echipe din Secția Contrainformații pentru executarea misiunilor specifice. Imediat după forțarea Nistrului de către trupele Armatei a 4-a române, s-a organizat o permanență la Chișinău, unde au fost trimise de la București echipe formate din agenți SSI cu misiuni de contrainformații și contraspionaj.

Activitatea informativă a acestor centre, subcentre și echipe SSI, de la începutul campaniei și până în acest moment, a reușit probabil să satisfacă pretențiile factorilor de comandă din armată. Astfel, Subsecretariatul de stat al Aerului, prin Adresa nr. 1 147 din 15 iulie 1941, a trimis mulțumiri Centralei SSI pentru că „i s-a pus la dispoziție material informativ militar de o reală valoare"[14]. Desigur că aceste aprecieri nu au fost gratuite. La sfârșitul lunii iunie și începutul lunii iulie 1941, înrăutățirea considerabilă a condițiilor atmosferice pe Frontul de Est a îngreunat îndeplinirea misiunilor programate, în special a celor executate de formațiunile de recunoaștere și bombardament. În urma solicitărilor operative ale comandamentelor Armatei a 3-a și a 4-a române, pe lângă care acționau structuri SSI, escadrilele de aviație românești au contribuit la bombardarea pozițiilor inamice, a aglomerărilor de trupe, la distrugerea la sol a forțelor aeriene, a bateriilor de artilerie și a nodurilor de comunicație sovietice, ceea ce a avut drept consecință restabilirea situației trupelor terestre proprii și crearea condițiilor favorabile de a se trece la contraatac sau de a se continua ofensiva[15]. Ca urmare a difuzării unor informații precise despre dispozitivele inamice, inconvenientele atmosferice au mai contat sau, în orice caz, și-au diminuat mult importanța doar prin difuzarea unor informații precise despre pozițiile inamice.

Din documentele de anchetă informative întocmite de Secția a VIII-a Juridică a SSI rezultă că, înainte de retragerea trupelor sovietice, organele NKVD au recrutat oameni de încredere în principalele comune și, în special, în târguri, încredințându-le arme și muniții cu care să acționeze la momentul oportun. Nu după mult timp, acești „oameni de încredere" au început să recruteze, la rândul lor, „alte persoane pentru mărirea numărului partizanilor, dintre comuniștii recunoscuți, prizonierii eliberați din lagăre, prizonierii fugiți din lagăre, străinii fugiți din alte localități și pripășiți în acea regiune, elemente tinere și de încredere ale școlii comuniste"[16]. Cei mai mulți partizani recrutați după aceste criterii proveneau, după informațiile SSI, din comunele Cerneașovsca-Rusă, Brațlov, Pecioara, Vuliga Mare, Stoiani, Rogozna, Spicov, Iurcovca, Luca-Jabocrici și Tarcov. Caracteristic este faptul că, înainte de retragerea trupelor sovietice, agenții NKVD au dat ordin ca armamentul și munițiile să fie îngropate în

mormintele ostaşilor sovietici. Informaţiile SSI se dovedesc corecte, întrucât astfel de depozite de armament şi muniţie au fost descoperite în locurile indicate, după intrarea armatelor române în zonele respective[17].

În ziua de 19 iulie 1941 s-a autodenunţat poliţiei de campanie româno-germane din Chişinău teroristul sovietic Ioan Budacov. Din ancheta informativă executată asupra lui au rezultat date şi informaţii care, exploatate cu operativitate, au dus la capturarea altor doi partizani-terorişti, Jemancanu Boris (zis Borisov) şi Untu Simion (zis Sandu). Iniţial, aceştia fuseseră aleşi de organele NKVD pentru a fi pregătiţi ca paraşutişti, iar după o instrucţie sumară, primiseră misiunea de „a rămâne în Chişinău şi după intrarea trupelor române în oraş să comită acte de terorism şi distrugeri pentru a menţine permanent o stare de tulburare şi nesiguranţă"[18]. Urma ca alte misiuni suplimentare să le fie încreinţate un anume Igor Ucikovschi, şeful echipei teroriste.

Biroul Contrainformaţii din Secţia a II-a a Marelui Cartier General al armatei române a întocmit, la 24 iulie 1941, sinteza informativă despre „Paraşutiştii sovietici ca agenţi de spionaj, sabotaj şi terorişti"[19]. Documentul sublinia că Armata Roşie, deşi fusese printre primele armate care au urmărit să dea o utilizare militară posibilităţii de a coborî din avion cu paraşuta până în acel moment, „unităţile de paraşutişti n-au fost deloc întrebuinţate"[20]. În schimb – se arăta în document –, URSS a hotărât să folosească posibilităţile paraşutiştilor pentru lansarea în spatele liniilor a unor mici grupuri de agenţi diversionişti cu misiunea de spionaj, sabotaj şi terorism, şi de care s-a făcut uz mai ales în ultimul timp[21]. Până la acea dată, autorităţile militare româneşti reuşiseră să captureze 5 echipe de paraşutişti – agenţi sovietici –, care numărau în total 36 de oameni. Înainte de a fi deferiţi Parchetelor Militare, toţi aceştia au fost anchetaţi informativ de Secţia a VIII-a Juridică a SSI, ceea ce a dus „la obţinerea unei serii de informaţii utile". În consecinţă Marele Cartier General a trasmis ordinul ca astfel de informaţii „să se pună la dispoziţia comandamentelor Marilor Unităţi pentru a lua cunoştinţă de ele şi măsurile ce decurg"[22].

Informaţiile erau utile mai ales pe linia fundamentării măsurilor preventive cu caracter contrainformativ, întrucât făceau referire la acţiunile sovietice de spionaj (culegerea de informaţii de tot felul în legătură cu trupele germane şi române din zona în care paraşutiştii erau lansaţi), de sabotaj şi terorism (distrugerea căilor ferate, a podurilor şi a şoselelor în punctele sensibile, tăierea firelor telefonice, incendierea depozitelor conductelor petrolifere), de diversiune (producerea de panică prin atacuri repetate, explozii, incendierea satelor ori a instalaţiilor de utilitate publică, împuşcarea militarilor izolaţi, în special a ofiţerilor)[23]. Componenţii acestor echipe ştiau să mânuiască perfect armamentul din dotare şi fuseseră instruiţi pentru acţiuni conspirative în scopul de-a culege informaţii cu caracter militar. Fiecare echipă fusese dotată cu un aparat portativ de radio emisie-recepţie foarte bun, cu una sau două arme automate, cu o hartă geografică generală, cu hărţi şi planuri directoare ale regiunii[24]. Sinteza informativă sublinia că membrii echipelor „cunoşteau din misiune numai atât cât era necesar pentru lucru în ansamblul echipei, lăsându-se şefului echipei să aleagă detaliile de execuţie în raport cu situaţia locală"[25]. Informaţiile culese, ca şi noile instrucţiuni ce urma să fie primite după lansare aveau să circule prin postul de radio-recepţie cu care era dotată fiecare echipă. Transmiterea urma să se facă cifrat, la orele 16,30, la

postul sovietic Odessa. Durata misiunii fusese fixată inițial pentru circa 10-15 zile, urmând „fie a se aștepta ofensiva sovietică, fie a se trece frontiera pe la sud de Iași"[26]. Concluziile formulate de documentul de sinteză subliniau că „în ultimul timp s-au semnalat frecvent asemenea lansări de agenți cu parașuta, nu numai pe teritoriul nostru, ci și în Bulgaria, Ungaria și la Nord, în Galiția", și că „acești agenți nu au nimic comun cu unitățile de parașutiști"[27]. Pornind de la faptul că membrii echipelor erau îmbrăcați în uniforme asemănătoare cu cele ale armatelor în spatele cărora erau lansați și dotați nu numai cu arme de luptă, ci și cu aparate pentru transmiterea informațiilor cu caracter militar (și mai ales cu toate cele necesare pentru a produce distrugeri), analiștii Biroului Contrainformații de la Marele Cartier General formulau concluzia că „acești «lansați cu parașuta» nu sunt decât periculoși agenți de spionaj, sabotaj și terorism și trebuie urmăriți, prinși și tratați ca atare"[28]. Din studiul și analiza materialelor găsite asupra lor se deducea faptul că agenții sovietici capturați fuseseră instruiți în școli speciale. Primele cursuri fuseseră organizate la Chișinău la începutul lunii iulie, iar după respingerea sovieticilor peste Nistru, centrele speciale de instrucție au fost mutate la Odessa și Tiraspol. Fiecare comandant de grupă avea instrucțiuni să comunice pe teritoriul în care erau lansați doar cu anumite persoane indicate de la Centru. Acestea din urmă trebuia să le acorde sprijin în caz de rănire, lipsă de bani sau alte necesități.

În aceeași zi, de 24 iulie 1941, Biroul 2 Contrainformații al Marelui Cartier General al armatei române a întocmit și o altă sinteză, intitulată „Partizanii sovietici și acțiunea lor în spatele frontului". Informațiile cuprinse în acest document atestau că acțiunile partizanilor sovietici reprezentau un mijloc neadmis de legile războiului și de principiile dreptului internațional, dar pe care URSS îl folosea metodic. Se atrăgea atenția că nu trebuia să fie confundate „misiunile încredințate partizanilor din spatele frontului" care păreau „asemănătoare cu ale parașutiștilor lansați, de asemenea, în spatele frontului". Studiul atent al informațiilor difuzate de centrele și subcentrele SSI de pe Frontul de Est le-a facilitat analiștilor Marelui Cartier General să constate că formațiunile de partizani sovietici se deplasau o dată cu frontul inamic și în spatele lui. Era un nou tip de luptă, nemaiîntâlnit până atunci în arta militară. E adevărat că tot sovieticii mai încercaseră să organizeze forțe masive de gherilă în spatele liniilor inamice în timpul Războiului civil din Spania, dar acțiunea eșuase[29] din cauza unor particularități bine determinate și analizate ulterior. De data aceasta, Armata Roșie reușise să-și creeze un al doilea front – frontul comun –, în vederea dezorganizării vieții social-economice și instaurării unui climat de insecuritate la nivel individual, dar și colectiv.

Conducerea, organizarea, recrutarea, dotarea și instrucția partizanilor sovietici fuseseră încredințate – după cum rezultă din documentele informative ale SSI – „Conducerii Superioare a Propagandei politice în Armata Roșie", în care scop luase ființă „Administrația Politică a Armatei, Diviziunea a X-a, denumită și Secția Superioară nr. 10". Prezintă interes și faptul că structurile informative românești cunoșteau, la acea dată, că URSS, prin Comisariatul de la Interne și prin cel de la Siguranță, pregătea, pe lângă organizațiile de partizani, așa-zisele „batalioane de curățire"[30], cu misiunea de a lupta contra parașutiștilor inamici din spatele frontului propriu. În anumite condiții, „batalioanele de curățire se puteau transforma în unități de partizani care să lupte în spatele frontului inamic, mărind astfel numărul formațiunilor existente"[31].

În august 1941, SSI a reușit să identifice și să neutralizeze șase nuclee comsomoliste sovietice, formate din tineri între 16 și 21 de ani, special pregătite pentru acțiuni de diversiune și sabotaj în orașele Chișinău și Tighina. Din cercetarea informativă efectuată de agenții Eșalonului Mobil al SSI s-a stabilit că fiecare nucleu comsomolist era format din 4 echipe, a câte trei membri, și funcționa „după sistemul de organizare comunist, cunoscut sub numele de «troica»"[32]. Membrii acestor organizații urmaseră cursuri speciale de pregătire teoretică și instrucție practică pentru mânuirea armamentului, aruncarea grenadei, dinamitarea clădirilor, săvârșirea de acțiuni cu caracter diversionist și de sabotaj; totodată, fuseseră inițiați în desfășurarea de activități propagandistice, al căror fundament îl constituia ideologia comunistă. Absolvenții unor astfel de cursuri deveneau instructori, luând parte activă la pregătirea altor tineri comsomoliști. Personalul didactic al școlii comsomoliste din Tighina se afla sub ordinele directe ale unor ofițeri din NKVD și Milițiile Roșii. În perioada ocupației sovietice, toate instituțiile din oraș fuseseră obligate să-și înscrie tineretul la cursurile de pregătire, iar locuitorii basarabeni și bucovineni, indiferent de vârstă, sex sau religie, obligați să subscrie cu fonduri pentru înzestrarea armatei sovietice. Cei care refuzau sau se sustrăgeau de la astfel de subscripții „erau trecuți în tabele speciale pentru ca ulterior să se poată lua măsuri împotriva lor"[33]. Concluzia notei SSI din 15 septembrie 1941, care face referire la aceste aspecte, era că, pe toată durata ocupației sovietice în Basarabia și Bucovina, organizațiile comsomoliste reușiseră să devină „prețioase auxiliare al NKVD-ului din Tighina".

O dată cu declanșarea operațiilor militare pe Frontul de Est, membrii acestor organizații au fost înarmați, primind sarcini de la NKVD să efectueze percheziții prin cartierele orașului, cu scopul de a-i depista și aresta pe acei locuitori care manifestau o atitudine ostilă la adresa regimului sovietic, eventual de a-i identifica pe agenții Serviciilor Secrete românești infiltrați în rândul populației. După evacuarea orașului Tighina de către trupele sovietice, NKVD a trasat o nouă misiune membrilor organizațiilor comsomoliste, și anume aceea „de a rămâne pe loc și a duce mai departe acțiunea de sabotaj, dinamitarea și distrugerea orașului"[34].

În lunile septembrie-octombrie 1941, organele de jandarmerie românești, sprijinite de populația civilă din zonă și prevenite de acest nou tip de luptă adoptat de sovietici, au reușit să captureze alte grupuri de partizani-teroriști sovietici la: Cetatea Albă (1 septembrie), căpitan Sodbolev; la Tighina (4 septembrie), un grup de 14 persoane condus de căpitan Petrov; la Chișinău (10 septembrie), un grup de 7-10 persoane condus de Iurie Kiselenko și Andrei Bandeber; în județul Lăpușna (12 septembrie), un grup de 3-5 persoane, condus de H. Capișoc și St. Sârbu; la Chișinău (2 octombrie), un grup de 22 de persoane, condus de Grița Nichifor. Aceste grupuri se aflau în subordinea unor ofițeri ruși și erau formate din minoritari (ucraineni, evrei, ruși), dar și români basarabeni renegați sau îndoctrinați cu ideile bolșevismului. Misiunile încredințate erau variate, în funcție de mărimea lor. Grupurile mici aveau sarcina să distrugă trenuri, depozite de muniții, alimente, să incendieze recolte sau obiective de interes obștesc, iar grupurile mari erau destinate atacului asupra comandamentelor de armată și chiar să se angajeze în luptă cu subunități egale ca forță. Atât unele, cât și celelalte aveau misiunea de a întreține panica și insecuritatea în rândul populației civile, și de

a crea haos în administrație și în conducerea teritoriilor ocupate de armatele germano-române. Ca armament și tehnică folosite, nu dispuneau de o dotare deosebită. De regulă, fuseseră echipați cu arme ușoare de foc, grenade și trotil. Au acționat în grupuri formate din 7 până la 40 de oameni, compacte, până când ajungeau la destinație, unde luau contact cu partizanii-teroriști locali pentru informații, găzduire și, eventual, acțiuni comune. Șeful unui asemenea grup purta, uneori, uniforma militară sovietică, pentru a beneficia, în cazul capturării, de tratamentul prizonierilor de război. În general, erau trecuți în Basarabia și în Bucovina de Nord, cu acte militare și civile false. Pretextul cel mai des uzitat era: „suntem basarabeni luați cu forța de sovietici și ne-am întors acasă"[35].

Toate aceste aspecte puse în evidență de documentele de analiză și sinteză întocmite de Marele Cartier General pe baza informațiilor furnizate de SSI sunt confirmate și de memorialistul Pavel Sudoplatov, care, în perioada războiului, ocupase funcții importante în Serviciile Secrete sovietice. „Situația noastră după invazie", spune Sudoplatov, „era dezastruoasă. Impactul forței de atac a tancurilor germane depășea tancurile noastre. Amploarea înfrângerii Armatei Roșii în Baltica, Bielorusia și Ucraina ne-a cutremurat. Înainte de august am întreprins acțiuni de sabotaj, mai ales în încercarea de a salva unitățile noastre înconjurate de nemți dar n-am realizat mare lucru. Unitățile au fost distruse și nu am mai putut efectua operațiuni de gherilă. Atunci, în cooperare cu organizațiile de partid districtuale și locale, am început să trimitem unități de gherilă cu ofițeri de spionaj cu experiență și operatori radio în spatele liniilor inamice"[36]. De asemenea, documentele din „Arhiva Mitrohin" confirmă importanța acordată de sovietici grupurilor de partizani. Potrivit statisticilor NVKD, au existat „în spatele liniilor inamice" (adică a armatelor germane, române, italiene, maghiare și finlandeze, care au desfășurat operații militare pe Frontul de Est contra URSS) nu mai puțin de 2 222 de grupuri operaționale de partizani sovietici[37].

În cursul lunii septembrie, centrele informative SSI de la Cernăuți și Chișinău au continuat să acționeze pe frontul Armatei a 4-a române: primul în zona Corpului 1 Armată, aflat la centrul dispozitivului, iar al doilea în zona Diviziei 21 infanterie, de pe flancul drept al acestuia. Datorită faptului că Armata a 4-a întâmpina dificultăți în înaintarea sa spre Odessa, șefii celor două centre informative au încercat să obțină informații din zona frontului trupelor sovietice, prin infiltrări de agenți. Această acțiune nu a fost însă aprobată de conducerea SSI, pe motiv că interesele românești ar fi fost profund afectate în cazul în care agenții ar fi fost capturați. S-a ordonat să se limiteze activitatea informativă doar la anchetarea prizonierilor „ca unică sursă informativă, față cu posibilitățile noastre"[38]. Prudența se pare că era justificată, întrucât factorii de comandă ai armatei române continuau să fie mulțumiți de activitatea informativă a Eșalonului Mobil al SSI. Astfel, prin Adresa nr. 22 711, din 30 august 1941, Corpul 3 Armată a comunicat Marelui Cartier General că, în timpul operațiilor de la Est de Nistru, personalul SSI care activa în sectorul de front repartizat „a depus o muncă neobosită în culegerea informațiilor ce le-au comunicat la timp și care exploatându-le a ajutat mult mersul operațiilor prin indicarea dispozitivului și organizării de apărare a inamicului"[39]. Mai mult, prin Adresa nr. 16 485, din 25 septembrie 1941, Corpul 1 Armată aducea la cunoștința centralei SSI de la București că „organele

Centrului SSI de sub conducerea maiorului Gh. Balotescu au adus reale servicii acelui comandament prin prețioasele informații date la timp util, pe întreaga perioadă cât a funcționat... în timpul operațiilor pe frontul Odessa"[40]. Se poate susține, astfel, că desfășurarea operațiilor militare pe Frontul de Est, în această perioadă, evidențiază rolul însemnat al armei informațiilor în fundamentarea unor elemente de artă militară la nivel tactic-operativ, precum și în obținerea victoriilor. De exemplu, pentru menținerea contactului permanent cu forțele inamice, au fost efectuate numeroase recunoașteri prin patrulare și agenți acoperiți infiltrați în imediata apropiere a liniilor inamice, fapt ce a dus la identificarea unităților și a subunităților de artilerie și infanterie sovietice, a pozițiilor tari ocupate în câmpul de luptă, a direcțiilor sau intențiilor de retragere etc. Toate acestea se regăsesc în ordinele operative de comandament ce au coordonat acțiunile ofensive și contraofensive ale unităților române.

Conform afirmațiilor mareșalului Ion Antonescu, participarea armatei române dincolo de Nistru, la campania din Transnistria și Crimeea, a fost o decizie dictată de rațiuni militare (zona de securitate) și politice (frica de consecințele rupturii coaliției)[41]. Interese economice au fost doar în legătură cu Transnistria, teritoriu intrat sub administrația autorităților românești, în timp ce Crimeea intrase sub administrație germană, întrucât constituia un puternic obiectiv strategic militar[42]. După cum s-a demonstrat până acum, pe baza unor studii temeinic fundamentate, armata română, o dată intrată în război, a fost obligată să se conformeze legilor nescrise ale acestuia, adică să-l ducă până la capăt sau, mai corect, până în momentul în care soluția s-a dovedit perdantă pentru țară și s-a impus abandonarea ei[43]. Așadar, structurile informative specializate ale SSI au urmat trupele române și germane dincolo de Nistru, în mod firesc, fără a mai avea nevoie de alte ordine suplimentare sau speciale.

După evenimentele de la Odessa, asupra cărora vom reveni mai pe larg în capitolul următor, mareșalul Ion Antonescu a ordonat Serviciilor Secrete Informative să colaboreze mai strâns cu Jandarmeria și Poliția în aplicarea măsurilor de siguranță din Transnistria. Misiunea ce-i revenea Eșalonului Mobil dislocat în acest teritoriu viza identificarea persoanelor suspecte că desfășoară acțiuni de spionaj și diversiuni în spatele frontului armatelor germano-române, precum și pregătirea documentelor rezultate din anchetele informative și trimiterea dosarelor la Curțile Marțiale pentru judecată.

Contribuția C.I. Odessa a continuat să fie apreciată de Comandamentul militar român, care, prin Adresa nr. 171 din 23 noiembrie, făcea cunoscut Centralei SSI de la București că „detașamentul condus de maiorul Balotescu, destinat pentru operațiile din Odessa, a desfășurat o deosebită și bine îndrumată activitate, încă din primele zile ale ocupării orașului". Aceste activități au constat în: „identificarea depozitelor de tot felul, care au fost indicate pe loc comisiilor speciale de inventariere (90 depozite); rezolvarea problemei catacombelor, punând la dispoziția Comandamentului un prețios material (64 planuri și 82 guri de catacombe identificate); urmărirea și identificarea a diferite elemente subversive (teroriști, partizani, NKVD-iști etc.), arestând elementele cele mai periculoase și descoperind metodele lor de lucru, operațiune care continuă"[44].

La jumătatea lunii noiembrie 1941, o dată cu demobilizarea Armatei a 4-a și chemarea în țară a unor unități din Armata a 3-a, Eșalonul Mobil a revenit la București. Au rămas pentru desfășurarea acțiunilor informative centrele informative Chișinău,

Cernăuți și Odessa. De asemenea, pe lângă fiecare prefect, au fost încadrați câte doi funcționari ai SSI, în calitate de „consilieri tehnici". Această denumire a folosit pentru a acoperi activitatea informativă strict secretă pe care o desfășurau[45].

Începând din a treia decadă a lunii decembrie 1941, Centrul Informativ Odessa al SSI a raportat despre arestarea primilor partizani din zona catacombelor – regiunea Nerubaisk –, o mică localitate situată în apropierea orașului. De la aceștia s-a confiscat armament, muniții, explozibili și un aparat de radio emisie-recepție portativ. Din declarațiile arestaților rezulta că aceștia avuseseră misiunea să execute o serie de distrugeri și, eventual, atentate. Dar cel mai important lucru stabilit era că în catacombele Odessei se ascunseseră mai multe grupuri de partizani, care așteptau semnalele de a intra în acțiune. Ele se aflau sub „comanda colonelului Kuznețov, șeful Secției a III-a din Centrala NKVD de la Moscova", aflat în interiorul catacombelor.

În lucrarea sa memorialistică, colonelul Ion Lissievici ne mai spune că primele măsuri practicate pentru combaterea partizanilor din Odessa au constat în cooperarea dintre Centrul Informativ și formațiunile militare puse la dispoziție de Comandamentul Militar. S-a reușit, astfel, identificarea și arestarea, deseori în urma luptelor purtate în interiorul catacombelor, a unor partizani aparținând diferitelor grupuri[46]. Cu toate acestea, catacombele Odessei continuau să reprezinte un permanent pericol pentru siguranța spatelui trupelor române. Datorită numărului mare de trasee, adâncimii și întortochelii galeriilor, ieșirilor ce dădeau în locuri cu totul neobișnuite (clădiri publice și private, în canalizarea orașului, în zone din centru sau de la periferie), partizanii din interior se găseau aproape într-o deplină siguranță, se puteau aprovizionа, țineau legătura cu cei de la suprafață, atacau prin surprindere, se ascundeau cu ușurință etc. Cu cei 1 000 km de tunele pentru care nu exista vreo hartă și cu numeroase intrări și ieșiri, catacombele din Odessa constituiau o ascunzătoare ideală pentru partizani.

Față de această situație, Comandamentul militar român din Odessa a hotărât să zidească ieșirile cunoscute sau identificate din catacombe. După cum mărturisea colonelul Ion Lissievici, „această măsură era cu totul insuficientă", întrucât ieșirile necunoscute, destul de numeroase, nu puteau fi zidite în totalitate, rămânând foarte ușor accesibile partizanilor. Inexistența unui plan al catacombelor constituia, de asemenea, o dificultate. Locotenent-colonelul Schnidel, șeful Serviciului de Informații German (Abwehr) din Odessa, fiind la curent cu situația din catacombe, a intervenit insistent pe lângă Comandamentul Militar român (generalul R.Gh. Ghiorghiu) să atace catacombele cu gaze lacrimogene, spre a-i sili pe ocupanți să iasă la suprafață și să se predea. La propunerea documentată a SSI (Centrul Informativ Odessa), precum și în urma raportului întocmit de Secția Operații a Marelui Stat-Major – din 31 martie 1942 – și adresat Cabinetului Militar cu propunerea de a nu se apela la folosirea gazelor chimice, procedeu contrar legilor războiului, mareșalul Ion Antonescu a pus rezoluția: „Nu se întrebuințează gaze toxice. Sunt destule în catacombe."[47] La interogatoriul luat lui Eugen Cristescu în cadrul procesului din mai 1946, a rezultat că, într-adevăr, SSI făcuse această propunere susținută apoi și de Mihai Antonescu în fața colonelului Rodler – șeful unei structuri din Abwehr ce acționa în România

și colabora activ cu SSI –, aducându-se ca argument faptul că trebuia să se respecte legislația internațională care interzicea folosirea gazelor.

Se pare că măsura cea mai eficientă pentru combaterea activității partizanilor din catacombele Odessei se dovedise aceea întreprinsă de SSI. Ea consta în recrutarea s-au atragerea la colaborare a unui ofițer NKVD cu misiuni speciale în cadrul comandamentului organizației de partizani. Acest aspect rezultă din Telegrama nr. 721 a SSI, semnată de Eugen Cristescu și trimisă mareșalului Ion Antonescu la Predeal, în ziua de 15 ianuarie 1942, în care se arată că Serviciul l-a folosit ca informator principal la Odessa pe Dimitrie Alekseevici – fost ofițer NKVD – „care a ajutat la descoperirea unor partizani dintre cei aproximativ 300 existenți. Partizanii sovietici au fost judecați și executați"[48].

Documentele provenite din arhivele secrete sovietice recent publicate aduc însă unele detalii în plus, atât față de sintezele informative ale SSI, cât și față de cele oferite de lucrările memorialistice semnate de Eugen Cristescu și Ion Lissievici. De exemplu, partizanii sovietici au fost sprijiniți de un detașament format din 6 ofițeri NVKD, condus de căpitanul Vladimir Aleksandrovici Molodțov, care a fost trimis la Odessa cu puțin timp înainte de cucerirea orașului. Acolo li s-au alăturat ați 13 membri ai detașamentului special al NVKD-ului local, conduși de V.A. Kuznețov. Se pare că între acești ofițeri au existat anumite fricțiuni și neînțelegeri, ceea ce a făcut ca, pe ansamblu, eficiența activității partizanilor din Odessa să fie mai scăzută. Așa se face că, după executarea lui Molodțov – proclamat, după război, „erou al URSS" –, Kuznețov i-a dezarmat oamenii și i-a pus sub pază, iar ulterior a ordonat să fie puși sub acuzația că au complotat împotriva lui. Pe măsură ce condițiile din catacombe s-au deteriorat, membrii grupului din Odessa au început să se elimine unii pe alții, acuzându-se reciproc de trădare, conducerea fiind preluată, succesiv, de Litvinov, de Abraham și apoi de Gluşcenko[49]. Desigur că nu este exclus ca o asemenea situație să fi fost în realitate provocată de scurgerea de informații din interiorul comandamentului partizanilor, având în vedere că SSI reușise să recruteze un ofițer NKVD. Documentele SSI nu amintesc despre rivalitățile dintre ofițerii NKVD din catacombe, ci specifică doar faptul, că, în condițiile în care partizanii nu au mai avut posibilitatea să se aprovizioneze la suprafață și „pentru a supraviețui, au practicat antropofagia".

O contribuție informativă la fel de valoroasă au avut-o și centrele informative ale SSI de la Chișinău și Cernăuți. Pe baza informațiilor furnizate s-au întocmit numeroase documente de analiză și sinteză cu privire la acțiunile întreprinse de organizațiile iredentiste ucrainene, prin care se urmărea alipirea Bucovinei la viitorul stat independent al Ucrainei[50]. Pentru contracararea unor astfel de acțiuni, factorii de decizie ai statului român au hotărât să acționeze prin măsuri de contrapropagandă și de influență. Astfel, un document din 16 octombrie 1941 adresat Cabinetului Militar, prin care se ofereau informații despre Memoriul trimis de un grup de ucraineni Comandaturii germane din Cernăuți, la propunerea lui Radu Davidescu și la recomandarea Ministerului Propagandei, mareșalul Ion Antonescu a aprobat ca profesorii universitari Ion Nistor, Sauciuc Săveanu, I. Pelivan și Pan Halippa „să fie rugați ca împreună să prezinte un studiu sintetic, bazat pe documente anexe, care va servi de răspuns acestei insolențe slave"[51].

Note

1 Ion Lissievici, *Amintirile unui fost lucrător în Serviciul de Informații al statului*, manuscris ograf p. 34.

2 Cristian Troncotă, *Eugen Cristescu – asul serviciilor secrete românești*, p. 400.

3 Vezi, pe larg, Jeffrey T. Richelson, *Un secol de spionaj. Serviciile de informații în secolul XX*, București, Humanitas, 2000, pp. 221-229.

4 Ion Lissievici, *op. cit.*, p. 35

5 *Ibidem.*

6 Florin Constantiniu, Ilie Schipor, *Trecerea Nistrului 1941*, București, Editura Albastros, p. 85.

7 General Ion Gheorghe, *Un dictator nefericit. Mareșalul Antonescu (Calea României spre statul satelit)*, ediție și studiu introductiv de Stelian Neagoe, București, 1996, p. 194.

8 Arh. SRI, fond „d", dosar nr. 10 518, vol. 4, f. 36.

9 *Ibidem.*

10 Cristian Troncotă, *op. cit.*, p. 141.

11 Ion Lissievici, *op. cit.*, p. 42.

12 *Ibidem.*

13 *Ibidem*, f. 42-43.

14 Arh. SRI, fond „d", dosar nr. 6 393, f. 23.

15 *Armata română în al doilea război mondial*, vol. 1, *Eliberarea Basarabiei și a părții de nord a Bucovinei*, București, 1996, pp. 284-289.

16 Arh. SRI, fond „d", dosar nr. 7 331, f. 486.

17 *Ibidem*, f. 487.

18 *Ibidem*, dosar nr. 10 518, vol. 1, f. 328.

19 *Ibidem*, dosar nr. 7 331, f. 125.

20 *Ibidem*, f. 116.

21 *Ibidem.*

22 *Ibidem*, f. 118.

23 *Ibidem*, f. 116 verso.

24 *Ibidem*, f. 117.

25 *Ibidem*, f. 120.

26 *Ibidem*, f. 120 verso.

27 *Ibidem*, f. 121.

28 *Ibidem.*

29 Gen. Oleg Sarin, col. Lev Dvoretsky, *Război contra speciei umane. Agresiunea Uniunii Sovietice împotriva lumii 1919-1989*, București, 1997, p. 19.

30 Arh. SRI, fond „d", dosar 7 331, f. 128

31 *Ibidem*, f. 129.

32 Arh. NIC, fond PCM Cabinet Ion Antonescu, dosar nr. 394/1941, f. 104.

33 *Ibidem*, f. 105.

34 *Ibidem*, f. 103.

35 Apud *Armata română în al doilea război mondial*, pp. 318-319.

36 Sudoplatov, Pavel şi Anatoli, Jerald L. şi Leona Schechter, *Misiuni speciale. Arhitectura terorii*, Bucureşti, 1996, p. 132.

37 *Arhiva Mitrohin*, în *Magazin istoric*, serie nouă, august 2000, p. 68.

38 Ion Lissievici, *op. cit.*, p. 46.

39 Arh. SRI, fond „d", dosar nr. 6 393, f. 23.

40 *Ibidem*, f. 25.

41 Mareşalul Ion Antonescu, *Epistolarul infernului*, ediţie îngrijită de Mihai Pelin, Bucureşti, 1993, p. 398.

42 Vezi pe larg la Adrian Pandea, Eftimie Ardeleanu, *Românii în Crimeea 1941-1944*, Bucureşti, 1995, pp. 16-18.

43 *Ibidem*, p. 23.

44 Arh. SRI, fond „d", dosar nr. 7 963, vol. 2, f. 27.

45 Ion Lissievici, *op. cit.*, p. 48.

46 *Ibidem*, p. 62.

47 Gh. Buzatu, *Românii în arhivele Kremlinului*, Bucureşti, 1996, p. 299.

48 *Ibidem*, p. 247.

49 Vezi, pe larg, *Arhiva Mitrohin*, în *Magazin istoric*, serie nouă, august 2000, p. 68.

50 Gh. Buzatu, *op. cit.*, pp. 240 şi urm.; vezi şi documentele SSI inserate de autor în legătură cu problema iredentismului ucrainean.

51 *Ibidem*, p. 294.

7. MĂRTURII DESPRE TRAGEDIILE SÂNGEROASE DE DUPĂ VICTORIA DE LA ODESSA

Bătălia pentru Odessa a fost evaluată de istoricii militari români „ca una din cele mai mari operații de asediu din secolul XX"[1]. În ciuda pierderilor, a erorilor de comandament și de execuție, cucerirea Odessei a însemnat pentru armata română prima operație de anvergură executată împotriva unui inamic puternic (armata sovietică fiind cotată ca a doua din Europa la acea vreme). Efectivele armatei române angajate în această luptă au constat în 400 000 de militari, 650 de avioane, două vedete rapide, un submarin (*Delfinul*) și câteva sute de piese de artilerie sprijinite de două escadrile de bombardament în picaj germane, iar forțele sovietice nu au depășit 150 000 de militari din trupele de uscat, 1 000 de avioane și întreaga Flotă sovietică a Mării Negre. Victoria, apreciată ca fiind „cea mai glorioasă pagină a istoriei militare românești în războiul mondial"[2], a fost obținută, totuși, cu mari pierderi și sacrificii. Astfel, în cursul operațiilor desfășurate între 8 august și 16 octombrie la Odessa, Armata a 4-a română – „armată de țărani", cum a denumit-o chiar mareșalul Antonescu – a suferit pierderi grele: 17 729 de morți, 63 345 de răniți și 11 471 de dispăruți. În schimb, unitățile Armatei Roșii, angajate între 2 iulie și 6 octombrie în acțiuni de apărare a Odessei, au avut pierderi și mai grele: circa 160-180 000 de morți și răniți, și 66 000 de prizonieri luați de armata română.

Să urmărim, în continuare, ce s-a întâmplat însă pe frontul secret și cum s-a ajuns ca victoria militară propriu-zisă, să fie pusă practic în penumbră de tragicele evenimente sângeroase, total inutile de data aceasta, care s-au petrecut imediat după ocuparea orașului Odessa de către armata română.

La începutul lunii octombrie 1941, colonelul Ion Lissievici – care a preluat comanda Eșalonului Mobil al SSI după întoarcerea la București a lui Eugen Cristescu –, împreună cu directorul Cerkovski, secretarul general al Guvernământului Transnistriei, colonelul Ionescu Mangu, șeful de stat-major al Comandamentului Diviziei 10 infanterie, cu locotenent-colonelul Mănescu, șeful Biroului 2 informații și contrainformații din statul-major al Diviziei 10 infanterie, au perfectat măsurile ce vizau siguranța orașului Odessa, în urma intrării trupelor române. S-a stabilit ca centrele informative Galați și Iași să se instaleze în Odessa și să formeze, împreună, un singur centru informativ sub ordinele maiorului Gheorghe Balotescu. Misiunea centrului era continuare activității locale de căutare și procurare a informațiilor ce prezentau interes pentru armată, pe care să le comunice apoi, cu operativitate, Marelui Cartier General. De asemenea, trebuia să colaboreze pe cale informativă cu trupele Diviziei 10 infanterie la măsurile de siguranță ale orașului.

La 16 octombrie 1941, Odessa a fost ocupată de trupele române, iar o zi mai târziu, Gheorghe Alexianu, guvernatorul Transnistriei a dat o decizie în numele conducătorului statului român – mareşalul Ion Antonescu – prin care l-a numit ca primar al oraşul pe Gherman Pântea. Acesta din urmă a intrat în exercițiul atribuțiilor de primar prin Decizia nr. 1, având-i drept colaboratori imediați pe ajutorii de primar: V. Chiorescu, E. Sinicliu, Constantin Vidrașcu și secretar general pe A. Costinescu[3]. Prin Decizia nr. 2 din 19 octombrie 1941, Primăria Municipiului Odessa începea să funcționeze cu următoarele direcții: aprovizionare, tehnică, financiară, electrică, apă și canalizare, medico-sanitară și veterinară, bunuri comunale și inventariere, administrativă, contencios, stare civilă și notariat.

Problema cunoașterii limbii localnicilor a obligat conducerea Primăriei să angajeze imediat personal de origine română care să știe bine limba rusă. Acest personal a fost recrutat din rândurile foștilor funcționari administrativi din Basarabia care s-au arătat dispuși să colaboreze cu noile autorități.

Prima operațiune importantă a fost curățarea orașului. „Cum străzile orașului erau pline de mii de cadavre", ne spune Gherman Pântea, „iar normalizarea vieții Odessei trebuia să înceapă de la asigurarea unei bune stări sanitare – element principal al oricărei activități – prima grijă a fost curățarea arterelor de circulație și a curților ca să prezinte garanția unui început de asanare"[4]. Concomitent cu aceasta, evacuarea numeroșilor locuitori ai Odessei care au însoțit armata sovietică în retragere a pus problema reglementării ocupării locuințelor lăsate în părăsire și păstrării bunurilor rămase fără proprietari. Aceeași grijă s-a manifestat și pentru păstrarea bunurilor rămase, luându-se măsurile necesare ca inventarierea întreprinderilor industriale și a depozitelor de alimente, materiale, materii prime și semifabricate să se desfășoare cu cea mai mare urgență. Prin urmare, noile autorități românești instalate în Odessa (Primăria, Armata, Jandarmeria și SSI) erau dispuse să facă în așa fel încât, după luptele sângeroase care costaseră viața a zeci de mii de oameni, atât români cât și sovietici – militari și civili –, viața orașului Odessa să reintre în normalitate.

Din nefericire, acest lucru nu s-a putut întâmpla prea curând, întrucât, în ziua de 22 octombrie 1941, Odessa a cunoscut un tragic eveniment cu consecințe a căror evaluare este greu de exprimat în cuvinte. La ora 17,35 clădirea care adăpostea Comandamentul Militar Român a sărit în aer. Cercetările efectuate de specialiști, mai târziu, au stabilit că numărul morților a fost de 103, dintre care 2 civili din oraș, 15 militari germani și 86 de militari români. Dintre militarii români, 22 erau ofițeri în frunte cu generalul Ion Glogojanu, comandantul militar al orașului.

Pentru a vedea cum se instalase acolo Comandamentul Militar Român, un real interes prezintă cele câteva mențiuni făcute de Eugen Cristescu, directorul general al SSI de atunci, într-o declarație din 26 mai 1949: „După ocuparea Odessei de către trupele române, «Eșalonul» și-a ales ca sediu clădirea NKVD-ului din Odessa, care rămăsese intactă și avea tot mobilierul necesar. Comandamentul Militar însă a pretins că el e în drept să ocupe această clădire, iar Eșalonul SSI să-și aleagă o altă casă din oraș, ceea ce s-a efectuat."[5]

De altfel, SSI alcătuise un plan de cooperare cu Jandarmeria și Poliția, intitulat „Primele măsuri de ordine la Odessa", în care se menționa:

„Întrucât Odessa a constituit în permanență un centru comunist de prim ordin și era reședința organelor diriguitoare a acțiunilor subversive îndreptate împotriva statului român, se impune în actualele împrejurări luarea în primul moment al ocupării sale, a unor măsuri speciale.

Imediat după ocuparea orașului, Inspectoratul General al Jandarmeriei va deplasa un batalion de jandarmi, efectiv 600 oameni și două companii de poliție, iar SSI-ul va deplasa un grup compus din 40 elemente pregătite (ofițeri și agenți speciali, cunoscători ai limbii ruse) și un număr suficient de călăuze sub comanda unui ofițer superior.

În vederea acestei situații, SSI-ul a studiat din timp modalitatea cercetării amănunțite a orașului Odessa, împărțindu-l în sectoare, întocmindu-se și un plan de detaliu pe baza informațiilor deja stabilite asupra diferitelor instituții, întreprinderi de stat și particulare, precum și tabele ale persoanelor suspecte ce trebuie verificate.

Prima operație: curățirea teritoriului. Aceasta se va face prin echipe mixte compuse din agenți SSI și jandarmi, cu concursul armatei.

Operațiunea de căutare și ridicare a elementelor suspecte se va continua de către echipe mixte, atâta timp cât va fi nevoie.

Se va stabili colaborarea cu organele de poliție germană, precizându-se de comun acord misiunile fiecăruia.

Se vor înființa centre de verificare la circile polițienești, cercetare și triere a suspecților conform importanței administrative existente pe raioane.

De asemenea, se vor înființa în afara orașului lagăre în cazul când vor fi găsite închisori, în care vor fi trimise elementele suspecte, cât și acelea a căror libertate ar fi periculoasă siguranței publice. Lagărele vor fi înființate și conduse de Inspectoratul Jandarmeriei.

Serviciul de pază permanentă a orașului Odessa se va face în primul moment de către Batalionul de Jandarmi și cele două companii de poliție cu concursul Armatei.

Prefectura Poliției, Inspectoratul de Jandarmi al Transnistriei și Comandamentul Militar vor colabora la menținerea ordinii.

În urmă, se va stabili un regim definitiv prin instalarea unei Prefecturi de Poliție, aducându-se ofițeri de poliție, un corp de gardieni publici și mijloace tehnice necesare, care vor fi întărite cu companiile de poliție și de jandarmi ale orașului.

Paralel cu acțiunea de curățire a terenului, organelor SSI le revine misiunea specială de a identifica toate sediile NKVD, ridicând în vederea studiului și cercetării tot materialul documentar și arhivele. Totodată, organele SSI vor identifica, urmări și aresta spionii, teroriștii și agenții NKVD rămași în teritoriu."[6]

În cele șase zile care s-au scurs din momentul intrării trupelor române în Odessa și până la aruncarea în aer a Comandamentului militar, membrii Eșalonului Operativ al SSI au reușit să-și creeze – folosind poate și agenți implantați dinainte – o rețea informativă suficient de puternică pentru a culege informații despre iminenta explozie. Eugen Cristescu ne oferă următoarele detalii: „Un cetățean din Odessa s-a prezentat colonelului [Vasile] Pallius și i-a denunțat că, după informațiile sale, clădirea NKVD-ului ar fi minată de trupele sovietice, înainte de părăsirea Odessei. Colonelul Pallius a recompensat băneşte pe acest informator ocazional și a informat despre aceasta Comandamentul Militar Român. Acesta a cerut germanilor o echipă de cercetare, care

a făcut unele investigații cu rezultat negativ. După explozie s-a constatat însă că materialul exploziv fusese foarte bine izolat și camuflat în subsolul clădirii [potrivit altor documente, s-ar fi aflat într-o casă de bani – *n.ns.*], astfel că el nu a putut fi sesizat de aparatele germane. Colonelul Pallius *m-a informat mai târziu* [subl.ns.] despre acest lucru, ceea ce am raportat și mareșalului Antonescu, fără a-mi da alte detalii"[7].

Prin urmare, se dovedește, încă o dată, că nu este suficient să se obțină o informație importantă. Problema este ce face cu o astfel de informație organismul – civil sau militar – căruia îi este comunicată. Dar să urmărim, în continuare, cum s-au derulat evenimentele.

Informația furnizată de Eugen Cristescu a fost completată de o scrisoare trimisă de primarul Odessei, Gherman Pântea, lui Ion Antonescu, la scurtă vreme după tragicele evenimente, în care se consemna printre altele:

În ziua de 21 octombrie, pe la orele 11.00, subsemnatul fiind în cabinet la dl general Glogojanu, comandantul militar al Odessei, s-a anunțat o femeie de origine rusă, care cu o înfățișare speriată a spus că vrea să comunice ceva urgent, personal d-lui comandant. Subsemnatul servind de interpret, femeia a declarat d-lui general că știe precis, că organele NKVD la plecare au minat această clădire cu scopul de a fi aruncată în aer, atunci când se va crede necesar. Dl general a mulțumit doamnei pentru informație și a dat ordin imediat d-lui colonel Ionescu Mangu să ia măsuri pentru o nouă verificare a clădirii, folosind pentru aceasta pionieri români și germani. A doua zi dimineața, adică la 22 octombrie, dl general mi-a spus că organele de specialitate au controlat clădirea din nou și au raportat că nu există nici un pericol. Am rugat totuși pe dl general să schimbe localul, căci femeia care a dat informații nu putea să mintă, neavând nici un interes. Dl general a convenit, dar nenorocirea s-a întâmplat în aceeași zi la orele 6 seara. Deci, dacă era puțină prudență din partea Comandamentului, toată catastrofa, cu toate consecințele ei, era desigur evitată. Am asistat până noaptea târziu la dezgroparea cadavrelor[8].

Iată, așadar, potrivit unor surse memorialistice de primă valoare, care au fost adevărații autori ai aruncării în aer a clădirii Comandamentului Militar Român din Odessa. De ce au reacționat într-o manieră extrem de dură – după cum vom vedea imediat – autoritățile militare române? Când și cât de exact a fost informat conducătorul statului român, mareșalul Ion Antonescu, și ce răspundere poartă el în ordonarea represiunilor? Cum a fost posibil masacrul care a urmat? Vom încerca, în continuare, să răspundem la aceste întrebări, apelând la o serie de documente inedite sau mai puțin cunoscute, evident fără pretenția de a avea ultimul cuvânt, întrucât cercetările viitoare pot scoate la lumină și alte detalii. În esență însă, adevărul istoric începe să se contureze.

Mai întâi trebuie să precizăm că nu există încă o cronologie bine stabilită a ordinelor și rapoartelor ce s-au dat în intervalul 22 octombrie, ora 17,35, și 24 octombrie 1941. În actul de acuzare al Tribunalului Poporului, din anul 1946, la pagina 11, se specifica faptul că în seara zilei de 22 octombrie 1941, la ora 20,20, Cabinetul Militar al mareșalului Ion Antonescu a trimis Armatei a 4-a Telegrama nr. 3 154, prin care cerea să se ia măsuri drastice de represalii. A urmat Nota telefonică nr. 2, din 22 octombrie, ora 20,40, trimisă Armatei a 4-a de generalul Constantin Trestioreanu –

cel care preluase comanda la Odessa. Aceasta se încheia cu următoarele cuvinte: „Am luat măsuri pentru a spânzura în piețele publice din Odessa evrei și comuniști."[9]

În cursul zilei de 23 octombrie, dinspre Cabinetul mareșalului Ion Antonescu a pornit următorul document, cu nr. 562, la ora 12,30: „*Deoarece este aproape sigur că acțiunea de la Odessa a fost pusă la cale de comuniști locali* [subl. *n.n.*] și pentru a se înlătura pe viitor o asemenea acțiune, dl mareșal ordonă să se treacă la represalii severe astfel: a) pentru fiecare ofițer român sau german, mort în urma exploziei, vor fi executați 200 comuniști; pentru fiecare soldat mort, câte 100 comuniști; execuțiile vor avea loc în cursul zilei de astăzi; 6) toți comuniștii din Odessa vor fi luați ca ostateci, de asemenea, câte un membru din fiecare familie evreiască. Li se vor aduce la cunoștință represaliile ordonate în vederea lor și familiilor lor că la al doilea act asemănător vor fi toți executați."[10] În aceeași zi, a fost trimis și Ordinul nr. 3 161, care nu s-a păstrat în original – sau, cel puțin, în actuala fază a cercetării nu a fost încă identificat – ,dar putem bănui ce conținea din Ordinul cu nr. 563 din 24 octombrie: „Pentru dl general Macici [inițial se scrisese Tătăranu sau Iacobici, după care cele două nume au fost tăiate – *n.ns.*]. Ca represalii, dl mareșal Antonescu ordonă:

1) Executarea tuturor evreilor din Basarabia refugiați la Odessa.

2) Toți indivizii ce intră în prevederile Ordinului nr. 3 161 din 23 octombrie 1941, încă neexecutați și alții ce mai pot fi adăugați, vor fi băgați într-o clădire în prealabil minată [urmează un cuvânt indescifrabil – *n.ns.*] și care se va arunca în aer. Aceasta se va face în ziua înmormântării victimelor noastre.

3) Acest ordin se va distruge după citirea lui.

D[in] O[rdin]
Șeful de cabinet militar
Colonel Davidescu
Nr. 563 din 24 octombrie 1941
3028584"[11]

Acest ordin ni s-a păstrat într-o transcriere a telegramei cifrate, care, evident, nu avea cum să conțină semnătura olografă a colonelului Davidescu, nici ștampila. Până la producerea unor dovezi de netăgăduit că ar fi un fals trebuie să-l luăm în considerare ca document.

Probabil că represiunea de la Odessa a fost declanșată fără a se mai aștepta ordin special de la București. Și aceasta în ciuda evidenței – cel puțin pentru ofițerii SSI atașați pe lângă Comandamentul Militar Român din Odessa, dar în mod sigur și pentru generalii care au condus-o – că nu populația Odessei era vinovată de aruncarea în aer a Comandamentului. Textul lui Eugen Cristescu nu ne permite să stabilim când anume, exact, a fost informat mareșalul Ion Antonescu despre adevărul celor petrecute la Odessa. Și, oricum, chiar și după aceea, Ion Antonescu a continuat să considere prezența evreilor în oraș un potențial pericol pentru armata română. De altfel, în Memoriul depus Tribunalului poporului, la 16 mai 1946, Ion Antonescu scria legat de Odessa:

„Nu-mi însușesc crimele. Nici aceea îngrozitoare de la Odessa. Am dat ordin de represalii. Eram în cadrul dreptului internațional, care autoriza represaliile când adversarul întrebuințează mijloace nepermise: înarmarea și lupta populației civile, partizanii, mașini infernale etc. Era cazul în plin. Am ordonat represalii și am indicat

câți să fie omorâți. Nu știam câți căzuseră victimă mașinii infernale. Știam că comandamentul unei Divizii are 7-8 ofițeri și 15-20 secretari. Dar când operația s-a transformat în masacru, comandamentul armatei și șeful lui de Stat-Major care erau prezenți trebuiau să intervină și să mă avertizeze. Nu au făcut nici una, nici alta. Ceva mai mult, *nici n-au raportat ce s-a întâmplat*. Totul mi s-a ținut ascuns... Eram și într-o stare sufletească grea. Dimineața văzusem la un spital un ofițer și patru soldați orbi și cu toate membrele amputate de la bază. Erau toți victima unei mașini infernale, atașată de clanța unei uși, care, când s-a apăsat pe ea de ofițer, a explodat."[12]

Un lucru devine destul de limpede: canalele militare de informare dintre Comandamentul Militar din Odessa (cât mai rămăsese), respectiv Armata a 4-a, și București nu au funcționat în acele zile în mod normal. Ulterior, mareșalul Ion Antonescu a fost informat, printr-o scrisoare trimisă de Gherman Pântea, cum s-au petrecut lucrurile în realitate. Mai înainte însă trebuie să înțelegem de ce represiunea s-a îndreptat atât de prompt contra evreilor.

O tensionare a relațiilor interetnice se produsese încă din 1940. În momentul retragerii autorităților române din Basarabia, ca urmare a ultimatumului sovietic din 26/27 iunie 1940, alături de români au fost abandonați și minoritari: ruși, ucraineni, germani și evrei. Au existat niște variante de retragere – și aici contează mai puțin dacă erau oficiale sau simple variante elaborate de armată – care prevedeau abandonarea expresă a minoritarilor. Cu greu puteai să mai pretinzi, apoi, loialitatea acestor cetățeni ai statului român. Nu era mai puțin adevărat că unii minoritari s-au manifestat cu ostilitate față de trupele și de administrația română aflate în retragere. Actele comise de aceștia au fost mult umflate din rațiuni propagandistice, și aceste exagerări au fost constatate de cercetarea istoriografică, chiar cu acribie științifică. Mulți dintre cei obligați să se retragă în 1940 au reținut comportamentul acestor grupuri și persoane de origine etnică evreiască. Alte grupuri de evrei din Regat au cerut, tot atunci, să fie trecuți dincolo de Prut, sub autoritatea sovietică. La rândul lor, românii, când au revenit, în 1941, în Basarabia, s-au răzbunat. Și așa, din ură în ură, pe fondul propagandei antisemite cu atâta trecere în epocă, s-a creat o psihoză. Ea a fost dusă la paroxism de scrisoarea adresată de Ion Antonescu, la 19 octombrie 1941, lui Wilhelm Filderman, președintele Federației Comunităților Evreiești din România, care a fost publicată în ziare și a ajuns, la 21 octombrie, și la Odessa. Să nu uităm, totuși, nici o clipă că aceste lucruri se petreceau în condiții de război, când evenimentele capătă alte dimensiuni și se supun altor legi decât în vreme de pace. Iar când a avut loc atentatul, bănuielile nu se puteau îndrepta decât într-o singură direcție: evreii și comuniștii (două noțiuni care se cam contopeau în epocă).

Să revenim însă la scrisoarea primarului Odessei, trimisă lui Ion Antonescu, prin intermediul doamnei Alexandrina Cantacuzino, la sfârșitul lunii octombrie. Ulterior, doamna Cantacuzino i-a povestit lui Gherman Pântea că, după citirea scrisorii, mareșalul a fost mai întâi foarte furios, afirmând că „dacă primarul ar fi fost militar, l-ar fi împușcat fără judecată". După explicațiile doamnei Cantacuzino, mareșalul Ion Antonescu s-a liniștit și l-a trimis pe generalul Constantin Pichi Vasiliu să facă o anchetă discretă. După două zile de investigații „discrete", Pichi Vasiliu a venit la primarul Odessei, Gherman Pântea, și i-a mărturisit că cele scrise de el mareșalului

sunt verificate și adevărate, atâta doar că evreii deja executați „nu se mai pot întoarce de la groapă". În schimb, Ion Antonescu l-a înlocuit pe generalul Ghineraru, împotriva căruia se plânsese Gherman Pântea în scrisoare, trimițându-l pe front, iar primarului Odessei i-a respins demisia, ordonându-i chiar să rămână în funcție, sub motiv că este „mobilizat la lucru pe loc". Așadar, ce îi scrisese Gherman Pântea conducătorului statului, care îl numise în acea funcție și îi provocase reacții extreme, chiar contradictorii? Vom reproduce, în continuare, fragmentul cel mai semnificativ din această scrisoare, întrucât ne dezvăluie multe dintre faptele grave petrecute la Odessa. Iată textul:

Domnule Mareșal,

M-am trezit dimineața [23 octombrie – n.s.*] având în față o scenă îngrozitoare și anume, pe toate străzile principale și pe la colțuri stăteau spânzurați câte 4-5 oameni, iar populația înspăimântată fugea prin oraș în toate părțile. Revoltat, am întrebat cine a făcut această barbarie, această rușine, de care noi nu ne vom spăla niciodată în fața lumii civilizate. Cei în drept mi-au spus că ei nu știu nimic. Pe de altă parte pe zidurile Odessei a apărut un comunicat fără semnătură al Comandamentului Militar, prin care se dispunea ca toți evreii să părăsească orașul în cursul zilei de 23 octombrie și să plece în coloane spre Dalnic. Evreii îngroziți au părăsit locuințele și avutul lor și s-au îndreptat cu miile spre Dalnic, dar populația rămasă în oraș a început o jefuire totală a locuințelor. Dându-mi seama în calitate de primar al orașului că am și eu o răspundere față de populația aceasta și fiind informat că în localitate a sosit dl general Macici, comandantul Corpului 2 Armată, m-am prezentat domniei sale. Dl general avea însărcinare de a supraveghea și cerceta situația din Odessa. L-am găsit la locul catastrofei și fiind îngrijorat de situația populației, l-am întrebat dacă din ordinul domniei sale a apărut ordonanța pentru evacuarea totală a evreilor din oraș. Dl general mi-a răspuns categoric, că el nu a dat nici un ordin de asemenea natură și nici nu știe nimic de acest ordin. I-am arătat d-lui general pericolul ce va decurge din această evacuare, neomenoasă, și i-am cerut aprobarea domniei sale, ca pe cale administrativă să iau măsuri pentru întoarcerea evreilor în oraș. Domnia sa mi-a dat cuvenita aprobare. Am plecat spre Dalnic pentru a înapoia evreii în oraș. Odessa are în momentul de față circa 50 000 de evrei rămași în oraș. Ajungând coloanele de mii de oameni, le-am oprit și le-am vorbit în ruseşte, arătând că s-a produs o greșeală și că dl mareșal a dat ordin să vă înapoiați la casele voastre. S-au petrecut cu această ocazie scene sfâșietoare. Au năvălit asupra noastră, sărutându-ne mâinile, hainele, mașinile și strigând cu toții „Trăiască mareșalul Antonescu, salvatorul nostru!" Era un act drept, căci populația n-a avut nici un amestec în catastrofa de la 22 octombrie. Coloana înaintată însă de evacuați a fost reținută de organele militare. Mi s-a spus că aceștia vor fi executați ca represalii în urma ordinului dumneavoastră. Sunt convins, domnule mareșal că dumneavoastră, dacă erați informat exact asupra situației și anume că populația nu a avut nici un amestec în actul de la 22 octombrie, totul fiind pregătit de organele NKVD, revocați ordinul de represalii și nu erau pedepsiți oamenii, care nu aveau nici o vină. Nu sunt apărătorul evreilor, dar sunt convins domnule mareșal că măsurile acestea pripite*

și nedrepte mai târziu ne vor face mare rău. Dar situația nu este mai bună nici acuma. Dl general Ghineraru, noul comandant al Diviziei 10, retrăgându-se cu divizia la Tatarca, a dispus ca și primăria să se evacueze, domnia sa fiind informat că toate clădirile mari din oraș sunt minate și orașul va fi aruncat în aer. Am răspuns d-lui general că retragerea autorităților din oraș va produce o și mai mare panică și situația se va agrava mai mult. Insistând că pe răspunderea mea să rămân cu primăria în oraș, în mijlocul populației, Domnia Sa pe un ton supărat mi-a spus textual următoarele: „N-am nevoie nici de oraș, nici de cetățenii d-tale. Dacă eu aș fi în locul Mareșalului, aș da foc acestui infect oraș cu toți cetățenii d-tale în 24 de ore". Am răspuns d-lui general că, probabil, dl Mareșal are o altă părere decât Domnia Sa în această chestiune, de îndată ce a jertfit atâta lume pentru ocuparea acestui oraș.

Domnule Mareșal,

Mă iertați de îndrăzneală dar cu asemenea comandanți ai Odessei și cu asemenea mentalități nu vom putea aduce liniște în Odessa... Am dorit să conduc Odessa cu blândețe și omenie, după cum mi-ați recomandat și dumneavoastră când mi-ați dat această grea însărcinare, dar toate bunele mele intenții sunt nesocotite de organele militare. Față de această situație, vă rog respectuos domnule mareșal să binevoiți a numi o altă persoană în locul meu ca primar al Odessei, subsemnatul cu toată bunăvoința fiind pus în imposibilitate de a-mi îndeplini misiunea încredințată în condițiunile create[13].

Și, ulterior, Gherman Pântea avea să se ridice împotriva unor decizii ale mareșalului, pe care le considera adoptate pe baza unor informații greșite. Iată ce îi scria primarul Odessei guvernatorului Transnistriei, Gheorghe Alexianu, la 20 ianuarie 1942:

La cererea Comandamentului Militar al Odessei, dl mareșal Antonescu prin dvs., a ordonat totala evacuare a evreilor din Odessa, prin Ordonanța nr. 35, care reglementează evacuarea și care are putere de decret-lege.

V-am raportat atât verbal, cât și în scris că această evacuare este nedreaptă și neumană, iar ea făcută acuma în toiul iernii, devine de-a dreptul barbară. Mai mult. Cu data de 3 decembrie 1941 v-am raportat în scris că populația evreiască a Odessei nu prezintă nici un fel de pericol pentru siguranța Odessei, ba din contră, că ea s-a pus pe lucru, pe muncă, pentru refacerea orașului și nimeni nu se gândește la complotări și răzmerițe.

Știu că autorii acestei nenorocite evacuări sunt generalul Tiberiu Petrescu, comandantul militar al Odessei și cei doi conducători ai serviciilor secrete, căpitan Neștianu și căpitan Păunescu, de pe lângă Marele Stat-Major, căci ei au informat în mod tendențios pe dl mareșal Antonescu cu știri fanteziste, afirmând printre altele că Odessa este amenințată în fiecare zi cu o debarcare sovietică din Crimeea și că în cazul acesta rolul evreilor va fi dezastruos[14].

Sigur, la Odessa și în împrejurimi, exista o puternică mișcare de partizani. Dar deportarea unei întregi etnii, în plină iarnă, nu avea cum să soluționeze o problemă de ordin militar. În ciuda încercărilor – timide – făcute și de Alexianu de a se opune, planul a fost, până la urmă, pus în aplicare. Acțiunea de deportare s-a bazat pe ordinele superioare. Așa, de pildă, generalul Constantin Trestioreanu, comandantul secund al Diviziei 10 infanterie și al Comandamentului militar din Odessa, a ținut să confirme, într-un raport din 25 octombrie 1941, următoarele:

„În dimineața zilei de 23 octombrie 1941, după atentatul care a aruncat în aer Comandamentul Militar Odessa, am primit prin colonelul Stănculescu de la Armata a 4-a următorul ordin, transmis de autoritățile superioare:

De a se face în Odessa represalii în masă, executându-se și evrei și comuniști în proporție de 200 pentru fiecare ofițer și/sau funcționar civil și 100 de fiecare grad inferior uciși în acel atentat.

Am ordonat locotenent-colonelului Mihail Niculescu, șeful serviciului pretoral Odessa să execute ordinul primit chiar în cursul zilei de 23 octombrie 1943, punându-i la dispoziție o companie de mitraliere din Batalionul 10 Divizionar, jandarmii și mijloacele necesare pentru aducerea la îndeplinire a ordinului primit."[15]

Colonelul Radu Dinulescu, la acea dată șeful Secției a 2-a informații din Marele Stat-Major, s-a întâlnit la Prefectura orașului Odessa cu locotenent-colonelul de jandarmi Mihail Coca Niculescu – șeful serviciului pretoral, pentru a analiza împreună situația, ocazie cu care a aflat următoarele amănunte, consemnate în lucrarea sa memorialistică:

„Imediat după atentat, noul comandant militar al Odessei a ordonat aplicarea unor măsuri regresive, constând în arestarea și executarea unui procent de cetățeni pe fiecare sector de regiment. Execuția trebuie să se facă prin spânzurare la încrucișările principale din zonele respective. Numărul victimelor nu părea a depăși cu mult numărul celor pieriți cu prilejul atentatului.

Dar abia se terminase aplicarea acestei măsuri când de la trenul Comandantului șef ce sosise la Cetatea Albă s-a emis un ordin mult mai sever și anume să se respecte coeficienții stabilite printr-o ordonanță anterioară, care prevedea ca pentru fiecare ofițer victimă a unui act terorist să fie executați 150 de cetățeni [cifra corectă e 200 – *n.ns.*], iar pentru fiecare soldat cât 50 [cifra corectă e 100 – *n.ns.*].

Coca Niculescu, executorul represaliilor declara că în conformitate cu noul ordin, s-au arestat 12 500 de oameni, dintre aceștia 3 000 fiind predați nemților pentru cei 15 morți ai lor, care i-au dus la șanțul anticar din afara Odessei, unde i-au împușcat cu mitralierele și apoi i-au îngropat în acest șanț.

Îi rămânea lui să execute 9 000 de persoane. Era o problemă grea, căci soldații refuzau să tragă, preciza el. Și cum oamenii fuseseră adunați și închiși în niște magazii goale de la marginea orașului, a ales o altă soluție: a adus o mare cantitate de bidoane pline cu benzină și petrol, a stropit magaziile cu aceste substanțe și apoi le-a dat foc.

Câțiva plutonieri cu pistoalele mitralieră, postați la uși și ferestre, trăgeau în cei care încercau să iasă afară."[16]

Alte detalii interesante în legătură cu felul în care s-au produs tragicele evenimente de la Odessa aflăm din „Actul de acuzare" întocmit în anul 1948, cu ocazia

judecării, de către Tribunalul Poporului, a celor care s-au făcut răspunzători de masacre, și din care mai semnificativ este următorul fragment:

„În dimineața zilei de 23 octombrie 1941, se găseau în Odessa, sosiți în cursul nopții, generalul Nicolae Macici, comandantul Corpului 2 armată de la Tiraspol, precum și colonei Ion Stănculescu, Virgil Stănescu și Ciocan – aceștia trei din urmă, având misiunea de a restabili legăturile telefonice ale Odessei cu postul de comandă de la Armata a 4-a din Baden și de a cerceta cauzele exploziei.

În aceeași dimineață, apar pe străzile și piețele Odessei, spânzurători, iar alții erau împușcați la întâmplare – astfel că în aceeași dimineață, circa 5 000 de oameni [cifra este exagerată – *n.ns.*] au fost executați la Odessa. La ora prânzului execuțiile încetează, însă jandarmii și poliția încep să adune mii și zeci de mii de oameni, pe care-i închideau în marea închisoare de la Odessa.

În ziua de 24 octombrie 1941, Compania a 2-a din Batalionul 10 mitraliere divizionar, primește ordinul de a escorta pe acești nenorociți către un loc unde ei nu bănuiau ce-i așteaptă, anume la marginea Odessei, între bariera Dalnic, unde se aflau patru magazii lungi de aproximativ 25-30 m și late de aproximativ 10-15 m.

Deținuții – copii, femei, bătrâni și bolnavi de toate vârstele – sunt scoși din închisoare, încolonați și mânați ca vitele către abator, înspre acele magazii... Transportul a durat până în ziua de 24 octombrie 1941, ora 14.

În timpul transportului, mulți dintre cei încolonați, datorită slăbiciunii, cădeau imediat, însă erau împușcați de către jandarmi, astfel că drumul de la închisoare până la locul de execuție, lung de circa 3 km, era presărat cu cadavrele copiilor, femeilor și bolnavilor...

Primul lot adus la locul execuției, era compus din 40-50 de inși, care legați strâns cot la cot, cu frânghii, a fost băgat într-un șanț antitanc și întors cu fața spre pământul care forma parapetul șanțului. Locotenent-colonelul Deleanu Nicolae, ordonă personal deschiderea focului, atrăgând atenția soldaților, ca să tragă fiecare câte un foc ochit, pentru a se face economie de timp și muniții.

Constatându-se că acest procedeu nu satisface scopul urmărit s-a hotărât să se treacă la executarea lor în masă. Astfel, au fost băgați în primele trei magazii bărbați și câteva femei și anume, acele care nu se putuseră hotărî să se despartă de soții lor, iar în a patra magazie au fost băgați femeile și copiii. În total, după spusele martorilor, în cele patru magazii, au intrat peste 5 000 oameni.

Pentru executarea în masă s-au făcut creneluri în pereții magaziilor, prin care s-au introdus gurile de mitralieră. La comanda locotenent-colonelului Deleanu Nicolae, și locotenent-colonelului Niculescu M. Coca s-a tras în plin. Țipetele sfâșietoare au acoperit detunăturile gloanțelor de mitralieră, producând un vacarm îngrozitor. Gloanțele însă n-au putut răzbate până la ultimul om.

S-a observat deci că nici acest procedeu nu satisface dorința criminală de a termina cât mai repede această operație macabră și cum, fiind luna octombrie, întunericul se lasă pe la ora 17, s-a recurs la un procedeu și mai odios, anume la exterminarea prin ardere, mijloc prin care s-a crezut că se va șterge orice urmă a ororilor sălbatice.

Pentru realizarea acestui procedeu s-au astupat atât crenelurile făcute de soldați, cât și ieșirile magaziilor, s-au umplut cu paie podurile și acoperișurile, s-au stropit

pereții și acoperișurile și s-au aruncat înăuntru, cu ajutorul unui furtun, gaz și benzină. După aceea, la o scurtă comandă s-a dat foc. Limbi uriașe de foc s-au înălțat spre cer, iar în focul mistuitor s-au înfrățit morții cu vii, devenind totul un scrum, dar nu atât de radical ca să șteargă urmele crimei.

Prin acoperiș se mai vedeau oamenii deveniți torțe vii care căutau să iasă din focul îngrozitor care-i cuprinsese. Jandarmii însă, conform ordinului ce-l aveau de la locotenent-colonelul Niculescu M. Coca, împușcau pe acei care încercau cu disperare să se salveze prin ultimul mijloc de scăpare. În întunericul care începuse să se lase, spectacolul oamenilor goi, arzând, care încercau prin ultimele mijloace și puteri să-și salveze viața, constituia pentru cei prezenți un spectacol halucinant și înfiorător, cum nici cei mai fantezești scriitori ai lumii nu și-au putut imagina vreodată.

Unii dintre cei nenorociți, sortiți pieririi, reușind să ajungă la ferestre, în durerile panei de foc, solicitau soldaților glonțul care să-i scape de chinuri, indicându-le cu mâna locul la frunte sau la inimă, însă în momentul când vedeau arma țintită contra lor, nu aveau puterea să suporte înfrățirea cu moartea și se lăsau iarăși în focul ucigător, pentru ca numai după câteva secunde să le apară la același geam, repetând rugămintea salvării printr-un glonț, pe care în acel moment îl socoteau o binefacere.

Unii dintre ofițerii prezenți au aruncat chiar ei cu grenade rusești (soldații români încă nu le învățase mecanismul) prin crenelurile ce fuseseră făcute pentru mitraliere. Prin aceste procedee s-a reușit ca până la căderea nopții să fie exterminați cei care erau închiși în primele două magazii, urmând ca operațiunea să continue a doua zi pentru celelalte două magazii, între care și aceea în care erau închise femeile și copiii.

O noapte întreagă și o bună parte din dimineața următoare, femeile, copiii și bătrânii, închiși în aceste ultime magazii, s-au zbătut între chinurile groaznice a așteptarii morții și poate slaba speranță că miile de oameni sacrificați în ajun, ar fi putut să potolească setea de sânge a nemiloșilor și cruzilor executanți ai ordinelor de represalii.

Speranțe zadarnice, deoarece crimele se pare că nu obosiseră zelul odioșilor făptuitori, astfel că a doua zi s-a continuat și repetat aidoma procedeele din ajun.

Ba ceva mai mult, pentru ca efectele represaliilor să impresioneze populația Odessei, la ora 17.35, în ziua de 25 octombrie 1941, magazia în care erau bărbații, după ce s-au mitraliat cei dinăuntru, a fost aruncată în aer. Ora 17.35 a fost aleasă pentru a aminti ora aruncării în aer a Comandamentului Militar al Odessei, vroind să demonstreze că răzbunarea criminală și-a spus cuvântul."[17]

La 29 aprilie 1946, profesorul Gheorghe Alexianu, cel care în perioada 19 august 1941-27 iunie 1944 a îndeplinit funcția de guvernator al Transnistriei, a făcut următoarea declarație, în cadrul procesului „marii trădări naționale":

„În execuțiile care au avut loc la Odessa n-am avut absolut nici un rol. Am aflat de aceste execuții în mod cu totul secret de la colonelul Broșteanu care era inspectorul jandarmeriei în Transnistria și câteva zile mai târziu de la generalul Macici, comandantul Armatei din Transnistria.

Asupra numărului de morți de la Odessa mi s-a arătat mai târziu o fotocopie a ordinului scris dat de generalul Trestioreanu prin care ordona ca pentru fiecare ofițer român și german să se execute 200 de evrei. Din informațiile luate de la persoanele cu care am vorbit s-au executat 15 000-20 000 de oameni.

În Odessa au mai rămas evrei, cred un număr de 10-12 000. La cererea repetată a armatei române ca și a unităților germane ce se găseau în Odessa, s-a hotărât la început de Comandamentul Militar al Odessei ca acești evrei să fie adunați într-un ghetou, lucru care s-a și făcut în 1941, iarna, la Slobotca. Guvernământul avea sarcina să asigure hrana acestor evrei din ghetou, paza lor fiind făcută de jandarmeria armatei. Din cauza neliniștii ce exista în catacombe, a pierderilor de soldați ce le-a avut Armata, Comandamentul Armatei din Odessa cerea în continuu scoaterea completă a evreilor din Odessa, ei fiind socotiți ca un element de natură a periclita apărarea coastei. Întrucât era iarnă și era imposibil de făcut o deplasare a populației, m-am opus la acest lucru și fiind neînțelegere între Comandamentul Militar și Guvernământ, chestiunea a fost adusă în Consiliul de Miniștri, în primăvara anului 1942, când s-a hotărât evacuarea tuturor evreilor din Odessa în interiorul Transnistriei. Am destinat satele unde aveam posibilitatea să-i cazăm în județul Berezovca, am reușit să restabilim calea ferată prin mijlocul căreia să-i transportăm și Inspectoratul Jandarmeriei a procedat la evacuarea lor. Ajungând în județul Berezovca mi s-a raportat și de Inspectoratul Jandarmeriei și de colonelul Leonida Pot, prefectul Inspectoratului, că acești evrei au fost luați în primire din satele respective și aduși la Mostovoi unde au fost omorâți de organizațiile SS germane conduse de Oberführerul Hoffmeyer."[18]

Într-un alt pasaj din aceeași declarație, Gheorghe Alexianu revine la problema represaliilor de la Odessa:

„Fiind întrebat altă dată de mareșalul Antonescu ce este la Odessa i-am răspuns că este «bine». Lămuresc acest răspuns astfel: după represiunea de la Odessa toate organele jandarmeriei, ale siguranței și ale armatei au fost complet alarmate și căutau care mai de care să propună diferite măsuri pentru curățirea catacombelor de partizani și împiedicarea unor eventuale atentate. Luasem măsura ca atât funcționarii sovietici, cât și lucrătorii să se prezinte la posturile și instituțiile lor pentru a lua în primire bunurile care mai rămăsese și a asigura păstrarea lor.

Siguranța și armata în special au început să alerteze atât funcționari, cât și lucrători care rămăseseră la posturile lor pe considerentul că-i găsiseră înscriși în organizațiile partidului comunist sovietic. De asemenea, luam măsuri împotriva consomoliștilor numai pentru simplul fapt că erau trecuți în listele de consomoli. M-am împotrivit la acest lucru pentru că se dezorganizau serviciile și lucrul din fabrici, iar oamenii nu manifestau în prezent nici o activitate periculoasă. Aceste împotriviri ale mele au fost aduse la cunoștința mareșalului Antonescu, prin Comisia de Ordine de la București. De repetate ori, mareșalul Antonescu mi-a spus: «Ești prea bun, ai să-ți pierzi capul la Odessa» și a mai adăugat: «Și eu sunt bun, dar eu apăr țara și pe dvs. de toți»."[19]

Problema evreilor din Odessa a fost analizată de mai multe ori în Consiliul de Miniștri. Doar două fragmente par mai edificatoare pentru stabilirea responsabilităților, dar și a conjuncturii în care s-au luat deciziile. Astfel, în stenograma întocmită de D. Fierăscu și A. Ionescu, a ședinței Consiliului de Miniștri din ziua de joi 13 noiembrie 1941, în care s-a analizat activitatea guvernatorilor Basarabiei, Bucovinei și Transnistriei, întâlnim următorul dialog între Gheorghe Alexianu și mareșalul Ion Antonescu:

„*D. Mareşal, Conducătorul Statului:* [în continuare *I. Antonescu*]: Cu evreii de la Odessa, ceea ce s-a întâmplat s-a întâmplat. De acum înainte să se pună regulă. Represiunea a fost destul de severă?

D. prof. Gh. Alexianu, guvernatorul Transnistriei [în continuare *Gh. Alexianu*]: A fost domnule mareşal.

I. Antonescu: Ce înţelegeţi prin «destul de severă»? Dv. sunteţi cam miloşi cu alţii, nu cu neamul românesc.

Gh. Alexianu: A fost foarte severă, d-le mareşal.

I. Antonescu: Am spus să se împuşte câte 200 evrei pentru fiecare mort şi 100 evrei pentru fiecare rănit. S-a făcut aşa?

Gh. Alexianu: Au fost împuşcaţi şi spânzuraţi pe străzile Odessei.

I. Antonescu: Să faceţi aşa, pentru că eu răspund în faţa ţării şi a istoriei. Să vină evreii din America să mă tragă la răspundere! Nu admit însă confiscarea averilor evreilor. Evreii nu trebuie menajaţi, pentru că dacă ar putea, nici ei nu ne-ar menaja pe noi, nici pe mine, nici pe dumneata, nici pe dumnealor. Eu am plecat de la ideea că dacă nu se va găsi un român care să mă omoare, n-are să mă omoare nimeni. De aceea, nu-i las eu pe evrei. Să nu credeţi că ei n-au să se răzbune, atunci când vor avea posibilitatea. Dar, ca să n-aibe cine să se răzbune, termin eu cu ei mai înainte. Şi aceasta n-o fac pentru mine personal, ci pentru populaţia acestei ţări."[20]

În şedinţa de dimineaţă a Consiliului de Miniştri, din 16 decembrie 1941, mareşalul Ion Antonescu a analizat din nou, împreună cu guvernatorii provin-ciilor eliberate, problemele referitoare la populaţia evreiască din Odessa:

„*I. Antonescu:* Pe jidanii din Odessa te rog să-i scoţi imediat din oraş, pentru că din cauza rezistenţei Sevastopolului, ne putem aştepta chiar la o debarcare la Odessa. Eu credeam că Sevastopolul va cădea mult mai curând. Astăzi, însă, datorită faptului că flota rusească are posibilitatea să utilizeze Sevastopolul, poate să ne facă o surpriză dezagreabilă.

Gh. Alexianu: Le-am dat termen ca să-şi lichideze totul şi v-aş ruga să-mi daţi un vas.

I. Antonescu: Ca să-i dai la fund?

Gh. Alexianu: Ca să-i duc la Oceakov.

I. Antonescu: Ştii că am mai pierdut un vas, Cavarna. Mie nu mi-e de jidani, ci de vas.

Gh. Alexianu: Germanii transportă benzina cu vasele lor pe lângă ţărm. Am la Oceakov o mie de vagoane de grâu care stau şi nu le pot scoate de acolo. Cu acest vas, la înapoiere i-aş duce de acolo.

I. Antonescu: Pentru transportul grâului să vorbeşti cu amiralul Păiş, ca să vedem ce vas îţi putem da. În privinţa jidanilor, în cât timp putem rezolva problema? Câţi jidani ai la Odessa?

Gh. Alexianu: Aproape o sută de mii. Am hotărât să-i duc la cazarma marină, dar acolo n-am ce le da de mâncare, şi nu încap decât 10 000, iar dacă se duc prin sate, mai contaminează şi satele de tifos exantematic. 10 000 să-i duc la Alexandrovska,

iar restul pe malul Bugului sau să-i trecem chiar peste Bug. Dar germanii refuză să-i primească.

I. Antonescu: Această chestiune se tratează la Berlin. Germanii cer să-i ducă pe toţi jidanii din Europa în Rusia şi să-i aşeze într-o anumită regiune. Dar până la execuţie este timp. Ce facem în acest timp cu ei? Aşteptăm ce se decide la Berlin? Aşteptăm o decizie care ne priveşte pe noi? Trebui să-i punem în siguranţă. Bagă-i în catacombe, bagă-i în Marea Neagră, dar scoate-i din Odessa. Nu vreau să ştiu nimic. Poate să moară o sută, poate să moară o mie, poate să moară toţi, dar nu vreau să moară nici un funcţionar sau ofiţer român. Mă tem până aduc alte trupe acolo. Trupele pe care le avem la Odessa nu sunt suficiente dacă se întâmplă o debarcare. Nu ştiu dacă vine sau nu o debarcare, dar trebuie să fiu prevăzător şi să-mi iau toate precauţiunile.

Deci, să-i scapi pe jidani din Odessa. Mie îmi este teamă să nu se producă o catastrofă din cauza acestor jidani, în scopul unei debarcări ruseşti la Odessa sau în regiunea învecinată.

Dacă cumva ar debarca ruşii, ei n-au să vină acolo cu zece milioane de oameni, dar până când să-i dăm înapoi şi să-i aruncăm în mare, vor fi lupte. Or, luptele acestea nu pot să le duc eu, amestecat cu evreii, mai ales când nici nu pot să ştiu unde ar putea să fie punctele lor de debarcare. Până să ajung acolo, s-ar face ravagii. Şi ce învălmăşeală s-ar produce, dacă s-ar mai amesteca şi evreii în aceste lupte. Eu nu vreau astfel de lucruri. Vreau lucru clar. A-i ţine acolo este o crimă. Nu vreau să-mi pătez activitatea mea cu această lipsă de prevedere.

Gh. Alexianu: Nu vrea să trimită d-l ministru al finanţelor pe cineva, care să facă inventarierea averilor, pe care evreii le au acolo şi care vor rămâne în patrimoniul statului?

I. Antonescu: Numai să nu se întâmple ceea ce s-a întâmplat la Chişinău şi la Cernăuţi. Să organizezi d-ta această inventariere, pe răspunderea d-tale. Îndepărtarea evreilor este o măsură de apărare a neamului românesc, pe când jefuirea lor ar fi un act de tâlhărie din partea noastră.

Gh. Alexianu: Îmi iau eu răspunderea."[21]

În Memoriul depus la Tribunalul Poporului, în 16 mai 1946, mareşalul Ion Antonescu explică în felul următor represaliile de la Odessa:

„Primisem în acea vreme un raport prin care Guvernatorul Basarabiei raporta că se deportase în 1940, 50 000 de ţărani din cei mai vrednici şi bogaţi şi nimeni nu ştia de ei. Îmi trimitea în acelaşi timp fotografiile cadavrelor găsite în pivniţele localurilor în care funcţionase poliţia rusă.

Mai menţionez că dacă am pus atâta timp şi am sacrificat atâţia oameni ca să iau Odessa – operaţiune cu caracter strategic imperios impusă de siguranţa militară a României – a fost mai ales din cauză că lucrătorii şi lucrătoarele din Odessa în număr de 300 000 au luptat din ordinul Comandamentului suprem rus, în rândurile soldaţilor.

Dintre aceşti lucrători s-au recrutat continuu partizanii din Catacombe.

Aceşti partizani au omorât în doi ani câteva mii de soldaţi români în Odessa (declaraţie făcută de însuşi şeful partizanilor din Odessa într-o broşură oficioasă care apare la Moscova).

Care este realitatea în privința masacrelor de la Odessa?

În broșura rusă care a apărut la Stokholm în anul 1944 s-a afirmat că au fost masacrați 27 000.

La Moscova mi s-a impus să semnez în iunie 1946, un protocol în care se afirmă că au fost omorâți 225 000 ruși. Tot la Moscova mi s-a impus, în ianuarie 1946, să semnez un protocol în care se afirma că au fost masacrați 100 000.

Dl acuzator public a afirmat în ședință că au fost omorâți 20 000, adăugând că au fost încolonați până la 4 barăci – de 25 metri pe 16 – aflate pe drumul Dalnicului.

Dalnicul se afla la 4-5 km de Odessa. 20 000 de soldați încadrați militărește, se întind pe șosea, pe 20 km.

Patru barăci a căror dimensiune era 25/16 reprezintă 1 200 mp. Socotind 2 și chiar 3 oameni pe metru pătrat, ceea ce este o imposibilitate, nu depășim cifra de 3 000 de oameni.

Iată domnule președinte ce am de subliniat pentru domnia voastră și pentru onoratul tribunal în această privință.

Ca să facă dovada criminalității mele, d-sa a citat dintr-o stenogramă, o conversație pe care am avut-o cu dl Alexianu 2-3 luni mai târziu, pentru evacuarea evreilor din Odessa.

Conversația a avut loc în noiembrie 1941, când Sevastopolul nu căzuse și întreaga flotă de război rusă și de transport erau acolo.

Informații date de germani și de serviciile noastre de spionaj ne avertizau că rușii pregăteau o debarcare la Odessa.

Nu aveau acolo decât 20 000 soldați răspândiți pe o mare lungime în lungul coastei. În oraș se găseau peste 100 000 de comuniști evrei. Nu puteam risca o debarcare cu inamici în spate și în față. S-ar fi întâmplat un masacru general de pe urma căruia ar fi căzut multe victime și în oraș și printre soldații români. Aveam datoria să evit această eventualitate.

Acesta este rostul conversației cu Alexianu, din care dl acuzator public nu a citit decât pasajul care, recunosc că era un lucru neserios și sinistru «să-i arunci în mare, să faci ce știi, numai să mă scapi de ei mai repede de acolo».

Dar dl acuzator public a omis să citească totul. În aceeași conversație spuneam: «Domnule Alexianu, ce s-a întâmplat la Odessa s-a întâmplat, dar să nu se mai întâmple. Te fac răspunzător pe d-ta. Du-i într-un loc sigur».

Iată domnule președinte adevărul."[22]

Indiferent de explicațiile care s-au dat, un lucru rămâne cert, și anume că la Odessa și-au pierdut viața civili total nevinovați. Și, pentru că o nenorocire nu vine niciodată singură, să consemnăm că autoritățile sovietice au răspuns cu aceeași monedă. Astfel, într-un raport SSI ce se ocupă de bilanțul politicii de deznaționalizare asupra românilor din Basarabia și Bucovina inițiată de autoritățile sovietice, se face referire la „executarea a 15 000 ostateci și prizonieri români la Saratov, ca represalii la împușcarea evreilor din Odessa..."[23] Pe autorii acestei la fel de odioase crime nu-i cunoaștem, pentru că nu i-a chemat nimeni în fața instanțelor de judecată spre a da socoteală de faptele lor, care nu înseamnă nimic altceva decât tot crime de război. Și

s-a păstrat tăcerea, întrucât istoria a fost nu demult scrisă din punctul de vedere al învingătorului, care l-a judecat pe cel învins.

În fața acestor documente zguduitoare prin conținutul lor, adevărul despre Odessa începe să iasă la lumină. În ceea ce privește activitatea Serviciilor Secrete românești – în cazul Odessa – se poate spune că și-au făcut doar parțial datoria, fiindcă nu a fost suficient să se obțină informații, ci mult mai important rămâne felul în care s-au valorificat acestea – adică ce hotărâri au luat organele de decizie cărora le-au fost comunicate și ce consecințe au avut.

La fel ca în cazul evenimentelor de la Iași, din 26-30 iunie 1941, în represaliile de la Odessa, SSI nu a fost implicat. Structurile sale informative au raportat informații valoroase despre câmpul operațional, ceea ce nu absolvă însă instituția de responsabilitatea morală. Și facem această apreciere având în vedere că activitatea contrainformativă – așa cum a fost concepută în documentele de organizare și activitate ale SSI, precum și în instrucțiunile și metodologiile de lucru fixate de Marele Stat-Major – trebuia să vizeze cu precădere prevenirea. Mai direct spus, activitatea de informații, dacă nu e însoțită și de măsuri preventive, care să poată anula chiar și eventualele decizii pripite ori insuficient fundamentate ale factorilor de decizie politică și militară, rămâne practic fără valoare. Este, desigur, o concluzie teoretică pe care o formulăm astăzi, când știm ce a urmat, dar mai ales noi istoricii resimțim încărcătura politică a interpretării acelor evenimente. Din acest motiv, dar și în spiritul de obiectivitate, am apelat mai mult la documente, renunțând deliberat la orice interpretare ce ar putea fi acuzată de subiectivism. Trebuie să fim însă conștienți că, în epocă, rapiditatea cu care s-au derulat evenimentele, presiunea psihologică la care au fost supuși factorii de comandă deopotrivă cu cei din subordine, militari și civili, nu au oferit momente de răgaz pentru măsuri preventive bine fundamentate și anticipate.

Note

1 Jipa Rotaru, Octavian Burcin, Vladimir Zodian, Leonida Moise, *Mareșalul Antonescu la Odessa*, Paideia, București, 1999, p. 82.

2 *Ibidem*, p. 75.

3 Vezi Primăria Municipiului Odessa, *În slujba țării. Un an de gospodărire românească la Odessa – 16 octombrie 1941-16 octombrie 1942* (Cuvânt înainte de Gherman Pântea), Odessa, 1942, p. 6.

4 *Ibidem*.

5 Arh. SRI, fond „y", dosar nr. 48 163, vol. 2, f. 263.

6 *Idem*, fond „d", dosar nr. 7 241, f. 103-104.

7 *Idem*, dosar nr. 48 163, vol. 2, f. 263.

8 *Idem*, fond „y", dosar nr. 21 401, vol. 6, f. 55-56.

9 Arh. MR, fond 948, MStM, Dosar trupe de ocupație între Nistru și Nipru, Secția a III-a, Armata 3, nr. 870, f. 650.

10 Matias Carp, *Cartea neagră*, vol. III, pp. 208-209.

11 Arh. MR, fond 948, nr. 870, f. 688.

12 *Viața și moartea lui Antonescu*, în *Almanah istoric – 50 de ani de la moartea Mareșalului*, Editura Tess-Expos, 1996, pp. 159-160.

13 Arh. SRI, fond „y", dosar ne. 21 401, vol. 4, f. ...

14 *Ibidem*, f. 37-38.

15 *Ibidem*, f. 30-31.

16 Radu Dinulescu, *Amintiri de la Biroul II* (manuscris dat în posesia autorului).

17 Arh. SRI, fond „y", dosar nr. 40 011, vol. 1, f. 8-10.

18 *Ibidem*, vol. 28, f. 7.

19 *Ibidem*, f. 10-11.

20 *Idem*, dosar nr. 40 011, vol. 78, f. 221.

21 *Ibidem*, f. 358-361.

22 *Viața și moartea lui Antonescu*, în *Almanah istoric*, *loc. cit.*, p. ...

23 Vezi, pe larg, Cristian Troncotă, *Iadul de peste Prut*, în *Magazin istoric*, s.n., martie 1994, p. 20.

8. INFORMAȚII ÎN SPRIJINUL OPERAȚIILOR MILITARE DIN 1942

Angajarea trupelor române în Crimeea nu a fost rodul unei planificări anterioare, nici din partea Comandamentului german și nici din cea a Comandamentului român. În privința Crimeii, Germania proiectase să o anexeze Marelui Reich. În schimb, România a avut un interes limitat ca această zonă să fie neutralizată pentru a-și asigura, astfel, „marea liberă". Mareșalul Ion Antonescu aprecia Crimeea ca făcând parte din „spațiul de securitate militară" al țării. Un asemenea deziderat era în afara posibilităților militare românești și urma să fie îndeplinit de trupele germane. Acceptul lui Ion Antonescu ca Marile Unități române (Corpul de munte și Corpul de cavalerie) să fie angajate în Crimeea a fost dat pe fondul general al răspunsului pozitiv la cererea adresată de Hitler de angajare masivă a trupelor române în campania anului 1942[1]. Obiectivul principal al campaniei din 1942 din Crimeea a fost cucerirea Sevastopolului, consemnat în Directiva operativă nr. 41, emisă de Führer în aprilie 1942. Până la acea dată, trupele române și germane au avut de înfruntat armatele sovietice dislocate în Peninsula Kerci.

Pentru realizarea misiunilor informative și contrainformative, Marele Stat-Major a solicitat din nou conducerii SSI să organizeze structuri specializate care să însoțească unitățile de luptă din Crimeea, unde se desfășurau acțiuni operative de curățire a munților Iaila de partizani, iar altele să angajeze lupte cu desantul sovietic debarcat la Kerci, în capetele de pod (Feodosia, Sudak, Eltigen), sau să participe la asediul Sevastopolului și apărarea unor poziții fortificate. Din experiența anului 1941, rezulta că cele mai bune informații, în sensul unei credibilități sporite în fața factorilor de decizie, se puteau obține din interogarea prizonierilor și a parașutiștilor capturați, precum și prin recrutarea de agenți din rândurile partizanilor. Din lipsă de efective, SSI a fost nevoit să recurgă la noi recrutări de ofițeri pentru a face față noilor misiuni. Frontul de Est al SSI și-a mărit efectivul cu 10 ofițeri, buni cunoscători ai limbii ruse, dintre care 4 erau foști ofițeri în armata țaristă. Toți aceștia au urmat un curs special în care accentul s-a pus pe interogarea prizonierilor de război, cum și asupra modului de comportament. Colonelul Lissievici ne spune că acestor ofițeri cursanți li se recomanda să aibă o comportare omenoasă la interogări, întrucât metodele brutale folosite de Sonderführrerii germani nu dădeau rezultate[2]. Cursul s-a încheiat prin exerciții practice de interogare a prizonierilor aflați în lagărele din apropierea Bucureștiului. Prin această acțiune se executa, pe de o parte, controlul asupra cunoștințelor asimilate, iar pe de alta, li se oferea posibilitatea de a obține o oarecare experiență.

La sfârșitul lunii februarie și începutul lunii martie, centrele informative Cernăuți, Chișinău și Odessa, au fost scoase din subordinea Secției I informații și trecute în

subordinea Secției a II-a contrainformații, pe motiv că predominau sarcinile de contraspionaj. Tot în luna februarie 1942, Biroul Agenturii Frontului de Est din SSI a detașat un centru informativ – condus de locotenent-colonelul Mihai Goanță – pe lângă Comandamentul Corpului 6 Armată, condus de generalul Corneliu Dragalina. Misiunea acestuia era „de a procura informații din zona de operații militare, la care urma să participe Corpul 6 Armată, împreună cu trupele germane în Crimeea"[3].

După terminarea tuturor preparativelor, noul Eșalon Mobil al SSI s-a deplasat pe itinerarul Odessa-Nikolaev-Cherson-Simferopol. În urma dispozițiilor date de generalul german Eugen von Schobert, comandantul Armatei a 11-a germane, ofițerii Eșalonului Mobil aveau misiunea de a se ocupa în exclusivitate de interogarea prizonierilor sovietici aflați în lagărele germane din Crimeea. Restul personalului a fost redistribuit în centre informative pe lângă fiecare divizie de vânători de munte aflate pe frontul de atac al Sevastopolului.

Apreciem ca benefică întărirea unităților române cu elemente specializate în culegerea și sintetizarea informațiilor. Obiectivul trupelor române era să execute deplasări pe distanțe mari, să străbată zone în care mișunau partizani sovietici, care puteau fi contracarați numai în măsura cunoașterii spațiului geografic în care activau, a valorii forțelor, a gradului de dotare, a bazelor lor de dispunere, a modului specific de acțiune. De asemenea, unele obiective din teritoriul ocupat se impuneau a fi bine cunoscute pentru o corectă evaluare a posibilităților de folosire a infrastructurii proprii. Se poate susține, așadar, opinia că valoarea documentării realizate de SSI a fost apreciată de cabinetele ministeriale ale armatei după verificarea concretă a situației, și nu doar ca un gest de curtoazie.

Astfel, datele procurate de structurile de specialitate ale SSI în această perioadă au stat la baza întocmirii mai multor sinteze documentare. Una dintre ele făcea referire la portul Odessa, despre care Subsecretariatul de Stat al Marinei, Cabinetul Ministrului, prin Adresa nr. 3 540 din 19 februarie 1942, trimitea către SSI mulțumiri pentru felul „documentat în care a fost întocmită"[4].

O captură importantă s-a realizat, la sfârșitul lunii februarie 1942, de către structura contrainformativă dislocată în Peninsula Kerci. Încă din primele zile ale lunii februarie, formațiuni de cercetare sovietice întreprinseseră o serie de acțiuni de recunoaștere pe tot frontul Peninsulei Kerci și pe coasta Mării Sivașului, în special în regiunea Cemîi Koș-Belii Koș. În sectorul Regimentului 2 călărași au fost descoperite trei echipe de agenți informatori, care aveau misiunea să trasmită date Comandamentului Armatei 51 sovietice, cu punctul de comandă la Kiet, asupra dispozitivului trupelor române și germane de pe coasta Sivașului și a mișcărilor de trupe în zona Seitler-Jeliabovka-Itskî. Una dintre echipele de agenți informatori fusese dotată cu un post de radio-emisie tip englezesc, cu bătaie de 100 km. Din cercetarea informativă efectuată asupra acestor agenți s-au obținut importante informații, precum și un bogat material de transmisiuni și cifru[5]. Prevenite asupra intențiilor de atac ale trupelor sovietice, unitățile germane și române din zonă au rezistat, mai întâi, pe poziții iar, ulterior, în primele zile ale lunii martie, după ce au primit întăriri în punctele slabe, au reușit să-și concentreze forțele și să-și coordoneze acțiunile pentru a respinge încercările de debarcare ale unor trupe sovietice.

La sfârşitul lunii aprilie 1942, un alt raport informativ care sintetiza informaţiile obţinute din anchetarea unor prizonieri – membri ai formaţiunilor de partizani secrete – relevă aspecte de interes operativ pentru Frontul de Est. Se atrăgea atenţia că Rusia Sovietică pregătise din timp contingente cât mai mari de partizani, care, pe lângă acţiunile operative desfăşurate de armata regulată, trebuia să conlucreze la obţinerea rezultatului final – adică organizarea din punct de vedere comunist al teritoriului cucerit[6]. Pentru realizarea acestui obiectiv, conducătorii URSS pregătiseră masele captivate de ideologia comunistă, „pregătindu-le şi instruindu-le pentru o luptă subversivă susţinută"[7]. Concluzia formulată de document era că „în războiul împotriva bolşevismului trebuie să distingem două elemente de forţă: armata operativă şi masa comunistă organizată şi instruită pentru lupta subversivă, compusă din elemente din toate mediile sociale, neţinând seama de sex şi vârstă, a cărei manifestări se fac resimţite pe întregul întins al teritoriului sovietic ocupat şi care în prezent formează o a doua armată invizibilă"[8]. Declanşându-se operaţiile militare, analiştii Eşalonului I al SSI aveau confirmarea că, „pe lângă acţiunea Armatei Roşii propriu-zise, simultan a intrat în acţiune şi aceasta a doua armată invizibilă compusă din masa comunistă"[9].

Structurile informative ale Eşalonului Mobil reuşiseră să identifice şi apoi să captureze prin colaborarea cu unităţile militare, tot în luna aprilie 1942, un grup de 10 partizani, în frunte cu maiorul Vladimir Badaev. În urma descinderii făcute la punctul său de comandă, s-a constatat că dispunea de un aparat de radio-telefonie, emisie şi recepţie, cu ajutorul căruia primea ordinele şi transmitea informaţiile despre armata română culese prin propria sa agentură. Din ancheta informativă s-a putut stabili că „agentura lui Badaev este recrutată din elemente pe care autorităţile noastre s-au bazat în opera de refacere a vieţii morale, culturale şi economice a oraşului Odessa"[10]. O altă informaţie de interes făcea referire la faptul că în catacombele de la Nerubaisk-Usatovo se afla şi un „important depozit de arme puşti mitraliere şi mitraliere precum şi circa 120 000 cartuşe pentru arme (puşti mitraliere şi mitraliere), circa 1 000 grenade şi 500 kg explozibil"[11]. Anchetat din punct de vedere informativ asupra misiunii pe care o avea de îndeplinit, maiorul Badaev a recunoscut că a transmis la Moscova informaţii precise referitoare la: dislocarea trupelor române din oraşul Odessa şi din împrejurimi; amplasarea bateriilor de coastă şi a bateriilor antiaeriene; identificarea punctelor din oraş în care se construiseră baricade pentru apărare; date cu caracter economic; starea de spirit a populaţiei. Cu puţin timp înainte de a fi capturat, Badaev transmisese o listă cu numele capilor autorităţilor româneşti, civile şi militare, „cerută în mod special la Moscova", urmând ca, ulterior, „să primească instrucţiuni în vederea organizării atentatelor împotriva acestora"[12].

Anchetele informative desfăşurate asupra altor grupuri de partizani identificate şi capturate au scos la iveală şi alte informaţii interesante. Bunăoară, s-a putut afla că Secţia Specială a Marinei Militare de pe litoralul sudic, care avusese până în octombrie 1941 sediul în Odessa, a lăsat o organizaţie puternică de partizani, terorişti şi spioni. Această organizaţie era alcătuită dintr-o „grupă pentru spionaj, un detaşament numeros şi bine înarmat de partizani format din foşti marinari şi o grupă specializată în acte de terorism[13].

Un alt document de sinteză al SSI, care evalua informații obținute prin anchetă asupra grupurilor de partizani capturate, atrăgea atenția asupra faptului că, deși aveau același scop, „aceste organizații acționau... compartimentat, atât ca organizare, cât și ca domeniu de activitate (social, politic, economic, militar etc.), realizându-se o conspirativitate aproape absolută"[14]. Conducerea partizanilor era asigurată, de regulă, de un ofițer NKVD, cu grad corespunzător celor militare. Șeful unui grup de partizani dispunea de puteri nelimitate asupra tuturor membrilor din organizație, putându-i extermina oricând pe cei care deviau de la misiunile încredințate sau deveneau periculoși pentru mișcarea de partizani.

Întreaga mișcare de partizani a fost din timp pregătită și prevăzută în Planul de mobilizare al Armatei Roșii. O astfel de evaluare a SSI se baza pe informațiile care atestau că mișcarea de partizani nu era semnalată doar în Odessa, ci cuprinsese tot teritoriul devenit teatru de acțiuni militare pe Frontul de Est, în Ucraina, Bielorusia, Basarabia, Transnistria și Crimeea.

Misiunea partizanilor din Odessa era de a participa la luptă alături de armata operativă, iar în cazul debarcării trupelor sovietice în oraș, urma să le faciliteze înaintarea și consolidarea pozițiilor. În paralel cu participarea activă la operațiile militare, grupele de partizani îndeplineau și misiuni de spionaj, terorism și diversiune. Interesantă este și următoarea concluzie formulată de documentul de analiză al SSI : „Fără o înțelegere a realităților și o transpunere din partea noastră în mentalitatea populațiilor sovietice, acțiunile noastre operative, precum și acțiunea noastră constructivă de organizare a teritoriului în spatele frontului, va întâmpina mari greutăți și va pretinde timp îndelungat"[15]. Această evaluare se poate considera ca un serios semnal de alarmă asupra situației create pe Frontul de Est, acolo unde, în zonele luate sub control în urma operațiilor militare, populația sovietică era ostilă prin „mentalitatea ei" și dispusă să recurgă la orice formă de luptă. De aici și soluția propusă de SSI, ca măsurile de contracarare a mișcării de partizani să fie gândite nu numai prin latura operativ-represivă, ci și prin cea constructivă, în sensul de organizare și asigurare a unei vieți normale în spatele frontului.

La 8 mai 1942, trupele germane și române au declanșat Operația „Trappenjagd" al cărei obiectiv strategic a fost recucerirea Peninsulei Kerci și nimicirea forțelor sovietice din această zonă. Bine pregătită și executată cu rapiditate și precizie, ofensiva s-a finalizat, la 15 mai, cu o victorie răsunătoare, datorită în primul rând geniului probat de generalul german Erich von Manstein[16]. Din studiul documentelor de comandament rezultă că victoria s-a datorat și unei bune cunoașteri a forțelor sovietice dislocate în Peninsula Kerci. Informațiile obținute din declarațiile prizonierilor sovietici capturați, în urma grelelor lupte de apărare din lunile februarie, martie și aprilie, atestau fără dubii că Înaltul Comandament Sovietic pregătea o acțiune ofensivă pe acest front, concomitent cu ofensiva de la Harkov (10 mai 1942). Superioare din punct de vedere numeric, forțele sovietice fuseseră eșalonate în adâncime spre est, menținând însă grosul forțelor în sectorul de nord, iar la sud o aripă mai slabă. Problema era cu atât mai complicată cu cât frontul din Parpaci nu putea fi atacat decât frontal, marea excluzând orice manevră de învăluire pe uscat. Mai mult, pentru a obține victoria, forțele germane și române nu-și puteau permite o luptă pe aliniamente

succesive – care i-ar fi favorizat pe sovietici –, ci erau obligate să extirpeze dintr-o primă lovitură energică, dată cu precizie, grosul forțelor adverse. Cunoscând cu exactitate dispozitivul strategic al forțelor sovietice și prevenit de intențiile lor ofensive, generalul Erich von Manstein a planificat operația în cele mai mici amănunte. El a hotărât ca grosul forțelor sovietice, aflate la flancul nordic – unde comandantul sovietic aștepta de fapt lovitura principală – să fie fixat de Corpul 7 Armată român (diviziile 19 infanterie si 8 cavalerie) și de Corpul 42 Armată german, iar lovitura principală să fie executată de Corpul 30 Armată german la flancul sudic, de-a lungul mării. În breșa creată urma să fie introduse Divizia 22 blindată și Brigada von Groddek, a căror misiune era de a încercui forțele fixate la flancul de nord. Pentru a păstra secretul desăvârșit al manevrelor, planificarea operației a fost adusă din timp doar la cunoștința Comandamentului și șefului de stat-major. De altfel, măsurile contra-informative prin care s-a urmărit protejarea secretului operației, precum și unele manevre de inducere în eroare a inamicului au jucat, la rândul lor, un rol însemnat în obținerea victoriei în bătălia pentru recucerirea Peninsulei Kerci, din mai 1942, ceea ce este relevant pentru aportul activității informative la fundamentarea unor elemente de artă militară. De exemplu, deși operația a început să fie montată de la 15 aprilie și Comandamentul sovietic dispunea pe tot teritoriul Crimeii de o vastă rețea de agenți, recrutați din populația locală și dintre cei lansați cu parașuta în spatele frontului, ofensiva trupelor germane și române a constituit o mare surpriză. Totodată, zona de efort fusese bine camuflată, făcându-se uz de diferite înșelăciuni. Astfel, comandantul german a lansat știrea, cu mult timp înainte, că efortul atacului se va produce la nord, de-a lungul căii ferate spre Semisotka, apoi la nord-est, către Ak Monai, ceea ce a avut ca rezultat faptul că sovieticii și-au deplasat cea mai mare parte a rezervelor pe această direcție, intensificând organizarea terenului în acele zone. Inducerea în eroare a Comandamentului sovietic a fost verificată de aviația germană și confirmată de prizonierii anchetați informativ în ultimele zile premergătoare atacului[17].

Din studiul documentelor de comandament privind operațiile pentru cucerirea Sevastopolului (iunie-iulie 1942) rezultă, de asemenea, rolul important al informațiilor la nivel tactic și operativ în repurtarea victoriei de către trupele germane și române (Armata a 11-a germană și Corpul de munte român). Înainte de începerea operațiilor, se obținuseră informații în baza cărora s-a stabilit că unitățile sovietice care făceau parte din diviziile 25 și 385 infanterie aveau companiile cu efective ce variau între 40 și 100 de oameni. Comandamentul sovietic conta pe noi completări sosite în ultimul timp. Din punct de vedere etnic, alcătuirea unităților era neomogenă (80% caucazieni, 20% ruși și ucraineni), cu un moral foarte scăzut. Brigăzile (regimentele) de infanterie marină aveau efectivele aproape complete, formate din 50% ruși, oameni de încredere ai regimului comunist, cu un moral ridicat. De asemenea, din informațiile dobândite rezultă că pentru economia de muniții, Comandamentul sovietic ordonase ca tragerile, la toate categoriile de armament, să se facă doar în ultimul moment, urmărindu-se în același timp să nu se dezvăluie dispozitivul de foc. Hrana trupelor sovietice era de proastă calitate, excepție făcând, la acest capitol, trupele de marină. În documentele de comandament românești, în care s-au analizat operațiile la sfârșitul bătăliei, se aprecia că dispozitivul inamic a fost cunoscut anterior și a fost confirmat

prin informațiile obținute de la prizonierii sovietici și din documentele capturate. Așadar, informațiile au corespuns realității.[18] Interesant este faptul că sovieticii au cunoscut și ei foarte bine nu numai data, ci și ora atacului asupra orașului Sevastopol – asta a reieșit din declarațiile prizonierilor germani. Așa se explică bombardamentul intens al sovieticilor, executat cu câteva ore înainte de declanșarea atacului Armatei a 11-a germane. Dar comandamentele române au apreciat atât informațiile despre inamic, obținute și difuzate cu operativitate, cât și documentele de analiză și sinteză întocmite de SSI. Astfel, un document de sinteză al SSI intitulat „Posibilitățile actuale ale Sovietelor în Caucaz și Transcaucazia" a fost apreciat prin Adresa nr. 210 565, din 10 iunie 1942, de Secția a 2-a din Marele Stat-Major ca „un prețios material documentar ce reprezintă un pas mai departe în munca comună în a stabili valoarea armatei sovietice"[19]. La 26 iunie 1942, Subsecretariatul de Stat al Marinei trimitea din nou mulțumiri SSI, prin Adresa nr. 793, pentru studiile „Flota Comercială Sovietică din Marea Neagră", „Portul Sevastopol" și „Flota Comercială Sovietică din Marea Caspică", ce prezentau „un real interes și folos pentru Marina Regală"[20].

După căderea orașului-port Sevastopol, la 4 iulie 1942, și ocuparea întregii Peninsule Crimeea de trupele germano-române, centrele informative ale SSI au fost redistribuite pe lângă Corpul de cavalerie, Divizia 19 infanterie și Divizia 2 vânători de munte române, care au acționat în Kuban și în regiunea Caucazului de Nord, până la Mineralnîi Vodî, Nalcik și Mazdak.

La jumătatea lunii august 1942, s-a comunicat la SSI că Marele Cartier General român urma să-și instaleze sediul la Rostov pe Don, fapt ce impunea măsuri informative și contrainformative luate din timp. Eșalonul Mobil, având la comandă pe locotenent-colonelul Grigore Ernescu – șeful Biroului studii –, căruia i se acorda tot mai multă încredere pentru materialele documentare și informative întocmite până atunci, s-a deplasat pe itinerarul Zaporoje-Mariupol-Taganrog-Rostov pe Don. Aici a colaborat cu colonelul Titus Gârbea – șeful detașamentului de legătură al Marelui Cartier General român cu Comandamentul Grupului de Armate „Sud" german. Interesant este faptul că Eugen Cristescu a început să fie informat de Eșalonul Mobil că trupele germane nu mai inspirau o stare de forță și siguranță ca în anul precedent. La rândul lui, generalul Mihail Racovită, comandantul Corpului de cavalerie, care își avea postul de comandă în Slavianskaia, a primit din partea Eșalonului Mobil „un material informativ referitor la unitățile sovietice dislocate în Cuban și Caucazul de Nord"[21].

La sfârșitul lunii august 1942, Secția a 2-a din Marele Stat-Major l-a încunoștiințat pe colonelul Ion Lissievici – care preluase din nou comanda Eșalonului Mobil – despre dispozitivul în curs de realizare al marilor unități române în Cotul Donului și Stepa Calmucă, în urma căruia s-a stabilit organizarea, încadrarea și dotarea structurilor informative ce urmau să acționeze pe frontul celor două armate române, și anume: „Centrul Informativ condus de locotenentul Ciorapciu, pe fâșia de front a Corpului 1 armată; Centrul informativ sub comanda căpitanului Zilonîi, în zona Corpului 5 armată; Centrul informativ – locotenent-colonel Goanță M., aflat deja pe lângă Corpul 6 armată; Centrul informativ – căpitan Ostrovzki, pe lângă punctul de comandă al Armatei a 4-a, urmând să acționeze pe întreg frontul acesteia."[22]

Pe măsura intrării pe front a Marilor Unități, centrele informative ale Eșalonului se instalau în apropierea posturilor de comandă, unde stabileau legăturile cu Marele

Cartier General şi cu Centrala de la Bucureşti. Dar ceea ce ne interesează în primul rând sunt informaţiile procurate înainte de marea ofensivă sovietică de la Stalingrad, ca şi evaluările făcute de analiştii SSI. Din studiul documentelor privind informaţiile obţinute şi transmise de Eşalonul Mobil rezultă că armata sovietică se pregătea pentru o mare ofensivă la Cotul Donului. În amintirile sale, generalul Jukov susţine că Înaltul Comandament Sovietic luase decizia contraofensivei la 12 septembrie 1942[23]. Primul document al SSI despre această problemă a fost emis la 20 septembrie şi a adresat Marelui Cartier General al armatei române, cu următorul conţinut: „Armata sovietică se pregăteşte pentru o puternică ofensivă în Cotul Donului. În acest scop sunt în curs de concentrare mari unităţi cu efective proaspete, aduse din Siberia, bine echipate şi instruite. Ofensiva va dispune de o masă de circa 600-700 de tancuri. Ea urmează să înceapă la data de 25 octombrie 1942, cu efort probabil pe direcţia Kleţkaia-Rostov."[24] După cum îşi amintea colonelul Ion Lissievici, Comandamentul german al Grupului de Armate Sud a apreciat primele informaţii oferite de SSI despre iminenţa unei contraofensive sovietice la Cotul Donului şi în Stepa Calmucă drept „netemeinice" şi „alarmiste". Ulterior, verificându-le, a ajuns la concluzia că „sunt posibile"[25].

Raportul SSI, văzut şi avizat de mareşalul Ion Antonescu la 1 octombrie 1942, făcea referire la următoarele mari unităţi sovietice identificate şi care, după cum reieşea din analiza dispunerii lor tactice, erau concentrate pentru apărarea Stalingradului. Documentul SSI făcea referire la Armata a 51-a (diviziile 89, 91, 204 infanterie), Armata a 62-a (diviziile 35, 157, 399 infanterie), Armata a 64-a (diviziile 28, 29, 208 infanterie şi Divizia 422 infanterie sosită din Extremul Orient) şi Armata a 8-a aeriană[26]. Şapte zile mai târziu, Eşalonul Mobil al SSI întocmea o notă informa-tivă intitulată „Consideraţiuni asupra potenţialului industriei militare a URSS". Informaţiile care au stat la baza întocmirii acestui document fuseseră obţinute prin exploatarea unui număr considerabil de tehnicieni, specialişti şi prizonieri sovietici, fapt pentru care concluziile formulate prezentau un real interes: „Industria de război sovietică nu este atât de profund zdruncinată cât se crede, nu i s-a dat lovitura decisivă şi dispune de suficiente materii prime, combustibil, instalaţiuni de prelucrare, iar greutăţile ce le întâmpină în prezent şi care au fost enumerate mai sus sunt în măsură a fi remediate în spatele îndepărtat al frontului."[27]

La 13 octombrie 1942, Eşalonul Mobil al SSI a întocmit Nota informativă cu numărul 1 635, intitulată „Identificări de unităţi şi obiective militare în regiunea Stalingrad", prin care informa Cabinetul Militar al conducătorului statului asupra următoarelor unităţi militare sovietice: Comandamentul Armatei a 57-a (la sud de Olubîi), Regimentul 203 rezervă (la Pologaie Zacimsce – circa 25 km de Vladimirovska), Regimentul 178 rezervă (regiunea Kapustin-Iar şi Solianka), Serviciul Special NKVD (la ferma situată la 1 km vest de Rapina – circa 12 km nord-vest de Raigorod). Acelaşi document făcea referiri la aerodromurile sovietice de la Srednaia Ahtiuba şi Saplonnoie, precum şi la un tren cu muniţii şi un mare depozit de benzină şi muniţii identificate la 2 km de Leninsk, pe o ramură de cale ferată terminus, spre o pădure situată la sud de şosea[28].

Între 25 și 30 octombrie 1942, Eșalonul Mobil al SSI a informat Marele Cartier General român că ofensiva sovietică la Cotul Donului a fost amânată: „Ansamblul informațiilor primite din diferite surse, spre sfârșitul lunii octombrie, duc la concluzia că proiectata ofensivă se va produce în prima decadă a lunii noiembrie 1942, imediat după ameliorarea situației la Stalingrad, pentru care s-au luat măsuri necesare. Imediat după această situație, se va trece la ofensivă, fie întâi pe frontul de la Stalingrad, fie pe frontul de la sud de Stalingrad, în scopul de a pune stăpânire pe poziții mai bune care vor servi ca bază pentru operațiuni ofensive în stil mai mare ce vor avea loc într-un alt sector mai sensibil, fie în Cotul Donului pentru a sparge frontul și înainta spre Rostov, după care vor acționa și forțele de la sud de Stalingrad, fie concomitent cu un atac de la nord Stalingrad spre a despresura orașul."[29]

Cu Nota informativă numărul 2 097 intitulată „Pregătiri sovietice pe frontul Stalingrad", din 2 noiembrie 1942, Eșalonul Mobil al SSI aducea la cunoștința principalilor utilizatori (Președinția Consiliului de Miniștri – Cabinetul Militar, Marele Cartier General – Secția a 2-a, Comandamentul „Cantemir" – Secția a 2-a, Cartierul General al Aerului – Secția a 2-a și SSI din București) noi informații de interes operativ. „Din declarațiile prizonierilor de război", menționa documentul, „rezultă că trupele ce sunt trecute la vest de Volga ar fi destinate ofensivei sovietice ce ar începe la 7 noiembrie, ziua aniversării Revoluției [bolșevice din 1917 – *n.ns.*]. Ofensiva ar avea ca scop recucerirea Stalingradului, după care forțele sovietice s-ar îndrepta în direcția Rostov, pentru a izola trupele germane ce operează în Caucaz. Concomitent cu trecerile de trupe la vest de Volga, pe malul de est se execută lucrări de organizarea terenului, șanțuri anticar și cazemate"[30].

Ulterior, SSI a informat că și această dată a fost amânată de Înaltul Comandament Sovietic, ofensiva urmând să fie declanșată între 15 și 20 noiembrie 1942. „În această acțiune", precizează Nota informativă din 15 noiembrie 1942, „rolul principal îl vor avea aviația și unitățile blindate, care au și fost pregătite în vederea ofensivei. Date informative obținute în prima decadă a lunii noiembrie 1942, arată că dispozitivul ofensiv sovietic este aproape realizat, declanșarea acțiunii fiind în funcție de: condițiile atmosferice favorabile pe care le așteaptă cât mai propice în realizarea surprizei (ceață, ninsoare etc.); completarea informațiilor asupra dispozitivelor forțelor române și a posibilităților de reacție (rezerve tactice și strategice)"[31].

Prin alte note și rapoarte informative, Eșalonul Mobil a atras atenția asupra masivelor concentrări de trupe sovietice în zonă[32], ceea ce crea un evident pericol, în vreme ce Serviciul de informații german pronostica faptul că în Stepa Calmucă era cu neputință să se adune rezerve sovietice într-o măsură importantă[33].

Rapoartele informative ale Eșalonului Mobil făceau însă referire și la starea de spirit a trupelor române de la Cotul Donului, deși, prin conținutul lor, veneau în contradicție cu rapoartele comandamentelor militare. Eugen Cristescu susține că „astfel de rapoarte nu au fost luate în considerație"[34].

E adevărat că informațiile SSI, analizate prin prisma acestor documente, nu au reușit să indice o dată sigură a declanșării contraofensivei sovietice la Cotul Donului, dar evaluările privind iminența ei au fost corecte. Acest aspect este confirmat și de Raportul generalului Petre Dumitrescu, comandantul Armatei a 3-a române, care

preciza la un moment dat: „Toate rapoartele informative și operative zilnice ale Armatei 3, din perioada 29 octombrie-18 noiembrie stau mărturie nezdruncinată a bunei informări a comandamentului nostru și a alarmării la timp și documentat a autorităților superioare, care trebuiau și puteau să ia măsuri oportune pentru a face față atacului ce se desemna... Măsurile luate nu au fost nici oportune, nici suficiente."[35]

De asemenea, într-o analiză întocmită, în martie 1943, de Biroul de studii al Frontului de Est pe baza examinării întregului material informativ obținut de Eșalonul Mobil în perioada septembrie 1942-decembrie 1943, se formulau următoarele concluzii în legătură cu declanșarea contraofensivei sovietice: „De altfel, data precisă a declanșării ofensivei nu mai prezenta importanță deosebită pentru noi, atâta vreme cât încă cu mult înainte se ajunsese la preciziuni asupra intențiilor ofensive ale Sovietelor, în care scop afluirile de trupe și materiale de război erau în ultima vreme tot mai vizibile și mai intense. Dacă elaborarea planului a putut fi ținută în secret o oarecare vreme, imediat când primele pregătiri materiale au început să ia forma concretă, intențiile ofensive de iarnă ale Sovietelor se precizau tot mai iminente și ca sector de acțiune și ca idei operative tactico-strategice. Amânarea ei de la data presupusă, având drept cauze cele arătate mai sus [pierderile suferite în urma acțiunii întreprinse de aviația germano-română la nord de Don, către sfârșitul lunii octombrie și începutul lunii noiembrie 1942 – *n.ns.*], iar nefinalizarea [pregătirilor – *n.ns.*] nu a mai putut forma o problemă de prea mare importanță pentru Comandamentul sovietic, care stabilise totul în amănunt pentru un rezultat pe care îl sconta cât mai mare."[36] Este îndeobște cunoscut că în baza acestor informații Comandamentul Armatei a 3-a române a întreprins toate demersurile posibile pentru crearea condițiilor normale de acțiune a trupelor din subordinea sa: lichidarea capului de pod sovietic de la Cotul Donului, asigurarea necesarului de mijloace antitanc, atât sub aspect cantitativ, cât și calitativ. Eludarea de către comandamentul german a informațiilor, a concluziilor, propunerilor și cererilor părții române a fost, credem, unul dintre factorii care au dus la dezastrul de la Stalingrad. Elocvente în acest sens sunt consemnările lui Ion Gheorghe: „La Statul Major german ni s-a răspuns că acesta este informat despre pregătirile rusești în ce privește Armata 3, dar că conducerea germană le consideră numai o manevră a conducerii sovietice de abatere a atenției; aceasta nu intenționează să dea lovitura hotărâtoare pe Don, ci probabil în regiunea Moscovei. De aceea este prematur să se pună în mișcare încă de pe acum rezervele germane de tancuri, mai înainte ca intențiile sovietice să se clarifice. Am fost asigurat că Armata 3 română nu va rămâne fără ajutor, în caz că acesta se va dovedi necesar. Și de această dată conducerea germană a fost victima iluziei sale. Ofensiva rusească nu a venit în regiunea Moscovei, ci pe Don. Ea a lovit mai întâi și cu toată puterea Armata 3 română."[37]

Toate acestea demonstrează că pierderile suferite de armata română la Cotul Donului și în Stepa Calmucă, prin contraofensiva sovietică declanșată la 19-20 noiembrie 1942, nu se datorează lipsei de informații despre inamic, cauzele ținând de cu totul alte resorturi. De exemplu, la 3 decembrie 1942, mareșalul Ion Antonescu își dădea seama deja că înfrângerea germanilor de la Stalingrad era rezultatul nu numai al unei erori de concepție și de conducere, ci și al „neputinței de a-i copleși pe ruși". În ziua de 9 decembrie, data elaborării scrisorii către feldmareșalul von Manstein,

convingerile mareşalului Ion Antonescu prindeau contur şi mai precis în această direcţie. După aprecierea sa, înfrângerea fusese cauzată nu atât de greşelile comise de comandamentele germane, cât, mai cu seamă, de infidelităţile Berlinului faţă de români[38]. Generalul Ion Gheorghe amintea faptul că frontul german se găsea într-o criză strategică, ce căpătase forme grave, ca urmare a lipsei de rezerve. „Ea era o consecinţă a împrăştierii forţelor în toate direcţiile, mai ales în operaţiunile din Caucaz. În ciuda câştigurilor de teren, obiectivele propuse au rămas neatinse. O flagrantă epuizare strategică."[39] Conducerea germană încercase să devină stăpână pe situaţie printr-o serie de măsuri operative insuficiente. Ea îşi propusese ţeluri îndepărtate şi mari fără să dispună însă de forţele necesare. Generalul Ion Gheorghe aprecia, pe bună dreptate, că Înaltul Comandament German mai făcuse greşeala de neiertat de a opera pe linii divergente: pe Don, la Stalingrad, în Caucaz. „Ea s-a trezit prea târziu din această greşeală", spune Ion Gheorghe, „şi nu i-a rămas altceva de făcut decât să umple imensul gol al câmpului strategic cu trupe aliate [Armatele a 3-a şi a 4-a române, Armata a 2-a italiană şi Armata a 2-a ungară – *n.ns.*]. Oricât de mare ar fi fost vitejia cu care ar fi luptat aceste unităţi, ele erau totuşi nepregătite pentru un război modern."[40]

Pe baza informaţiilor primite de la Eşalonul Mobil al SSI de pe Frontul de Est, analiştii din cadrul acestui serviciu au întocmit o primă evaluare la 18 decembrie 1942, în care se sublinia: „Planul operaţiunilor germane prevedea pentru anul 1942 distrugerea grosului armatei ruse şi distrugerea liniei Astrahan-Arhanghelsk şi cucerirea Caucazului. Din acest plan a fost realizat: cucerirea Peninsulei Kerci, cucerirea Cetăţii Sevastopol, executate cu trupele aflate în Crimeea (fără trupe proaspete); câştigarea de teren în Caucaz, fără importanţă strategică; o câştigare de teren în direcţia Stalingrad care s-a soldat în condiţiile cunoscute. O primă concluziune ce se impune este aceea că operaţiunile de pe Frontul de Est, din cursul anului 1942, constituie în fond un eşec al planului strategic german."[41] În dreptul acestei fraze, pe manşeta documentului, mareşalul Ion Antonescu a făcut următoarea consemnare cu creionul roşu: „Mai mult" – ceea ce înseamnă că-şi dădea seama că eşecul avea repercusiuni mult mai grave.

O altă concluzie subliniată de analiştii SSI în acelaşi document era urmă-toarea: „Rezervele ruseşti nu sunt epuizate şi trebuie să ne aşteptăm la atacuri noi din partea lor şi la o prelungire a eforturilor ruse pe tot timpul iernii."[42] Şi în dreptul acestei fraze, mareşalul Antonescu a făcut consemnarea: „Da" – ceea ce înseamnă că evaluările SSI le-a considerat corecte.

Note

1 Adrian Pandea, Eftimie Ardeleanu, *op. cit.*, pp. 94-95.
2 Ion Lissievici, *op. cit.*, p. 60.
3 *Ibidem*, pp. 66-67.
4 Arh. SRI, fond „d", dosar nr. 7 963, vol. 2, f. 28.
5 Adrian Pandea, Eftimie Ardeleanu, *op. cit.*, p. 217.
6 Arh. SRI, dosar nr. 7 243, f. 280.
7 *Ibidem*.

8 *Ibidem*.
9 *Ibidem*, f. 281.
10 *Ibidem*, f. 245.
11 *Ibidem*, f. 284.
12 *Ibidem*, f. 286.
13 *Ibidem*, f. 288.
14 *Ibidem*, f. 295.
15 *Ibidem*, f. 296.
16 Adrian Pandea, Eftimie Ardeleanu, *op. cit.*, pp. 44-45.
17 *Ibidem*, pp. 226-227.
18 *Ibidem*, p. 270.
19 Arh. SRI, dosar nr. 7 963, vol. 2, f. 24.
20 *Ibidem*, f. 29.
21 Ion Lissievici, *op. cit.*, p. 60.
22 *Ibidem*, f. 80.
23 G.K. Jukov, *Amintiri și reflecții*, București, 1970, p. 235.
24 Arh. SRI, fond „d", dosar nr. 6 232, f. 10.
25 Ion Lissievici, *op. cit.*, pp. 85-86.
26 Gh. Buzatu, *op. cit.*, p. 260.
27 *Ibidem*, p. 261.
28 *Ibidem*, p. 261-261.
29 Arh. SRI, fond „d", dosar nr. 6 233, f. 11.
30 Gh. Buzatu, *op. cit.*, p. 263.
31 Arh. SRI, fond „d", dosar nr. 6 233, f. 12.
32 Gh. Buzatu, *op. cit.*, pp. 266-269 (vezi notele informative din 14, 18-21 noiembrie 1942).
33 Vezi, pe larg, la Adrian Pandea, Ion Pavelescu, Eftimie Ardeleanu, *Românii la Stalingrad*, București, 1992, p. 46.
34 Eugen Cristescu, *op. cit.*, p. 206.
35 Adrian Pandea, Ion Pavelescu, Eftimie Ardeleanu, *op. cit.*, p. 216.
36 Arh. SRI, fond „d", dosar nr. 6 232, vezi documentul intitulat „Studiul rezumat al informațiilor referitoare la operațiunile armatei sovietice întreprinse între 19 noiembrie 1942-20 februarie 1943, în sectorul trupelor române, date informative din surse proprii", f. 14-34.
37 Ion Gheorghe, *op. cit.*, pp. 251-252.
38 Adrian Pandea, Ion Pavelescu, Eftimie Ardeleanu, *op. cit.*, p. 14.
39 General Ion Gheorghe, *op. cit.*, p. 244.
40 *Ibidem*, p. 254.
41 Arh. SRI, fond „d", dosar nr. 4 293, f. 1.
42 *Ibidem*, f. 3.

9. DE LA MAREA COTITURĂ A FRONTULUI DE EST LA REORIENTAREA POLITICO-STRATEGICĂ A ROMÂNIEI

Dacă succesul contraofensivei sovietice de la Stalingrad, din noiembrie 1942-februarie 1943, a însemnat o mare cotitură în desfășurarea operațiilor militare pe Frontul de Est, în sensul că inițiativa strategică a trecut de partea Armatei Roșii, această contraofensivă a semnificat, în egală măsură, și o mare cotitură în relațiile dintre armata română și cea germană.

Colonelul Ion Lissievici consemnează în memoriile sale: „După ruperea frontului în Cotul Donului s-au produs dese incidente între ostașii germani și cei români. Adeseori germanii insultau pe ostașii români, care ripostau cu toată vehemența. În cursul retragerii, germanii refuzau să transporte în autovehiculele lor ostașii români, chiar dacă erau bolnavi sau răniți transportabili. Dacă totuși se agățau de autovehicol cu intenția să se urce în el, erau loviți și siliți să coboare, indiferent dacă autovehicolul staționa sau era în mișcare. De asemenea, pe timpul retragerii atât din Cotul Donului cât și din Stepa Calmucă, s-au iscat dese incidente cu ocazia repartizării sau ocupării cantonamentelor. Germanii ocupau cele mai bune sectoare sau locuințe, iar românilor le repartiza periferiile clădirilor cele mai rele. Uneori, le refuzau chiar intrarea în cantonament, ei ocupând întreaga localitate. Datorită incidentelor provocate de către ostașii germani, relațiile dintre aceștia și ostașii români s-au înăsprit în mod evident. Întreaga această situație am adus-o la cunoștința conducerii SSI prin repetate note informative, în conținutul cărora făceam toate precizările necesare."[1] Eugen Cristescu își amintea, și el, că rapoartele Eșalonului Mobil s-au ocupat de comportarea condamnabilă a trupelor germane față de trupele române. De asemenea, erau consemnate „asprimea administrației germane și procedeele necontenite la care se pretau trupele germane în teritoriile ocupate de ele"[2].

Mărturiile colonelului Ion Lissievici și ale lui Eugen Cristescu sunt pe deplin confirmate de documentele de arhivă. Astfel, colonelul Vasile Palius informează într-un raport că, din proprie inițiativă, fără să aibă dispoziții din partea directorului general al SSI, a început să întocmească note despre mișcările trupelor germane, moralul ostașilor germani, dezacordurile dintre elementele operative ale Wehrmachtului și Partidul național-socialist de la Berlin, pe care le trimitea în plicuri sigilate direct la șeful Secției I informații. Acesta, la rândul lui le raporta confidențial lui Eugen Cristescu, care întocmise un dosar special, intitulat „Informații trupe amice". Tot în acest dosar se adunau și rapoarte despre întreaga activitate a Grupului

Etnic German, a trupelor SS și despre activitatea Serviciilor de informații germane care acționau în România, fără autorizația statului român. Raportul colonelului Vasile Palius, prezintă interes și pentru ilustrarea metodelor folosite de structurile informative ale Eșalonului Mobil SSI pentru supravegherea germanilor. El afirmă că a luat „măsuri pentru trimiterea unor organe SSI și în alte regiuni decât în acelea în care se aflau dislocate trupe române. S-a recurs în acest scop la diferite mijloace de acoperire și la o adevărată echilibristică pentru derutarea organelor germane, care supravegheau de aproape activitatea SSI"[3]. Sub diferite pretexte (urmărirea unor dezertori), s-au trimis agenți SSI, camuflați în jandarmi, în regiunea ucraineană, pe fronturile de la Nipru, Doneț și Don, care aveau ca misiune urmărirea îndeaproape a situației trupelor germane pe front. Pentru credibilitatea acestor relatări, colonelul Palius a indicat consultarea a nouă dosare ale Frontului de Est, care, la data întocmirii Raportului, încă se mai aflau în arhiva SSI[4].

Pentru mai multă conspirativitate în activitatea informativă, Eșalonul Mobil SSI și-a luat denumirea codificată de „Detașamentul Vulturul", cu care începe să semneze toate rapoartele informative trimise în plicuri sigilate direct la Centrala de la București. Începând cu ianuarie 1943, o dată cu retragerea Marelui Cartier General român la București, s-au restrâns și efectivele Eșalonului Mobil. Unele elemente informative au rămas în continuare la datorie, retrăgându-se treptat cu frontul, până la intrarea trupelor sovietice în Odessa, Cernăuți și Iași.

Din documentele informative elaborate de SSI, în primăvara anului 1943, referitoare la Frontul de Est, rezultă că mișcarea partizanilor sovietici evoluase rapid spre forme instituționalizate cât mai centralizat. Au fost identificate două școli pentru pregătirea specială a partizanilor. Una dintre ele se afla la Moscova, unde se instruiau cadrele detașamentelor de partizani ce urmau a fi trimise să acționeze în teritoriul ocupat de trupele germane[5]. O altă școală, care pregătea grupuri de partizani pentru Odessa și Basarabia, funcționa în orașul Saratov și era condusă de căpitanul NKVD Bogomolov. În componența ei se afla un batalion cu 3 companii: Compania I, pentru pregătirea comisarilor și comandanților; Compania a II-a, pentru pregătirea instructorilor în materie de acte de terorism (atentate, aruncarea în aer a obiectivelor militare, acțiuni izolate etc.); Compania a III-a, radio-telegrafiști. Durata cursurilor la această școală era de 6 săptămâni, iar cursanții erau selecționați din rândul minorităților care știau limba locuitorilor din regiunea în care aveau să fie parașutați[6]. În martie 1943, efectivul școlii din Saratov era de circa 55 de cursanți și se predau următoarele materii: „tactica de luptă partizană, informații și contrainformații, cunoașterea și întrebuințarea armamentului propriu și capturat, întrebuințarea explozivilor de toate tipurile cunoscute, apărarea contra gazelor"[7]. După absolvire, cursanții primeau repartiție la grupele de partizani care purtau denumirea regiunii unde urma să fie trimiși în misiune, ca, de exemplu, „Grupul Odessa", „Grupul Basarabia".

În martie 1943, o parte dintre absolvenții școlii de la Saratov a fost trimis la Moscova, pentru executarea unor misiuni speciale, iar ceilalți au format 8 grupuri de câte 7 până la 11 oameni, pentru a fi parașutați în Ucraina. „Grupul Odessa", format din 10 oameni, a fost parașutat în noaptea de 27-28 iulie 1943 dintr-un avion Douglas, care a decolat de pe aerodromul situat la 40 km de orașul Storobelsk. Grupul se afla

sub comanda locotenentului Alexei Luchanov și avea misiunea de a organiza grupele de partizani din jurul orașului Odessa, de a produce agitație în rândul populației și de a recruta elemente de încredere. Totodată, misiunea viza contactarea grupurilor de partizani care acționau izolat și din proprie inițiativă, fără planuri și obiective conexate la necesitățile Armatei Roșii din zonă. Astfel de grupuri trebuiau să fie recrutate și transformate într-o mare organizație, care să acționeze în regiunea Odessei. Alte instrucțiuni trasate „Grupului Odessa" se refereau la modul de acțiune în situațiile în care se întâlneau cu ofițeri germani sau cu ostași români. În asemenea cazuri, „trebuiau să-i ucidă pentru a le lua banii, actele, scrisorile și uniformele". Dacă se terminau proviziile de alimente, li se indicase să nu își însușească nimic de la populație. Aveau ordin să jefuiască sau să distrugă depozitele militare și să ia cât se poate, iar „restul să-l predea populației"[8]. Lansarea s-a făcut deasupra regiunii satului Ivangorod, aflat la nord de Kirovgorod. Instrucțiunile au fost respectate întocmai. Cu toate acestea, la 25 august, unul dintre cei 10 membri ai „Grupului Odessa", Peters Dumitru Gheorghevici, a fost capturat de autoritățile românești și trimis spre anchetă la Secția a VIII-a Juridică a SSI, care avea un grup operativ dislocat în comuna Vladimirovca, județul Galata. Informațiile obținute în urma anchetei au facilitat urmărirea celorlalți membri ai „Grupului Odessa" de către autoritățile militare românești. Din rapoartele informative rezultă că 3 au reușit să dispară, 2 au fost arestați, iar ceilalți au căzut în schimbul de focuri[9].

În noaptea de 28-29 iulie 1943, a fost lansat tot de pe aerodromul de lângă Storobelsk „Grupul Basarabia", format din 8 parașutiști destinați pentru Transnistria și România. Comandantul grupului era maiorul sovietic Ipolit Medinski, de profesie inginer. Există două documente informative ale SSI în legătură cu soarta acestui grup. În Nota informativă din 30 septembrie se menționează că, „fiind înștiințate la timp, bateriile românești din sistemul de apărare antiaeriană au reacționat cu foc, fapt pentru care «Grupul Basarabia» nu și-a îndeplinit misiunea, fiind lansat undeva în Ucraina, departe de obiectiv"[10]. În Raportul informativ din 30 august 1943, se menționează însă că membrii „Grupului Basarabia" au fost lansați în regiunea Barkoe Znamenca. Cu ajutorul radiotelegrafistei Ana Olenciuc, care s-ar fi prezentat de bună voie cu aparatul și cifrul la autoritățile germane, au fost arestați alți cinci membri ai grupului. Din document rezultă că Ana Olenciuc ar fi fost recrutată de SS-ul german din orașul Krivoirog și ar fi lucrat pentru Serviciile germane[11]. Acest episod poate fi considerat ca o importantă contribuție în plan informativ a structurilor informative româno-germane în sectorul românesc.

În schimb, în sectorul de front al armatelor germane din Bielorusia, „arma informațiilor" s-a dovedit eficientă în obținerea deciziei de partea sovieticilor. Astfel, Pavel Sudoplatov menționează că, în vara anului 1943, cu câteva săptămâni înainte de operațiunea de la Kursk-Orel, care s-a desfășurat între 5 iulie-23 august 1943, rezidența NKVD din Londra reușise să trimită un mesaj radio prin care atrăgea atenția asupra intențiilor și obiectivelor specifice unei ofensive germane, cu nume de cod Operațiunea „Citadela". În mesaj se specificau în detaliu numărul diviziilor germane, precum și faptul că operația era îndreptată contra Kurskului, la 450 km sud-vest de Moscova, și nu se desfășura spre Velike Luki, la 450 km vest de Moscova, unde bănuia Înaltul Comandament Sovietic că va avea loc atacul[12]. Centrala NKVD

a transmis această informație Comandamentului sovietic, care, la rândul lui, a transmis ordine operative unităților de partizani. Acestea au executat un atac general asupra căilor ferate, contribuind considerabil la înfrângerile armatei germane în bătălia de la Kursk. Marile forțe germane, printre care trei divizii speciale de siguranță, întărite cu aviație destinată luptei împotriva partizanilor, cărora li s-au alăturat 5 divizii maghiare, aduse ulterior, nu au putut să apere căile de comunicație, nemaivorbind de faptul că nu au reușit să nimicească detașamentele de partizani[13].

După Kursk, forțele sovietice au lansat o ofensivă generală pe întreg Frontul de Răsărit, de la vest de Moscova până la Marea Neagră. În cadrul acestei ofensive, care a continuat și în 1944 – fiind sprijinită atât de un plan de măsuri strategice pentru inducerea în eroare a inamicului (Maskirovka), cât și de diverse activități de informații sovietice[14] –, mișcarea de partizani a continuat să aducă o contribuție importantă.

După bătălia de la Kursk, structurile informative ale SSI de pe Frontul de Est și-au concentrat activitatea pentru descifrarea intențiilor de ofensivă ale Armatei Roșii. Nota din 28 septembrie 1943, trimisă directorului general, aducea la cunoștință următoarele: „Un indiciu că trupele sovietice vor dezlănțui ofensiva pe direcția Kiev–Berdicev–Jitomir–Vinița, este faptul că activitatea partizanilor în această regiune a devenit foarte intensă, având legătură cu activitatea partizanilor din regiunile Murk-Pinsk și Volînia. Dacă această manevră va reuși, trupele sovietice vor câștiga: efect politico-moral, fiindcă forțele lor vor amenința direct frontul român; vor tăia frontul german în două; vor amenința direct adâncimea spatelui frontului trupelor româno-germane, care apără Kievul, Crimeea și sectorul Nipru–Marea de Azov; vor amenința flancul stâng al acestor trupe în așa măsură că pentru apărarea lor va fi nevoie de a se forma un front întors (circa 600 km) cu fața spre nord și cu spatele spre litoralul Mării Negre. Comunicațiile în spatele acestui front vor fi mult îngreunate. Deci pătrunderea trupelor sovietice pe direcția Kiev–Vinița–Hotin, trebuie să fie oprită, fiindcă va crea trupelor aliate dezavantagii din punct de vedere strategic, politic și moral."[15]

În consecință, ipoteza formulată de analiștii Frontului de Est, în baza acestor informații, este și mai sugestivă, corespunzând cu ceea ce avea să urmeze: „În caz dacă, forțarea Niprului în regiunea Kiev, nu va fi oprită și înaintarea trupelor sovietice către Nistru va fi realizată, atunci trupele româno-germane din Crimeea, din spațiul între Nipru și Marea de Azov, cum și cele din regiunea între Nipru și Nistru vor fi presate de către ofensiva sovietică din direcția nord-sud, nu vor putea face față acestei presiuni și deci vor fi silite să execute o retragere spre Nistru, de-a lungul frontului sovietic cu urmări catastrofale. Această catastrofă poate fi cu atât mai mare, încât acțiunea inamicului pe uscat poate fi secondată de debarcări navale pe litoralul Mării Negre, precum și debarcări aeriene."[16] Așadar, documentul de analiză și informare al SSI ținea să atragă atenția factorilor de conducere politică și militară asupra următorului aspect: „Având în vedere situația specifică și de interese în Est, politico-economice ale Nației și Statului Român apreciem că este oportun în momentul de față, ca cei de la Conducerea statului român să dea o deosebită atenție asupra situației actuale din întregul sector de sud al Frontului de Est."[17]

Pe un ton aproape disperat, căpitanul Leon Oroveanu din Agentura Frontului de Est, „Detașamentul Vulturul", îi adresează lui Eugen Cristescu o scrisoare, la care

anexează și o schiță cu dispozitivul forțelor sovietice, din sectorul Zaporoje-Meliopol la 29 septembrie 1943, în care se subliniază, printre altele: „Ceea ce văd aici, mie cel puțin îmi este foarte clar și mă cam îngrozesc să adâncesc chestiunea, căci voi trage concluzii foarte neplăcute. Ca să fiu mai explicit, cred că este cazul să se ia măsuri de oarecari evacuări din Crimeea, deoarece dacă sovieticii vor ataca cu intenții sigure de pătrundere, vor reuși fără îndoială și se vor opri temporar la Berislov și Perikop. (De altfel, acesta este și planul lor de acțiune pe Frontul de Sud)... Când se va produce aceasta nu știu, însă cred că în curând. Văd că au aplicat și aici metoda atacurilor de tatonare pentru a-și verifica puterea lor și totodată a trupelor germane, iar mai târziu, cred că vor repeta figura de la 20 noiembrie 1942."[18] Într-adevăr, ofensiva pentru eliberarea Kievului s-a declanșat la 1 noiembrie 1943 din capul de pod de la nord de oraș, pe direcția Jitomir. La 6 noiembrie 1943, orașul Kiev a fost atins de armatele sovietice. Concomitent s-au desfășurat operațiile la flancul de sud al frontului pentru eliberarea Ucrainei din dreapta Niprului (decembrie 1943-aprilie 1944) și a Peninsulei Crimeea (aprilie-mai 1944)[19].

Nu ne mai rămâne decât să ne întrebăm ce făcuse factorul de decizie cu astfel de evaluări pragmatice realizate de SSI. Un posibil răspuns ni-l oferă un pasaj din memoriile lui Eugen Cristescu: „Când trupele române se găseau izolate în Crimeea, în timpul retragerii, am raportat din nou starea de spirit disperată a ofițerilor și ostașilor, ca și îngrijorarea din țară. Mareșalul Antonescu mi-a răspuns că am dreptate; că a discutat ore întregi cu Hitler ca să admită retragerea acestor trupe, fără nici un rezultat, Hitler susținând că prin prezența în Crimeea a acestor forțe se ține «în șah» Turcia."[20]

La 19 octombrie 1943, SSI a întocmit un studiu privind „Trupele și formațiunile Comisariatului Afacerilor Interne (NKVD)". Informațiile care au stat la baza întocmirii acestui document fuseseră obținute „de la o sursă cu bune posibilități". Pe parcursul a 10 pagini dactilografiate erau descrise cu minuție struc-turile componente ale NKVD și efectivele (soldații și comandanții) acestor unități, alese pe criterii de încredere și garanții politice, iar ofițerii și subofițerii urmau școlile militare speciale aparținând NKVD. Unitățile de frontieră încadrau aproximativ 160 000 de oameni, trupele din interior circa 170 000 de oameni (16 divizii și 9 brigăzi NKVD), Miliția circa 300 000 de oameni, din care 150 000 de femei, și trupele de geniu și de pompieri. La acestea se adăugau secțiile speciale (OO= Osobîie Otdelî, „organe de supraveghere și contraspionaj ale statului"), de sub comanda lui Abakumov, al doilea locțiitor al lui Beria. Documentul SSI evidențiază următoarele misiuni încredințate secțiilor speciale: descoperirea și neutralizarea spionilor, trădătorilor, dezertorilor și persoanelor suspecte din punct de vedere politic; studierea stării de spirit a militarilor și, în general, dotările militare; cercetarea și pedepsirea abaterilor grave de la disciplină; supravegherea activității trupelor care asigură regiunea din spatele frontului; efectuarea investigațiilor în toate delictele politice; supravegherea Serviciului de informații din NKVD, Armata Roșie și din imediata apropiere a inamicului[21]. Serviciile speciale erau organizate la nivel de front (circa 70-100 de oameni), la nivel de armată (50-70 de oameni), la nivel de divizie (15-20 de oameni), la nivel de regiment și de batalion (câte un delegat)[22].

În luna martie 1944, biroul de analiză-sinteză al Frontului de Est din SSI revenea cu noi date și informații în documentul intitulat „Organizarea Serviciului de Informații Sovietic în timpul Războiului"[23]. Acest din urmă document face referiri, printre altele, la Serviciul de informații al mișcării bandelor [grupelor de partizani – *n.ns.*]: „După organizarea mișcării bandelor", se menționa în documentul SSI, „a urmat organizarea serviciului ei de informații. Bandele au devenit astfel și grupe înaintate ale Serviciului de Informații Sovietic: pe lângă diversiune și descoperire, au ca misiune principală acum și activitatea informativă, trecând astfel cu mult măsura necesară de a se îngriji de propria lor siguranță"[24]. Activitatea Serviciului de informații al grupelor de partizani era dirijată spre: realizarea scopurilor tactice; informarea instanțelor politice (partid, NKVD) asupra situației politice și economice din teritoriul ocupat; servirea cu operativitate a Serviciului de Informații al Armatei Roșii. Documentul SSI sublinia că între cele două organizații informative (Serviciul de Informații al grupelor de partizani și Serviciul de Informații al Armatei Roșii) „există o legătură naturală și o colaborare multilaterală, care este în raport cu situația militară"[25].

Datele și informațiile furnizate de documentele SSI privind NKVD-ul corespund, în părțile esențiale, cu cele dezvăluite recent de memorialiștii ex-sovietici, ceea ce ilustrează fără dubii, așa cum a remarcat și istoricul Gh. Buzatu, „eficiența remarcabilă a SSI-ului, profesionalismul în afară de orice discuție al oamenilor săi"[26].

În primăvara anului 1944, fluxul informativ obișnuit al SSI privind mișcarea partizanilor sovietici s-a îmbogățit cu noi date. „Detașamentul „Vulturul" a reușit să identifice, la Kiev, Comandamentul General al Mișcării Partizanilor din Ucraina (Glavnoe Komandavanie Partizanskaya Dvijenia Ucraino), condus de generalul-maior Stracaci, precum și Statul-Major al mișcării partizanilor ce acționa pe spațiul Frontului 2 Ucrainean, care se afle la Țâmbala (7 km sud de Bălți)[27].

Cele trei sectoare ale Frontului 2 Ucrainean dispuneau, fiecare, de câte un comandament al partizanilor – toate aflate sub ordinele Comandamentului General de la Kiev. Pentru realizarea unor acțiuni cu valoare tactică, Comandamentul Frontului 2 Ucrainean dispunea de mici grupuri de diversiune, recrutate din rândul partizanilor cu experiență, care fuseseră instruiți special în regiunea Bălți. Cele trei mari grupuri de partizani repartizate Frontului 2 Ucrainean aveau, după informațiile SSI, misiuni ce puteau fi împărțite în două categorii tactice. În prima categoria intrau acțiunile de infiltrare a unor grupuri de câte 100-150 de partizani, trimise pe jos peste linia frontului, în vederea executării actelor de diversiune importante (minarea podurilor, a terenului, a liniilor ferate și a depozitelor). Aceste grupuri erau dotate cu armament automat (puști automate de 2,300 kg), cu câte 1 000 cartușe, pistoale-automate, cu câteva grenade de fiecare om, cu 3-4 aparate de transmisiuni și alimente pentru aproximativ 10 zile. Fiecare grup avea în componență 3-4 translatori. Pentru executarea misiunilor de diversiune, grupul se împărțea în două: o parte trebuia să susțină lupta cu inamicul sau cu personalul de pază în cazul unui eventual atac, iar cealaltă parte punea în aplicare planul de diversiune propriu-zis. După executarea misiunii principale, partizanii rămâneau pe loc, unde urmau să desfășoare acțiuni cu caracter propagandistic în vederea recrutării de noi aderenți pentru mișcare. La mijlocul lunii aprilie 1944,

locotenentul Kolearov, a pregătit două astfel de grupuri (a câte 150 de oameni), pe care le-a lansat peste linia frontului în regiunea Chișinău[28].

A doua categorie de misiuni viza lansarea pe calea aerului, în spatele inamicului, a unor grupe de parașutiști-partizani formate din 9-10 oameni. Misiunea acestora era de a săvârși acte de diversiune de mică importanță, de a culege informații despre dispozitivul trupelor inamice și de a desfășura activitate de recrutare pentru mișcarea de partizani. Fiecare grupă era dotată cu același tip de armament ca și grupele care se infiltrau pe jos, adică dispunea de aparate TFF și de un translator. Lansările se făceau din avioane tip *Douglas* și *U2*[29].

În a doua jumătate a lunii mai 1944, au fost lansate în zona Chișinău 4 grupe de câte 9 partizani (Grupa căpitanului Țvetcov, Grupa căpitanului Frontov, Grupa căpitanului Alexandrov și Grupa Kostello).

Prezintă interes și evaluările făcute de analiștii SSI: „Pe cât de reușită a fost mișcarea partizanilor în Ucraina și Bielorusia, pe atât de nereușită este în prezent în România, exceptând teritoriul Basarabiei, unde o parte a populației acordă sprijin partizanilor, mai ales în regiunea Chișinău, și în regiunea Cernăuți. În celelalte județe ocupate temporar (Moldova și Bucovina), mișcarea are un alt aspect, aici partizanii sunt prinși foarte ușor de către organele de urmărire, pentru că nu cunosc limba română, iar populația îi trădează imediat. Comandamentul sovietic este convins că după trei săptămâni de la lansare nici un partizan nu mai rămâne liber... Cu toate acestea", se sublinia în document, „Comandamentul partizanilor va continua totuși să trimită grupe considerate de sacrificiu, pentru comiterea actelor de diversiune"[30].

Într-adevăr, la 12 iulie 1944, SSI a făcut o captură importantă, în persoana colonelului Kotlearov. Fiind arestat în ținută militară de ofițer, cu grade și centură, organele de anchetă ale Secției a VIII-a Juridică i-au acordat atenție, iar în timpul anchetei informative a fost tratat după gradul de ofițer. Declarațiile sale confirmă că, până în luna iulie 1944, activitatea partizanilor în teritoriul românesc din Moldova „era ca și inexistentă". După vizita mareșalului Timoșenko la Cernăuți, cu scopul de a pregăti viitoarele operații militare în sectorul românesc, Comandamentul partizanilor de la Kiev a hotărât să înceapă trimiterea de grupe mici de partizani cu misiuni de diversiune pe linia ferată Câmpulung-Bistrița, obiectivul principal fiind distrugerea tunelului din Valea Putnei. Un astfel de obiectiv a vizat și misiunea grupei conduse de colonelul Kotlearov. În plus, acesta trebuia să culeagă informații pe care să le transmită Comandamentului de la Kiev în legătură cu posibilitățile de transport pe căile ferate și pe șoselele ce duceau spre Carpați, precum și cu măsurile de siguranță a liniilor ferate[31]. În esență, se poate spune că, din punct de vedere informativ, SSI sesizase corect faptul că sovieticii vizau punctele asupra cărora aveau să acționeze grupele de partizani, ca eșaloane înaintate, în scopul distrugerii căilor de rocadă și tăierii posibilităților de repliere operativă ale unităților românești pe o linie solidă de apărare.

Faptul că, în ordinele operative ale Comandamentului sovietic, acțiunile diversioniste ale mișcării de partizani jucau un rol important, este dovedit și de Nota sinteză a SSI din 10 august 1944. Acest document atrăgea atenția că rezultatele favorabile obținute de sovietici prin acțiunea grupelor de partizani pe teritoriul ocupat de armata germană în timpul campaniei contra URSS și, în special, cele obținute în Ucraina,

Bielorusia și Crimeea au determinat Comandamentul sovietic să dea o deosebită amploare acestei „noi tactici de luptă de provenienţă specific sovietică". Documentul mai menţiona că „toate ofensivele sovietice au fost precedate de o minuţioasă pregătire și garnisire a regiunilor respective cu numeroase grupe, brigăzi sau comandamente de bande de partizani"[32]. Exemplul cel mai semnificativ evocat de analiștii SSI îl constituie operațiile din nordul Transnistriei, în special în regiunea împăduritată Balta-Berešov, „unde după ce pun Comandamentul bandelor de partizani plasați din timp în această regiune, a avut loc acțiunea Armatei Roșii, care a forțat Bugul exact în acel punct, oferindu-i-se cea mai bună posibilitate de a înainta în câteva zile până la Nistru, printr-o regiune protejată de acțiunea informativă și de diversiune a partizanilor"[33].

Acest document informativ al SSI a fost întocmit cu 8 zile înainte de ofensiva sovietică pe direcția Iași-Chișinău, ceea ce înseamnă că intuirea și dezvăluirea tacticii Comandamentului sovietic, aceea de a folosi acțiunile partizanilor chiar în zonele în care urma să se execute lovitura principală, constituie o altă contribuție importantă în plan informativ. Aceste evaluări ale SSI sunt confirmate peste timp de memorialistul Pavel Sudoplatov, unul dintre artizanii sovietici ai luptelor pe frontul secret în cel de-al doilea război mondial: „Războiul de gherilă a jucat un rol important în întreruperea comunicațiilor germane care au dobândit o importanță strategică atunci când a început contraofensiva sovietică din Bielorusia, în 1944. Această operațiune a Directoratului Patru [Comandamentul grupelor de partizani pentru operațiuni speciale – *n.ns.*] a fost cunoscută sub numele de «Războiul căilor ferate» sau «Operațiunea Concerta», pentru că, în ajunul ofensivei noastre am scos simultan din uz principalele linii de cale ferată ale germanilor, blocându-le încercările de a aduce întăriri."[34]

Ca urmare a atestărilor documentare pe care le-am prezentat, și trebuie menționat că am făcut referire doar la cele mai semnificative documente informative ale SSI – în măsura în care au putut fi identificate sau am avut acces la ele –, rezultă două aspecte esențiale. Pe de o parte, informațiile despre intențiile de manevră ale trupelor sovietice, cu valoare tactică și strategică, au fost obținute, verificate și difuzate în timp operativ de structurile specializate ale SSI către principalii utilizatori și factorii de comandă ai structurilor militare și politice ale statului român pe toată durata campaniei armatei române pe Frontul de Est. Așadar, nu informația este cea care i-a lipsit Comandantului de Căpetenie pentru fundamentarea în cunoștință de cauză a măsurilor adecvate privind conducerea operațiilor militare într-un cadru optim. Pe de altă parte, avem și explicația insistenței cu care SSI, prin structurile sale informative înaintate și analiștii Eșalonului Mobil și/sau ai Centralei de la București, au acordat-o mișcării de partizani, ca element de noutate pentru arta militară în cel de-al doilea război mondial.

Note

1 Ion Lissievici, *op. cit.*, p. 90-91.
2 Eugen Cristescu, *op. cit.*, p. 206.
3 Arh. SRI, fond „d", dosar nr. 4 293, f. 10.
4 *Ibidem*.
5 *Idem*, fond „d", dosar nr. 9 221, vol. 4, f. 296.

6 *Ibidem*, dosar nr. 10 623, vol. 4, f. 37.
7 *Ibidem*, dosar nr. 9 221, vol. 4, f. 297.
8 *Ibidem*, dosar nr. 10 623, vol. 4, f. 40.
9 *Ibidem*, f. 42.
10 *Ibidem*, dosar nr. 9 221, vol. 4, f. 162.
11 *Ibidem*, dosar nr. 10 623, vol. 4, f. 43.
12 Sudoplatov, Pavel şi Anatoli, Jerald L. şi Leona P. Schechter, *op. cit.*, p. 194.
13 Vezi *Despre războiul de partizani*, Editura M.I., Bucureşti, 1971, pp. 103-104.
14 Jeffrey T. Richelson, *Un secol de spionaj. Serviciile de informaţii în secolul XX*, Bucureşti, Editura Humanitas, 2000, pp. 188-189.
15 Arh. SRI, fond „d", dosar nr. 8 092, vol. 2, f. 140.
16 *Ibidem*, f. 142.
17 *Ibidem*, f. 143.
18 *Ibidem*, f. 144.
19 *România în anii celui de-al doilea război mondial*, vol. 1, Bucureşti 1989, pp. 431-433.
20 Eugen Cristescu, *op. cit.*, pp. 206-207.
21 Gh. Buzatu, *op. cit.*, pp. 277-278.
22 *Ibidem*, p. 278.
23 Gh. Buzatu, *Din istoria secretă a celui de-al doilea război mondial*, vol. 2, pp. 296-307.
24 *Ibidem*, p. 302.
25 *Ibidem*, pp. 302, 304.
26 Gh. Buzatu, *Românii în arhivele Kremlinului*, p. 295.
27 Arh. SRI, fond „d", dosar nr. 9 211, vol. 4, f. 278.
28 *Ibidem*, f. 379.
29 *Ibidem*, f. 380.
30 *Ibidem*, f. 381.
31 *Ibidem*, f. 382.
32 *Ibidem*, f. 427.
33 *Ibidem*.
34 Sudoplatov, Pavel şi Anatoli, Jerald L. şi Leona P. Schechter, *op. cit.*, p. 136.

10. DEPORTAREA ȚIGANILOR: „UN FIASCO TOTAL"

„Problema țiganilor [era următoarea – *n.ns.*]: din cauza camuflajului, în București și în [alte] orașe, erau furturi și omoruri și atuncea mi se cerea de către opinia publică să apăr cetățenii, pentru că nu se pot apăra [singuri], [infractorii] intrau noaptea și [jefuiau]. După multe cercetări și investigații s-a constatat că erau țigani, ... unii dintre ei erau chiar înarmați cu arme de război... Toți țiganii aceștia au fost deplasați, unii aveau câte 17 condamnări și cum domnul Alexianu avea nevoie de brațe în Transnistria, căci le lipsea brațele, am spus: luați-i și duceți-i în Transnistria... [A fost] ordinul meu, și-mi iau răspunderea acestei chestiuni. Și mă justific pentru ce am făcut."[1]

Astfel explica Ion Antonescu decizia luată în 1942 privind deportarea unor categorii de țigani în Transnistria. Era o tentativă de a rezolva, prin metodele specifice unui regim militar, în vreme de război, o problemă socială nesoluționată nici astăzi. Ea s-a transformat într-o contribuție românească la holocaustul țiganilor, ce a vut loc în timpul celui de-al doilea război mondial[2]. Punerea în aplicare a hotărârii mareșalului Antonescu a dat naștere la abuzuri, care au generat drame suplimentare.

Pe bună dreptate s-a afirmat, în istoriografia română recentă, că măsurile inițiate de Ion Antonescu față de rezolvarea problemei țiganilor din România nu trebuie analizate decât în contextul „politicii de mână forte" pe care guvernul a introdus-o cu intenția de a instaura ordinea și controlul strict din partea statului asupra tuturor compartimentelor vieții sociale. „Necesitatea instaurării ordinii în țară", spune istoricul Viorel Ichim, „a constituit suportul legitimării guvernării Antonescu și, de aceea, a fost promovată o politică de eliminare a tot ceea ce nu se încadra în conceptul de ordine, așa cum era el înțeles atunci. Aici trebuie plasate persecuțiile împotriva comuniștilor, legionarilor (din ianuarie 1941), evreilor, țiganilor, cultelor religioase minoritare etc. Nu trebuie omisă nici legislația foarte dură aplicată în acești ani în privința vagabondajului, cerșetoriei, prostituției, refuzului de a presta o muncă etc."[3]

Ceea ce mai trebuie subliniat este că ordinele conducătorului statului român referitoare la deportarea țiganilor nu poartă semnătura sa și nici nu au cunoscut lumina tiparului în *Monitorul Oficial*, ci, pur și simplu, au fost transmise verbal miniștrilor, spre executare, în special celor din Ministerul de Interne, și conducerii Inspectoratului General al Jandarmeriei.

De asemenea, deciziile luate de mareșalul Ion Antonescu privitoare la țigani – ceea ce a jucat un rol marginal în ansamblul politicii guvernului[3 bis] – nu au fost influențate de opiniile cu caracter rasist provenite din mediile științifice. De exemplu, studiul despre numărul țiganilor elaborat de Institutul Central de Statistică, la comanda

Preşedinţiei Consiliului de Miniştri, a fost finalizat abia în septembrie 1942, deci atunci când deportarea fusese deja declanşată. Mai mult, profesorul ieşean Ion Chelcea îşi publica lucrarea despre ţigani abia în 1944 – de altfel, singura monografie solidă, bazată pe o amplă investigaţie sociologică, ceea ce înseamnă că unele soluţii mai radicale pe care le sugerează şi care pot fi bănuite de concepţii rasiste, „au fost mai degrabă rodul presiunilor ideologice ale timpului şi nu invers"[4]. Să nu uităm că în SUA triburile amerindienilor au fost supuse unui necruţător război de exterminare în cadrul aşa-numitului proces al „înaintării spre vest", pentru ca, ulterior, pe măsură ce în legislaţia internaţională s-a impus principiul respectării drepturilor omului, Casa Albă şi Congresul american să se vadă nevoite să investească fonduri substanţiale pentru internarea lor – de fapt, a ceea ce a mai supraviţuit – în parcuri şi în rezervaţii naturale, simultan cu iniţierea unor programe de integrare socială.

Furia generalului Ion Antonescu contra ţiganilor a fost pricinuită de jarfurile şi tâlhăriile la care s-au dedat aceştia în timpul rebeliunii din 21-23 ianuarie 1941. În şedinţa Consiliului de Cabinet din 7 februarie 1941, Ion Antonescu s-a referit pentru prima dată la problema ţiganilor şi a propus o serie de măsuri pentru deportarea lor în Bărăgan, spre a fi folosiţi la muncile agricole, dar şi pentru a-i izola.

„Un al treilea aspect", consemnează Ion Antonescu, „foarte dureros, al vieţii oraşelor noastre, îl reprezintă mahalalele, şi aceasta este o problemă care priveşte Ministerul de Interne, împreună cu Primăria.

Din timpuri îndepărtate, de când s-a desfiinţat robia, şi mai ales după război, a fost o invazie a tuturor ţiganilor şi a tuturor elementelor slabe de la sate. Tot ce nu era capabil la sate să ducă o muncă grea a venit la oraş, unde, prin diferite mijloace, îşi câştigă existenţa, fără să muncească. De aceea, în împrejurimile Bucureştilor s-au creat mahalale infectate de oameni fără căpătâi, care aţi văzut cum au inundat în stradă zilele trecute, când a fost rebeliunea. Au comis jafuri şi erau pe punctul să dea Statul peste cap, dacă nu era energie.

Toţi ţiganii din Bucureşti trebuie scoşi. Dar înainte de a-i scoate, trebuie să ne gândim unde îi ducem şi ce facem cu ei. Soluţia ar fi fost să aşteptăm până se asanează Bălţile Dunării, ca să facem sate ţigăneşti acolo şi să-i ocupăm cu pescuitul etc. Până atunci, trebuie însă mult timp.

O altă soluţie este să intrăm în tratative cu proprietarii mari. În Bărăgan, totdeauna a fost lipsă de braţe de muncă. Să construim aceste sate, nu definitiv, dar să facem nişte case şi barăci, organizaţie sanitară, comerţ, cârciumi etc. Să facem o statistică a lor şi-i ridicăm o dată, în masă, şi-i ducem în acele sate. Facem trei-patru sate, de câte 5-6 000 familii, şi instalăm acolo gardienii împrejurul lor, să nu poată să iasă. Ei îşi trăiesc viaţa acolo şi găsesc de muncă acolo."[5]

Astfel de măsuri nu au fost însă puse în aplicare. În şedinţa Consiliului de Cabinet din 4 aprilie 1941, conducătorul statului reanalizează problema ţiganilor, insistând asupra deportării lor în judeţul Ialomiţa, dar specificând şi motivele care-l determinau să perceapă prezenţa ţiganilor în oraşe ca pe un adevărat pericol public. „O altă plagă mare este cea ţigănească", afirmă Ion Antonescu. „Au un centru mare pe la Pipera. Vin până în Piaţa Victoriei, cum merg soldaţii pe câmpul de luptă, şi cu copiii, răspândiţi, şi când ajung în Piaţa Victoriei – eu îi văd – unii o iau pe Bulevard, alţii

pe Calea Victoriei etc. Se despart automat și așa pătrund în București și invadează toate piețele. Trebuie acționat contra lor. Să vezi de unde au venit și când au venit, ca să-i trimitem la urmă și pe aceștia. Aceasta este materie inflamabilă asupra căreia să lucrezi.

Azi m-a preocupat, iarăși, problema satelor țigănești. Întâi, să le facem niște bordeie, prin lalomița. Ducem material lemnos, facem o prăvălie sau două, ca să aibă cu ce să trăiască, și îi ducem acolo. Punem santinele. Moșiile care au nevoie de lucrători, să ia din aceștia; de exemplu, Cămărășescu și Pană. Trebuie vorbit cu ei"[6].

La intervenția generalului Dumitru Popescu, ministrul de Interne – care a menționat că discutase deja problema, numai că țiganii refuzaseră dislocarea –, generalul Ion Antonescu și-a precizat și mai clar intențiile: „Tendința mea este să scot țiganii din toate orașele, să fac sate de țigani, și să începem să-i tratăm, căci toți sunt sifilitici sau au alte boale. Țigăncile vând flori, dar sunt pline de râie sau alte boli de piele pe mâini, pe care le trec acelora care cumpără flori."[7]

Nici de data aceasta măsurile nu au fost concretizate, rămânând la stadiul de intenții, probabil și din pricina evoluției rapide a evenimentelor care au dus la declanșarea operațiilor militare pe Frontul de Est. Abia după eliberarea Basarabiei, a Nordului Bucovinei și organizarea Guvernământului Transnistriei, conducătorului statului român i-a venit ideea de a-i deporta pe țigani în teritoriile de dincolo de Nistru administrate de români. De data aceasta, măsura deportării a fost pusă în aplicare, începând cu luna august 1942.

Deportarea propriu-zisă s-a efectuat în două etape: prima fiind încheiată la 15 august, iar a doua la 16 septembrie 1942. Ambele au fost precedate de o amplă acțiune birocratică, prin care s-au întocmit liste cu țiganii considerați primejdioși pentru ordinea publică. De asemenea, organele poliției au efectuat razii pentru depistarea țiganilor vagabonzi. La 17 mai 1942, din ordinul generalului Pichi Vasiliu, s-a făcut recenzarea țiganilor nomazi și vagabonzi. Intrarea în contact direct a jandarmilor, polițiștilor și funcționarilor mărunți din prefecturi cu țiganii a adus cu sine și numeroase cazuri de corupție, în sensul că unii țigani deportabili au fost înlocuiți – în schimbul unor sume de bani – cu țigani nedeportabili.

După război, fostul prefect al județului Oceakov din Transnistria, locotenent-colonelul Vasile Gorski, a alcătuit un memoriu în care s-a referit pe larg la problema țiganilor deportați. Iată ce scria el: „La o conferință a prefecților din Transnistria, în vara anului 1942, dl guvernator Alexianu mi-a comunicat că din ordinul mareșalului Antonescu vor fi aduși cu trenul din țară și repartizați județului Oceakov mai multe mii de țigani nomazi și certați cu justiția pe care-i vor întrebuința la muncile agricole și la meseriile la care se vor pricepe, repartizându-i la ferme."[8] Obiecțiile prefectului legate de imposibilitatea adăpostirii pe timp de iarnă a unui număr atât de mare de oameni într-un teritoriu peste care trecuse războiul nu au fost luate în seamă.

La sfârșitul lunii august au început să sosească trenurile cu deportați. Într-o săptămână au sosit 15 000 de țigani, într-o stare de mizerie de neînchipuit. Iată cum descria fostul prefect imaginea pe care i-o oferea o asemenea coloană: „I-am întâlnit pe drum, grupuri, grupuri îndreptându-se pe jos cu căruțele spre sovhozuri. Erau mulți bătrâni, femei și copii. În căruțe erau paralitici, bătrâni de peste 70 de ani, orbi, cerșetori, unii muribunzi. Marea majoritate aproape goi în zdrențe."[9] O altă problemă o

constituiau alimentele necesare pentru a hrăni atâtea guri. Țiganii s-au descurcat potrivit deprinderilor nației. În popasurile lor, pe lângă sate, se strecurau noaptea în curțile țăranilor și furau ce găseau: păsări, porci, vite, lucruri din casă etc. Multă vreme s-au putut vedea locurile pe unde poposiseră ei, deoarece fulgii păsărilor acopereau pământul pe întinderi mari. Câțiva țigani au fost împușcați de nemții din satele germane și apoi arși. Santinele civile cu arme nu au permis nimănui apropierea sau trecerea, decât după completa carbonizare a cadavrelor[10].

Foarte mulți dintre țigani erau revoltați și dintr-un alt motiv: „Mi-au făcut dovada că aveau copii pe front, femei ai căror soți erau pe front; unora le muriseră pe front fiii sau soții. Alții aveau de-ai lor răniți în spitale."[11] Era o încălcare evidentă a Ordinului nr. 11 813 din 5 septembrie 1942, dat de Ministerul Afacerilor Interne, prin care se specifica faptul că aveau să fie deportați doar țiganii nemobilizați și periculoși pentru ordinea publică.

În unitățile arhivistice la care am avut acces în timpul cercetării nu am identificat acest ordin al ministrului de Interne, din 5 septembrie 1942, dar conținutul lui ar putea fi sugerat de alte trei documente găsite întâmplător într-un fond arhivistic neprelucrat. Un prim document, datat 6 septembrie 1942, atestă că șeful Serviciului de Siguranță al orașului Bacău semna o adresă prin care făcea cunoscut ordinul ministrului subsecretar de stat, potrivit căruia „țiganii deținuți la diferite penitenciare să rămână acolo până la executarea pedepselor, după care se predau unităților de jandarmi, care îi va transporta direct în Transnistria"[12]. O zi mai târziu, Poliția din Bacău a primit o telegramă care făcea cunoscut că: „Din ordinul d-lui ministru al Afacerilor Interne, luați imediat măsuri ca *toți țiganii nemobilizați, periculoși ordinii publice* [subl. ns.], să fie evacuați în Transnistria. Această operațiune va începe din ziua de 12 septembrie a.c. Evacuarea se va face prin Legiunea de jandarmi respectivă care a și primit ordine pentru luarea în primire a țiganilor. Predarea lor la Legiunea de jandarmi se va face pe bază de tabele nominale. Se va pune în vedere tuturor țiganilor evacuați să-și procure hrană pe timp de 5 zile."[13]

În sfârșit, al treilea document era un Plan de lucru, din 8 septembrie 1942, întocmit de Inspectoratul Regional de Poliție Iași, referitor la deportarea țiganilor, care prevedea următoarele:

„1. Operațiunea va începe la ora 4 dimineața, în ziua de 9 septembrie 1942, când toți ofițerii, agenții de poliție și agenții permanenți vor fi prezenți la Poliție.

2. Personalul va fi împărțit în 20 de echipe, conduse de un ofițer sau agent de poliție și 3-4 gardieni.

3. Vor fi ridicați toți țiganii, capul familiei și membrii acesteia și aduși la Detașamentul gardieni publici și predați d-lui Gh. Crăciunescu și agent Antoniu.

4. D-l Gh. Crăciunescu se va îngriji de paza și cazarea țiganilor primiți, de care este făcut răspunzător.

5. Averea mobilă și imobilă a țiganilor va fi inventariată de șeful circumscripției respective și asistența șefului de echipă respectiv și a doi membrii particulari și dată cu proces verbal și inventar în custodia oficiului CNR Bacău. Procesele verbale vor fi întocmite în atâtea exemplare, încât 2 să fie înaintate Bir. Siguranței.

6. Atât până la predare, cât și după predare, șeful circumscripției și șeful detașamentului de G. Publici se vor îngriji de paza bunurilor rămase.

7. Țiganii evacuați nu pot lua cu ei decât strictul necesar și cât poate duce în mod obișnuit un călător.

8. Pentru ca operația să iasă bine este necesar ca să rămână la domiciliu capul familiei păzit de un gardian până la venirea șefului de circumscripție care va inventaria averea, iar restul familiei să fie predat imediat.

9. Prin familie se înțelege soțul, soția și copiii. Se va ridica și cei care mai locuiesc în aceeași încăpere cu familia evacuată (concubini, rude, asupra cărora se va hotărî ulterior).

10. Pentru țiganii negăsiți se va începe de șeful de echipă imediat investigațiuni luându-se măsuri de prinderea lor și făcându-se toate diligențele necesare.

11. Șeful de echipă va adresa un proces verbal în care va arăta amănunțit cum a decurs operația, numele celor predați, ce măsuri a luat pentru a fi prinși cei negăsiți, unde se află aceștia etc.

12. Se va atrage atenția că nepredarea celor ce trebuie evacuați în termenul necesar și în condițiuni contrare ordinelor date, va atrage imediat sancțiuni, independent de obligațiuni de a-i transporta pe cei rămași ulterior în contul celor nevinovați."[14]

Ni s-au păstrat și o serie de memorii adresate de țigani autorităților, uneori direct mareșalului Ion Antonescu. Astfel, cinci țigani din Bacău, „parte din noi proprietari de case, parte comercianți și muncitori calificați", cereau să fie deportați și ei. Motivul: „Văzând că unii membrii din familia noastră au fost ridicați și trimiși din Transnistria, neputând trăi despărțiți de ei, respectuos vă rugăm să binevoiți a ne aproba să plecăm și noi acolo, împreună cu restul familiilor, dând ordin să ni se pună la dispoziție un vagon, urmând ca, cheltuielile de transport să le suportăm noi, din avutul nostru"[15] Cei cinci petiționari continuau: „Dacă interesele țării dictează ca azi să fim colonizați în Transnistria, ne supunem bucuroși măsurilor Înaltului Guvern și suntem mândri că și în felul acesta ne putem servi patria, pentru că Transnistria face astăzi parte din pământul patriei și «ubi patria, ubi bene». O singură mândrie avem și noi: Deși suntem țigani, vrem să plecăm liberi, așa cum liberi am trăit pe pământul scump al Vechiului Regat."[16]

Alte memorii trimiteau Bazgai Gheorghe și Bazgai Petrache (nu rezultă din documente că erau rude). Ambii erau invalizi de război, aveau doi, respectiv patru copii, și fuseseră trecuți pe liste de poliție pentru a fi deportați. Iată ce-i scria conducătorului statului Bazgai Gheorghe: „Eu sunt sergent voluntar din Regimentul 5 grăniceri, sunt decorat pentru bravurile ce le-am făcut și credința care am avut-o către neam, Rege și Conducător. Am fost răsplătit cu cea mai bună și prețioasă decorație, «Virtutea Militară» și «Bărbăție și Credință». Îmi este rușine mare și prefer să mor decât să fiu bârfit în așa hal. Rog cu lacrimi fierbinți a mi se controla actele și să mi se dea cinstea cuvenită, că eu sunt și vreau să mor român".[17]

O femeie din Bacău, în vârstă de 62 de ani, se plângea că băiatul îi este plecat pe front, într-un batalion de pionieri, iar fata – singurul sprijin care îi mai rămăsese – i-a fost luată și dusă în Transnistria. „Vă rog cu lacrimi în ochi, D-le Mareșal, să dați

ordin să dea drumul la fata mea și să vină acasă la mama ei bătrână și nepuntincioasă"[18] – își încheia petiția.

Să mai cităm un singur memoriu adresat lui Ion Antonescu. Era semnat de soldatul Dumitru Alexandru, din Batalionul 53, Regimentul 2 transmisiuni: „Familia mea, compusă din soție și doi copii mici în vârstă de 3-5 ani, se află în prezent expulzată din țară în comuna Niceanaia, județul Ovidiopol, Transnistria, trăind într-o mizerie de nedescris, neavând aproape nimic de mâncare și dormind sub cerul liber. Cum subsemnatul mă găsesc concentrat, servindu-mi patria, încă din 1939, și cum am casa proprie în orașul Bacău... cu lacrimi în ochi vin a vă ruga să binevoiți a interveni locului în drept pentru a i se da drumul familiei mele...". Dintr-o declarație dată la 10 septembrie 1942, în fața șefului de la Circa 3 Poliție, aflăm că soția soldatului ceruse să își însoțească părinții deportați oriunde vor fi evacuați. „Îmi urmez părinții împreună cu copii mei... de bună voie și nu vreau să rămân singură în Bacău până va veni soțul meu de pe front."[19]

Să menționăm și cazul unui grup de 13 țigani refugiați din Ardealul de Nord. Conform dispozițiilor și ordinelor emise de Ministerul de Interne, trebuia ca toți țiganii care veneau din acea parte a țării să fie trecuți înapoi peste graniță. Grănicierii români au refuzat să facă acest lucru, pentru că nu aveau ordine similare; ulterior, la 28 octombrie 1942, s-a emis Ordinul nr. 28 567, prin care se preciza că aveau să fie returnați autorităților horthyste doar țiganii ce treceau frontiera după 1 septembrie 1942. Până la urmă, cei 13 țigani au fost lăsați liberi.

Alături de rudele țiganilor deportați, s-a aflat și Constantin I.C. Brătianu, fost lider al Partidului Național Liberal, care, la 16 septembrie 1942, i-a trimis mareșalului Ion Antonescu următorul memoriu:

„Domnule Mareșal,

După persecuțiile și expulzarea evreilor, ca represalii în contra coreligionarilor lor din Bucovina și Basarabia, și sub influența tratamentului ce au suferit în Germania, astăzi se iau măsuri foarte stricte în contra țiganilor care sunt ridicați cu forța spre a fi trimiși, în vagoane plumbuite, în Transnistria, cum se întâmplă la Pitești.

Nimeni nu înțelege scopul și interesul acestor expulzări.

După cum știți foarte bine, acești cetățeni români nu au fost până astăzi supuși în Statul nostru la un tratament special. Ei sunt ortodocși ca și românii și ocupă în țara noastră un rol economic important, fiind meseriași dibaci, ca: potcovari, fierari, căldărari, cărămidari, mici proprietari, lăptari etc. Aproape toți lăutarii din țara noastră sunt țigani și nu este sărbătoare populară care să se poată dispensa de concursul lor.

Deodată, autoritățile le pune în vedere să plece din țara în care s-au născut și în care moșii și strămoșii lor au trăit, din țara pentru care, ca buni români, și-au vărsat sângele fiind înrolați în armată.

În preajma iernii, ei trebuie să-și lichideze în câteva ore gospodăriile lor, din care nu au dreptul să ducă cu dânșii decât 20 kg obiecte și îmbrăcăminte.

Bătrâni, femei și copii sunt aruncați peste hotare în niște regiuni necunoscute lor, în care nu au nici un rost în viață.

Şi pentru ce această cruzime?

Ce vină au aceşti nenorociţi?

Ce folos va rezulta din expulzarea lor?

Oare ţara românească, mai cu seamă după războiul actual, este suprapopulată şi are o abundenţă de meseriaşi şi muncitori, care cere sacrificarea unui număr mare din cetăţenii ei?

Nu-mi pot închipui că măsurile ce se iau pornesc din iniţiativa sau cu ştiinţa Conducătorului Statului, şi de aceea fac apel la Dvs., ca să faceţi să înceteze o persecuţie care ne va duce cu câteva secole înapoi, din istoria omenirii.

Gândiţi-vă şi ce se va întâmpla în Rusia reconstruită care ar urma exemplul dat de noi şi care, pe de o parte, ar deporta în Turkestan sau în nordul Siberiei pe românii din Transnistria şi ar trimite înapoi în România miile de cetăţeni români expulzaţi sub regimul actual.

Primiţi, vă rog, Domnule Mareşal, asigurarea simţămintelor mele personale."*

Plângerile trimise de ţigani şi cele constate de autorităţile locale din zona în care fuseseră deportaţi au determinat reacţia factorilor de resort. După câteva săptămâni, au început să sosească răspunsuri şi aprobări pentru înapoierea în ţară a celor deportaţi pe nedrept. Fostul prefect al judeţului Oceakov, locotenent-colonelul Gorski, expediase şi el o telegramă către Preşedinţia Consiliului de Miniştri din Bucureşti, în care semnala cele constate: „Ca rezultat al acestei telegrame au venit în luna decembrie trei comisiuni prezidate de coloneii Moldoveanu S., Moldoveanu C., şi Ivaşcu care au controlat situaţia fiecărei familii, întocmind tablouri de diferite categorii."[20] În luna februarie 1943, au sosit noi aprobări pentru înapoierea în ţară a celor deportaţi pe nedrept.

„Între timp însă, au venit din ţară la Prefectură la Oceakov mulţi ţigani în uniformă, de pe front, alţii din spitale, foşti răniţi şi chiar invalizi în acest război, fără picior sau mână spre a-şi căuta soţiile, copiii şi părinţii. Revolta acestora, îndreptăţită, era grozavă. Pe timp de iarnă au plecat din Oltenia, Transnistria spre a veni tocmai la Oceakov spre a-i căuta pe ai lor... Îmi amintesc de unul din Transnistria care mi-a spus că a trebuit să se ducă la Bucureşti de trei ori până ce a obţinut aprobarea; i se cereau mereu alte acte."[21]

Condiţiile în care erau obligaţi să trăiască în plină iarnă erau inumane. Iată cum le descrie fostul prefect al judeţului Oceakov: „Neprimind lemne şi scânduri de la Guverământ [-ul Transnistriei – *n.ns.*] pentru refacerea bordeielor, am primit ordin să-i adăpostesc în cazărmile Alexandradov şi Balşaia Carinika, care nu aveau uşi şi nici ferestre. Au stat deci până la începutul lunii noiembrie, timp în care din cauza friguului de noapte au distrus toată lemnăria de pe acoperişuri, duşumele, magazii, copaci, stâlpi de telegraf."[22] Până la urmă, singura soluţie găsită a fost evacuarea a patru sate dinspre Bug, în care au fost mutaţi cei deportaţi. Dar problema lemnelor nu a putut fi rezolvată. Ţiganii „au început a tăia arborii fructiferi din apropierea satelor, gardurile şi magaziile... şi chiar bârnele de la acoperişuri. Distrugeau, apoi, rând pe rând,

* *Documents Concerning the Fate of Romanian Jewry During the Holocaust*, ed. Jean Ancel, the Beate Klassfeld Foundation, New York, 1986, vol. 6, p. 225.

ferestrele, ușile, podelele de la câte o cameră, ei retrăgându-se treptat, treptat, în mai puține camere, claie peste grămadă. Până în primăvara anului 1943, satele ocupate de țigani nu au mai fost de recuperat, erau numai ruine"[23].

Fostul prefect al județului Oceakov, locotenent-colonelul Vasile Gorski, aducea și multe elemente semnificative privind maniera în care se făcuse selecția țiganilor deportați. „Marea lor majoritate au fost ridicați de pe uliți și străzi, așa cum au fost prinși, și îmbarcați în trenuri, fără a li se permite a lua de acasă o haină mai groasă, un țol, o strachină, o lingură... O femeie de la Craiova mi-a prezentat o carte poștală, primită de la comandamentul unei companii din Regimentul 35 infanterie, prin care i se răspundea la o petiție a ei că fiul i-a murit ca un erou pe front, făcând cinste regimentului și țării. Altă femeie mi-a spus că jandarmul a forțat-o să-i vândă pe 10 000 lei o vacă ce făcea 40 000 lei, spre a nu o trimite în Transnistria. Femeia, totuși, după câteva zile a fost arestată și expediată. O altă femeie, foarte cumsecade, cu trei fetițe din Craiova, mi-a arătat o carte poștală primită de la sora ei, prin care i-a scris: «proastă ai fost că nu ai dat d-lui comisar 5 000 lei, căci eu i-am dat și am scăpat». A fost adusă o țigancă din Transilvania cu doi copii români. Ea fusese măritată cu un român, văduv cu doi copii; el a murit, iar soția fiind țigancă a fost trimisă și cu cei doi copii (de 10 și 12 ani) născuți din mamă româncă." Concluzia locotenent-colonelului Gorski era următoarea: „Cred că este absolut necesar a se face cercetări în toată țara, ce ordine au avut polițiile și jandarmii, cum s-a executat ordinul, precum și abuzurile făcute de aceștia, deoarece foarte mulți țigani și țigănci mi-au spus că mulți dintre cunoscuți, care au avut condamnări multe, au fost lăsați în pace pentru că au plătit bani, iar ei neavând ce da sau nevoind să dea, au fost ridicați, fără milă și trimiși în Transnistria."[24]

Toate semnalele de acest fel le-au provocat autorităților o anumită stare de îngrijorare. Am văzut deja că fuseseră trimise comisii de anchetă. La rândul lor, comisariatele de poliție din țară informau despre starea de spirit existentă în rândul țiganilor. Astfel, Comisariatul din Moinești trimitea, la 31 decembrie 1942, o adresă de constatare: „La ordinul nr. 30 129/1942, avem onoarea a raporta următoarele: starea de spirit a țiganilor de pe raza oficiului nostru este în prezent liniștită. Pe nici unul dintre ei nu îl mai frământă ideea deportării în Transnistria. Nu tot astfel a fost situația în luna septembrie 1942, când era ordin de evacuare a lor... Mulți din ei spuneau că sunt tratați mai rău decât evreii. Nici unul însă nu a avut intenții să treacă în Ungaria."[25] Ultima precizare era determinată de informații care sugerau că țiganii ar fi avut asemenea intenții.

Care au fost consecințele acțiunii de deportare a țiganilor în Transnistria? Un răspuns ultim îl vom putea avea abia după investigarea întregului fond documentar existent pe această temă. Dar răspunsul, în linii mari, nu este greu de anticipat. O făcea și locotenent-colonelul Gorski în finalul Memoriului său: „Rezultatul practic al trimiterii țiganilor în Transnistria s-a soldat cu un fiasco colosal material și moral. În Rusia sovietică se spunea înainte că românii sunt un neam de țigani. Aducerea celor 15 000 de țigani la Oceakov i-a întărit pe băștinașii județului în ideea că este adevărat. Rezultatul material s-a resimțit în țară, unde lipsa atâtor brațe a fost imediat constatată, iar acolo, în județul Oceakov, s-a soldat cu sate complet distruse, plantații de arbori

fructiferi arse, precum și aproape 4 000 de morți dintre țigani, precum și alte câteva sute din populația civilă, jandarmi și soldați."[26]

Alte documente atestă un bilanț și mai tragic: la Galata, ar fi fost uciși 6-8 000 de țigani chiar din ordinul lui Modest Isopescu, prefectul județului; 11 500 de țigani ar fi fost ridicați de SS și împușcați în gara Trihati (Trei Dude); abia 1 500 de țigani – dintr-un total de aproximativ 24 000 câți fuseseră deportați în urma Ordinului nr. 705/1942 al Președinției Consiliului de Miniștri – ar mai fi supraviețuit[27]. Dacă e să privim critic aceste cifre, ar rezulta că cel puțin 1-3 000 de țigani au murit în timpul deportării, neputând suporta condițiile cu care s-au confruntat. Desigur că nu precizia cifrelor mortalității mai contează, ci cauzele, mai precis faptul că autoritățile românești, în special cele însărcinate cu paza și liniștea publică – ce aveau totul la dispoziție, inclusiv organe de informații și contrainformații, dar și o imensă birocrație – s-au dovedit, până la urmă, total depășite.

Note

1 *Procesul Mareșalului Antonescu. Documente I*, ediție prefațată și îngrijită de Marcel-Dumitru Ciucă, Cuvânt înainte de Iosif Constantin Dragoș, Editura Saeculum i-o, Editura Europa Nova, București, 1995, p. 246.

2 Vezi, pe larg, în *Magazin istoric*, serie nouă, nr. 5-10/1992.

3 Viorel Achim, *Țiganii în istoria României*, Editura Enciclopedică, București, 1998, p. 138.

3 bis Vezi, pe larg, Dorel Bancoș, *Social și național în politica guvernului Ion Antonescu*, Editura Eminescu, București, 2000, pp. 215-237.

4 Despre „țiganii de cort", prof. Ion Chelcea susținea că sunt „imposibil de asimilat", și că, dacă avea loc, totuși, „prin cine știe ce mijloace asimilarea lor, ea ar produce o perturbare gravă în constituția sângelui românesc". Prin urmare, autorul nu vedea altă soluție decât „izolarea lor totală", dar cu următoarea nuanță: „Dintre aceștia, trebuiesc însă rezervați o parte, pentru un parc în natură, spre a nu pierde țara o specie rară aflată printre noi. Restul nu interesează. Trebuiesc înlăturați în mod absolut din viața poporului nostru. În zilele noastre ar putea fi mutați undeva în Transnistria sau dincolo de Bug." Despre „țiganii de sat", așezați la țară sau în orașe, sociologul ieșean opina că puteau fi „colonizați într-o parte mărginașe a țării, trecuți peste Nistru, la caz sterilizați spre a nu se mai înmulți și astfel să li se piardă neamul care amenință să înăbușe însușirile bune existente în populația noastră...

...*Pe viitor, în orașe, nu va mai putea trăi decât un mic număr de Țigani meseriași brevetați* [subl. aut.]. Printre primele orașe descongestionate de Țigani, ar trebui să fie orașul București. Apoi, pe rând, celelalte orașe, capitale de provincii. Urmează satele, în ordinea numărului însemnat de Țigani pe care-l au. Înlăturarea se va putea face progresiv și pe o perioadă mai mare de timp" (vezi Ion Chelcea, *Țiganii din România. Monografie etnografică*, Editura Institutului Central de Statistică, București, 1944, pp. 100 și 101).

5 Arhivele Naționale ale României, *Stenogramele ședințelor Consiliului de Miniștri. Guvernarea Ion Antonescu*, vol. II (ianuarie-martie 1941), ediție de documente întocmită de Marcel-Dumitru Ciucă, Aurelian Teodorescu, Bogdan Florin Popovici, București, 1998, p. 181.

6 *Ibidem*, vol. III (aprilie-iunie 1941), ediție de documente întocmită de Marcel-Dumitru Ciucă, Maria Ignat, Aurelian Teodorescu, București, 1999, pp. 94-95.

7 *Ibidem*, p. 95.

8 Arh. SRI, fond neorganizat, problema „Țigani deportați", f. 10.

9 *Ibidem*, f.11.

10 *Ibidem*.

11 *Ibidem*.

12 *Ibidem*, f. 70.

13 *Ibidem*, f. 99.

14 *Ibidem*, f. 160.

15 *Idem*, dosar „Memorii adresate mareșalului Ion Antonescu", f. 141.

16 *Ibidem*.

17 *Ibidem*, f. 152.

18 *Ibidem*, f. 162.

19 *Ibidem*, f. 171.

20 *Idem*, dosar, problema „Țigani deportați", f. 12.

21 *Ibidem*, f. 13.

22 *Ibidem*.

23 *Ibidem*.

24 *Ibidem*, f. 14.

25 *Ibidem*, f. 20.

26 *Ibidem*, f. 15.

27 Vezi Radu Ioanid, *Evreii sub regimul Antonescu*, Editura Hasefer, București, 1997, p. 315.

11. DOCUMENTELE SSI DESPRE CRIMELE COMISE DE NKVD ASUPRA POPULAȚIEI ROMÂNEȘTI DIN BASARABIA ȘI BUCOVINA

Atenția cititorului principalelor ziare apărute în perioada aprilie-iunie 1943 era reținută, în primul rând, de articolele și comentariile despre evoluția operațiilor militare. Două teatre de luptă polarizau interesul: cel din Est și cel din Nordul Africii. Pe ultima pagină a ziarelor *Timpul* sau *Universul* erau înfățișate relațiile dintre Aliați, exploatându-se și exagerându-se orice contradicție ivită între aceștia. Uneori însă, așa cum s-a întâmplat și în lunile de care aminteam, nici nu era nevoie să se exagereze prea mult. Începând din aprilie, s-au acordat spații ample descoperirii la Katyn a urmelor masacrului comis de NKVD asupra unui grup de ofițeri polonezi. Faptele – în sfârșit, recunoscute azi și de autoritățile sovietice – sunt prea bine cunoscute pentru a mai insista asupra lor. Evident, Berlinul a făcut publică descoperirea respectivă, ceea ce a înveninat relațiile dintre Moscova și guvernul polonez aflat în exil la Londra. Ceea ce nu ne dezvăluie presa este că tocmai în același interval de timp, organele române anchetau o descoperire similară, făcută în apropiere de Odessa. Informația fusese furnizată de un fost agent NKVD.

Astăzi deținem informații despre multe dintre crimele comise în Rusia după Revoluția din Octombrie 1917, începând cu asasinarea familiei țarului, și mai ales despre cele din perioada stalinistă. Iată, de exemplu, o știre apărută în presa noastră, în luna octombrie 1991, referitor la descoperirea, tocmai în vestul Mongoliei, a unei gropi conținând resturile pământești ale miilor de călugări budiști, uciși din ordinul lui Stalin. După Decembrie 1989, s-a scris și la noi despre victimele represiunii dezlănțuite de NKVD în Basarabia, imediat ce această provincie istorică românească a fost anexată de URSS.

În noaptea de 12 spre 13 iunie 1941, câteva mii de români au fost ridicați de la casele lor și trimiși în surghiun, spre Siberia și Kazahstan. Unii nici nu au mai ajuns până acolo vreodată. Despre soarta lor ne vorbesc documentele[1] pe care le prezentăm în continuare: un raport înaintat de locotenent-colonelul Traian Borcescu, din cadrul Serviciului Special de Informații, către Secția a 2-a a Marelui Stat-Major, procesul-verbal și concluziile comisiei medico-legale care a cercetat cadavrele descoperite (semnate de experți ruși din Odessa) și o notă informativă adresată Serviciului Special de Informații, semnată cu pseudonimul Kor-Marin.

Înainte de a prezenta documentele al căror tragism ne scutește de orice alt comentariu, considerăm necesare două sublinieri. În groapa respectivă, așa cum rezultă din

raportul locotenent-colonelului Borcescu, NKVD aruncase și înainte de iunie 1940 cadavrele incomozilor executați. Iar prudența părții germane se explică prin evoluția afacerii Katyn – deja publică la data respectivă. Și în acel caz, se răspândise cu mare rapiditate zvonul că victimele de la Katyn erau evrei împușcați de naziști. Fiind în plin război și neputându-se alcătui o comisiei internațională de anchetă, părțile s-au adresat Crucii Roșii Internaționale. Abia în 1990, guvernul sovietic a acceptat oficial responsabilitatea pentru faptele săvârșite de NKVD-ul stalinist. Până atunci, misterul voit întreținut a persistat. Iată explicația prudenței Legației germane și, în final, și a autorităților române.

CĂTRE MARELE STAT-MAJOR
SECȚIA A II-A
1.06.1943

Din investigațiile efectuate de către organele acestui serviciu cu privire la suprimarea unor persoane de către NKVD și îngropate în cimitirul din Odessa, s-au constatat următoarele:

Pe terenul denumit „Spolka" situat la km 7 al liniei ferate Odessa–Ovidiopol, între suburbia Tătarka și aerodrom, s-au descoperit gropile comune ale victimelor NKVD.

Lucrările de deshumare, ordonate de Serviciul Pretoral Militar al Odessei, au început la 22 aprilie 1943.

Concomitent cu săpăturile, s-au întreprins cercetări pentru a stabili cu exactitate și a verifica informațiile relative la proveniența victimelor și la împrejurările în care au fost ucise.

Din declarațiile luate locuitorilor din vecinătatea terenului „Spolka", rezultă că organele NKVD le aduceau noaptea, cu un camion închis și le aruncau în groapa comună, care era imediat astupată și nivelată.

Totodată, mai rezultă din aceste declarații, că circulația era cu desăvârșire interzisă pe drumul paralel cu terenul în chestiune care era păzit în mod sever.

Investigațiile au stabilit că execuțiile săvârșite de NKVD s-au intensificat în 1940 după ocuparea Basarabiei și Bucovinei de Nord.

Ioan Halip, Grigore Tatarcu și Alexandru Ivanov, locuitori din Basarabia și Bucovina, în prezent domiciliați la Odessa, aduși la fața locului, și-au recunoscut, printre cadavre, rudele lor, deportate de NKVD după cedarea teritoriilor (anexele 1, 2 și 3)[2].

Comisiunea pentru examinarea cadavrelor și stabilirea împrejurărilor în care au fost suprimate victimele, au fost ucise prin împușcare în ceafă de la o foarte mică distanță, vechimea execuțiilor fiind de 2-3 ani, iar îmbrăcămintea găsită în una din gropile comune amintește portul basarabenilor și bucovinenilor.

În prezent, săpăturile din acest cimitir au fost sistate.

Fotografiile alăturate înfățișează rezultatul săpăturilor efectuate.

Despre rezultatul acestor săpături s-a făcut cunoscut și Președinției Consiliului de Miniștri (Cabinetul Militar).

p. Șeful Serviciului Special de Informații
Locotenent colonel Traian Borcescu

PROCES-VERBAL *Anexa 4*
Odessa, 6 mai 1943

Comisia compusă din: doctor Sapocichin K.I., vicedirector al Direcției medico-sanitare, Grubianu N.I., administrator al Stației de Dezinfecție, și docent Fidlovschi I.I., șeful Expertizei medico-legale, în prezența caporalului jandarm Tatarciuc Grigore de la Serviciul Pretoral Odessa, la cererea d-lui Pretor lt. col. Niculescu M., nr. 100 din 30 aprilie 1943, am procedat la examinarea mormintelor în urma dezgropărilor, în apropiere de oraș lângă drumul spre Tătarka.

Examinarea mormintelor s-a făcut în vederea luării măsurilor de înmormântare a cadavrelor, a măsurilor pentru prevenirea epidemiilor, pentru stabilirea datei când au fost îngropate cadavrele și cauzei adevărate a morții.

Mormintele se află pe locul unde altă dată s-a depozitat gunoi, departe de orice locuință.

Cinci morminte sunt dispuse în neregulă, din care 3 se prelungesc izolate și departe de celelalte. Fiecare mormânt reprezintă o groapă adâncă și lată, cu pereți drepți. În fiecare mormânt se află cadavre scheletizate în dezordine și în cantitate apreciabilă; unele dintre acestea (două) sunt în stare de saponificare unită cu mumificație, iar pe altele spânzură țesătură parțial păstrată în stare de saponificare. Aparatul de legătură la cadavre în general este bine păstrat.

Pământul pereților gropilor prezintă un amestec, se rânduiesc nisipul, gunoiul și argila. Hainele, caracterizând bărbații și femeile, s-au păstrat suficient. Îmbrăcămintea din paltoane groase de postav, din haine și pantaloni de postav, parte de ață, bluze femeiești de mătase. Se găsesc paltoane de suman, de același material se găsesc și pantaloni. Astfel de îmbrăcăminte este cea a basarabenilor și bucovinenilor. Peste acestea se găsesc și mantale militare. În picioarele cadavrelor sunt ghete, deoparte se găsesc ghete de galoși, galoși sunt și îndeoparte de ghete, iar unele cadavre au cizme simple.

Printre îmbrăcăminte se observă plăpumi de postav de fabrică și pene mărunte de păsări, iar prin unele locuri printre bucățile de îmbrăcăminte, parte putrede, se găsesc îngrămădiri mari, care, fapt ne dă dreptul să credem că acestea au provenit din pene. După cum se poate observa, [exista o] variație de îmbrăcăminte bărbătească și femeiască. S-au descoperit obiecte de primă necesitate, de exemplu: o cană de metal, o cutie de celuloid pentru săpun, tub de celuloid cu perie de dinți în el etc.

La un cadavru cu păr lung (femeie) păstrat parțial mulțumită saponificației, se văd mâinile legate cu funie. La examinarea scheletelor și a craniilor se constată urme evidente de răniri cu arme de foc în regiunea cefei. Rănirile la unele cranii au ieșiri, iar altele nu. Aspectul tuturor cadavrelor scheletizate este același.

Având în vedere întrebările puse de Serviciu Pretoral Militar, Comisia a socotit necesar a se lua 4 cranii pentru cercetări medico-legale speciale. Dintre aceste cranii unul are o rănire cu ieșire și celelalte fără.

În ceea ce privește măsurile sanitare în legătură cu dezgropările, Comisia este de părere că, cadavrele scheletizate provenind cu evidență de la oameni deplin sănătoși, având semne vizibile de moarte provocată – împușcare – în prezent nu mai sunt periculoase, dar având în vedere că gropile sunt deschise, iar cu venirea zilelor calde ce pot transporta produsele descompunerii cadavrelor pe alimente și oameni, Comisia crede necesar că înhumarea acestor cadavre să se facă cât mai curând.

Întrucât cadavrele în general nu au date pentru identificarea lor, ele trebuie lăsate pe loc în gropile comune și tratate în prealabil cu clorură de var.

Comisia crede necesar pentru o mai deplină caracterizare a victimelor, să se examineze amănunțit îmbrăcămintea acestora din care examen se va trage concluzia.

Vice-Director al Direcției Medico-sanitare

Doctor Sapocichin K.I.

Prezenta copie tradusă din limba rusă în limba română fiind conformă cu originalul.

Anexa 5

Concluzie

La cercetarea în legătură cu cadavrele descoperite în apropiere de Tătarca:

Pe baza datelor examenului detaliat și a autopsiei a 4 cranii ce au fost luate din gropi, după cum s-a arătat în procesul-verbal, s-a ajuns la următoarele concluzii.

1. Toți cei 4 inși cărora le-au aparținut aceste cranii, prezintă răniri de același fel prin împușcare în partea de jos a cefei. La 2 rănile craniilor erau cu ieșiri în regiunea ochiului stâng și la baza craniului, la alți 2 fără ieșiri.

2. Împușcăturile au fost făcute din arme cu bătaie nu prea puternică, cu gloanțe de plumb, calibru f.f. mm. Drept astfel de armă a putut servi (probabil) o armă militară de calibru mic.

3. Împușcarea s-a făcut la distanță foarte mică sau aproape fără distanță.

4. Împușcăturile de acest fel de obicei se făceau de o mână experimentată la executări (în URSS).

5. Din cei 4, trei erau cu multă probabilitate bărbați și una femeie, în etate de la 20-40-45 ani.

6. Având în vedere condițiile păstrării cadavrelor, aspectul general al cadavrelor scheletizate cu păstrarea parțială a aparatului de legătură, ajungem la concluzia că vechimea morții celor arătați este de doi până la trei ani.

Consultant al expertizei medico-legale
Șeful catedrei medicină legală la Universitatea Odessa
Profesor (ss) Jmailevici F.N.
Șeful expertizei medico-legale
Docent (ss) Fidlovski I.I.

28 Aprilie 1943
S.S.I. Grupa Politică
Dosar „Legația Germană"

NOTĂ

Din bună sursă a Legației Germaniei, s-a putut înregistra zilele acestea, că autoritățile germane din teritoriul rusesc ocupat intenționează să lanseze în opinia publică

mondială o nouă afacere Katyn, unde se știe că au fost asasinați o mare parte din corpul ofițeresc polon.

Primele zile de Paști, această știre a căpătat consistență și se precizează că între Odessa și Tătarca (7 km de Odessa) s-a descoperit o groapă comună unde erau îngropate aproximativ 4 000 de cadavre.

Această știre a circulat în cercurile maniste și evreiești din Capitală, fiind prezentate sub aspectul contrariu celor comunicate de Legația germană și anume că este vorba de cadavrele evreilor asasinați în diferite ocazii de germani și mai mult chiar; Mareșalul a plecat la Odessa pentru a înăbuși izbucnirea acestui scandal!

Din șoaptele înregistrate printre evreii rusofili, se pot trage indicii că puterile aliate, cu concursul agenților comuniști, intenționează, pe baza materialului strâns de la declararea războiului încoace (fotografii, declarații a ofițerilor români și germani, statistici – mare parte din materialul documentar și informativ fiind deținut personal de Maniu), să dea o replică pe plan internațional afacerii de la Katyn.

Ieri dimineață, Legația germană se mai afla în posesia următoarelor date:

Operațiunea de identificare a cadavrelor este în curs.

Ea este îngreunată prin faptul că s-au găsit mai multe schelete, dar după anumite indicii se poate spune că este vorba de asasinarea în masă a populației românești evacuată din Bucovina și Basarabia, după cum altă sursă precizează că ar putea fi vorba de cadavrele ucrainenilor sau a rușilor ostili regimului sovietic.

În cursul după-amiezii de ieri, Legația germană era surprinsă (Agențiile de presă care lucrează direct cu Legația) că guvernul român n-a dat încă un comunicat în această afacere.

Seara, s-a putut ști că s-a comunicat presei o știre „din sursă oficială", dar care a fost reținută de cenzură.

Într-o altă notă informativă, din 2 mai 1943, același Kor comunica: „În general – după elementele aflate azi în posesia Legației germane – situația se prezintă astfel: ... După părerea celor care au asistat, s-au descoperit până acum circa 100 cadavre și identificarea sumară a permis să se constate că este vorba de basarabeni asasinați pe timpul ocupației sovietice; se crede că în aceeași groapă au fost aruncate circa 3-4 mii cadavre."

(Kor-Marin)

Note

1 Arh. SRI, Fond „d", dosar nr. 6 209, filele 37-54; dosar, nr. 3 706, filele 88-89.
2 Nu le-am mai reprodus, din motive de economie de spațiu.

12. ATENTATORI LEGIONARI DIRIJAȚI DE NKVD

Un atentat politic, mai puțin cunoscut și analizat de istoriografie, fusese planificat și urma să se producă la sfârșitul lunii iunie 1944. Ținta acestuia era mareșalul Ion Antonescu, adică persoana care, la acea dată, îndeplinea funcția de conducător al statului român. Momentul ales de către inițiatori – un grup de legionari prizonieri pe Frontul de Est, în complicitate cu Serviciile Secrete sovietice – se încadra într-un context politico-militar, intern și internațional, destul de dificil pentru România. Practic, în acel moment, nu mai existau decât șanse minime pentru autoritățile statului român de a redresa situația în interes național. Și aceasta, pentru că obiectivul strategic al guvernării antonesciene – respectiv, refacerea tuturor granițelor țării – se năruise o dată cu pierderile dezastruoase de pe Frontul de Est. Ne aflăm, practic, în fața a ceea ce se înțelege, din punct de vedere istoric, prin preliminariile actului de la 23 august 1944.

După cum bine se știe, pentru salvarea României se cristalizase deja o soluție, prin crearea Blocului Național Democratic (BND), la 20 iunie 1944. Forțele politice semnatare ale Declarației de constituire a BND propuneau, în esență, armistițiul cu Națiunile Unite, în circumstanțele formulate de acestea – adică o capitulare fără condiții și în granițele din iulie 1940 –, ieșirea României din alianța cu Germania și înlocuirea guvernării autoritare cu un regim constituțional-democratic[1].

Prin urmare, o astfel de soluție fusese formulată de acele forțe politice protejate și conservate cu bună știință de politica mareșalului Ion Antonescu ca „rezervă națională", în scopul nedisimulat de a asigura continuitatea statului român, bazat pe principiile de independență și suveranitate, în situația în care campania armatei române pe Frontul de Est se putea solda cu un eșec[2], ceea ce, în iunie 1944, devenise de domeniul evidenței pentru cei care își mai păstraseră luciditatea.

Astăzi, nu mai constituie un secret pentru nimeni faptul că participarea comuniștilor de la BND, alături de PNȚ, PNL și PSD, fusese o soluție încuviințată de liderii acestor partide tradițional democratice, dintr-un oportunism conjunctural. Nota SSI din 23 iunie 1944 informa, în acest sens, Cabinetul conducătorului statului că se avusese în vedere „convingerea că acordul cu comuniștii va înlesni o formație de guvern largă față de care Moscova să aibă mai multă bunăvoință"[3]. Informatorul SSI cunoștea cu precizie, din anturajul național-țărăniștilor, și numele celui care aveau să îndeplinească funcția de „șef al guvernului de tranziție ce va urma", după înlăturarea lui Ion Antonescu. Era vorba de persoana generalului Constantin Sănătescu, foarte agreată de „M.S. Regele și Regina", care urmau să-i dea concursul „pentru o atare acțiune politică"[4].

Extrem de interesant e faptul că nu numai la București se gândea și se uneltea la îndepărtarea mareșalului Ion Antonescu de la conducerea statului român, ca unică soluție de „salvare a României" de la dezastru. Strategii de la Moscova luaseră și ei în calcul o asemenea variantă, realizabilă însă prin utilizarea altei forțe politice decât cele reprezentate în BND, mai precis a legionarilor, cunoscuți ca „dușmani de moarte" ai mareșalului Ion Antonescu.

Și de data aceasta se pare că pragmatismul sovieticilor s-a dovedit debordant. Documentele SSI ne oferă unele detalii de interes istoriografic în legătură cu acest caz[5].

Numeroși legionari încadrați ca ofițeri și subofițeri în armata română, care au luptat pe Frontul de Est și care au căzut prizonieri la Don, au fost internați în lagărele sovietice, fiind apoi verificați, cercetați informativ și selecționați de organele NKVD. Dintre aceștia din urmă au apărut „lideri" care, prin mijlocirea Serviciilor Secrete sovietice au intrat în legătură cu Molotov și chiar cu Stalin. Pentru a obține încrederea „comandanților sovietici", care în acea perioadă aprobaseră deja înființarea Diviziei „Tudor Vladimirescu", „liderii" legionarilor prizonieri au întocmit un Memoriu, prin care solicitau aprobarea unui plan de acțiune. Pe teritoriul României, urma să fie lansate din avioane sovietice echipe de legionari în scopul de a lua contact cu membrii Mișcării Legionare din țară și de a organiza împreună o acțiune „care să ducă la răsturnarea regimului și suprimarea mareșalului Ion Antonescu". O astfel de acțiune avea să fie pusă în aplicare o dată cu începerea ofensivei trupelor sovietice.

Conducătorii de la Moscova nu au agreat ideea ca mareșalul Ion Antonescu să fie suprimat, ci doar ca echipele de legionari parașutiști, după o instrucție specială, să ia contact cu fruntașii Mișcării Legionare, care erau împotriva alianței României cu Germania. Concepția sovieticilor viza ca, prin reactivarea Mișcării Legionare sub controlul unor lideri dirijați de Serviciile Secrete sovietice și prin colaborarea cu alte forțe patriotice, să formeze pe teritoriul României o largă coaliție pentru „înlăturarea de la conducerea statului a mareșalului Ion Antonescu și denunțarea alianței politico-militare a României cu Germania".

Documentele SSI fac referire și la faptul că legionarii care aveau să fie parașutați pe teritoriul României au fost bine instruiți, urmând cursuri de informații, mânuirea aparatelor de radio-recepție și exerciții de lansări cu parașuta în școlile NKVD.

Primele lansări s-au efectuat la începutul lui mai 1944.

În noaptea de 28 spre 29 iunie 1944, a fost lansată o echipă formată din șapte legionari (3 ofițeri, 2 subofițeri și 2 radio-elegrafiști) în apropiere de stațiunea Olănești-Vâlcea, într-o zonă muntoasă, prielnică unei o astfel de operații. După lansare, membrii grupului au reușit să-și ascundă toate materialele cu care fuseseră dotați, și anume: armament, explozibili, mai multe rânduri de acte false și bani (aproximativ 3 000 000 de lei).

Unul dintre membrii echipei, îmbrăcat în uniformă de căpitan al armatei române, s-a deplasat de la Olănești pentru a lua legătura cu un curier legionar – soția unui preot din Râmnicu Vâlcea. Intrând într-un restaurant și așteptând să-și contacteze legătura, ofițerul român a consumat o cantitate mai mare de băutură, ajungând într-o stare avansată de ebrietate. Ca urmare, a fost reținut și dus la postul de jandarmi. La acea dată, măsurile

de ordine, precum și vigilența autorităților românești din zonă fuseseră sporite, întrucât în stațiunea Olănești se afla pentru tratament mareșalul Ion Antonescu.

Starea de spirit s-a precipitat, iar organele de ordine au intrat în alertă atunci când unuia dintre ofițerii de jandarmi, „intrat din întâmplare" în camera în care se afla reținut „căpitanul turmentat", i s-a părut că-l cunoaște, fiind convins că mai avusese de-a face cu el în timpul rebeliunii. Suspiciunile s-au clarificat în urma studiului atent al fizionomiei, al comportamentului și al vocii arestatului, ofițerul de jandarmi dându-și seama că avea în față pe nimeni altul decât pe Tudor Djonat, comandant legionar, despre care și-a amintit că fusese trimis pe front cu gradul de sublocotenent, iar în registrele militare figura ca dispărut în luptele de la Don. Cel care a reușit identificarea a dovedit perspicacitate, întrucât Djonat „trecuse printr-o transformare fizică", modificându-i-se, printr-o operație estetică, configurația obrajilor și a bărbiei „spre a-l face de nerecunoscut".

S-a procedat imediat la o cercetare informativă mai amplă. La postul de jandarmi s-a deplasat locotenent-colonelul Almășanu – șeful Biroului de Control Militar –, însoțit de o echipă de ofițeri, care a ajuns la Olănești, cu două automobile, în jurul orei 2 dimineața.

Tudor Djonat s-a arătat cooperant în perioada anchetei, iar informațiile furnizate de el au dus la identificarea și apoi la arestarea celorlalți 6 membri ai grupei de legionari. Au fost anunțate imediat autoritățile de la București. Încă de la 6 dimineața și-au făcut apariția în Olănești generalul Constantin (Pichi) Vasiliu, șeful Jandarmeriei, generalul Nicolae Diaconescu, directorul general al Poliției, și Eugen Cristescu, șeful SSI, însoțit de echipe de agenți și jandarmi.

Cercetările informative și investigațiile făcute în acest caz au confirmat informațiile aflate deja în bazele de date ale SSI și ale Siguranței. Astfel, Tudor Djonat era cunoscut ca unul dintre comandanții legionari, „al șaselea membru în faimoasa echipă a spărgătorilor de fronturi de sub conducerea legionarului terorist Ovidiu Găină, șef al Poliției secrete legionare, fost chestor la Prefectura Poliției Capitalei în regimul legionar, ajutor al lui Ilie Stângă, implicat în asasinatele de la Jilava, din noiembrie 1940, asasinarea evreilor, inițiator a numeroase jafuri și unul dintre conducătorii rebeliunii din ianuarie 1941", trimis pe front ca sublocotenent și „dispărut în luptele de la Don".

Ceilalți doi ofițeri ai echipei erau și ei cunoscuți cu „zestre la dosar": I.Al. Miron, îmbrăcat în uniformă de locotenent, fost conducător al legionarilor teroriști, și Cristu Costache Gheracostea, care purta uniformă de sublocotenent, și el fost comandant legionar, „un fanatic" care îndeplinise „rolul de organizator al grupelor teroriste macedonene".

Cu toții s-au dovedit cooperanți pe parcursul anchetei, recunoscând scopul pentru care fuseseră parașutați: acela de a-și face legături și de a lua apoi contact cu Moscova, prin aparatele de radio-recepție, urmând să indice un loc de aterizare pentru șeful organizației care-i instruise în URSS și care urma, la rândul lui, să fie parașutat lângă Olănești la finele lunii iulie, data „când trebuia să se declanșeze acțiunea din interior".

În momentul arestării lui I.Al. Miron și a unuia dintre subofițerii legionari ai echipei s-a produs un incident neprevăzut: „Când Miron s-a aplecat să bea apă [dintr-un izvor – *n.ns.*], a fost împușcat mortal de subofițer."

Pe baza rezultatelor cercetării, dar și a asasinării lui Miron de către un comandant de-al său, Eugen Cristescu și generalul Pichi Vasiliu au formulat ipoteza că echipa celor 7 legionari fusese lansată în scopul asasinării mareșalului Ion Antonescu. Suprimarea lui Miron – probabil, conducătorul grupului – s-ar fi produs tocmai pentru ca, în anchetă, acesta să nu divulge și alte detalii privind adevăratul mobil al acțiunii. Ulterior, directorul SSI „i-a luat pe Djonat și Gheracostea și i-a dus la Conducătorul Statului". Documentele SSI, aflate în unitatea arhivistică pe care am consultat-o, nu ne mai dezvăluie și ce a discutat mareșalul Ion Antonescu ori ce era interesat să afle de la cei doi atentatori legionari pregătiți în URSS. Se menționează doar că agenții de siguranță, echipele de jandarmi și ofițerii Biroului de Control Militar, deplasați la Olănești, „au primit ordine să înceteze activitatea", întrucât „colaborarea a fost terminată". Probabil că mareșalul Ion Antonescu a intenționat să nu dea amploare acestui caz, pentru el fiind suficiente informațiile care demonstrau că o serie de legionari cochetau cu Serviciile Secrete sovietice, aspect pe care-l sesizase și în timpul rebeliunii (și care fusese evidențiat și în lucrarea *Pe marginea prăpastiei*, publicată de Președinția Consiliului de Miniștri)[6].

Chiar dacă s-a încercat să se păstreze discreția asupra acestui caz, la începutul lui august 1944, circula un zvon printre ziariștii de la *Curentul*. Nota informativă a SSI, din 12 august 1944, care făcea referire la acest zvon consemna: „Se discută că o echipă a morții, formată din tineri legionari se deplasase la Olănești pentru a pune la cale un atentat împotriva Conducătorului statului. Mustrat de conștiință, unul dintre membrii echipei ar fi fugit la București pentru a-l înștiința pe generalul Pichi Vasiliu. Acesta s-a deplasat cu avionul la Olănești și, în momentul când conspiratorii au fost prinși, denunțătorul a tras în șeful echipei, omorându-l. Ceilalți conspiratori au fost judecați, condamnați la moarte și executați."[7]

Partea adevărată a zvonului era că, într-adevăr, șeful echipei fusese asasinat de unul dintre camarazii săi, dar „atotștiutorii ziariști" de la *Curentul* căzuseră și ei în plasa dezinformării. Din alte documente ale SSI, rezultă că, după 23 august 1944, Djonat și Gheracostea au fost eliberați de armatele sovietice și luați ca „oameni de încredere ai NKVD". Acesta a fost și motivul pentru care SSI i-a ținut sub o strictă supraveghere. Despre Djonat, agenții SSI au informat că, la începutul lui septembrie 1944, a fost semnalat în uniformă de căpitan de geniu, apărând în postura de „delegat al NKVD pentru organizarea din punct de vedere comunist a regiunii Oltenia". La rândul lui, Gheracostea, în ținută de locotenent, venea aproape zilnic la sediul Marelui Stat-Major. Avea două domicilii, unul în strada Vasile Lascăr și altul la Comandamentul Corpului de Grăniceri și cultiva relații cu Lidia Popp, infirmieră la spital, una dintre principalele agente de legătură ale lui Horia Sima.

Supravegherea efectuată de SSI asupra lui Djonat și Gheracostea – legionari teroriști, metamorfozați în agenți NKVD sub acoperire de ofițeri ai armatei române – a încetat brusc după 6 martie 1945, o dată cu instalarea guvernului preponderent comunist, condus de doctor Petru Groza.

Bine gândită și plasată în imediata apropiere a declanșării ofensivei Armatei Roșii pe Frontul de Est, dar nefinalizată din cauza lipsei de șansă din partea executanților – poate chiar și a vigilenței Serviciilor Secrete românești –, acțiunea echipei de legionari, de la sfârșitul lunii iunie 1944, a rămas practic fără urmări grabnice în plan politico-militar, iar istoria trebuie să o consemneze ca atare. Totuși, dacă nu se pierde din vedere faptul esențial, și anume că interesul Moscovei a fost ca echipa de legionari să contribuie doar la „reactivarea Mișcării Legionare" din România, pentru ca, ulterior, s-o poată manipula în perspectiva înfrângerii României, prin impunerea regimului sovietic, atunci nu era exclus ca acțiunea în sine să fi reușit. Istoria oferă suficiente exemple în care sovieticii s-au dovedit nu numai pragmatici, ci și buni strategi de perspectivă. Pactul de neagresiune dintre comuniști și legionari (înțelegerea dintre Ana Pauker și Nicolae Pătrașcu) din toamna anului 1945, urmat de refuzul conducerii Mișcării Legionare din țară de a se încadra în mișcarea de rezistență anticomunistă[1], interesul cu totul deosebit manifestat de ofițerii NKVD în timpul anchetei lui Eugen Cristescu la Lubianka – în legătură cu Mișcarea Legionară[9] –, arestarea masivă doar a legionarilor care nu înțeleseseră să renunțe la activitatea politică – în primăvara lui 1948 –, încadrarea a nu mai puțin de 300 foști legionari în structurile active ale Securității[10] – instituție fondată și controlată de consilierii sovietici – la începutul anilor '50, folosirea unor legionari torționari în așa-zisa reeducare prin bătaie și spălarea creierului – de la penitenciarul Pitești[11] – constituie suficiente fapte, bine documentate istoriografic, care prefigurează teza conform căreia o parte dintre legionari a fost recrutată și dirijată de la Kremlin, prin intermediul Serviciilor Secrete sovietice.

Până când au fost păstrate aceste legături? Ce consecințe au avut în plan politic ori în jocurile de culise de pe frontul secret din perioada Războiului Rece? Iată întrebări la care va trebui să recunoaștem că e mai greu de formulat răspunsuri în stadiul actual al cercetării. Poate că declasificarea și a altor documente, o dată cu trecerea timpului, din arhivele Serviciilor Secrete, mai ales ale celor de la Moscova – atât de râvnite de istorici –, ar putea face mai multă lumină.

Note

1 *23 August 1944. Documente*, volum coordonat de Ion Ardeleanu, Vasile Arimia, Mircea Mușat, vol. II, Editura științifică și enciclopedică, București, 1984, doc. nr. 601, pp. 289-299.

2 A se vedea, în acest sens, declarația lui Eugen Cristescu referitoare la întrevederea dintre Iuliu Maniu și locotenent-colonelul De Chastelain, în Cristian Troncotă, *Eugen Cristescu – asul serviciilor secrete românești*, doc. 32, pp. 433-434.

3 *23 August 1944. Documente*, vol. II, doc. 605, p. 302.

4 *Ibidem*, doc. 620, f. 330-331.

5 Arhiva SRI, fond „d", dosar nr. 9 046, vol. 1, f. 30-35.

6 Vezi *Pe marginea prăpastiei. 21-23 ianuarie 1944*, Editura Scripta, București, 1992, vol. I, p. 160. Despre legăturile dintre legionari și comuniști, vezi mai recent

Cristian Troncotă, *Între 20-25 ianuarie va izbucni o revoluție în Țara Românească*, în *Magazin Istoric*, serie nouă, ianuarie, 1994, pp. 41-46; *idem*, *Uniunea Sovietică și rebeliunea legionară. Documente din arhivele SSI*, în *Arhivele Totalitarismului*, an II, nr. 1-2/1944, pp. 173-195; Ottmar Trașcă, *Totalitarismul în România. Aspecte ale relațiilor dintre Generalul Ion Antonescu și Mișcarea Legionară în perioada guvernării național-legionare (septembrie 1940-februarie 1941)*, în *Anuarul Institutului de Istorie Cluj-Napoca*, XXXV, 1997, pp. 197-221; Maria Georgescu, *Verzii și roșii, mână în mână*, în *Dosarele istoriei*, nr. 9/49, 2000, pp. 42-46.

7 Arhivele NIC, fond PCM, dosar nr. 14/1941, f. 256.

8 Vezi începuturile *Mișcării de rezistență în România*, vol. I, *11 aprilie 1945-31 mai 1946*, volum întocmit de Radu Ciuceanu, Octavian Roske și Cristian Troncotă, Institutul Național pentru Studiul Totalitarismului, București, 1998, doc. 64, pp. 115-118.

9 Gabriel Bălănescu, *Din împărăția morții*, Editura Dacia, Madrid, 1981, p. 63.

10 Vezi, pe larg, Cristian Troncotă, *Istoria serviciilor secrete românești. De la Cuza la Ceaușescu*, Editura Ion Cristoiu, 1999, pp. 339-341.

11 *Ibidem*, pp. 395-399.

În armată ca și în viața de toate zilele, cine este bine și la timp informat și-a asigurat adesori cât pușin pe jumătate reușita.

Col. Ion Lissievici

PARTEA A II-A

MEMORII.
ION LISSIEVICI

AMINTIRILE UNUI FOST LUCRĂTOR ÎN SERVICIUL DE INFORMAȚII AL STATULUI

Împrejurările au făcut ca în cariera mea de fost ofițer de Stat-Major, să fi activat în diferite organe specializate în căutarea și procurarea informațiilor.

Un atare serviciu acționează pentru nevoile informative ale armatei, atât în timp de pace, ca și în caz de război. Produsul strădaniilor sale migăloase, adeseori pline de riscuri și total anonime, este de necontestat. În armată ca și în viața de toate zilele, cine este bine și la timp informat, și-a asigurat adeseori cel puțin pe jumătate reușita, „Victorios", în hotărârile sale.

Din propria-mi experiență, am căpătat convingerile că în general serviciul de informații ce a acționat în profitul comandamentului de căpetenie al armatei era puțin cunoscut, iar uneori chiar subestimat de către parte din acei pentru a căror nevoi informative activa. Această convingere mi-am format-o începând din primăvara anului 1938. Pe atunci eram șeful biroului de căutarea informațiilor din Secția a II-a a Marelui Stat-Major. În acea calitate am ținut câteva conferințe de specialitate coloneilor ce se pregăteau pentru examenul de general, urmând „Cursul de Comandament" organizat de Marele Stat-Major. Discuțiile pe care le-am avut atunci cu ofițeri vechi în cadrele armatei, ce se pregăteau să devină comandanți de „Mari Unități", mi-au demonstrat că mulți dintre ei nu cunoșteau mai nimic cu privire la serviciul ce activa pentru satisfacerea nevoilor informative ale MStM, deci ale armatei și nici nu înțelegeau să-i vină în ajutor, atunci când s-ar fi simțit nevoia. Această constatare s-a mai repetat și în alte împrejurări din decursul timpului.

În intenția de a face cunoscută organizarea în general și cel puțin în parte activitatea unui atare serviciu, m-am hotărât să descriu propria-mi activitate avută în perioadele: 1 mai 1941-31 decembrie 1943 și 20 septembrie-24 decembrie 1944, când am activat în cadrele „Serviciului Special de Informații".

În prima perioadă, adică de la 1 mai 1941 și până la 31 decembrie 1943, am îndeplinit următoarele funcții: șef al Secției I informații, șef al „Eșalonului Mobil SSI", pe Frontul de Est și subdirector general al serviciului, adică ajutor al șefului SSI.

În cursul ultimilor două funcții, am exercitat funcția de șef al Secției I informații.

În a doua perioadă, acea cuprinsă între 20 septembrie și 24 decembrie 1944, am avut conducerea SSI.

Datorită principiului compartimentării, relatările pentru prima perioadă se vor referi în special la activitatea avută pe timpul cât am condus Secția I informații și Eșalonul Mobil SSI. Ultima funcție, aceea de subdirector general, având un caracter mai mult de ordin administrativ, nu prezintă un interes deosebit.

Principiul compartimentării la care m-am referit, guvernează activitatea oricărui serviciu de informații, indiferent de autoritatea din stat căreia îi este subordonat (Marele Stat-Major, Ministerul Forțelor Armate sau Președinția Consiliului de Miniștri).

Prin aplicarea lui se urmărește ca personalul ce încadrează diferitele organe ale serviciului, să nu cunoască decât numai activitatea organului pe care-l conduce, iar căruia îi este direct subordonat. Scopul principiului: asigurarea păstrării secretului.

Din punctul de vedere al subordonării, SSI a aparținut pe rând: Marelui Stat-Major, Ministerului de Război (MR) și Președinției Consiliului de Miniștri (P.C.M.).

Inițial, adică începând de la înființarea (aproximativ anul 1920) și până în anul 1937, SSI – denumit în acea perioadă „Serviciul Secret" – a fost subordonat Marelui Stat-Major – Secția a 2-a Informații și Contrainformații.

În anul 1934, o dată cu venirea lui Ion Antonescu la conducerea MStM, șeful SSI, Mihail Moruzov – prin influența și relațiile sale personale, a reușit să transfere întregul serviciu în subordinele Ministerului de Război – Secretariatul General. Concomitent, Moruzov a schimbat și denumirea fostului „Serviciu Secret", în aceea de Serviciul Special de Informații.

Scurt timp după primul transfer, adică în anul 1937, de îndată ce Ion Antonescu a fost numit ministru de Război, șeful SSI uzând de aceleași posibilități personale, a reușit să subordoneze Președinției Consiliului de Miniștri, serviciul ce conducea.

Prin aceste schimbări în subordonarea serviciului, Moruzov a urmărit să nu lucreze ca subaltern direct al lui Ion Antonescu, întrucât nu era deloc bine văzut de către acesta.

În anul 1939, Armand Călinescu, pe atunci prim ministru, l-a înaintat pe Mihail Moruzov în gradul de „director general", șef al SSI, apreciindu-i activitatea sa informativă referitoare – în special – la legionari.

* * *

Serviciul Special de Informații în perioada 1 mai 1941-31 decembrie 1943

Organizarea și funcționarea SSI

La data de 1 mai 1941, SSI avea organizarea arătată în schema anexă nr. 1.[1]

Șeful serviciului, conducea activitatea SSI din punctul de vedere informativ extern, cum și din punctul de vedere contrainformativ și de contraspionaj pe întregul teritoriu al țării. În acest scop avea în subordine organele (secții și birouri) prevăzute în schema anexă nr. 1 care organ avea misiunile sale bine precizate, în raport cu activitatea ce trebuia să desfășoare. Aceste misiuni vor fi arătate pe măsură ce voi enunța fiecare organ, secție sau birou din organigrama SSI.

Tot șeful SSI lua măsuri sau făcea propuneri și urmărea satisfacerea lor, în ceea ce privește organizarea, încadrarea, dotarea și funcționarea serviciului, astfel încât

[1] Cele trei anexe ale manuscrisului nu au fost reproduse din economie de spațiu (n.a.).

să-i asigure maximum de eficiență în raport cu executarea misiunilor ce-i reveneau. Față cu acest ultim scop, întocmea proiectul de buget anual al serviciului și urmărea aprobarea lui de către Președinția Consiliului de Miniștri. De asemenea, dădea instrucțiuni șefilor organelor din subordine asupra modului cum să întocmească actele justificative a cheltuielilor lunare, fără ca prin aceasta să se prejudicieze păstrarea secretului, atât în ceea ce privește agentura, cât și misiunile executate de către serviciu. Lunar sau trimestrial, prezenta la sediul serviciului, președintelui „Înaltei Curți de Costuri" – spre verificare și descărcare – actele justificative a cheltuielilor efectuate în cursul lunii sau trimestrului respectiv. După verificare, actele erau distruse prin ardere în prezența verificatorului lor și a șefului SSI, încheindu-se procesul-verbal de ardere și descărcare bănească, în limita valorii actelor distruse.

Șeful SSI lua parte la convocările de ordin contrainformativ ce se țineau la Președinția Consiliului de Miniștri cu șefii celorlalte organe contrainformative ale statului (Poliție, Jandarmerie). Tot el ținea legătura – personal, sau prin șeful Secției I informații a serviciului – cu MStM, pentru satisfacerea nevoilor informative ale acestuia.

Secția I Informații

La data de 1 mai 1941, această secție avea organizarea precizată în schema anexă nr. 2.

Ea avea misiunea să procure și să difuzeze informațiile de ordin extern ce interesau MStM.

Șeful secției urmărea continua satisfacere a nevoilor informative ale Marelui Stat-Major, Secția a 2-a Informații și Contrainformații. Aceste nevoi erau concretizate prin planul special și cereri de informații.

Funcție de nevoile informative, șeful îndruma și controla continua activitate a birourilor și organelor exterioare (centre informative și rezidenți externi) din subordine. În acest scop el repartiza prin birourile de studii, misiunile informative ce reveneau fiecărui birou de agentură al frontului respectiv. Tot prin birourile de studii urmărea executarea misiunilor repartizate fiecărui birou de agentură, cum și difuzarea informațiilor procurate.

În raport cu nevoile, stăruia să se creeze legăturile informative necesare, să se asigure încadrarea corespunzătoare nevoilor, cum și instruirea de specialitate a personalului din cadre sau agentură. De asemenea, urmărea realizarea dotării întregii secții cu materialele și mijloacele necesare executării serviciului.

Făcea propuneri în legătură cu bugetul informativ al secției, ținând seamă de nevoile fiecărui birou de agentură. Controla cheltuielile informative făcute de către birourile de agentură, urmărind ca – pe cât posibil – acestea să corespundă într-o cât mai mare măsură valorii materialului informativ procurat. Din acest punct de vedere se urmărea ca agenții să fie convinși că retribuția lor este corespunzătoare randamentului activității lor.

Da instrucțiuni în legătură cu actele justificative a cheltuielilor informative lunare, pe care urma să le întocmească fiecare birou de agentură, potrivit dispozițiilor primite de la șeful serviciului.

Prezenta acestuia, lunar sau trimestrial, actele justificative ale cheltuielilor informative, spre a fi supuse verificării și distrugerii lor prin ardere, obținând astfel descărcarea corespunzătoare valorii actelor bănești distruse.

În desfășurarea preocupărilor sale, șeful Secției de informații era ajutat de către biroul de registratură și arhivă al secției.

Șeful acestui birou era atât registrator, cât și arhivar. El primea corespondența repartizată secției de către biroul secretariat al SSI, o înregistra și o preda destinatarilor după ce era soluționată de către șeful secției. Tot el, ajutat de un dactilograf [redacta], la mașina de scris corespondența secției, iar ulterior se ocupa de expedierea ei.

Ca arhivar, el asculta – sub controlul direct al șefului de secție – operațiile de îndosariere și opisare a întregii corespondențe a secției.

Biroul agenturii frontului respectiv (Est, Vest, Sud) era organul din cadrul Secției I informații a cărei misiune era să procure informațiile externe cerute de secție.

Șeful biroului agenturii fiecărui front primea cererile de procurare a informațiilor, prin intermediul biroului de studii al frontului respectiv. Funcție de aceste cereri, el se străduia să realizeze legăturile informative necesare. În acest scop făcea uz de:

– rezidenți externi plasați în anumite centre importante ale statului de pe teritoriul căruia urmau să procure informații și de

– agenți informatori cu misiuni limitate în timp și spațiu, care erau trimiși într-o anumită zonă, cu o adâncime precisă în raport cu frontiera țării noastre.

Agenții din categoria de mai sus au fost utilizați numai pe fronturile Est și Vest. Pentru utilizarea lor, biroul agenturii frontului respectiv dispunea de un număr variabil de „Centre Informative" dislocate pe teritoriul țării, în apropierea frontierei cu statul unde urmau să acționeze.

La nevoie, șeful biroului agenturii făcea propuneri secției pentru instalarea de noi rezidenți externi. Pentru încadrarea biroului, inclusiv rezidenții externi, făcea propuneri nominale, solicitând – prin secție – aprobarea SSI.

Fie direct, fie prin subalternii săi, șeful biroului agenturii urmărea instruirea personalului din subordine. El da o deosebită atenție rezidenților externi, cum și agenților, a căror activitate o controla necontenit.

Cu ajutorul secției și al serviciului, organiza legătura informativă cu rezidenții externi.

Personal, se ocupa cu expedierea drepturilor bănești destinate rezidenților externi și „Centrelor Informative". Urmărea primirea materialului informativ de la aceștia și a actelor justificative a cheltuielilor lunare. De asemenea, se interesa de expedierea către rezidenți și centre, a cererilor informative, cum și a instrucțiunilor de funcționare a serviciului, când era cazul.

Lua măsuri pentru predarea fără întârziere la biroul de studii al frontului, a materialului informativ procurat de către mijloacele de căutare din subordine. Urmărea să primească aprecierile biroului de studii asupra materialului informativ predat pentru exploatare, aprecieri pe care le repartiza la fișa rezidentului sau agentului care le-a procurat,

Făcea propuneri în legătură cu fondul necesar lunar, întocmea actele justificative ale cheltuielilor efectuate în fiecare lună și urmărea descărcarea bănească a biroului ce conducea.

Acorda toată atenția pentru realizarea dotării mijloacelor din subordine, cu tot ceea ce le era necesar pentru executarea misiunilor ce le încredința.

Rezidenții externi erau recrutați în special din rândul ofițerilor activi sau de rezervă, prin grija Secției I informații și cu aprobarea șefului SSI. Candidații trebuiau să nu fie înregimentați vreunui partid politic, să fie capabili, corecți, prezentabili și să cunoască cel puțin o limbă străină.

Anterior trimiterii la post, rezidenții primeau instructajul de specialitate, inclusiv cifrul și utilizarea lui. Instructajul și dotarea lor se executa prin grija șefului biroului agenturii respective și sub controlul șefului de secție.

Pentru acoperirea activității lor informative, rezidenții erau încadrați ca funcționari ai legației sau ambasadei române din țara unde erau trimiși (consuli, viceconsuli, secretari sau atașați de presă) sau erau numiți în diferite posturi externe de „Serviciul Maritim Român", ori erau trimiși ca agenți comerciali ai unor întreprinderi industriale.

În privința acoperirii activității informative a rezidenților externi, am constatat o serie de lipsuri care se puteau solda cu rezultate contrare celor urmărite. Pentru exemplificare semnalez că ofițerii activi erau trimiși ca rezidenți externi, fără nici o prealabilă măsură de prevedere. Or, acei care cunoșteau că rezidentul este ofițer activ, rămâneau surprinși când constata că acesta își arogă o anumită funcție în cadrul legației sau ambasadei. Rezultatul: suspiciune sau chiar deconspirare a celui în cauză. Alteori funcția atribuită rezidentului era în totală contradicție cu etatea acestuia. Rezidenții deși încadrați în anumite funcții ale legației sau ambasadei, erau necunoscuți funcționarilor de carieră ai acesteia, întrucât nu-i întâlniseră niciodată în localul „Ministerului Afacerilor Străine". De asemenea, nu erau capabili să dea nici o lămurire despre colegii cu care normal ar fi trebuit să lucreze în cadrul ministerului, înainte de a fi fost trimiși în străinătate. Nu cunoșteau atribuțiile funcției respective postului ce ocupa și ca atare nu puteau lucra efectiv fără să se demaște. Toate aceste deficiențe dădeau naștere la semne de întrebare și suspiciuni din partea funcționarilor de carieră ai legației sau ambasadei, în cadrele căreia figura rezidentul. Consecința acestor lipsuri puteau duce până la completa deconspirare a rezidentului în special față de personalul inferior al legației (oameni de serviciu, curieri, șoferi etc.) sau ambasadei. De aici și până a i se afla adevărata misiune a rezidentului de către serviciul de contraspionaj al statului în care funcționa, nu era decât un pas.

Pentru a remedia o parte din lipsurile semnalate, am obținut ca ofițerii activi înainte de a funcționa ca rezidenți externi, să-și dea demisia – de formă – din armată, cu publicarea acesteia în „Monitorul Oficial", urmând să-și recapete gradul și vechimea la înapoierea din misiune. De asemenea, am obținut o încadrare a rezidenților externi în diferite grade și funcții ale „Ministerului Afacerilor Străine", mai adecvată [vârstei] lor.

Deși am simțit necesitatea, totuși nevoile urgente reclamate de starea de război în care se găsea țara nu mi-au permis să realizez ca viitorii rezidenți externi să facă un stagiu de 3-6 luni în cadrele Ministerului Afacerilor Străine, potrivit funcției și gradului sub care urma să acționeze după trimiterea la post. Pentru suplinirea acestei insuficiențe, am obținut ca rezidenții externi să fie recomandați șefului de misiune prin scrisori personale adresate de către ministrul Afacerilor Externe, scrisori prin care se insista asupra necesității de camuflare a misiunii agentului și serviciului din care

făcea parte. În acest mod, se stabilea și o legătură de serviciu între șeful misiunii și rezident, care avea instrucțiuni ca toate știrile ce ar putea interesa pe primul, să-i fie imediat aduse la cunoștință, semnalând aceasta și SSI.

Misiunea rezidenților externi era să procure informațiile ce li se cereau. Executarea misiunii era realizată în majoritatea cazurilor prin activitatea și dibăcia personală a rezidentului, eventual prin informatori dintre care cei mai frecvenți erau acei inconștienți de indiscrețiile pe care le săvârșeau. Nu erau excluși nici informatorii special recrutați, plătiți sau nu în acest scop.

Întreaga reușită a rezidentului în executarea misiunii sale depindea de spiritul său de observare, relațiile personale stabilite, abilitatea și dinamismul său, posibilitățile de deplasare, intuirea locurilor, persoanelor sau mijloacelor prin care și-ar putea procura informația căutată etc. etc. După cum se observă, cel puțin 90% din reușita rezidentului, depindea de calitățile sale personale.

Misiunea rezidenților externi trebuia să includă și supravegherea localului și personalului legației sau ambasadei respective, pentru prevenirea acțiunilor de spionaj din partea celor interesați. În această ordine de idei menționez că în anul 1938 s-a sustras ataşatului nostru militar din Roma, colonelul Petrescu Gheorghe, dicționarul cifrat primit de la MStM – Secția a 2-a. Or, acest fapt ar fi fost evitat dacă în cadrul legației s-ar fi găsit cineva care să supravegheze funcționarii legației spre'a preveni neglijențele lor, cum și personalul inferior, în rândurile căruia adeseori sunt strecurați diferiți agenți ai serviciilor de informații interesate.

Legătura de serviciu cu rezidenții externi era asigurată – lunar – prin curierii Ministerului Afacerilor Străine, sau prin telegrame cifrate expediate ori primite prin legația sau ambasada respectivă. Unii rezidenți (Budapesta) dispuneau de un post TFF instalat în localul legației și de un radiotelegrafist. Cea mai bună soluție ar fi fost ca însăși rezidentul extern să fie și radiotelegrafist, rămânând ca postul de radiotransmisie recepție să fie camuflat prin grija sa și numai eventual instalat în localul legației sau ambasadei.

Centrele informative erau organe exterioare ale birourilor de agentură Est și Vest, cu misiunea să procure informații dintr-o anumită zonă a țării către a cărei frontieră erau dislocate. Ele puteau avea în subordine două până la patru subcentre informative, după necesități. Subcentrele informative aveau aceeași misiune ca și „Centrul Informativ" căruia îi era subordonat.

Șeful centrului sau subcentrului, pentru executarea misiunii organiza legăturile informative în zona sa de acțiune. În acest scop era ajutat de către un funcționar denumit recrutor. Ei recrutau, instruiau și încredințau misiunile agenților informatori din subordine, în raport cu posibilitățile fiecăruia. În general se căuta ca agentul recrutat să aibă legături personale cu cetățeni domiciliați în zona de acțiune a „Centrului" sau „Subcentrului", legături prin intermediul cărora să-și poată executa misiunea încredințată.

Ulterior, șeful de „Centru" sau „Subcentru" și recrutorul executa trecerea și primirea de peste frontieră a agentului. Aceste operațiuni erau precedate de o serie de măsuri pregătitoare pentru realizarea siguranței în executarea lor. Astfel, ei studiau fazele lunii pentru a cunoaște în prealabil nopțile întunecoase și durata întunericului, din cursul lunii calendaristice. Funcție de aceste nopți, precizau data și ora trecerii sau primirii agentului ce se înapoia din misiune. Ținând seamă de regiunea cunoscută de agent

în zona frontierei, cum și de modul în care aceasta se preta trecerilor dintr-o parte în cealaltă parte, precizau punctul pe unde urma să se execute operațiunea. Ulterior, șeful „Centrului" sau „Subcentrului" lua legătura cu comandantul plutonului de grăniceri corespunzător punctului hotărât, pentru ca acesta să ia măsuri de deschiderea și închiderea pazei frontierei la timp, în punctul respectiv, cum și pentru recunoașterea regimului de pază a frontierei de către adversar.

Pentru trecerea frontierei, agentul era prevenit să fie disponibil într-un anumit interval de timp corespunzător datei când urma să fie trimis în misiune. Cu 24 sau 48 ore înainte de această dată, el era adus de recrutor la o casă conspirativă din apropierea frontierei. În acea casă, recrutorul făcea instructajul agentului, cum și dotarea sa cu cele necesare executării misiunii. În primul rând era pus să învețe misiunea pe dinafară. Apoi i se da instrucțiuni cum să procedeze la trecerea frontierei, atât la plecarea, cât și la înapoierea din misiune, pentru a nu fi descoperit de personalul serviciului de pază advers. Tot în acest scop era dotat cu praf de tutun și învățat ca pe timpul deplasării în zona frontierei adverse, să presare praful de tutun pe urma pașilor săi, spre a nu putea fi descoperit și urmărit de câinii aflați în serviciul pazei. Iarna i se da halat alb pentru camuflare, dacă terenul era acoperit cu zăpadă. Era controlat să nu aibă nimic asupra sa care l-ar fi putut trăda dincolo de frontieră că este venit din România și, în special bani, chibrituri și țigări românești, scrisori, carnet cu însemnări personale etc. Cu ocazia acestui control, recrutorul se asigura în mod secret că agentul nu este dublu, adică angajat și în serviciul de informații al țării unde era trimis în misiune. Recrutorul continua să dea instrucțiuni agentului în legătură cu modul său de comportare pe teritoriul statului unde urma să-și execute misiunea, pentru a nu-și trăda proveniența și scopul pe care-l urmărește. Înainte de plecarea în misiune, era dotat cu acte de identitate false, de care să se servească numai în caz de absolută nevoie, cum și cu banii necesari pentru executarea misiunii, în moneda țării respective. Apoi i se completa instructajul în vederea înapoierii din misiune, precizându-i-se: locul, data și ora când va trebui să treacă frontiera pentru a veni în țară. Pentru siguranță i se mai preciza încă una sau două date, cu orele respective, când era așteptat să fie primit la sosire de către acei ce l-au trecut peste frontieră, dacă operațiunea nu reușea de la prima încercare. Totodată i se punea în vedere că este strict oprit să aducă cu sine corespondență particulară sau obiecte procurate din țara unde a executat misiunea.

După ce șeful „Centrului" sau „Subcentrului" se asigura că agentul a fost bine instruit și dotat cu tot ceea ce îi este necesar pentru executarea misiunii, era luat de către acesta și recrutor, care-l treceau peste frontieră în punctul stabilit și în raport cu regimul de paza frontierei advers, recunoscut din timp.

La înapoierea din misiune, primirea agentului se făcea de aceleași persoane care l-au trecut peste frontieră, conform instrucțiunilor date agentului înainte de plecarea în misiune. După sosirea în țară, agentul era condus de către acei ce l-au primit la casa conspirativă. Acolo șeful „Centrul" sau „Subcentrului" primea materialul informativ adus de agent. Ajutat și de recrutor, stăteau de vorbă cu acesta cerându-i să relateze informațiile verbale pe care le deține, cum și toate detaliile în legătură cu modul cum și-a executat misiunea, adică: cum a trecut frontiera atât la ducere, cât și la înapoiere, cum s-a comportat și cu cine a luat legătura pe teritoriul țării unde a

executat misiunea, în ce localități a fost, ce drumuri a urmat, cu ce mijloace de locomoție s-a deplasat, câți bani a cheltuit și pe ce anume, ce greutăți a întâmpinat etc. etc. Ulterior era controlat dacă a adus sau nu corespondență particulară sau obiecte procurate de peste frontieră. Atât din discuții, cât și cu ocazia controlului, șeful „Centrului" sau „Subcentrului" și recrutorul respectiv urmăreau să se asigure dacă agentul a fost sau nu recrutat de către serviciul de informații al țării unde și-a executat misiunea, cu intenția de a fi utilizat ca agent dublu. După terminarea acestor detalii, se plătea agentului suma respectivă pentru misiunea executată și i se atrăgea atenția să păstreze totul secret în legătură cu activitatea avută, pentru a nu fi identificat de cei interesați. În cele din urmă, i se înlesnea ajungerea la domiciliul său, în condiții care să nu dea de bănuit celor cu care venea în contact.

Dacă frontiera era formată de un râu important sau fluviu, operațiunea trecerii și primirii agentului la înapoierea din misiune, devenea cu mult mai complicată și anevoioasă. În afară de executarea operațiunilor deja expuse, când era posibil, trecerea cursului de apă de către agent se făcea înot, contrar se recurgea la un barcagiu. Acesta era recrutat în aceleași condițiuni ca și agenții. Pentru trecerea peste frontieră, recrutorul avea grijă ca barcagiul să se găsească la data, ora și locul unde se îmbarca agentul. Acest loc față de acel unde trebuia să debarce, era astfel ales încât curentul apei și vâslitul, să-l scoată exact în punctul pe unde agentul urma să pătrundă în interiorul țării respective misiunii.

La înapoierea în țară, agentul trebuia să semnalizeze la data, ora și locul hotărât, de obicei prin 3-4 chibrituri aprinse la un anumit interval de timp unul de altul, să i se trimită barcă. O dată semnalul recepționat, i se expedia barca de către acei ce urmau să-l primească și era adus pe malul românesc, unde cu agentul se proceda așa cum s-a arătat deja. Barcagiul după ce era percheziționat spre a se constata dacă nu a primit scrisori, obiecte sau materiale aduse de agent, își primea retribuția pentru serviciul efectuat, iar barca era legată la plutonul de grăniceri.

Orice eroare făcută la trecere sau primire, se putea solda cu arestarea, rănirea sau chiar moartea agentului, barcagiului sau chiar a ambilor, dacă au fost surprinși de acei ce asigurau paza frontierei.

Sub-biroul marinei era subordonat biroului Agenturii Frontului de Est. Conducerea sub-biroului era încredințată unui ofițer de marină care avea misiunea să organizeze procurarea și difuzarea informațiilor referitoare – în special – la marina sovietică din Marea Neagră. Tot acestui subbirou i se mai repartiza pentru studiu și difuzare, materialul informativ referitor la marina celorlalte state, procurat în mod întâmplător de către birourile Agenturilor Fronturilor de Vest și Sud.

Biroul de studii al fiecărui front avea misiunea să studieze, să interpreteze și să difuzeze materialul informativ, procurat de către biroul agenturii frontului respectiv.

Șeful biroului de studii al fiecărui front se preocupa cu toată atenția de satisfacerea cererilor informative ale MStM – Secția a 2-a. În acest scop ținea evidența cererilor informative făcute biroului agenturii, cum și în ce măsură au fost satisfăcute. La nevoie, repeta cererile până la completa lor soluționare. Dacă totuși nu reușea să primească datele informative cerute biroului agenturii, semnala cazul șefului de secție pentru ca acesta să ia măsuri conforme situației. Organiza studiul, interpretarea și

difuzarea informațiilor primite, sub formă de buletine sau note informative. Primele erau zilnice, iar secundele, ori de câte ori erau necesare. Difuzarea informațiilor se mai făcea și prin dări de seamă sau studii informative, când era necesar. Lucrările enunțate erau înaintate prin biroul secretariat al SSI, atât MStM – Secția a 2-a, cât și Președinției Consiliului de Miniștri – cabinet și Secției III SSI.

Șeful biroului de studii făcea propuneri pentru încadrarea și dotarea biroului în raport cu nevoile, când era necesar.

* * *

Secția II Contrainformații

Urmărea să cunoască și să semnaleze Președinției Consiliului de Miniștri, cum și autorităților de resort (poliție, jandarmi) activitățile dăunătoare siguranței și intereselor statului, pe întregul teritoriu al țării. În acest scop se preocupa de activitatea partidelor politice, minorităților etnice, sectelor religioase, propaganda curentelor politice interzise în rândurile armatei etc.

Organizarea și funcționarea de detaliu a acestei secții, nu-mi este cunoscută.

Secția III Legături cu Serviciile de Informații Străine

Avea misiunea să țină legătura între SSI și serviciile de informații străine (italian și în special german) aflate în capitala țării, atât pentru cereri și schimb de informații, eventual comunicări de altă natură, cum și pentru obținerea materialelor tehnice și mijloacelor de transport necesare SSI.

Nu cunosc organizarea și funcționarea de detaliu a secției.

Secția IV Contraspionaj

Se preocupa de descoperirea, arestarea și cercetarea agenților și organizațiilor de spionaj ce activau pe teritoriul țării și mai ales în București, cum și de anchetarea agenților sau organizațiilor de spionaj descoperite de către celelalte organe de specialitate ale statului (poliție, jandarmi). Urmărea trimiterea în judecată a vinovaților și cunoașterea pedepselor ce li s-au aplicat.

Nu cunosc organizarea și funcționarea de detaliu a secției.

Secția V Tehnică

Prin intermediul acestei secții, SSI urmărea să procure și să doteze toate mijloacele din subordine, cum și să instruiască personalul acestora cu aparatura și materialele tehnice necesare, spre a le asigura o funcționare cât mai eficientă.

De această secție mai depindea: serviciul fotografic; biroul desenatorilor și tipografia serviciului.

Detalii în legătură cu organizarea și funcționarea secției, nu cunosc.

Biroul Secretariat

Era organul prin intermediul căruia șeful SSI își exercita acțiunea de conducere a serviciului.

Acestui birou îi reveneau următoarele atribuții:

– să întocmească corespondența emanată direct de la șeful SSI;

– să primească întreaga corespondență adresată serviciului, să o prezinte șefului acestuia spre soluționare și apoi s-o distribuie destinatarilor;

– să expedieze destinatarilor corespondența serviciului;

– să țină evidența întregului personal militar activ ce încadra serviciul, cum și să întocmească toată corespondența în legătură cu acesta și

– să controleze executarea dispozițiilor luate de către șeful SSI, în măsura în care era autorizat de către acesta.

Biroul Cifru

Avea următoarele atribuții:

– să cifreze și să descifreze corespondența expediată sau primită de către SSI;

– să întocmească și să distribuie sistemelor de cifrare necesare secțiilor și birourilor din subordinele SSI;

– să instruiască personalul serviciului să utilizeze aceste sisteme.

Biroul Radio

Organiza și controla funcționarea legăturilor și transmisiunilor radio ale serviciului. În acest scop făcea propuneri de ordin tehnic și urmărea dotarea cu aparatură necesară atât a centralei SSI, cât și a organelor exterioare din subordinele acestuia, în raport cu nevoile.

Repara întreaga aparatură radio aflată în dotarea serviciului și totodată construia aparate radio transmisie-recepție portabile, pentru satisfacerea nevoilor de dotare. În acest scop dispunea de un atelier dotat cu mijloacele necesare.

Biroul Juridic

Ancheta și încheia actele de trimitere în judecată a indivizilor arestați sub învinuirea de spionaj și predați spre cercetare de către Secția de contraspionaj a serviciului.

Pentru executarea misiunii sale, biroul juridic dispunea de un arest, cum și de personalul necesar pentru paza acestuia.

Biroul Personalului

Ținea evidența întregului personal civil angajat ca funcționari ai SSI.

Întocmea formele legale pentru angajarea ca funcționari civili SSI a solicitatorilor și le prezenta șefului serviciului pentru aprobare.

Primea notele calificative anuale date de către șefii direcți, funcționarilor din subordinele SSI, le repartiza la memoriile fiecăruia și – pe baza propunerilor de înaintare în grad făcute de către șefii direcți – întocmea formele respective pentru acei ce îndeplineau condițiile legale, supunându-le spre aprobare șefului SSI și comisiei de înaintări.

Ținea evidența sancțiunilor aplicate funcționarilor de către șefii lor direcți și întocmea formele de decorare a celor ce se distingeau în serviciu.

Biroul Auto

Ținea evidența tuturor mijloacelor auto aflate în dotarea serviciului, cum și a șoferilor respectivi.

Făcea propuneri nominale pentru angajarea de șoferi, când era cazul.

Urmărea ca toate mijloacele auto ale serviciului să fie în bună stare de funcționare. În acest scop dispunea de un atelier fix pentru întreținerea și repararea autovehiculelor serviciului, dotat cu toate mijloacele necesare funcționării acestuia.

Aproviziona cu carburanți și lubrefianți mijloacele auto ale SSI, controlând totodată și consumul lor.

Biroul Casieriei

Întocmea formele legale necesare încasării fondurilor bănești lunare, destinate serviciului pentru:

– nevoile de ordin informativ, contrainformativ și de contraspionaj;
– salarii și misii pentru personal, cum și
– pentru celelalte nevoi de funcționare ale serviciului.

Întocmea actele justificative ale cheltuielilor efectuate lunar, mai puțin ale celor din prima categorie, care erau întocmite de către secțiile respective fiecărei activități.

* * *

Încadrarea Serviciului Special de Informații
Șeful SSI

În septembrie 1940, după instaurarea legionarilor la conducerea statului, Mihail Moruzov, care era șef al SSI în acea epocă, a fost arestat și încarcerat la Jilava. Aici a fost asasinat în [26-27] noiembrie 1940 împreună cu alți deținuți politici, de către o bandă de legionari. În locul său, la conducerea SSI a fost numit colonelul (r) [Ioan] Nicolaid. Acesta activase pe timpuri în cadrele Secției a 2-a Informații și Contrainformații a Marelui Stat-Major, în calitate de ofițer de Stat-Major.

După rebeliunea legionarilor din [21-23] ianuarie 1941, Ion Antonescu debarasându-se de Horia Sima, s-a instalat ca unic conducător al statului. Cu câteva luni mai

înainte de rebeliune, Ion Antonescu cunoscuse pe Eugen Cristescu, director în Direcția Generală a Poliției. Acesta, prin serviciile ce a adus lui Ion Antonescu, a reușit să-i capteze încrederea. Datorită acestui fapt, după rebeliunea legionarilor, Eugen Cristescu a fost înaintat director general și numit șef al SSI[1], funcție pe care a exercitat-o până la 23 august 1944.

Personalul SSI

Era mixt, compus din ofițeri activi, de trupă, ori brevetați de Stat-Major și funcționari civili.

Ofițerii activi predominau în încadrarea Secției 1 informații și organelor sale din subordine, întrucât misiunea acesteia avea un caracter pur militar.

Majoritatea ofițerilor activi din cadrul SSI, deținea posturi de conducere în organica serviciului.

Ofițerii activi destinați încadrării SSI, erau selecționați din rândul celor foarte bine notați, cunoscători de limbi străine și cu aptitudini pentru serviciul de informații. Ei erau mutați în cadrele Secretariatului General al Ministerului de Război și apoi detașați la SSI.

Notele lor calificative referitor la comportarea în serviciu, erau date de către șeful SSI. Acestea erau completate de către șeful Secretariatului General al Ministerului de Război cu aprecierile sale asupra aptitudinilor fizice și militare, cum și al cunoștințelor militare.

Funcționarii civili pentru ca să fie încadrați în SSI, trebuiau să îndeplinească anumite condițiuni fizice, de sănătate, etate, pregătire intelectuală, corectitudine, conduită și să nu fie înregimentați partidelor politice. Erau preferați acei ce cunoșteau limbi străine și în special: rusa, ungara, bulgara.

Primul grad în ierarhia funcționarilor civili, era acel de agent stagiar. Ulterior, acei ce îndeplineau condițiile legale, erau înaintați în raport cu nevoile de încadrare a serviciului, în următoarele grade: agent, șef de echipă, șef de grupă – echivalent gradului de căpitan, subdirector, director, subdirector general și director general.

Efectivul total al personalului ce încadra întregul SSI, era de aproximativ 750 ofițeri activi și funcționari civili.

Dotarea Serviciului Special de Informații

Organele SSI erau dotate cu materialele, mijloacele tehnice și de transport necesare executării misiunilor ce le reveneau. În general, această dotare era deficitară în aparatură tehnică, mijloace de transport auto, piese de schimb și materiale tehnice, pentru asigurarea de durată a funcționării mijloacelor existente ale serviciului. În special lipsea armamentul portativ pentru dotarea funcționarilor civili, aparatele radio transmisie

---

1 În realitate, Eugen Cristescu a fost numit director general al SSI prin Decretul nr. 157 357, semnat de Ion Antonescu – în calitate de Conducător al statului român și Președinte al Consiliului de Miniștri – și publicat în *Monitorul Oficial*, partea I, nr. 266 din 12 noiembrie 1940.

și recepție portabile, stațiile de radiogonometrie necesare organizării unui atare serviciu cel puțin în capitala țării, una sau două stații auto TFF cu bătaie mare, auto-camioane, cel puțin un atelier auto de reparații etc. Mijloacele de transport auto erau sub necesar, uzate și limitate la turismul de diferite mărci, deci greu de întreținut și reparat. Nu erau corespunzătoare deplasărilor pe comunicații rele.

• • •

La data de 1 mai 1941 am fost mutat din Marele Stat-Major – Secția MONT, pentru încadrarea SSI, unde am fost repartizat la conducerea Secției informații. Scurt timp după prezentarea la serviciu, am fost complet orientat asupra activității întregii secții. Atenția mea s-a concentrat în special asupra acțiunii de căutare și procurare a informațiilor de către birourile de agentură (Est, Vest și Sud), spre a cunoaște situația existentă, cum și posibilitățile de viitor.

În ceea ce privește biroul agenturii Est, am constatat că posibilitățile sale actuale și de viitor erau sub orice așteptare. Astfel:

– rezidentul din Moscova, căpitan de rezervă [Teodor] Pleșca, camuflat în funcția de cancelar al legației noastre, nu corespundea nevoilor serviciului. Activitatea sa era ca și inexistentă[1];

– cu rezidentul din Tighina, nu se mai luase legătura de circa trei luni.

În atari condiții, întreaga activitate de căutare și procurare a informațiilor se limita la acțiunea „Centrelor Informative" Suceava, Iași, Galați și Tulcea. Or, posibilitățile lor se reduceau la legături sporadice cu persoane domiciliate pe teritoriul URSS-ului, în apropierea frontierei și fără legături prin intermediul cărora să procure date informative de oarecare interes. Aceste constatări le-am adus la cunoștința șefului SSI, către jumătatea lunii mai 1941. Cu acea ocazie i-am demonstrat că față de iminenta intrarea în război a României contra URSS-ului, singura posibilitate a SSI ca să procure informații pentru Marele Cartier General, consta în a organiza din timp elementele necesare care să se deplaseze o dată cu frontul marilor unități operative. Față cu această stare de fapt, șeful SSI a convocat o comisie compusă din șefii de secție și șefii birourilor cifru, radio și auto, care – sub președinția sa – să dispună de urmare. În baza discuțiilor purtate, s-a hotărât să se ia măsuri imediate pentru urgenta organizare, încadrare și dotare a unui „Eșalon Mobil SSI", conform schemei anexă nr. 3. Acesta – în caz de război – urma să funcționeze în imediata apropiere a Marelui Cartier General, pentru a-i satisface nevoile informative, contrainformative și de contraspionaj, iar centrala SSI rămasă în București, să continue activitatea din timp de pace a serviciului.

Eșalonul Mobil SSI urma să acționeze sub conducerea șefului SSI, Eugen Cristescu. Acesta pentru a-și putea exercita atribuțiile, dispunea în cadrul Eșalonului de un birou secretariat, încadrat cu un efectiv minim, a cărui preocupări erau similare celor arătate pentru biroul secretariat al SSI.

---

[1] În declarația dată în fața organelor de anchetă ale Securității, din 16 iunie 1949, Ion Lissievici explică lipsa aportului informativ al căpitanului Teodor Pleșca prin faptul că acesta fusese trimis la post abia în a doua jumătate a lunii mai 1941.

Secția I Informații urma să-și execute misiunea de procurare și difuzare a informațiilor ce interesa Frontul de Est, prin:

– biroul Agenturii Est, cu toate Centrele Informative din subordine, transformat în „Eșalon Mobil al Agenturii Est". Acesta trebuia să procure informații de pe câmpul de luptă, acționând în imediata apropiere a frontului marilor unități operative;

– biroul de studii al Frontului de Est încadra în totalitatea sa „Eșalonul Mobil SSI".

Secțiile II – Contrainformații, III – Legături cu Serviciile de Informații Străine și IV – Contraspionaj, cu o încadrare redusă, urmau să execute misiunile ce le reveneau în cadrul SSI, pentru satisfacerea nevoilor ivite pe câmpul de luptă și în imediata apropiere a MCG.

Organizarea, încadrarea și dotarea Eșalonului Mobil SSI s-a realizat aproximativ în perioada 20 mai-20 iunie 1941.

Întrucât SSI nu dispunea de nici un plan de mobilizare întocmit din timp prin care să se prevadă organizarea, încadrarea, dotarea și funcționarea sa în caz de război pe fiecare din fronturile Est, Vest și Sud, operațiunea de constituire a Eșalonului Mobil SSI a întâmpinat mari dificultăți. Astfel, a fost necesar ca încadrarea Eșalonului să se realizeze cu efectivul personalului din timp de pace. Or, acesta era destul de redus față de nevoi și ca atare atât încadrarea Eșalonului Mobil SSI, cât și a centralei serviciului rămasă în București, a fost sub necesități. Din punctul de vedere al situației militare, majoritatea funcționarilor civili destinați încadrării Eșalonului Mobil SSI, erau grade inferioare. În consecință, exercitarea activității lor, atât pe front, cât și în legătură cu ofițerii din statele majore ale comandamentului de mari unități, ar fi avut de suferit din acest punct de vedere. Pentru remediere, s-a intervenit la Președinția Consiliului de Miniștri care a dat un decret de asimilare a gradelor pe care le aveau funcționarii civili în cadrul SSI, cu gradele ofițerești. Astfel, agentul a fost asimilat gradului de sublocotenent și așa mai departe, ajungându-se ca directorul general să fie asimilat gradului de general de brigadă. Pentru întregul personal civil asimilat gradelor ofițerești, Ministerul de Război – la cererea SSI – a repartizat efecte de îmbrăcăminte de trupă, care au fost ajustate conform nevoilor și completate cu gradele respective. Prin Ministerul Înzestrării Armatei, s-a obținut armamentul portativ necesar acestui personal, cauciucuri de rezervă pentru turismele Eșalonului, bonuri de benzină și lubrefianți, cum și o stație auto TFF cu bătaie mare, provenită de la unitățile poloneze retrase în România, după ocuparea Poloniei de către armatele germane. Prin MStM – Secția I, s-a realizat dotarea Eșalonului Mobil SSI cu autocamioane de rechiziție. Nu s-au putut procura pentru Eșalonul Mobil al Agenturii și Centrele Informative din subordinele sale, posturi radio transmisie-recepție portative și nici mijloace suficiente de autotransport. Această situație s-a repercutat nefavorabil, atât asupra posibilităților de îndrumare și control a personalului din subordinele Eșalonului Mobil al Agenturii, cât și din punctul de vedere al transmiterii știrilor și materialului informativ procurat de Centrele Informative. Pentru completarea lipsurilor semnalate s-au luat măsuri ca biroul radio din centrala SSI să construiască posturi de radio transmisie și recepție necesare, cu piesele ce urmau să fie obținute din depozitele armatei germane. De asemenea, s-au făcut intervenții ca armata germană să procure SSI autoturisme care să se deplaseze pe orice drum.

Pentru ca Eşalonul Mobil al Agenturii să-şi poată îndeplini misiunea, în urma aprobării MStM, subsemnatul am primit de la şeful Secţiei III Operaţii – MStM, următoarele date relative la:

– armatele române ce vor ataca pe Frontul de Est;

– zona lor de operaţie;

– postul de comandă iniţial şi axul de deplasare al acestuia, pentru fiecare armată.

În baza acestor detalii, am dat instrucţiuni şefului biroului Agenturii Est să ia măsuri din timp ca imediat ce vor începe operaţiile militare, să se procedeze astfel:

– Centrul Informativ Suceava, să acţioneze pe lângă comandamentul Armatei a III-a, deplasându-se pe axul Suceava-Cernăuţi-Mohilău (pe Nistru). Îşi va executa acţiunea de căutare şi procurare a informaţiilor pe întregul front al armatei din zona sa de operaţii;

– Centrul Informativ Iaşi, să acţioneze pe lângă comandamentul Armatei a 4-a, deplasându-se iniţial pe axul Iaşi-Chişinău, apoi Chişinău-Tiraspol;

– Centrul Informativ Galaţi, să se deplaseze pe axul Galaţi-Cetatea Albă, luând în subordine Centrul Informativ Tulcea, începând de la Chilia Veche;

– Centrul Informativ Tulcea să intre – la Chilia Veche în subordinele Centrului de Informaţii Galaţi.

Centrele Informative Iaşi şi Galaţi, să acţioneze pe întregul front al Armatei a 4-a pentru căutarea şi procurarea informaţiilor.

Pentru executarea misiunii lor, Centrele Informative să procure ordine operative, hărţi, instrucţiuni, directive, broşuri, regulamente, telegrame în clar şi cifrate, cum şi orice document militar sovietic găsit pe câmpul de luptă. De asemenea, să ia interogatoriul principalilor prizonieri sovietici. Ştirile şi materialul informativ procurat să fie înaintate Secţiei I informaţii a Eşalonului Mobil SSI.

Întreaga activitate a Centrelor Informative să fie îndrumată şi controlată de către biroul Agenturii Est, organizat ca „Eşalon Mobil" al acesteia.

Tot pentru a face faţă nevoilor de procurare a informaţiilor pe Frontul de Est, în urma aprobării şefului SSI, m-am prezentat şefului MStM, general [Alexandru] Ioaniţiu, solicitându-i să-mi facă cunoscut care sunt posibilităţile forţelor noastre armate să utilizeze paraşutişti, care acţionând în spatele frontului inamic, să execute misiunile încredinţate de către SSI. Primind un răspuns total negativ în legătură cu aceste posibilităţi prezente şi viitoare, SSI a renunţat la eventualitatea utilizării de informatori paraşutaţi, precum procurare de informaţii. Cu toate acestea, Centrul Informativ Iaşi – în urma legăturii luate cu unitatea de aviaţie dislocată în acea garnizoană – a primit aprobarea serviciului ca la începerea ostilităţilor să paraşuteze doi informatori în regiunea Râbniţa, pentru procurare de informaţii.

În acest scop, menţionatul Centru Informativ s-a ocupat intens cu instruirea şi antrenarea informatorilor respectivi, în ceea ce priveşte lansarea cu paraşuta, orientarea şi deplasarea în teren pe timpul nopţii, radiotransmisia, utilizarea armamentului cu care erau dotaţi, modul de comportare pe teritoriul URSS etc., obţinând rezultate satisfăcătoare.

Concomitent cu executarea măsurilor referitoare la pregătirile în vederea activităţii Secţiei 1 informaţii pe Frontul de Est în caz de război, am mai luat măsuri de

prevedere pentru o mai bună posibilitate de cunoaștere a situației și evenimentelor din Ungaria și Turcia, după începerea operațiilor armatei române contra URSS.

Ca rezultat al acestor măsuri, biroul Agenturii Vest a recrutat, instruit și trimis câte un rezident la Oradea și Cluj, iar biroul Agenturii Sud a mai trimis un rezident la Istanbul, care era și radiotelegrafist. Trimiterea acestui ultim rezident, a fost solicitată și de către serviciul de informații german aflat în București. Acesta a procurat și aparatul radio transmisie-recepție portativ, necesar rezidentului. Pentru acoperirea activității informative, toți rezidenții de mai sus au fost trimiși ca viceconsuli.

În preziua intrării României în război (22 iunie 1941), conform celor stabilite cu MStM – Secția a 2-a, Eșalonul Mobil SSI s-a deplasat din București la Fierbinți, unde urma să vină și MCG. Cum acesta s-a deplasat și instalat provizoriu la Odobești – județul Putna (actualmente județul Vrancea) și Eșalonul Mobil SSI s-a deplasat chiar a doua zi după sosirea în Fierbinți, la Vârtișcoi (sud Odobești), unde a rămas câteva zile. În această perioadă Eșalonul Mobil al Agenturii Est și-a început activitatea împreună cu Centrele Informative din subordine, conform dispozițiilor primite din timp și pe care le-am menționat. Activitatea acestor organe informative s-a desfășurat în mod normal, însă din lipsa mijloacelor radio transmisie și insuficiența celor de transport auto, legătura cu Eșalonul Mobil SSI s-a ținut cu mari întârzieri și greutăți.

După timp îndelungat, neprimindu-se nici o știre de la informatorii parașutați prin grija Centrului Informații Iași chiar în prima noapte a începerii ostilităților, aceștia – cu mult regret au fost considerați pierduți.

Din Odobești, MCG s-a deplasat la Piatra Neamț, iar Eșalonul Mobil SSI din Vârtișcoi, în comuna Vaduri – județul Neamț.

În după-amiaza zilei de 28 iunie 1941, Eugen Cristescu, șeful Eșalonului Mobil SSI, însoțit de șefii de secție din subordine, au venit la MCG aflat în orașul Piatra Neamț, spre a fi puși la curent cu situația operativă. Chiar în momentul intrării în localul unde era instalat MCG, șeful Eșalonului Mobil SSI, a fost întâmpinat de către șeful de grupă Leca, rezidentul din Iași al Secției II contrainformații din centrala serviciului. Acesta, care sosise chiar atunci de la sediul său, i-a relatat pe scurt atacul trupelor germane asupra evreilor din Iași, atac la care s-au raliat și unități românești. Înmânându-i nota informativă referitoare la acest eveniment, șeful Eșalonului Mobil SSI a prezentat-o imediat lui Ion Antonescu. Acesta a dispus să se ia urgente măsuri pentru restabilirea și menținerea ordinii, cum și pentru îmbunătățirea condițiilor de transport pe CFR a evreilor evacuați din Iași.

Cam a doua zi după întâmplarea celor relatate mai sus, MCG s-a deplasat în Roman, iar Eșalonul Mobil SSI s-a instalat într-un conac din apropierea acelui oraș.

După scurt timp, MCG și Eșalonul Mobil SSI s-au instalat în Iași, unde au rămas până către sfârșitul decadei a doua a lunii august 1941.

* * *

După câteva zile de la sosirea în Iași, mi s-a prezentat la sediul Eșalonului, locotenent-colonelul magistrat Rotaru, șeful Curții Marțiale a Corpului 4 armată din Iași, cerându-mi să-i vin în ajutor. Mi-a comunicat că „Serviciul Pretoral" al Diviziei 15

Infanterie i-a înaintat doi soldați sovietici, acuzați că sunt partizani rămași cu misiuni în spatele trupelor române. Dacă ar lua ca bune actele cu care au fost înaintați, ar trebui să-i condamne la moarte. Or, față de conștiința sa ca om și magistrat, nu poate lua o atare gravă hotărâre fără a-i ancheta în prealabil. Cum nici el și nici subalternii săi nu cunoșteau limba rusă, am fost rugat să iau măsuri de anchetarea lor prin mijloacele serviciului și să-i fac cunoscut rezultatul. I-am acceptat rugămintea și ca atare a predat Eșalonului atât ostașii sovietici, cât și dosarul actelor de acuzare. În urma cercetărilor efectuate atât la sediul serviciului, cât și în regiunea Bălți, unde fuseseră arestați, s-a constatat că învinuiții – ascunși într-o groapă – au fost depășiți de trupele române în înaintare. De teamă, au rămas în această situație câteva zile. Frontul îndepărtându-se iar ei nemaiavând hrană, au plecat cu întregul echipament militar, să se predea autorităților din cea mai apropiată localitate. Nu și-au putut îndeplini intenția, fiind arestați. La terminarea cercetărilor, am dispus ca anchetații Parta Zoirab, originar din Uzbecia (Est Marea Caspică) și Dănilă Gh., originar din Basarabia, să fie restituiți Curții Marțiale a Corpului 4 armată condusă de locotenent-colonelul magistrat Rotaru, împreună cu dosarul actelor de acuzare încheiat de către Serviciul Pretoral al Diviziei 15 Infanterie, cum și cu dosarul cercetărilor executate de către Eșalonul Mobil SSI, dosar prin care se conchidea că numiții nu sunt partizani, ci prizonieri de război și deci trebuiesc tratați ca atare. Pe când se luaseră măsuri pentru executarea celor de mai sus, prizonierul Parta Zoirab – în etate de 19 ani – prinzându-se cu mâinile de gardul de fier al imobilului în care era instalat Eșalonul și plângând, se ruga insistent să nu fie înapoiat Curții Marțiale, întrucât va fi împușcat. În timp ce anchetatorul său (căpitan Rusu Victor) căuta să-l convingă că nu va fi împușcat, a sosit de pe front șeful Eșalonului Mobil al Agenturii (Palius Vasile, pe atunci locotenent-colonel). Acesta văzând scena, mi-a propus să intervin la MCG pentru a aproba ca cei doi prizonieri să fie reținuți ca oameni de serviciu ai Eșalonului Mobil SSI. Palius m-a asigurat că întrucât a fost ofițer activ în armata țaristă, Parta Zoirab se va comporta foarte corect. Tot astfel se va comporta și Dănilă Gh., care va prefera să fie om de serviciu al Eșalonului, în loc de prizonier într-un lagăr. Bazat pe aceste argumente și având asentimentul șefului Eșalonului Mobil SSI, am obținut aprobarea subșefului MCG (generalul Tătăranu Nicolae), în sensul de mai sus. Această aprobare am comunicat-o șefului Curții Marțiale a Corpului 4 armată, trimițându-i totodată dosarele de anchetă a celor doi prizonieri, care au fost reținuți la Eșalonul Mobil SSI.

* * *

Constatându-se că activitatea secțiilor de contrainformații și contraspionaj ale „Eșalonului" era redusă și cum această activitate putea să fie executată de către „Serviciile Pretorale ale Marilor Unități" operative, șeful Eșalonului Mobil SSI a dispus modificarea organizării acestuia, către jumătatea lunii august 1941. Următor acelei hotărâri, s-au înapoiat la centrala SSI din București: șeful Eșalonului, împreună cu întregul personal al biroului secretariat, Secțiilor III și IV, cum și cu majoritatea personalului Secției II, urmând să recompleteze cu personal biroul secretariat și secțiile respective din centrală, a cărei activitate era mult stânjenită din lipsă de efectiv.

Eşalonul Mobil SSI, reorganizat conform schemei anexă nr. 4, a fost trecut sub conducerea mea, care am rămas şi şef al Secţiei I informaţii. După cum se constată din schema de organizare, Eşalonul Mobil SSI, începând aproximativ de la data de 15 august 1941, dispunea numai de mijloace pentru procurarea şi difuzarea informaţiilor; echipa contrainformativă redusă la un şef şi doi, trei agenţi, nu putea să execute decât paza şi siguranţa de ordin contrainformativ a localurilor ocupate de către MCG şi Eşalon, cum şi a gărilor şi aeroporturilor utilizate de personalul acestora.

Cei doi prizonieri sovietici fiind încadraţi ca oameni de serviciu ai Eşalonului Mobil SSI, am dispus dislocarea lor cu haine civile cumpărate din Iaşi.

* * *

Către sfârşitul decadei a doua a lunii august 1941, MCG şi Eşalonul Mobil SSI, s-au deplasat din Iaşi, la Tighina.

Scurt timp după instalarea Eşalonului Mobil SSI în Tighina, biroul de studii al Frontului de Est a primit de la „Centrul Informativ" Suceava, un bogat material informativ referitor la armata sovietică, capturat s-au găsit pe câmpul de luptă. În afară de hărţi şi ordine operative, s-au primit multe regulamente şi broşuri, care constituiau documente interesante din punctul de vedere informativ.

* * *

Conform dispoziţiilor mele, Centrul Informativ Suceava, după forţarea Nistrului de către trupele Armatei a 3-a, s-a înapoiat şi instalat în oraşul Cernăuţi. I-am încredinţat misiunea să caute şi să procure materialul informativ rămas pe teritoriu, în urma operaţiilor militare. De asemenea, să interogheze localnicii din Nordul Bucovinei şi Basarabiei până la inclusiv linia Badragi (pe Prut) – Ataki (pe Nistru), susceptibili să relateze date informative referitoare la potenţialul de război al URSS-ului.

Pe lângă comandamentul Armatei a 3-a a lăsat un subcentru informativ sub conducerea locotenentului de rezervă Cafiţă Dumitru, care să continue executarea misiunii.

Scurt timp după instalarea „Centrului" în Cernăuţi, Secţiile II contrainformaţii şi IV contraspionaj din centrala SSI au detaşat pe lângă acel „Centru" un personal minim, pentru organizarea şi executarea misiunilor de contrainformaţii şi de contra spionaj pe teritoriul Bucovinei şi Nordului Basarabiei, până la inclusiv linia Badragi (pe Prut) – Ataki (pe Nistru).

* * *

Pe când biroul de studii al Frontului de Est era ocupat cu traducerea şi difuzarea materialului informativ primit, şeful serviciului pretoral al MCG, locotenent-colonel (r) Hociung mi-a cerut să-l ajut în cercetarea a o serie de arestaţi primiţi de la serviciile pretorale ale Marilor Unităţi, sub învinuirea de spionaj. Nu i-am refuzat cererea, dar l-am prevenit să solicite translatori de limba rusă de la Inspectoratul General al Jandarmeriei, întrucât Eşalonul Mobil SSI nedispunând de un personal special pentru

atari misiuni, sunt nevoit să rup din efectivul destul de redus și aglomerat al biroului de studii, unul sau doi ofițeri, care să se ocupe de cercetarea arestaților. Următor acestui fapt, serviciul pretoral al MCG mi-a trimis spre anchetare, în cursul lunii septembrie 1941, câteva anunțuri și arestați, printre care și o artistă, învinuiți de spionaj. În urma cercetărilor efectuate de personalul Eșalonului Mobil SSI, s-a constatat că grupurile de arestați – bărbați și femei – cărora serviciile pretorale ale Marilor Unități operative le încheiaseră acte de trimitere în judecată pentru spionaj, nu erau în realitate decât colhoznici strecurați în zona frontului spre a recolta cartofi și sfeclă de zahăr pentru nevoile familiilor lor. Bazat pe dosarele de anchetă întocmite de Eșalonul Mobil SSI cu concluziile de nevinovăție a celor arestați, serviciul pretoral al MCG i-a pus în libertate. Printre aceste cazuri îmi amintesc de unul mai interesant.

În zona postului de comandă al Corpului 1 Armată instalat în comuna Szaltz (circa 25 km sud-est de Tiraspol), au fost arestați 7-8 civili asupra cărora s-au găsit sape și bucăți mari de pânză. Serviciul pretoral care i-a arestat le încheiase acte din care rezulta că cei în cauză au fost găsiți în spatele postului de comandă al Corpului 1 Armată. Din acea regiune, cei în cauză servindu-se de cozile sapelor și de bucățile de pânză aflate asupra lor, puteau să transmită inamicului știri prin semnale optice. În consecință, erau învinuiți că sunt spioni. Acest caz a fost raportat și MCG – Secția a 2-a, care a trimis arestații și dosarul respectiv la Eșalonul Mobil SSI, pentru a-i ancheta. În urma cercetărilor întreprinse de către căpitanii Rusu Victor și Curărar Ion, atât la sediul Eșalonului, cât și în regiunea Szaltz, s-a ajuns la concluzia că și acești arestați erau colhoznici veniți la fostul lor colhoz, pentru a recolta cartofii necesari familiilor lor. De sape urmau să se servească la recoltare, iar bucățile de pânză înlocuiau sacii necesari transportului cartofilor. Rezultatul cercetărilor am dispus să fie comunicat MCG – Secției a 2-a, împreună cu concluziile de nevinovăție și punere în libertate a arestaților. Totodată Secția a 2-a – MCG a fost rugată să nu mai trimită Eșalonului Mobil SSI atari cazuri, întrucât nedispunând de personal special pentru cercetări, trebuie să apelez la personalul biroului de studii al Frontului de Est, fapt ce este în dauna studiului și difuzării informațiilor.

Artista învinuită de spionaj de către serviciul pretoral ce o arestase, în urma cercetărilor efectuate de către Eșalonul Mobil SSI, s-a constatat că fusese arestată în trenul Tiraspol-Chișinău-București, înainte de a ajunge în gara Tighina. Ea era refugiată din Nicolaev unde era angajata teatrului local și intenționa să ajungă la București, în speranța unui angajament. Negăsindu-se nimic compromițător asupra sa, am dispus să fie înapoiată serviciului pretoral al MCG împreună cu dosarul de anchetă prin care Eșalonul conchidea că nu este cazul să fie la dispozițiile MCG care interziceau cetățenilor sovietici să treacă la Vest de Nistru.

* * *

După forțarea Nistrului de către trupele Armatei a 4-a, Centrul Informativ Iași și-a organizat o permanență la Chișinău. La sediul acelei permanențe, Secțiile II și IV din centrala SSI au detașat un personal minim, pentru organizarea și executarea

misiunilor contrainformative și de contraspionaj pe teritoriul Basarabiei, la sud de linia Badragi (pe Prut) – Ataki (pe Nistru).

* * *

În cursul lunii septembrie 1941, Centrele Informative Iași și Galați continuau să acționeze pe frontul Armatei a 4-a, primul activând în zona Corpului 1 armată aflat cam la centrul dispozitivului, iar secundul în zona Diviziei 21 Infanterie de la extrema dreaptă a acestuia. Cum Armata a 4-a întâmpina mari dificultăți în înaintarea sa spre Odessa, șefii celor două centre informative au încercat să obțină informații din zona frontului trupelor inamice, făcând uz de agenți. Imediat ce mi s-a raportat despre aceste încercări, am dispus să se renunțe la ele; dificultățile de a strecura agenți prin frontul inamic erau așa de mari, încât toți riscau să fie arestați. În atari condiții, acești agenți sigur ar fi dăunat intereselor noastre și în nici un caz să ne ajute. Totuși, pentru obținerea de informații din zona dispozitivului inamic, am dispus ca ambele centre informative să intensifice și să aprofundeze interogarea prizonierilor sovietici, aceștia constituind principala sursă informativă, față cu posibilitățile noastre. Știrile importante și urgente interesând „Marile Unități" române, să fie comunicate direct și acestora, spre a putea fi exploatate la timp.

* * *

Aproximativ în prima decadă a lunii octombrie 1941, atât Eșalonul Mobil al Agenturii Est, cât și centrele informative din subordine, au primit câte un aparat de radio transmisie-recepție portativ, construit de către biroul radio din centrala SSI. Toate aceste aparate s-au dovedit foarte bune.

* * *

Tot în prima decadă a lunii octombrie 1941, am fost convocat la sediul provizoriu din Tiraspol al Guvernământului Transnistriei pentru a participa la o conferință ținută cu:

– director Cerkovski, secretar general al Guvernământului Transnistriei;

– colonelul Ionescu Mangu, șeful de Stat-Major al comandamentului Diviziei 10 Infanterie;

– locotenent-colonelul Mănescu, șeful biroului 2 informații și contrainformații din statul major al Diviziei 10 Infanterie;

– căpitan (r) Davila, viitorul prefect al orașului Odessa;

– inspector general de poliție Muscalu (?), viitorul prefect de poliție al Odessei.

Scopul conferinței: să studieze și să prevadă măsurile de siguranță ce urmau să fie luate pentru siguranță și menținerea ordinii, după intrarea trupelor române în Odessa.

Cu acea ocazie am făcut cunoscut participanților că:

– Eșalonul Mobil SSI poate concura la organizarea și executarea măsurilor de siguranță în acel oraș, cu un centru informativ denumit Centrul Informativ Odessa, subordonat maiorului Balotescu Gheorghe, având un efectiv total de 3 ofițeri activi și circa 14-16 funcționari civili, aproape în totalitate cunoscători ai limbii ruse;

– pentru studiul și organizarea măsurilor necesare, voi prezenta la conferința următoare, planul Odessei și datele informative pe care le posedă Eșalonul Mobil SSI asupra orașului și împrejurimilor sale.

La conferința următoare, ținând seama de plan, orașul a fost împărțit în circa 5-6 circumscripții. Pentru fiecare circumscripție s-a stabilit sediul ei aproximativ, cum și mijloacele informative pe care le poate da Centrul Informativ Odessa. Aceste mijloace urmau să fie completate de către prefectura poliției Odessa și biroul 2 informații și contrainformații al comandamentului Diviziei 10 Infanterie, în măsura posibilităților. Gărzile, patrulele militare, posturile fixe de pază, regimul de circulație în oraș, măsurile de strângere a armamentului și munițiilor deținute de populație etc., trebuia să fie hotărâte de către comandamentul Diviziei 10 Infanterie, care urma să devină „Comandament Militar" al Odessei. Tot cu acea ocazie am predat șefului biroului 2 informații și contrainformații, o notă informativă referitoare la catacombele din Odessa și împrejurimi. Am atras atenția asupra particularităților lor și pericolului ce prezentau acestea, din punctul de vedere al pazei și siguranței.

* * *

Având în vedere cele arătate mai sus, am dat dispoziții prin șeful Eșalonului Mobil al Agenturii Est, ca centrele informative Iași și Galați să pătrundă în Odessa o dată cu primele elemente ale unităților noastre operative și să ia măsuri imediate pentru identificarea depozitelor și fabricilor existente în oraș. Rezultatul să fie comunicat neîntârziat comandamentului Diviziei 10 Infanterie, viitorul Comandament Militar al Odessei, pentru a lua măsuri de pază. Ulterior să-și stabilească sediul în acea localitate, apoi ambele centre informative să constituie un singur „Centru" denumit Centrul Informativ Odessa, sub ordinele maiorului Balotescu Gheorghe, fost șef al Centrului Informativ Iași. Acesta să raporteze „Comandamentului Militar Odessa" noul sediu al „Centrului".

Misiunea noului Centru Informativ Odessa: să continue activitatea de căutare și procurare a informațiilor și să concure la siguranța orașului, pe cale informativă.

În acest ultim scop, șeful „Centrului" să numească pentru fiecare din cele 5-6 sectoare în care a fost împărțit orașul de acord cu Comandamentul Militar Odessa și care sunt arătate pe plan, câte un șef și unul la două ajutoare, din personalul „Centrului". Împreună cu aceștia să recunoască și să precizeze sediul fiecărei circumscripții, apoi să stabilească mijloacele de legătură și transmisiune între acestea și Centrul Informativ Odessa. Personalul fiecărei circumscripții urmează să fie întărit prin grija Comandamentului Militar Odessa și Prefectura Poliției orașului.

Pentru executarea misiunii referitoare la siguranța orașului, fiecare șef de circumscripție să-și organizeze o rețea de informatori recrutați dintre localnici. Orice știre interesând siguranța orașului să fie raportată fără întârziere Comandamentului Militar Odessa, prin șeful „Centrului".

* * *

În dimineața de 16 octombrie 1941 primele elemente ale trupelor române, însoțite de centrele informative Iași și Galați, au intrat în Odessa. Imediat cele două „Centre"

au început investigațiile pentru identificarea depozitelor și fabricilor din oraș, raportând comandamentului Diviziei 10 Infanterie rezultatul. Ulterior ele au continuat să se conformeze dispozițiilor primite. Prima informație importantă relativă la siguranța în oraș viza însăși comandamentul Diviziei 10 Infanterie. Ea a fost raportată personal generalului comandant (Glogojeanu Ion) de către șeful Centrului Informativ Odessa, chiar în timpul instalării comandamentului în localul ales ca sediu. Cu acea ocazie i s-a precizat că în respectiva clădire a funcționat NKVD-ul regional. Acesta a minat clădirea înainte de a se retrage din oraș. Pentru ca ea să fie atrăgătoare, a lăsat interiorul său complet mobilat și în ordine. Clădirea va fi aruncată în aer, atunci când va fi ocupată de un personal mai numeros.

Comandantul Diviziei 10 Infanterie nevoind să renunțe la localul ales pentru a servi ca sediu comandamentului diviziei, a solicitat concursul unei unități germane specializată în deminări. Comandantul acelei unități, după efectuarea investigațiilor necesare, a făcut cunoscut comandantului Diviziei 10 Infanterie că întrucât nu este minată, clădirea nu prezintă pericol. În consecință, s-a continuat instalarea comandamentului în încăperile ei.

În după-amiaza zilei de 22 octombrie 1941, pe când se adunau la sediul comandamentului ofițerii participanți la o conferință convocată de către generalul Glogojeanu, clădirea respectivă a fost aruncată în aer. Cu acea ocazie și-au pierdut viața comandantul diviziei cu întregul său Stat-Major, cum și circa 80 ofițeri, subofițeri și trupă, aflați în clădire sau în vecinătatea sa[1].

Imediat după ce am aflat despre acest incident, am plecat la Tighina spre Odessa, pentru ca fiind la fața locului, să pot concura într-o mai bună măsură la dispozițiile de siguranță ce trebuiau să fie luate ulterior. Șoselele fiind complet deteriorate din cauza ploilor și a intensei circulații din zona fostului front spre Odessa, nu am putut străbate cu turismul meu mai mult de câțiva kilometri sud de Tiraspol, fiind silit apoi să mă înapoiez la Tighina.

În ziua de 28 octombrie 1941, către ora prânzului, Eugen Cristescu, șeful SSI și generalul Pichy Vasiliu, ministru subsecretar de stat pentru siguranță, în cadrul Ministerului de Interne, veniți din București cu avionul conform dispozițiilor lui Ion Antonescu date în dimineața zilei prin radiogramă transmisă de Centrul Informativ Odessa, s-au prezentat acestuia la trenul aflat în gara Tiraspol. Cu acea ocazie, Ion Antonescu a constatat că atât SSI, cât și Inspectoratul General al Jandarmeriei, nu au luat nici o măsură de siguranță pe teritoriul dintre Nistru și Bug, trecut sub administrația românească și care l-a denumit „Transnistria". În consecință, a hotărât celor convocați să ia măsuri urgente pentru organizarea acțiunii de identificare și arestare a elementelor rămase cu misiuni în spatele trupelor române.

După plecarea de la mareșalul Ion Antonescu, Eugen Cristescu a făcut primul popas la sediul Eșalonului Mobil SSI din Tighina. Cu acea ocazie mi-a făcut cunoscut hotărârea lui Ion Antonescu. Mi-a cerut să iau măsuri pentru organizarea activității SSI pe teritoriul Transnistriei în sensul acelei hotărâri, cunoscând că la ea vor participa

[1] Cercetările efectuate ulterior au stabilit că numărul morților a fost de 103, dintre care 2 civili din oraș, 15 militari germani și 86 militari români (*n.a.*).

și jandarmii, conform dispoziţiilor generalului Pichi Vasiliu. I-am solicitat să mă scutească de această sarcină, întrucât – pe de o parte – eu conduc o secţie a cărei activitate este pur informativă, iar – pe de altă parte – nu am priceperea necesară organizării unei activităţi cu un total caracter contrainformativ. Mi-a replicat că tocmai datorită secţiei pe care o conduc, sunt în măsură să cunosc repartiţia pe teritoriu a populaţiei din punctul de vedere etnic şi deci în raport cu aceasta, să stabilesc zonele cele mai propice unor activităţi cu caracter subversiv. În plus, eu fiind ofiţerul cu cel mai înalt grad din cadrul SSI, am şi cea mai mare autoritate morală atât asupra ofiţerilor, cât şi asupra funcţionarilor civili, spre a-i determina să activeze în Transnistria. Pentru partea de pură specialitate, îmi va trimite la Tighina pe şeful Secţiei contrainformaţii din centrala SSI. Faţă cu această situaţie, am acceptat noua misiune ce mi s-a încredinţat.

• • •

În primele zile ale lunii noiembrie 1941, de acord cu şeful Secţiei contrainformaţii din centrala SSI (director, locotenent-colonel Traian Borcescu) şi cu şeful Eşalonului Mobil al Agenturii Est, colonelul Vasile Palius, în Tighina la sediul Eşalonului Mobil SSI, am stabilit ca misiunea de identificare şi arestare a suspecţilor care vor acţiona în spatele trupelor române pe teritoriul dintre Nistru şi Bug, să fie executată de către personalul Secţiei II contrainformaţii. În acest scop, faţă cu efectivul său redus, acea secţie să detaşeze câte:

– un rezident, pe lângă fiecare prefect de judeţ, denumit rezident judeţean (12-13 judeţe), cum şi pe lângă fiecare circumscripţie din Odessa (5-6 circumscripţii);

– un şef şi un ajutor pentru fiecare din cele 4 subcentre contrainformative (Mohilău, Ananiev, Balta şi Tiraspol) ce se vor organiza. Fiecare subcentru va avea în subordine rezidenţii judeţeni din 3-4 judeţe, a căror activitate o vor îndruma şi controla;

– un rezident principal pe lângă Centrul Informativ Odessa.

Acesta va îndruma şi controla activitatea întregului personal detaşat în Transnistria de către Secţia II contrainformaţii a serviciului.

În concluzie, pentru atingerea scopului urmărit, Secţia II contrainformaţii urma să detaşeze 26-28 funcţionari civili, din cadrele sale. Întreg acest personal, deşi bine instruit din punctul de vedere al activităţii contrainformative, totuşi nu cunoştea limba rusă, limbă a majorităţii localnicilor. Pentru suplinirea acestei insuficienţe, am hotărât ca Secţia I informaţii a Eşalonului Mobil SSI să dubleze rezidenţii judeţeni şi din Odessa pe care-i va da Secţia II contrainformaţii, cu câte un funcţionar cunoscător al limbii ruse, spre a le servi ca translator. Tot în acelaşi scop, Secţia I informaţii a Eşalonului Mobil SSI, să detaşeze şi pe lângă fiecare subcentru de contrainformaţii, câte un funcţionar cunoscător al limbii ruse.

Funcţionarii proveniţi din Secţia I informaţii, în afară de oficiul de translator, trebuiau să procure şi informaţii relative la potenţialul de război al URSS-ului, prin contactul cu localnicii susceptibili să posede atari cunoştinţe; rezultatul raportându-l direct Eşalonului Mobil SSI.

Rezidenții județeni să fie plasați pe lângă fiecare prefect de județ, camuflați sub denumirea de „consilieri tehnici"; prefectul fiind obligat să le faciliteze deplasările pe teritoriul județului.

Pentru executarea misiunii, rezidenții și subcentrele trebuiau să organizeze rețele de informatori în zona respectivă, recrutați dintre localnici. După o prealabilă verificare de către subcentre a informațiilor procurate de rezidenți, se putea trece la arestări și cercetări. Vinovații, împreună cu rezultatul cercetărilor, urmau să fie înaintați Curții Marțiale a Comandamentului Militar Odessa, spre a fi judecați.

Întreaga activitate a rezidenților județeni și subcentrelor, trebuia raportată rezidentului principal de pe lângă Centrul Informativ Odessa, iar acesta să o aducă la cunoștința Secției de contrainformații din centrala SSI.

Din efectivul total de 21-23 funcționari pe care trebuia să-i detașeze Secția informații a Eșalonului Mobil SSI pe lângă rezidenți și subcentre, aceasta nu putea rupe din efectivul său, decât 5-6 funcționari, restul urmând să fie recrutat și instruit în minimum de timp.

După stabilirea celor expuse, șeful Secției II contrainformații s-a înapoiat la centrala SSI, iar șeful Eșalonului Mobil al Agenturii Est a luat măsuri pentru recrutarea personalului deficitar de pe teritoriul Basarabiei. Operațiunea de recrutare se executa în condiții foarte dificile, întrucât majoritatea tineretului susceptibil să fie recrutat lupta pe front fie în rândurile sovieticilor, fie în ale noastre. Până către sfârșitul celei de-a doua decade a lunii noiembrie 1941, nu au putut fi recrutați mai mult de 7-8 tineri. Aceștia au fost supuși imediat unui succint instructaj de specialitate, în raport cu misiunile ce urmau să execute.

Concomitent cu activitatea menționată, m-am deplasat în câteva rânduri la sediul provizoriu al Guvernământului Transnistriei din Tiraspol, unde am luat contact cu Gheorghe Alexianu, guvernatorul acelei provincii și cu directorul Cerkovski, secretarul general al menționatului guvernământ.

După ce i-am orientat asupra misiunii primită de SSI de la mareșalul Ion Antonescu, le-am adus la cunoștință măsurile ce vor fi puse în aplicare pe teritoriul dintre Nistru și Bug, pentru executarea acelei misiuni.

Am rugat ca despre misiunea încredințată SSI de către Ion Antonescu, să fie puși la curent și prefecții de județ, pe cale strict confidențială și personal, de către guvernământ. Totodată să fie informați că pentru executarea acelei misiuni, SSI va detașa pe lângă fiecare prefect câte doi funcționari civili denumiți „consilieri tehnici". Această denumire are drept scop să le camufleze activitatea care este strict secretă. La cererea „consilierilor tehnici", prefectul să le faciliteze deplasarea pe teritoriul județului. Pentru acoperirea activității lor reale, Guvernământul să elibereze rezidenților județeni – prin mine – câte o legitimație în care să li se prevadă calitatea de „consilieri tehnici" ai prefectului.

În primele zile a celei de a treia decade a lunii noiembrie 1941, Secția de contrainformații din centrala SSI, în urma cererii mele, a trimis la sediul Eșalonului Mobil SSI din Tighina, personalul destinat ca rezidenți în Transnistria, cum și pentru încadrarea subcentrelor contrainformative. Imediat după prezentare, acest personal împreună cu acel hotărât de Secția I informații a Eșalonului Mobil SSI ca translatori de limba

rusă ai viitorilor rezidenţi judeţeni sau ai subcentrelor contrainformative, au fost instruiţi în legătură cu misiunea ce li se încredinţa, modul ei de executare, posibilităţile de care dispun în acest scop, modul lor de comportare, păstrarea secretului etc.

După executarea tuturor măsurilor expuse, am hotărât ca rezidenţii judeţeni să fie prezentaţi prefecţilor respectivi, de către mine şi de către şeful Eşalonului Mobil al Agenturii Est.

În acest scop ne-am deplasat împreună cu ei, astfel:

– eu, la prefecturile Dubăsari, Râbniţa, Iampol, Mohilău şi Tulcin;

– şeful Eşalonului Mobil al Agenturii Est, pentru restul judeţelor şi Odessa.

Deplasarea a început în dimineaţa de 1 decembrie 1941. La ea a concurat şi „Harchul", cum şi cele 5-6 „Stoewere", autovehicule primite de la germani şi pe care le-am repartizat Eşalonului Mobil al Agenturii Est, Centrului Informativ Odessa şi subcentrelor contrainformative.

Până în seara zilei de 3 decembrie 1941, am terminat să prezint prefecţilor de judeţ pe rezidenţii respectivi. Cu acea ocazie am ţinut să le reamintesc misiunea rezidenţilor, ajutorul pe care prefectura este rugată să-l acorde acestora când va fi necesar să se deplăseze în judeţ şi am insistat asupra păstrării secretului în ce priveşte misiunea şi activitatea lor.

* * *

În seara zilei de 3 decembrie 1941 am sosit la sediul Eşalonului Mobil SSI din Tighina. Aici am aflat că MCG este în curs de deplasare la Bucureşti şi că în acelaşi scop s-au luat măsuri să se pună la dispoziţia Eşalonului Mobil SSI vagoanele necesare. Pentru a nu pierde timp, am lăsat comanda Eşalonului Mobil SSI maiorului Ernescu Grigore, şeful biroului de studii din cadrul Secţiei I informaţii. Acesta urma să se ocupe de transportul Eşalonului pe calea ferată până la Bucureşti, cum şi cu prezentarea lui la centrala SSI.

Eşalonul Mobil al Agenturii Est şi şeful său au rămas la Centrul Informativ Odessa, pentru a îndruma şi controla activitatea – în special – a rezidenţilor trimişi de către Secţia II contrainformaţii, cum şi pentru a continua recrutarea de personal necesar Secţiei I informaţii.

* * *

În cursul zilei de 4 decembrie 1941 m-am deplasat de la Tighina la Bucureşti, iar în dimineaţa zilei următoare mi-am luat în primire funcţia de şef al Secţiei I informaţii din centrala SSI. Cu acea ocazie am constatat că pe timpul absenţei mele, activitatea informativă a birourilor de agentură şi studii din Vest şi Sud, s-a desfăşurat în condiţii normale.

Eşalonul Mobil SSI care s-a deplasat cu trenul de la Tighina la Bucureşti, a ajuns la sediul serviciului cam în ziua de 10 decembrie 1941. Aici Eşalonul s-a desfiinţat, iar ofiţerii şi funcţionarii civili care l-au încadrat şi-au reluat vechile atribuţii în cadrul SSI.

După ce m-am prezentat la centrala serviciului, am pus la curent pe șeful acestuia cu tot ceea ce am organizat pe teritoriul Transnistriei, pentru executarea misiunii încredințată SSI de către Ion Antonescu. Cu acea ocazie i-am adus la cunoștință greutățile pe care le va întâmpina personalul SSI în executarea activității sale atât din cauza necunoașterii locuitorilor de către funcționarii detașați de Secția II contrainformații a serviciului cât și din cauza lipsei mijloacelor de locomoție locale. De asemenea, i-am documentat că noul personal recrutat nu prezintă suficientă încredere din punctul de vedere al corectitudinii în serviciu, întrucât este insuficient verificat și instruit datorită grabei cu care a trebuit să se execute aceste operații. Pentru remedierea situației, am propus ca pe lângă Centrul Informativ Odessa, cât și pe lângă fiecare subcentru contrainformativ, să se înființeze un birou juridic condus de un ofițer magistrat. Acesta să aibă răspunderea cercetării arestaților, pentru a se evita eventualele abuzuri și incorectitudini din partea personalului SSI. Șeful serviciului a fost în totul de acord cu propunerea mea și m-a autorizat să fac demersurile necesare pentru aducerea ei la îndeplinire. Până către sfârșitul lunii ianuarie 1942, s-a reușit să se organizeze numai birourile juridice de pe lângă Centrul Informativ Odessa și subcentrele contrainformative Tiraspol și Mohilău, întrucât ofițerii magistrați nu erau dispuși să se izoleze în garnizoane din Transnistria.

* * *

Marele Stat-Major informând conducerea SSI că armata română va relua operațiile militare pe Frontul de Est în primăvara anului 1942, mi s-a făcut cunoscut să iau măsuri în vederea acestor acțiuni, la care va participa și organele serviciului. Din experiența anului precedent, ajungând la convingerea că singura noastră posibilitate de a culege informații pe Frontul de Est, constă în buna interogare a prizonierilor, cum și în adunarea eventualelor documente rămase pe câmpul de luptă, am solicitat șefului SSI să aprobe mutarea în cadrele serviciului de noi ofițeri cunoscători ai limbii ruse, cum și recrutarea de atari elemente din rândurile ofițerilor de rezervă. În urma aprobării obținute, s-a reușit să se mărească efectivul biroului Agenturii Est cu încă 10 ofițeri și de rezervă, dintre care 4 erau foști ofițeri țariști. După prezentarea la serviciu, aceștia au urmat un curs referitor la cântărirea și procurarea informațiilor. S-a dat atenție în mod special acțiunii de interogare a prizonierilor, cum și asupra modului de comportare față de aceștia, atrăgându-li-se atenția că mai repede vor avea o bună reușită printr-o comportare omenoasă, decât prin brutalitate, metodă utilizată de „Sonderführerii" germani. Cursul a fost încheiat prin exerciții practice de interogarea prizonierilor aflați în lagărele din apropierea Bucureștiului. Prin această acțiune se execută – pe de o parte – un control al cunoștințelor asimilate de foștii participanți la curs, iar – pe de altă parte – li se da posibilitate să obțină oarecare experiență.

* * *

În decursul timpului s-au produs o serie de modificări în încadrarea C.I. Odessa. Astfel:

– căpitanul Tomescu Nicolae, fost şef al C.I. Odessa Galaţi, a fost mutat la conducerea biroului secretariat din centrala SSI;

– maiorul Balotescu Gheorghe a fost trecut de la conducerea C.I. Odessa, la conducerea C.I. Chişinău;

– căpitanul (r) Neştianu Traian, recent recrutat, a fost numit şef al C.I. Odessa.

• • •

Începând cam din a treia decadă a lunii decembrie 1941, C.I. Odessa a raportat despre arestarea primilor partizani în zona catacombelor din regiunea Nerubaisk, mică localitate situată în imediata apropiere a Odessei. De la aceştia s-a confiscat armament, muniţii, explozivi, fitil bikford şi un aparat portativ radio transmisie-recepţie. Arestaţii aveau misiunea să execute o serie de distrugeri, eventual şi atentate. Din declaraţiile lor rezultă că în catacombele Odessei sunt ascunse multe grupe de partizani, care vor intra în acţiune treptat, funcţie de posibilităţi. Grupele de partizani sunt subordonate colonelului Kuznețov, şeful secţiei 3 din centrala NKVD – Moscova, aflat şi el în interiorul catacombelor. Verificarea acestor informaţii, a confirmat exactitatea lor. În consecinţă, personalul C.I. Odessa, ajutat şi de către unităţile militare puse la dispoziţie de Comandamentul Militar Odessa, a reuşit să identifice şi să aresteze – adeseori cu lupte duse în interiorul catacombelor – o serie de partizani aparţinând la diferite grupări. O dată cu arestarea celor în cauză, s-a confiscat şi un bogat armament, muniţii, exploziv etc. Cum aceste arestări nu reprezentau decât o parte din surprizele pe care le ofereau catacombele Odessei, acestea constituiau un continuu pericol pentru siguranţa spatelui trupelor noastre. În adevăr, datorită marelui număr al traseelor, lungimii şi întortocherii lor, ieşirilor ce dădeau în locuri cu totul nebănuite (clădiri publice şi private, în canalizarea oraşului, în centru ca şi la periferie etc.), partizanii din interior erau aproape în completă siguranţă, se puteau aproviziona, ţine legătura cu cei de la suprafaţă, ataca prin surprindere şi ascundea cu uşurinţă, camufla numărul lor etc. Faţă cu această situaţie, Comandamentul Militar Odessa a luat măsuri să zidească ieşirile cunoscute din catacombe. Această soluţie era cu totul insuficientă, întrucât ieşirile necunoscute – destul de numeroase – neputând fi zidite, erau foarte uşor accesibile partizanilor. Inexistenţa unui plan al catacombelor, constituia de asemenea, o dificultate; totuşi şi zidirea ieşirilor era o măsură de apărare, deşi insuficientă.

Reprezentantul serviciului de informaţii german, locotenent-colonelul Schnidel aflat în Odessa, era şi el la curent cu situaţia din catacombele oraşului. Cum nu reuşise să facă prea mult pentru arestarea celor aflaţi în interiorul lor, intervenea insistent pe lângă comandantul militar al Odessei, generalul Ghiorghiu R. Gheorghe, să atace catacombele cu gaze lacrimogene, spre a sili pe ocupanţi să iasă la suprafaţă şi să se predea sau să fie arestaţi. La refuzul acestuia, cererile se repetau cu tenacitate. Pentru a ieşi din impas, comandantul militar al Odessei a cerut prin şeful C.I. Odessa (cpt. Traian Neştianu) ca Preşedinţia Consiliului de Miniştri să hotărască. În urma sesizării de către C.I. Odessa am prezentat cazul şefului SSI, documentând să nu se aprobe gazarea catacombelor, spre a nu constitui caz de retorsiune şi deci motiv să înceapă un război cu gaze de luptă. Preşedinţia Consiliului de Miniştri aprobând punctul meu

de vedere care fusese însușit și de către șeful serviciului, s-a comunicat Comandamentului Militar Odessa că nu se aprobă gazarea catacombelor. În același timp, SSI a intervenit pe lângă șeful serviciului de informații german din București, colonelul Rodler, ca această hotărâre să fie comunicată organului informativ german din Odessa.

• • •

În decursul timpului numărul arestaților trimiși în judecata Curții Marțiale a Comandamentului Militar Odessa crescând, activitatea acesteia devenise prea încărcată, iar capacitatea închisorii de care dispunea, era insuficientă. În urma intervenției comandantului Militar al Odessei, acest fapt a fost adus la cunoștința SSI prin „Centrul Informativ" din acel oraș, cu rugămintea de a solicita Președinției Consiliului de Miniștri să aprobe ca simplii complici dovediți în cursul cercetării organelor informative, să nu mai fie înaintați Curții Marțiale, ci internați într-un lagăr special din interiorul țării, rămânând să fie trimiși în judecată numai partizanii activi. Însușindumi acest punct de vedere cu care a fost de acord și șeful SSI, am intervenit la Președinția Consiliului de Miniștri pentru aprobarea propunerii. Pe raportul SSI prin care se prezenta această chestiune, mareșalul Ion Antonescu a pus următoarea rezoluție: „Nu, toți partizanii – activi sau complici – să fie împușcați. Acest ordin să fie comunicat și guvernămintelor Basarabiei și Bucovinei." Cam în primele zile ale lunii aprilie 1942, ordinul în rezoluție a fost trimis SSI, pentru executare. La primirea lui, șeful biroului secretariat a pus rezoluția: „Secția I Informații, măsuri de executare." Șeful SSI luând cunoștință de ordinul la care mă refer, m-a chemat în biroul său și mi l-a înmânat. După ce l-am citit, i-am replicat: „Nu acest lucru a cerut SSI; măsura de a împușca partizanii fără să fie judecați, este pripită și inumană; ea poate da naștere la erori regretabile."

În consecință, am propus șefului SSI să fac un nou raport către Președinția Consiliului de Miniștri prin care să arăt documentat toate consecințele la care poate duce măsura ordonată, rugând să se aprobe propunerea SSI. Acest raport să fie susținut, într-o audiență specială solicitată mareșalului Ion Antonescu. La propunerea mea, mi-a replicat: „Domnule colonel, se vede că dumneata nu-l cunoști pe Ion Antonescu! Ce vrei, să-mi aprind paie în cap?" Mi-a înmânat ordinul respectiv fără să fi semnat rezoluția scrisă de șeful biroului secretariat al SSI, spunându-mi să mă descurc singur. Indignat, am luat ordinul și i-am replicat: „Eu nu voi executa acest ordin, orice s-ar întâmpla, fiind contrar conștiinței mele!" M-am înapoiat în biroul meu. L-am înregistrat personal, apoi am scris pe el o rezoluție de formă: „Șeful Agenturii Est la mine, pentru instrucțiuni personale." M-am gândit că acea rezoluție, la nevoie, să-mi servească drept mijloc de a-mi salva sau cel puțin ușura situația în cazul când mareșalul Ion Antonescu ar fi constatat că nu i-am executat ordinul. Am chemat la mine pe șeful Agenturii Est. I-am arătat ordinul și i-am comunicat hotărârea mea. L-am rugat să nu facă cunoscut nimic căpitanului Neștianu Traian, șeful Centrului Informativ Odessa, care a intervenit în sensul propunerii comandantului militar al acelui oraș. La prima sa deplasare în Odessa, să se prezinte comandantului militar al orașului, cerându-i să-i acorde o audiență confidențial personală. Să-i prezinte ordinul Președinției

Consiliului de Miniştri cu rezoluţia mareşalului Ion Antonescu, spre a lua cunoştinţă de el, fără a-i cere vreo semnătură. Să-l informeze despre hotărârea mea şi să-i comunice că şi în viitor partizanii arestaţi vor fi trimişi în judecata Curţii Marţiale a Comandamentului Militar Odessa, indiferent că sunt activi sau simpli complici. Să-l roage din partea mea să nu-mi demaşte hotărârea faţă de mareşalul Ion Antonescu prin vreo intervenţie scrisă sau verbală la acesta. Îmi îngăduiam această rugăminte, întrucât cunoşteam pe comandantul militar al Odessei încă de pe când eram elevi în acelaşi liceu; în plus, D-sa era camarad de promoţie şi bun prieten cu fratele meu. După întrevederea avută cu şeful Agenturii Est, am închis ordinul în casa de fier destinată documentelor strict secrete ale secţiei.

* * *

În decursul timpului constatându-se că activitatea de procurare a informaţiilor de către Centrele Informative Cernăuţi, Chişinău şi Odessa este din ce în ce mai scăzută şi cu tendinţă de completă epuizare, şeful SSI a hotărât către sfârşitul lunii martie 1942, ca toate acele centre împreună cu mijloacele de care dispuneau, să fie scoase din subordinele Secţiei I informaţii şi predate Secţiei II contrainformaţii. Această operaţiune s-a executat în prima jumătate a lunii aprilie 1942.

* * *

Cam în prima decadă a acelei luni (aprilie 1942), biroul Agenturii Est a detaşat un „Centru Informativ" pe lângă comandamentul Corpului 6 armată – general Dragalina Corneliu. Acel „Centru", aflat sub conducerea locotenent-colonelului Goanţă Mihail, avea misiunea să procure informaţii din zona operaţiilor militare la care urma să participe Corpul 6 armată, împreună cu trupele germane.

Ulterior şeful biroului Agenturii Est a început pregătirile în vederea organizării şi deplasării unui nou Eşalon Mobil al Agenturii Est, cu care să se deplaseze şi să acţioneze pe frontul trupelor române din Crimeea. Această operaţiune fiind terminată, Eşalonul s-a deplasat cu mijloacele sale proprii la Odessa, luând cu sine întregul personal recrutat şi instruit în cursul iernii. Aici a rămas până către jumătatea lunii mai 1942, în care timp şi-a completat şi pus la punct mijloacele de transport auto. Concomitent, a primit şi majoritatea personalului agenturii, recuperat de la centrele informative Cernăuţi, Chişinău şi Odessa, pe care l-a încadrat „Eşalonului". Aceasta, din punctul de vedere al mijloacelor, era cu mult mai bine dotat ca în 1941. De astă dată dispunea de suficiente posturi radio transmisie-recepţie portative, cum şi de mijloace autotransport, deşi în majoritate turisme.

Înainte de plecarea din Bucureşti, am încredinţat şefului biroului Agenturii Est ordinul referitor la „împuşcarea" tuturor partizanilor spre a-l prezenta comandantului militar al Odessei. Cu această ocazie, să-i transmită atât hotărârea mea de a nu executa acel ordin, cum şi rugămintea să nu provoace vreo intervenţie către Preşedinţia Consiliului de Miniştri sau direct la mareşalul Ion Antonescu similară cu aceea care a generat ordinul în cauză. I-am atras atenţia să execute această misiune, imediat după

sosirea în Odessa. Rezultatul să mi-l comunice prin radiogramă cifrată, iar ordinul să mi-l restituie cu primul curier.

* * *

După terminarea tuturor preparativelor, Eşalonul Mobil al Agenturii Est s-a deplasat cu propriile sale mijloace de transport auto, pe itinerarul Odessa-Nicolaev-Cherson-Simferopol. Aici s-a instalat, începându-şi imediat activitatea. În urma aprobării generalului von Schobert, comandantul Armatei a 11-a germane, şeful Eşalonului Mobil al Agenturii Est a hotărât personalul din subordine care să se ocupe cu interogarea prizonierilor sovietici aflaţi în lagărele germane din Crimeea. Cu restul personalului a organizat câte un centru informativ pentru fiecare Divizie Vânători de munte română aflată pe frontul germano-român de atac al Sevastopolului.

Eşalonul Mobil al Agenturii Est şi-a continuat activitatea în Crimeea până la începutul lunii septembrie 1942. Între timp a organizat şi detaşat noi centre informative pe lângă Corpul de Cavalerie, Divizia 19 Infanterie şi Divizia 2 Vânători de munte române care au acţionat în Cuban şi regiunea Nord Caucaz, până la Mineralnîi Vodî, Nalcik şi Hozdak.

* * *

Activitatea de procurare şi difuzare a informaţiilor de către birourile de agentură şi studii Vest şi Sud în primele luni ale anului 1942, se desfăşura în mod normal. Aproximativ începând din luna aprilie 1942 informaţiile referitoare la Ungaria semnalau faptul că unităţile maghiare destinate să lupte pe Frontul de Est, îşi completau efectivele în majoritate cu ostaşi români originari din teritoriul Ardealului cedat, autorizaţi în mod special pentru acele unităţi.

Am luat măsuri de verificare a acestei informaţii, cum şi pentru a cunoaşte în ce măsură erau mobilizaţi românii din acel teritoriu şi trimişi să lupte pe Frontul de Est. Pentru aceasta, biroul Agenturii Vest (şef locotenent-colonel Nicolae Reit) a recrutat şi instruit un ofiţer de rezervă (căpitan Ghişa Simion). Acesta a fost trimis ca rezident în gara Lwow (Lemberg), important nod de comunicaţii feroviar, prin care se scurgeau transporturile unităţilor maghiare spre Frontul de Est. Pentru camuflarea activităţi sale, a fost încadrat în comisia utilitară română pentru trierea răniţilor evacuaţi de pe front şi care funcţiona în acea gară. Tot în acelaşi scop, biroul Agenturii Vest a instruit şi trimis un rezident în Bratislava. Acesta (maior Hamzea Lucian), a fost trimis ca viceconsul pe lângă legaţia noastră din acel oraş. El mai avea misiunea ca prin agentură proprie, să procure informaţii de pe teritoriul Ungariei cu privire la situaţia sa politică şi economică, cum şi cu privire la potenţialul ei de război.

Pentru întărirea activităţii rezidentului din Budapesta, biroul Agenturii Vest a pregătit şi trimis un nou rezident (locotenent-colonelul Şeredan). El avea calitatea de viceconsul al legaţiei noastre din capitala Ungariei. Prin activitatea sa independentă de aceea a vechiului rezident (Geambaşiu – funcţionar civil), se urmărea completarea şi verificarea tuturor ştirilor de ordin militar, politic şi economic, referitoare la Ungaria.

În a doua jumătate a lunii mai 1942, rezidentul din Sofia (căpitan Baboianu Nicolae), care funcționa ca viceconsul al legației noastre a fost arestat de către autoritățile bulgare pentru că fusese denunțat de un agent în curs de recrutare. În urma intervențiilor făcute pe cale diplomatică, rezidentul a fost pus în libertate, rechemat în țară și înapoiat la unitate. Pentru a suplini lipsa acelui rezident, șeful biroului Agenturii Sud, locotenent-colonelul Trifon Mircea, a instruit un nou ofițer pe căpitanul Cora Adrian. Acesta a fost trimis în Sofia ca reprezentant al unei întreprinderi industriale din București, cu legături comerciale în Bulgaria. De asemenea, a mai fost trimis și un ziarist de profesie, reprezentant al unei agenții de presă. Activitatea ambilor rezidenți, în afară de faptul că era mai bine camuflată, era și mult înlesnită, calitățile lor oficiale permițându-le să se deplaseze în țară și să ia contact cu diverse persoane, fără să atragă atenția organelor de siguranță.

Pentru a fi mai bine orientați asupra situației politico-militare din Italia, șeful biroului Agenturii Sud a recrutat și instruit un rezident (locotenent-colonel Codreanu Alexandru), pe care l-a plasat în Roma, ca viceconsul.

Concomitent cu activitatea de mai sus a biroului Agenturii Sud, am aflat că un individ – probabil agent al Serviciului de informații bulgar – a reușit să sustragă în gara Sofia, servieta cu documente secrete a căpitanului Pauliuc. Ofițerul îndeplinea serviciul de curier diplomatic al Ministerului Afacerilor Străine. La cererea legației noastre din Sofia, autoritățile bulgare de resort au răspuns că nu au descoperit pe autorul furtului, care desigur este hoț de meserie și probabil a considerat că servieta conținea bani. Acest caz s-a soldat cu moartea tragică a căpitanului Pauliuc, care s-a împușcat. În urma celor relatate, s-au luat măsuri pentru dublarea curierilor diplomatici trimiși în misiune de către Ministerul Afacerilor Străine, prin câte un funcționar din cadrele SSI, cu misiunea să facă siguranța celor pe care-i însoțea[1].

* * *

Eugen Cristescu se bucura de încrederea și bunele aprecieri ale mareșalului Ion Antonescu, cum și ale Serviciului de informații german din București. Făcând uz de acești doi piloni, a reușit să dezvolte într-o mare măsură serviciul ce conducea. Începând încă din toamna anului 1941, efectivul personalului a fost mult sporit prin noi mutări de ofițeri activi în cadrele SSI, cum și prin recrutări de funcționari civili. În primăvara anului 1942 a organizat cursuri speciale în cadrul serviciului, pentru instruirea și antrenarea fizică a noilor funcționari civili angajați. Aceștia au fost repartizați conform nevoilor, pentru încadrarea întregului SSI, mai puțin Secția I informații care își completa efectivele în condițiile deja arătate.

Concomitent, a reorganizat serviciul. Ținând seamă de dezvoltarea luată prin mărirea atât a efectivelor, cât și a mijloacelor de dotare, birourile radio, juridic, personalului, auto și casieriei (vezi schema anexă nr. 1), au fost transformate în secții. A creat o nouă secție, aceea de contrasabotaj, sub conducerea locotenent-colonelului Proca Alexandru, cu misiunea de a concura la siguranța instituțiilor publice, întreprinderilor industriale și

[1] A se vedea Instrucțiunile asupra organizării și activității Serviciului de Curieri Diplomatici (*infra*, pp. 269-277).

depozitelor de tot felul aflate pe teritoriul țării, care interesau apărarea națională și economia statului[1].

Cu concursul Serviciului de informații german, a organizat serviciul de radiogonometrie pe teritoriul Bucureștiului, subordonându-l conducerii Secției X radio al cărei șef era maiorul inginer Luca Nicolae. Către sfârșitul lunii mai 1942, reorganizarea serviciului era terminată. Pentru a da o bază legală acestuia, a întocmit proiectul unui Decret-lege prin care prevedea organizarea, misiunea și funcționarea serviciului. Decretul a fost aprobat și publicat într-un număr secret al „Monitorului Oficial"[2]. Ulterior, prin conferințe cu șefii de secție, s-a redactat regulamentul referitor la organizarea, încadrarea, dotarea și funcționarea SSI, regulament cu caracter strict secret[3]. Acesta era păstrat de către șeful SSI, împreună cu documentele secrete aflate asupra sa, cum și cu un exemplar al Decretului-lege referitor la SSI.

* * *

Operațiunile sus menționate au fost terminate cam către sfârșitul lunii iunie 1942. Concomitent cu executarea lor, aproximativ cam în primele zile ale aceleiași luni, MStM a făcut cunoscut serviciului că începând din luna iulie 1942, să fie gata să detașeze un nou Eșalon Mobil pe lângă MCG român care să acționeze pe Frontul de Est, pentru a-i procura informațiile necesare. Șeful SSI mi-a încredințat pentru a doua oară această misiune. Spre a înlătura greutățile de care m-am izbit în anul precedent, am prevăzut ca noul Eșalon Mobil SSI să dispună în organizarea, încadrarea și dotarea sa, în plus față de aceea arătată în schema anexă nr. 4, de:

– un birou secretariat și translatori, cu misiunea să primească, să repartizeze și să expedieze întreaga corespondență a Eșalonului, să înregistreze și să păstreze arhiva acestuia, să organizeze serviciul de curieri cu avionul pentru legătura cu centrala SSI din București. Translatorii urmau să-mi servească în relațiile cu autoritățile germane sau pe timpul deplasărilor pe teritoriul URSS;

– un serviciu radio, dispunând de o stație auto TFF, pentru asigurarea legăturilor radio ale Eșalonului cu centrala SSI, Centrul Contrainformativ Odessa, Eșalonul Mobil al Agenturii Est, cum și cu toate centrele informative ale acestuia;

– un serviciu auto, având în subordine toate autovehiculele Eșalonului Mobil SSI, cu șoferii respectivi.

În compunerea parcului auto al Eșalonului se integrau și autocamioanele necesare pentru transportul majorității personalului, aprovizionarea cu alimente, cum și cu carburanții și lubrifianții necesari. Acest serviciu mai dispunea și de un atelier auto improvizat pe un camion, dotat cu tot necesarul pentru reparațiile curente și ușoare;

– un pluton de jandarmi, pentru paza Eșalonului Mobil SSI. Comandantul plutonului (locotenent Moșoarcă Dumitru), îndeplinea și funcția de ofițer păzitor al Eșalonului. El avea în subordine și oamenii de serviciu, în rândul cărora se găseau foștii prizonieri sovietici: Parta Zoirab și Dănilă Gheorghe;

---

[1] Secția V Contrasabotaj a luat ființă în baza Decretului nr. 687, publicat în *Monitorul Oficial* nr. 217 din 17 septembrie 1942.

[2] Vezi documentul publicat de Cristian Troncotă în Eugen Cristescu..., pp. 234-236

[3] A se vedea Regulamentul de funcționare al Serviciului Special de Informații (infra, pp. 280-298)

– un serviciu medical, dispunând de un medic, un sanitar, o ladă cu medicamentele și pansamentele necesare primului ajutor medical.

Încadrarea cu personal a Eșalonului era cu mult mai bine asigurată ca în 1941. Întregul efectiv al acestuia, mai puțin plutonul de jandarmi, era de circa 100-115 ofițeri și funcționari civili.

În privința Eșalonului Agenturii Est, nu mai aveam nimic de adăugat la organizarea, încadrarea și dotarea cu care plecase în Crimeea, în luna mai 1942. El urma să intre efectiv în subordinele Eșalonului Mobil SSI, de îndată ce acesta se va instala pe lângă MCG.

Până la sfârșitul lunii iunie 1942, întreaga organizare, încadrare și dotare a noului Eșalon Mobil SSI, era complet gata. Deplasarea sa pe Frontul de Est, care urma să aibă loc în primele zile ale lunii iulie, a fost amânată datorită întârzierii mobilizării.

Din verificarea și completarea informațiilor referitoare la mobilizarea românilor originari din Ardealul cedat și încadrarea lor în unitățile maghiare trimise să lupte pe Frontul de Est, reieșea în mod evident că ungurii se străduiau să-și menajeze propriul element etnic, în dauna românilor. De asemenea, se mai constata că efectivul acelor unități, era simțitor redus față de efectivul real de război. Aceste informații coroborate cu știrile referitoare la spiritul de inamiciție față de țara noastră, spirit întreținut printr-o continuă și abilă propagandă, duceau la concluzia că Ungaria își menaja propriile forțe, spre a putea dispune de ele la momentul oportun. Ca o consecință a acestor știri, Secția I a MStM (colonei Borcescu Enache și Zamfirescu Gheorghe) – cu asentimentul șefului MStM (generalul Șteflea Ilie) – a luat măsuri pentru reducerea simțitoare a efectivelor Marilor Unități române ce urmau să fie trimise pe Frontul de Est. Această dispoziție explică în bună parte faptul că după 23 august 1944, armata română a dispus de efectivele necesare organizării și încadrării Marilor Unități cu care a participat în războiul antihitlerist pe Frontul de Vest.

* * *

Pentru satisfacerea nevoilor informative ale germanilor, serviciul lor de informații din București, solicita din ce în ce mai mult și concursul SSI. Următor acestui fapt, biroul Agenturii Sud – conform dispozițiilor primite – a instruit o serie de rezidenți, ofițeri activi mutați în cadrele SSI, pe care i-a trimis ca viceconsuli pe lângă legațiile noastre din:

– Istanbul–Turcia (căpitan Celea Decebal). Acest rezident urma să înlocuiască pe căpitanul Trifon Mircea, cel mai vechi rezident SSI din Istanbul, mutat în calitate de consul pe lângă legația noastră din Ankara. Rezidenții din Turcia, în afară de informațiile cu caracter pur militar, trebuiau să semnaleze eventualele pregătiri ale guvernului și armatei turce, pentru intrarea în război alături de anglo-americani;

– Madrid (căpitan Tomescu Nicolae) și Lisabona (căpitan Alexandrescu Alexandru), a căror principală misiune era să precizeze dacă Aliații se pregătesc să deschidă un nou front de luptă pe coastele de Sud ale Franței.

Tot în legătură cu intențiile de viitor ale Aliaților, biroul Agenturii Vest a trimis ca rezident SSI în Elveția la Berna pe locotenent-colonelul Marinescu Cezar. Acesta era ofițer de Stat-Major foarte capabil, bun cunoscător al limbilor germană, franceză

și engleză. El activase mulți ani în cadrele Secției a 2-a MStM, atât în birourile de studii, cât și în serviciul exterior de promovare a informațiilor. Pentru acoperirea activității sale informative, i s-a atribuit calitatea de secretar de presă, apoi atașat de presă, pe lângă legația noastră din Berna.

Toți rezidenții de mai sus, au rămas în calitatea avută până după 23 august 1944, exceptând pe căpitanul Nicolae Tomescu. Acesta intrând în conflict cu personalul legației noastre din Madrid, a fost rechemat în cadrele SSI chiar în toamna anului 1942.

* * *

Către jumătatea lunii iulie 1942, MStM a comunicat Serviciului că MCG se va deplasa și instala la Zaporoje (pe Nipru), în prima decadă a lunii august 1942. În consecință, Eșalonul Mobil SSI va trebui să preceadă deplasarea și instalarea MCG în acea localitate pentru a avea timpul necesar să recunoască localul destinat acestuia de către comandamentul german din acel oraș, cum și pentru a face siguranța din punctul de vedere contrainformativ. În urma acestei comunicări, s-a trimis Secției a 6-a din MStM cererea de transport respectivă, iar aceasta a expediat serviciului programul de transport pe calea ferată pentru Eșalonul Mobil SSI. Bazat pe acel program, am luat măsurile necesare în vederea îmbarcării și executării transportului. Totodată, am obținut aprobarea lui Eugen Cristescu să fiu înlocuit la comanda trenului pe timpul transportului, debarcării și instalării Eșalonului în Zaporoje, prin locotenent- colonelul Ernescu Grigore, șeful biroului studii al Frontului de Est din Secția I informații. Am solicitat această aprobare, pentru ca pe timpul transportului să mă duc la Odessa, unde să verific dacă colonelul Palius Vasile a executat misiunea ce-i încredințasem pe lângă comandantul militar al acelui oraș, în legătură cu ordinul referitor la împușcarea tuturor partizanilor, înaintea plecării sale din București la Odessa, cu Eșalonul Mobil al Agenturii Est. Această verificare am considerat-o necesară, întrucât numitul ofițer nu-mi confirmase executarea și nici nu-mi înapoiase ordinul respectiv, așa cum îi cerusem. Or, înainte să plec pe front, vroiam să fiu sigur că nu va fi descoperită - involuntar - neexecutarea acelui ordin de către mine.

În ziua de 25 iulie 1942, între orele 18-20, Eșalonul s-a îmbarcat în tren, iar acesta s-a pus în mișcare la ora 21.

A doua zi, dimineața, am plecat din București, însoțit de căpitanul Rusu Victor, care urma să-mi servească ca translator pentru limba rusă. Către ora 19 din aceeași zi, am ajuns la Centrul contrainformativ. Aici conform dispozițiilor mele, l-am găsit pe colonelul Palius Vasile. Acesta mi-a raportat că a executat întocmai instrucțiunile ce i-am dat în legătură cu ordinul referitor la împușcarea tuturor partizanilor. Datorită preocupărilor ce a avut cu organizarea, încadrarea și dotarea Eșalonului de sub comanda sa, a omis însă să-mi confirme executarea și să-mi înapoieze ordinul. Pe acesta l-a depus în casa de fier a Centrului, închis într-un plic sigilat cu sigiliul său.

În cursul zilei de 27 iulie 1942, însoțit de colonelul Palius Vasile, am fost primit în audiență de comandantul militar al Odessei. Cu acea ocazie, l-am pus la curent cu detaliile referitoare la ordinul prin care se hotăra ca toți partizanii să fie împușcați, ordin pe care i l-am prezentat spre a-l citi. Ulterior, l-am rugat să păstreze o totală

tăcere cu privire la partizanii arestați și trimiși în judecata Curții Marțiale a Comandamentului Militar Odessa. Astfel, mareșalul Ion Antonescu nu va putea să afle că nu i-am executat hotărârea.

Înapoindu-mă la Centrul contrainformativ Odessa, am executat personal toate detaliile în legătură cu expedierea și predarea – prin curier – personal șefului Secției II contrainformații din centrala serviciului, locotenent-colonelul Borcescu Traian, a ordinului sus menționat. Scopul acestor măsuri: păstrarea secretului, preocupare pe care am urmărit-o tot timpul, începând din momentul în care acel ordin mi-a fost înmânat de către Eugen Cristescu, preocupare pe care am recomandat-o și locotenent-colonelului Borcescu Traian.

În zilele de 28 și 29 iunie 1942, conform dispozițiilor primite de la șeful SSI, am inspectat Centrul Contrainformativ Odessa, din punctul de vedere al activității sale. De asemenea, am inspectat închisoarea și deținuții aflați în cercetarea acelui Centru, interesându-mă și de tratamentul ce li se aplică, în scopul evitării unui tratament inuman.

La data de 30 iulie 1942 am plecat împreună cu colonelul Palius Vasile și cu căpitanul Rusu Victor, pe itinerarul Odessa-Nicolaev-Cherson-Djankoi. În după-amiaza acelei zile, ne-am oprit în orașul Cherson, unde am cantonat. Din discuțiile avute cu localnicii, aceștia ne declarau că cunosc cât de bine trăiește populația din Transnistria sub administrația românească, în timp ce ei sunt înfometați și bruscați de către germani. Își exprimau dorința ca și ținutul Chersonului să fie trecut sub administrația românească, așa cum au auzit vorbindu-se.

A doua zi am ajuns la Djankoi. Aici am controlat activitatea, o parte din personalul Eșalonului Mobil al Agenturii Est, care interoga prizonierii sovietici aflați în lagărul german din acea localitate. Ulterior m-am despărțit de colonelul Palius Vasile, plecând spre Zaporoje unde am ajuns în seara aceleiași zile, însoțit de căpitanul Rusu Victor. Aici am găsit instalat Eșalonul Mobil SSI, care sosise deja în Zaporoje.

În cursul zilei de 1 august 1942 am luat contact cu comandatura germană. La cererea mea, aceasta mi-a destinat imobilul necesar instalării birourilor MCG român, cum și sectorul în care urma să fie cantonat personalul acestuia. În zilele următoare s-au recunoscut localul și sectorul repartizat. De asemenea, s-au luat măsuri de ordin contrainformativ pentru siguranța lor.

Către data de 4 sau 5 august 1942, am fost anunțat că MCG român va sosi la Zaporoje între 10-15 ale aceleiași luni. Cam la aceeași dată (4-5 august 1942) am luat contact cu subșeful de Stat-Major al Armatei III române (colonel Chirnoagă Platon). Acesta se afla în Zaporoje cu un eșalon al postului de comandă al Armatei. Cu acea ocazie am aflat că postul de comandă al Armatei a 3-a se găsește în Mariupol. Cum înainte să plec din București pregătisem pentru comandamentul acelei armate un important material informativ, în una din zilele următoare m-am deplasat la Mariupol, însoțit de căpitanul Rusu Victor, spre a-l preda. În drum am fost nevoiți să ne oprim spre a repara o pană de cauciuc. La un moment dat, am fost ajunși de un colhoznic care – împreună cu fiul său mai mare (circa 16-17 ani) – trăgea un cărucior, în timp ce un copil cam de 10 ani, împingea în spatele acestuia. Căruciorul era încărcat cu obiecte casnice, efecte de pat și ceva îmbrăcăminte. La înălțimea mașinii noastre s-au oprit. Urcușul unui mic dâmb pe care ne găseam și căldura zilei, îi obosise. Se citea

aceasta pe fața lor arsă de soare și plină de transpirație. Am intrat în vorbă cu colhoznicul. Era tatăl celor doi copii care-l ajutau să tragă căruciorul. Soția îi murise în timpul războiului, fiind rănită de o schijă de obuz. Era originar din Belaia Terkov. În anul 1941 se refugiase împreună cu familia la Rostov pe Don, unde aveau rude. Acum fiind depășiți de linia frontului, se înapoiau acasă. Erau pe drum de mai bine de 20 zile și mai aveau de mers cel puțin încă pe atâta până să ajungă la destinație. Merindele erau pe sfârșite și tatăl era îngrijorat că nu va avea cu ce să-și hrănească copiii. Impresionați de situația și necazul omului, în deplin acord cu căpitanul Rusu Victor și șoferul Pioniș Petre, am scos din mașină rațiile noastre de hrană pentru ziua în curs și i le-am dăruit. Tatăl și cei doi feciori surprinși la început de gestul nostru, ne-au mulțumit cu recunoștință. După puțin timp ne-am despărțit, fiecare grup plecând în direcție opusă unul altuia, după ce mai întâi ne-am urat drum bun.

Ajunși la Mariupol, m-am prezentat generalului Dumitrescu Petre, comandantul Armatei a 3-a. I-am raportat scopul venirii mele și l-am orientat în mod general asupra materialului informativ aflat asupra mea; ulterior l-am predat șefului Secției a 2-a a comandamentului armatei – locotenent-colonel Grosu. Eu și însoțitorii mei am fost invitați să luăm masa la popota comandamentului pe timpul cât vom rămâne în Mariupol.

* * *

Înapoiat la Zaporoje, am luat contact cu o serie de ofițeri germani din serviciul de informații a diferite comandamente de Marii Unități. În cursul convorbirilor cu aceștia, mi-am exprimat nedumerirea că mii de hectare din cel mai fertil pământ al URSS-ului, a rămas necultivat. Toți motivau că situația se datorează lipsei de mașini agricole și imposibilității în care se găsea Germania de a pune la dispoziția localnicilor atari mașini. Le-am replicat că dacă administrația locală ar fi cointeresată să lucreze pământul cu mijloacele sale proprii, oricât de puține și rudimentare ar fi fost ele, s-ar fi redus simțitor suprafața terenului neînsămânțat. Prin această măsură s-ar fi asigurat hrana populației fără eforturi din partea administrației germane. Mai mult încă, aceasta ar fi putut beneficia de surplusul de producție, plătindu-l cu bunuri de consum de primă necesitate și nu cu mărci R.K.K.S.

Observația mea – până la urmă – au găsit-o întemeiată. Mi-au confiat că au făcut și ei atari propuneri, dar forurile de conducere nu le-au aprobat.

* * *

După sosirea la Zaporoje a Eșalonului Mobil SSI, biroul de studii al Secției I informații a început studiul și interceptarea materialului informativ referitor la armata sovietică și potențialul de război al URSS-ului, primit recent de la Agentura Est. Concomitent, am dispus ca un ofițer (căpitan Bulgaru Valeriu) – profesor de drept agrar la Universitatea din București – însoțit de translatorul necesar, să viziteze colhozurile din apropierea orașului Zaporoje, pentru ca să studieze economia agrară colhoznică și rentabilitatea ei. Rezultatul acestui studiu bine documentat și obiectiv, ar fi putut interesa autoritățile agrare de resort, în legătură cu problema agrară românească.

• • •

Către data de 15 august 1942, mi s-a comunicat că MCG român nu va mai veni la Zaporoje, ci se va duce direct la Rostov pe Don.

În acel oraş, se va instala începând din a treia decadă a lunii august 1942. Până la sosirea sa în Rostov, Eşalonul Mobil SS să ia măsuri de siguranţă contrainformativă a localului destinat pentru birourile MCG, precum şi a sectorului repartizat pentru cantonarea personalului acestuia.

Faţă cu noua situaţie, am hotărât ca începând din ziua de 15 august 1942, însoţit de căpitanul Rusu Victor şi de sublocotenentul Bratu Romulus – translator pentru limba germană – să mă deplasez pe itinerarul Zaporoje-Stalinov-Rostov pe Don, iar Eşalonul Mobil SSI – sub comanda locotenent-colonelului Ernescu Grigore – să se deplaseze începând din aceeaşi zi, pe itinerarul Zaporoje-Mariupol-Taganrog-Rostov pe Don.

La Stalino am luat contact cu generalul Gârbea Titus, şeful detaşamentului de legătură al MCG român, cu comandamentul Grupului de armată Sud german.

În după-amiaza de 15 august 1942, pe când eram în drum spre Rostov pe Don, am fost siliţi să ne oprim pentru repararea unei pene la motor. În imediata noastră apropiere, la umbra unui pâlc de copaci, se odihneau un bătrân însoţit de două femei şi un copil de vreo doi ani. Lângă ei păşteau caii deshămaţi de la căruţa cu care se deplasau. Auzind copilul plângând, ne-am apropiat de micul grup. La întrebarea noastră, bătrânul ne-a răspuns că el, soţia, fiica şi nepotul său sunt în drum spre casă. Ceaiul făcut în timpul popasului, nu este pe gustul nepotului, întrucât nu mai au zahăr cu ce să-l îndulcească şi de aceea micuţul protestează plângând. Am adus de la maşină o pungă cu zahăr, pe care i-am dat-o bătrânului spunându-i să-şi îmbuneze nepotul. Ceaiul o dată îndulcit, copilul a fost împăcat, iar mai marii lui ne-au adresat multe mulţumiri. Motorul fiind pus în funcţie, ne-am continuat drumul spre Rostov, unde am ajuns în seara aceleiaşi zile.

În dimineaţa de 16 august 1942 m-am prezentat la comandatura germană din oraş. Aceasta mi-a repartizat localul unui liceu şi câteva clădiri adiacente, pentru instalarea MCG român, cum şi alte clădiri particulare, pentru instalarea birourilor şi aparaturilor aparţinând Eşalonului Mobil SSI şi Eşalonului Mobil al Agenturii Est. Totodată mi-a repartizat şi sectorul din oraş în care urma să fie cartiruit personalul formaţiunilor menţionate.

În cursul zilei următoare, Eşalonul Mobil SSI a sosit în Rostov pe Don. Până în aceeaşi seară, întregul Eşalon a fost cantonat în zona ce i s-a hotărât.

Începând de a doua zi, s-au luat măsuri pentru recunoaşterea localurilor destinate birourilor MCG român, cum şi pentru siguranţa de ordin contrainformativ atât a acestora, cât şi a întregului sector din oraş repartizat pentru cartiruirea personalului. Concomitent cu aceste operaţiuni am scris o scrisoare personală şefului SSI, căruia – între altele – îi făceam cunoscut şi impresia ce mi-au făcut trupele germane pe care le-am văzut în cursul deplasărilor mele pe teritoriul URSS-ului. Această impresie rezultată din spiritul de observaţie al unui ofiţer de carieră având suficientă experienţă. Concluzia era că trupele respective nu mai inspiră o stare de forţă şi siguranţă ca în

anul precedent. Prin semnalarea acestei impresii, am urmărit să atrag atenția șefului SSI în această direcție.

În zilele următoare m-am deplasat la Slavianskaja – în Cuban – însoțit de căpitanul Rusu Victor. În acea localitate am inspectat activitatea centrului informativ maior Macrinici Trofin, detașat de către Eșalonul Mobil al Agenturii Est să acționeze în zona Corpului de cavalerie. Ulterior, m-am prezentat generalului Racoviță Mihail, comandantul Corpului de cavalerie care își avea postul de comandă în Slavianskaja. Acestuia i-am raportat scopul venirii mele în localitate. Totodată i-am predat un documentat material informativ referitor la unitățile sovietice aflate în Cuban și Caucazul de Nord.

De la postul de comandă al Corpului de cavalerie am plecat în zona Diviziei 19 Infanterie, unde am inspectat activitatea Centrului informativ sublocotenent Zvetawatzky. Ambele centre informative, deși cu mijloace și efective foarte reduse, totuși, am constatat că se comportaseră mulțumitor în executarea misiunilor lor.

* * *

Înapoiat la Rostov, am luat cunoștință de dispozitivul în curs de realizare, al Marilor Unități române. Acesta urma să dispună:

– în cotul Donului, de Armata a 3-a, cu punctul de comandă în Morozovskaja, sub comanda generalului Petre Dumitrescu, având: Corpul 1 armată, Corpul 5 armată, Corpul 6 armată, Divizia 1 Cavalerie și Divizia blindată;

– în Stepa Calmucă, de Armata a 4-a, cu punctul de comandă în Kostelnicovo, sub comanda generalului Claps Constantinescu, având: Corpul 7 armată și o Divizie de cavalerie.

Imediat am ordonat ca Eșalonul Mobil al Agenturii Est aflat încă la Simferopol, să se deplaseze la Rostov pe Don, împreună cu toate elementele din subordine care se mai aflau în Crimeea. După sosirea Eșalonului și instalarea lui în Rostov, împreună cu șeful acestuia – colonelul Palius Vasile – am stabilit organizarea, încadrarea și dotarea centrelor informative care urmau să acționeze pe frontul celor două armate și anume:

– Centrul informativ locotenent Ciorapciu, în zona Corpului 1 armată;

– Centrul informativ locotenent-colonel Goanță M., aflat deja pe lângă Corpul 6 armată, în zona de acțiune a acestuia;

– Centrul informativ căpitan Ostrovski, pe lângă punctul de comandă al Armatei a 4-a, urmând să acționeze pe întregul front al acesteia.

Pe măsura intrării pe front a Marilor Unități sus menționate, centrele informative respective se instalau în apropierea posturilor de comandă a acestora, iar șefii lor se prezentau comandanților în zona cărora urmau să acționeze.

* * *

Către data de 15 septembrie 1942 am fost chemat de generalul Șteflea Ilie, șeful MCG român. Mi-a comunicat că mareșalul Ion Antonescu va lua comanda trupelor române pe Frontul de Est. În vederea acestui fapt, să recunosc orașul Novo-Cerkovsk

pentru cantonarea MCG român. Această recunoaștere va fi executată și de alți ofițeri din MCG român, independent de mine. Rezultatul recunoașterii să i-l raportez personal. M-am conformat ordinului primit. În urma executării recunoașterii, am raportat generalului Ilie Șteflea concluzia că acel oraș este impropriu pentru instalarea MCG, întrucât față de suprafața sa redusă și complet descoperită, constituie un excelent obiectiv pentru aviația sovietică. În plus, clădirile sunt mici, fără etaje, improprii instalării birourilor MCG și insuficiente pentru cartiruirea personalului. Facultatea de Agronomie locală ar fi singura instituție în care s-ar putea instala birourile MCG, totuși și aceasta părea insuficientă. Clădirile facultății, toate fără etaj, de suprafață redusă și grupate pe un spațiu restrâns, se detașau foarte precis în ansamblul orașului, constituind un obiectiv precis pentru aviație.

Rezultatul nefavorabil al recunoașterii efectuată, a coincis cu renunțarea mareșalului Ion Antonescu să mai ia conducerea MCG român.

* * *

Din studiul informațiilor procurate de către Eșalonul Mobil al Agenturii Est, rezulta în mod neîndoios că armata sovietică se pregătea pentru o mare ofensivă în Cotul Donului. Toate știrile și verificările confirmau acest fapt. În consecință, cam în jur de 20 septembrie 1942, am predat MCG român și locotenent-colonelului Bauer, ofițerul de legătură al Serviciului de informații german din București, câte o notă informativă prin care se preciza următoarele:

Armata sovietică se pregătește pentru o puternică ofensivă în Cotul Donului. În acest scop, sunt în curs de concentrare mari unități cu efective proaspete, aduse din Siberia, bine echipate și instruite. Ofensiva va dispune de circa 600-700 tancuri. Ea urmează să înceapă la data de 25 octombrie 1942, cu efort probabil pe direcția Kletkaja-Rostov.

* * *

Comandantul german al Grupului de Armate Sud a contestat temeinicia informațiilor procurate de către Eșalonul Mobil SSI, considerându-le alarmiste. Atât șeful Secției a 2-a MCG – colonelul Ionescu Constantin, cât și subșeful acestuia, generalul Mardare Socrat, mi-au comunicat părerea germanilor. Am replicat că informațiile raportate de mine sunt perfect juste. Ele sunt bazate pe numeroase știri verificate în mod continuu și ca atare le mențin în totul. Dacă comandamentul german are alte informații, să le precizeze; totuși pentru a nu-l mai alarma, în viitor voi înceta să mai comunic vreo informație ofițerului german de legătură cu Eșalonul Mobil SSI. Am rugat atât pe șeful Secției a 2-a, cât și pe subșeful MCG, să nu comunice comandamentului german informațiile primite de la Eșalonul Mobil SSI, până la clarificarea situației și stabilirea de partea cui este adevărul. Personal am adus la cunoștința ofițerului german de legătură cu Eșalonul, hotărârea mea.

Scurt timp după întâmplarea celor relatate, comandamentul german al Grupului de Armate Sud, a ajuns la concluzia că în adevăr armata sovietică este în curs de

pregătire a unei ofensive în Cotul Donului, fapt comunicat și MCG român. În consecință, am fost rugat atât de șeful Secției a 2-a MCG, cât și de către locotenent-colonel Bauer, să continui a-i comunica informațiile procurate de Eșalonul Mobil SSI.

Cam între 15-20 octombrie 1942, am informat MCG român că ofensiva sovietică în Cotul Donului a fost amânată pentru ziua de 7 noiembrie 1942. Ulterior am raportat că și această dată a fost amânată, ofensiva urmând să aibă loc între 15-20 noiembrie 1942. Totodată am informat MCG român că, după ruperea frontului în Cotul Donului, Sovietele urmează să înceapă o acțiune ofensivă de mai mică amploare, pornită din Stepa Calmucă, care să amenințe spatele trupelor ce s-ar retrage de pe Don.

Evenimentele ce au urmat în cursul lunii noiembrie 1942 și următoarele, au confirmat în totul informațiile procurate de Eșalonul Mobil SSI.

* * *

În ultimele zile ale lunii octombrie 1942, am trimis la depozitul german de carburanți și muniții din Bataisk (la sud de Rostov pe Don), care aproviziona în mod curent și trupele române, să primească 2 500 litri benzină pentru nevoile ambelor „Eșaloane Mobile SSI", cum și a centrelor informative. În mod arbitrar s-au repartizat numai 1 000 litri, deși depozitul dispunea de benzină. Cu toate insistențele ofițerului delegat să primească benzina, șeful depozitului a rămas intransigent în hotărârea sa. Acest caz repetându-se și cu unitățile motorizate române din zonă, l-am adus la cunoștința SSI, rugând să se ia măsuri fie ca el să nu se mai repete, fie pentru crearea unui depozit român de carburanți în zona Rostov. Pentru satisfacerea nevoilor proprii am trimis autocisterna și două camioane încărcate cu butoaie, pentru a primi benzină de la depozitul german de carburanți din Axai (pe Nipru), sau chiar de la Odessa. În acest mod mi-am asigurat benzina necesară pentru întregul parc auto al ambelor „Eșaloane", cum și pentru centrele informative dislocate pe frontul Marilor Unități române.

* * *

În după-amiaza zilei de 11 noiembrie 1942, aviația sovietică a bombardat depozitul german de carburanți și muniții din Bataisk. Efectul bombardamentului a fost cât se poate de serios. La un moment dat, pe când mă găseam în biroul meu din clădirea în care era instalat Eșalonul Mobil SSI, am auzit o explozie excepțional de puternică. Aproape în același timp obloanele exterioare închise în afara ferestrelor, am avut impresia că au fost smulse din puternicele balamale de fier ce le fixa în zidul clădirii, de suflul exploziei propagat din incinta depozitului, deși Bataiskul – în linie dreaptă – este la circa 4 km de Rostov. Limbile mari de flăcări ce înroșeau cerul întunecat, cum și exploziile următoare însoțite de vâlvătăi de foc, constituiau mărturia că și depozitul de benzină a avut mult de suferit. Profitând de acest incident, am adus la cunoștința locotenent-colonelului Bauer refuzul comandantului depozitului german de carburanți și muniții din Bataisk, să-mi repartizeze întreaga cantitate de benzină solicitată cu câteva zile în urmă. Totodată l-am rugat să comunice comandantului respectiv că este mai prudent și mai practic ca benzina să fie distribuită unităților în

raport cu nevoile lor, decât să fie reținută în depozit, unde poate fi distrusă prin bombardamentele aeriene.

La circa 30-45 minute după terminarea bombardamentului din Bataisk, un avion sovietic răzleț, zburând prin bezna nopții, a aruncat bombe în orașul Rostov. Una din aceste bombe a căzut la câțiva pași de colțul clădirii în care erau instalate birourile și popota Eșalonului Mobil SSI, provocând mari stricăciuni unui turism al Eșalonului și rănind grav pe șoferul acestuia. Totodată a fost omorât soldatul jandarm aflat ca santinelă pentru paza „Eșalonului", au fost răniți alți doi ofițeri și un funcționar civil din cadrele ambelor Eșaloane.

În după-amiaza de 12 noiembrie 1942, întregul personal al celor două „Eșaloane", inclusiv jandarmii din gardă, a participat la înmormântarea soldatului jandarm mort în ajun, în timpul executării serviciului. Aceeași tristă ceremonie a avut loc și în după-amiaza zilei de 17 noiembrie 1942, când, de asemenea, întregul personal al ambelor Eșaloane și jandarmii din gardă au condus la locul de veci pe fostul șofer mort la datorie. Prin colectă benevolă în rândurile personalului, s-a strâns o importantă sumă de bani care a fost trimisă familiilor celor doi decedați, ca un modest ajutor acordat acestora din partea noastră. Totodată li s-a expediat și câte o scrisoare, prin care asociam la durerea lor sufletească și durerea noastră a tuturor. În același timp, le preamăream amintirea bine meritată de orice erou căzut pe câmpul de luptă, preamărire care să fie fală și alinare sufletească pentru urmași.

* * *

După instalarea Eșaloanelor Mobile SSI și Agenturii Est în Rostov, de la popota ofițerilor și funcționarilor civili a acestora, a început să se repartizeze zilnic – la prânz și seara – hrană la copiii și bătrânele din cartier. La început numărul lor era redus, apoi destul de repede acesta a ajuns la circa 30-35 persoane, adică cam la 1/3 din efectivul total al ambelor Eșaloane. Deși procuram cu oarecare greutate hrana pentru noi și protejații noștri, întrucât rațiile primite de la germani erau destul de reduse, totuși am putut face față situației. Acest fapt se datora alimentelor și conservelor cumpărate din țară cu bani din solda ofițerilor și funcționarilor civili. Gestul de omenie din partea noastră nu poate și nu trebuie să fie subestimat. Rupeam din hrana și punga noastră ca să venim în ajutorul unor ființe omenești, ce trăiau în lipsuri provocate de un război, față de care nu erau cu nimic vinovați.

În ce mă privește, am învățat să mă comport ca atare, când înapoiat acasă din primul război mondial, mi-am ascultat mama – văduvă – cum istorisea greutățile prin care a trecut sub ocupația germană, spre a-și putea hrăni familia compusă din patru persoane: două fete studente, un băiat de 14 ani, licean, și mama.

* * *

După ruperea frontului în Cotul Donului, s-au produs dese incidente între ostașii germani și cei români. Adeseori primii insultau pe ostașii români, care ripostau cu toată vehemența. În cursul retragerii, germanii refuzau să transporte în autovehiculele

lor ostași români, chiar dacă erau bolnavi sau răniți transportabili. Dacă totuși se agățau de autovehicul cu intenția să se urce în el, erau loviți și siliți să coboare, indiferent dacă autovehiculul staționa sau era în mișcare. De asemenea, pe timpul retragerii atât din Cotul Donului, cât și din Stepa Calmucă, s-au iscat dese incidente cu ocazia repartizării cantonamentelor. Germanii ocupau cele mai bune sectoare sau locuințe, iar românilor le repartiza periferiile cu clădirile cele mai rele. Uneori le refuza chiar intrarea în cantonament, ei ocupând întreaga localitate. Datorită incidentelor provocate de către ostașii germani, relațiile între aceștia și ostașii români s-au înăsprit în mod evident. Întreagă această situația am adus-o la cunoștința SSI prin repetate note informative, în conținutul cărora făceam toate precizările necesare.

* * *

În primele zile ale lunii ianuarie 1943, MCG român a început îmbarcarea primelor sale eșaloane, care au plecat spre București. Conform dispozițiilor MCG român, Eșalonul Mobil SSI s-a deplasat în ziua de 8 ianuarie 1943 – cu mijloacele sale – de la Rostov la Taganrog, unde a intrat în cantonament împreună cu elementele MCG român ce nu se îmbarcaseră în gara Rostov. Eșalonul Mobil SSI urma să se îmbarce în gara Taganrog când i se va pune la dispoziție garnitura necesară. Cum nu se știa precis data îmbarcării Eșalonului, iar aceasta putea să fie întârziată de garniturile ce mai erau necesare pentru transportul diferitelor elemente ale MCG român, am hotărât să las comanda căpitanului Neștianu Traian, iar eu să plec fără să mai pierd timp.

În dimineața de 10 ianuarie 1943, însoțit de căpitanul Rusu Victor și sublocotenent Bratu Romulus – translatorii pentru limbile rusă și germană – cum și de un camion cu personalul biroului de studii al Frontului de Est și arhiva acestuia, am plecat din Taganrog cu direcția Axai. Aici speram să pot trece Niprul pe podul de vase construit de germani. În apropiere de Axai am aflat că germanii au ridicat podul de vase, râul fiind pe punctul să înghețe. Față cu noua situație, am schimbat itinerarul, urcând în susul râului pentru a ajunge la Kahovka. În această localitate germanii mai aveau un pod de vase peste Nipru, care – după informațiile obținute – continua să funcționeze. Sosit în Kahovka am aflat că și podul de aici a fost strâns de germani, iar Niprul este înghețat. Pentru consolidarea gheții se întinsese stuf între cele două maluri ale râului. Termometrul arăta 30 grade sub zero, așa că speram să pot trece Niprul pe gheață în dimineața următoare, fapt despre care mă asigură și comandatura germană din localitate. Împreună cu însoțitorii mei, am fost invitați să luăm masa la popota garnizoanei, după ce ne-a repartizat mai întâi cantonamentul necesar. A doua zi dimineața am plecat din Kahovka. După ce am trecut Niprul pe gheață, eram primii care am stabilit această performanță, ne-am deplasat pe direcția Melitopol-Cherson-Nicolaev, Tiraspol-Chișinău-București, unde am ajuns în cursul zilei de 13 ianuarie 1943.

În dimineața de 14 ianuarie 1943 am reluat conducerea Secției I informații din centrala SSI, în timp ce Eșalonul Mobil SSI a ajuns la centrala serviciului român în ziua de 20 ianuarie 1942.

Eșalonul Mobil al Agenturii Est, cu toate centrele informative din subordine a continuat să rămână pe Frontul de Est în tot cursul anului 1943, acționând în zona

Marilor Unități române sau germane, pentru a procura informații cu privire la armata sovietică și potențialul de război al URSS-ului.

* * *

După o scurtă trecere în revistă a activității birourilor de agentură și studii a fronturilor de Vest și Sud, m-am convins că acestea au acționat în condiții normale. În timpul absenței mele nu s-a produs nici un eveniment mai de seamă. De acord cu șeful biroului de studii al Frontului de Vest, locotenent-colonelul Andra Aurelian, am ajuns la concluzia că s-a clarificat complet chestiunea mobilizării românilor din Ardealul cedat și încadrarea lor în mari unități maghiare trimise să lupte pe Frontul de Est. În consecință, am rechemat rezidentul din Lvov – căpitan Ghișa Simion – desființându-i postul.

* * *

La insistențele Serviciului de informații german din București, am primit dispoziții de la șeful SSI să trimit un alt rezident în Spania în locul căpitanului Tomescu Nicolae, rechemat în țară. Pentru a nu da naștere la suspiciuni și resentimente din partea personalului legației noastre din Madrid față de înlocuirea căpitanului Tomescu Nicolae, am propus ca noul rezident să fie trimis în Barcelona. Acest studiu l-am considerat mai propice pentru obținerea de informații referitoare la o eventuală debarcare a Aliaților în sudul Franței, decât Madridul. De altfel dacă rezidentul ar fi socotit necesar să acționeze și în Madrid pentru a-și executa misiunea, era liber să o facă, dar fără să fie încadrat în rândurile personalului legației noastre din capitala Spaniei. Argumentele mele l-au convins și pe șeful SSI, care a aprobat Barcelona ca sediu pentru noul rezident, unde urma să fie trimis ca viceconsul. În urma investigațiilor făcute, șeful biroului Agenturii Sud mi-a prezentat pentru acest post pe căpitanul Diaconescu. Frumoasele aprecieri ale șefilor săi direcți inserate în memoriul original al ofițerului, cum și faptul că era licențiat în limbile franceză și italiană și cu oarecare cunoștințe de engleză, m-au determinat să obțin aprobarea pentru a fi trimis ca rezident în noul post. După un instructaj de circa două luni, numitul a fost trimis ca rezident în Barcelona, cam pe la sfârșitul lunii mai 1943.

* * *

Pe la jumătatea lunii iunie 1943, biroul Agenturii Frontului de Vest a primit de la rezidentul său din Oradea, fotocopia tabelelor cu efectiv de pace a unităților maghiare. Acel rezident a reușit ca prin intermediul prietenei sale care era în grațiile comandantului cercului de recrutare din oraș, să-și facă cheie pentru casa de fier în care erau păstrate documentele secrete ale cercului de recrutare. Tot cu ajutorul prietenei sale a intrat în posesia tabelelor de efectiv. Acestea au fost fotocopiate de rezident în cursul unei nopți, după care au fost repuse la loc, fără să se cunoască ce s-a întâmplat cu ele.

Biroul de studii al Frontului de Vest imediat după ce a intrat în posesia fotocopiilor respective, a procedat la studiul lor comparativ cu datele ce poseda deja.

În urma acestei verificări, convingându-se de autenticitatea lor, le-a înaintat Secției a 2-a–MStM, însoțite de concluziile prin care se confirma această autenticitate.

* * *

Eșalonul Mobil al Agenturii Est, cum și centrele informative din subordine, își continuau activitatea pe Frontul de Est cu toate greutățile ce întâmpinau din cauza operațiilor de continuă retragere, cum și datorită faptului că adeseori trebuiau să acționeze pe frontul Narilor Unități germane. Materialul informativ procurat, era înaintat cu regularitate biroului de studii al Frontului de Est. Acest birou studia atât informațiile recent primite, cât și materialul documentar aflat în posesia sa. Rezultatul era difuzat în mod constant prin buletinul informativ zilnic, note informative sau traduceri integrale ale diferitelor documente și broșuri aflate în arhiva biroului.

* * *

Spre sfârșitul primăverii anului 1943, am luat contact deseori cu ofițeri germani cunoscuți pe front, care plecau sau se înapoiau din concediu, trecând prin București. Din discuțiile avute cu parte din aceștia, rezulta că au un vădit moral scăzut din cauza bombardamentelor aeriene anglo-americane executate asupra Germaniei. Toți erau impresionați de masivele distrugeri ale localităților din țară. Unii dintre ei declarau că mai bine nu se duceau în concediu decât să vadă situația grea în care se găseau familiile lor rămase fără adăpost. Pe front uitau de familie și de casă, având doar grija lor. Îmi amintesc de un căpitan de rezervă, mare comerciant de porțelanuri și cristale în viața civilă, care îmi spunea că se duce în concediu, dar nu știe unde să-și găsească soția și fiica. A avut trei frumoase imobile: unul în Berlin, altul în Düsseldorf și al treilea în Manheim. Toate trei au fost complet distruse. În ultimul timp familia sa se afla la Manheim, dar în urma unui recent bombardament mama și fiica s-au refugiat din Manheim, însă până la plecarea sa în concediu, n-au putut să-l anunțe unde anume s-au stabilit. Va trebui să le afle noul domiciliu, cu ajutorul rudelor. Pe figura lui se citea durerea și tristețea când istorisea toate acestea.

În mod continuu am adus la cunoștința SSI toate aceste cazuri, din descrierea cărora se degaja o anumită stare de spirit printre ofițerii armatei germane.

* * *

Cam prin luna mai 1943, colonelul Ivanovici Dan a fost mutat în cadrele SSI. Numitul era un distins ofițer de Stat-Major. Cunoștea bine franceza, germana și maghiara. Activase câțiva ani în cadrele Serviciului exterior de informații al MStM – Secția a 2-a, având conducerea unui centru de informații pe frontiera de Vest. După prezentarea sa la serviciu, a fost reținut de către Eugen Cristescu în apropierea sa. Desigur că în decursul timpului au avut dese schimburi de păreri cu privire la situația externă a țării, cum și referitor la deschiderea celui de-al doilea front anglo-american în Vest. Aceste preocupări a lor, le-am intuit în urma aluziilor și părerilor ce-mi cereau

fiecare dintre ei. După aproximativ două luni de la data prezentării în serviciu, colonelul Ivanovici Dan a fost trimis ca rezident SSI în Paris, de către Eugen Cristescu personal, fără să mă fi pus la curent cu hotărârea sa și cu misiunea ce i-a încredințat. Până la data de 31 decembrie 1943, când am plecat din cadrele SSI, nu am primit nici un rezultat în legătură cu activitatea informativă a noului rezident și nici Eugen Cristescu nu a făcut vreo aluzie în legătură cu aceasta.

* * *

Către sfârșitul lunii iulie 1943, Eugen Cristescu a plecat în concediu pe timp de o lună, încredințându-mi conducerea SSI. Cristescu era bolnav de diabet. El a plecat la Olănești împreună cu soția, ca să urmeze o cură de ape minerale. În același timp a plecat tot la Olănești și mareșalul Ion Antonescu cu soția, cum și generalul Pichi Vasiliu, ministru subsecretar de stat răspunzător de situația internă, în cadrul Ministerului de Interne. Această coincidență voită corespundea unei companii agreabile Mareșalului, pe timpul cât va urma cura în acea faimoasă stațiune balneo-climaterică.

Pentru a nu fi complet rupt de activitatea serviciului, cum și în intenția de a-mi ușura sarcina fiind în același timp în situația să informeze pe Conducătorul statului cu anumite probleme, mi-a indicat ca săptămânal să-i trimit la Olănești corespondența mai importantă sau cu un caracter mai delicat.

În atari condiții nu am întâmpinat nici o dificultate în conducerea serviciului pe timpul absenței lui Eugen Cristescu; de altfel în acea perioadă nu s-a ivit nici o problemă de vreo importanță deosebită.

După înapoierea din concediu, în primele zile ale lunii septembrie 1943, Cristescu a dat o decizie în cadrul SSI prin care eram numit subdirector general. Concomitent mi-a precizat și atribuțiile respective noului grad, lăsându-mi totodată și conducerea Secției I informații. Primul scop urmărit prin această măsură a fost acela de a dispune în mod legal și precis de un înlocuitor pe timpul eventualelor sale absențe de la conducerea SSI.

* * *

În decursul timpului, activitatea Secției I informații s-a desfășurat în mod normal. Nici un eveniment important pe vreunul dintre fronturile Est, Vest și Sud până spre sfârșitul lunii septembrie 1943. La începutul lunii următoare, rezidentul SSI din Istanbul mă informează că unul din cei doi frați Gibson a luat contact cu el. Frații Gibson erau cunoscuți atât de rezident, cât și de conducerea SSI, ca agenți ai Serviciului de informații englez[1]. Ei au activat în țara noastră timp îndelungat anterior anului 1941, sub masca de corespondenți de presă. Au învățat destul de bine limba română, iar unul dintre ei era căsătorit cu o româncă. Aveau relații întinse în societatea românească de care se despărțise înainte de intrarea României în război, stabilindu-se

[1] Acest aspect este dezvăluit și de Eugen Cristescu, care oferă unele detalii în plus (vezi Cristian Troncotă, *Eugen Cristescu – asul serviciilor secrete românești*, p. 405).

la Istanbul, desigur, tot ca agenți ai Serviciului de informații englez. Soția și copilul lui Gibson, continuau să se afle în București. Rezidentul ne-a informat că unul din frați, invocând frumoasele sale sentimente față de țara noastră, l-a rugat să comunice la București că, având asentimentul șefilor săi, este oricând gata să înlesnească începerea discuțiilor în vederea ieșirii României din război și trecerea ei de partea Aliaților. Numai prin această acțiune țara și poporul nostru vor putea să-și ușureze soarta cu ocazia tratativelor de pace, întrucât Germania sigur va pierde războiul.

Propunerea de mai sus, am adus-o personal la cunoștința lui Eugen Cristescu. Mi-am exprimat părerea că știrea este interesantă, dar trebuie completată cu noi detalii spre a-i putea aprecia seriozitatea. Dat fiind caracterul serviciului nostru – serviciu de informații – am precizat că este necesar să se continue legătura cu frații Gibson, iar când se va aprecia că este oportun, să-l informeze personal pe mareșalul Ion Antonescu pentru a hotărî. Având în vedere că eu urmam să plec la comandă de regiment, Eugen Cristescu a luat asupra sa soluționarea acestui caz. Pentru ducerea convorbirilor cu frații Gibson, a hotărât pe locotenent-colonelul Constantinescu Louis, șeful biroului de cifru și pe fratele său Cristescu Gheorghe, director – șef al Secției tehnice. Ambii cunoșteau bine pe frații Gibson, cum și pe soția unuia dintre ei, fiind chiar în relații amicale cu aceștia. În atari condiții, discuțiile puteau fi duse fără prea mari rezerve și cu oarecare încredere reciprocă. În plus ambii erau în măsură să ducă unele știri de familie și obiecte din partea soției lui Gibson, iar la înapoierea în București să facă același serviciu domnului Gibson.

Bazat pe aceste considerente, Eugen Cristescu a trimis succesiv la Istanbul pe cei doi împuterniciți ai săi, să ducă convorbiri cu frații Gibson, potrivit îndrumărilor sale. Aceste luări de contact au avut loc cam în două rânduri până la sfârșitul anului 1943, când eu am fost mutat la comanda Regimentului 4 artilerie grea. Rezultatul discuțiilor nu-l cunosc și nici nu-l puteam urmări cu vreun scop practic, întrucât erau pe punctul de plecare din cadrul SSI.

* * *

În anii următori, pe când nu mai aveam nici un fel de relații cu SSI, am aflat întâmplător unele detalii pe care le consider că sunt în strânsă legătură cu acțiunea inițiată de frații Gibson din Istanbul. Aceste detalii se referă la paraşutarea în [decembrie 1943], în județul Teleorman, nu prea departe de București, a doi agenți din Serviciul de informații britanic. Aceștia erau ofițeri superiori de rezervă ai armatei engleze. Ei se numesc Chastelain[1] și Boxhal[2]. Ambii erau bine cunoscuți în societatea românească din București și de pe Valea Prahovei, întrucât locuiseră mult timp în țară. Chastelain

---

[1] În realitate este vorba despre echipa „Autonomous" formată din locotenent-colonelul Gardine de Chastelain, căpitanul Ivor Porter și căpitanul Meșianu, paraşutați într-o pădure din apropierea comunei Plosca, județul Teleorman, la începutul celei de-a treia decade a lunii decembrie 1943. (Vezi Ivor Porter, *Operațiunea „Autonomous". În România pe vreme de război*, Editura Humanitas, București, 1991; Florin Constantiniu, *Însemnările unui agent secret britanic din ajunul insurecției române din august 1944*, I-II, în *Revista istorică*, nr. 1/1982 și nr. 5-6/1982; Ioan Chiper, *Surse germane despre misiunea Chastelain în România*, în *Revista istorică*, nr. 12/1982; Cristian Troncotă, *Eugen Cristescu...*, passim.

[2] Confuzie a memorialistului. Boxhal nu a făcut parte din echipa „Autonomous".

fusese directorul unei societăţi petroliere cu capital englez, iar Boxhal – în acel timp – era ginerele lui Barbu Ştirbey, deci rudă şi cu Brătenii. Situaţia lor pe care am expus-o, apreciez că a contribuit în mare măsură ca să fie paraşutaţi în România, pentru a duce convorbiri în legătură cu ieşirea din războiul a ţării noastre.

După paraşutare, probabil că au fost arestaţi de jandarmi. Prin intermediul şefilor celor ce i-au arestat, au ajuns într-o cameră special amenajată din localul „Inspectoratului General al Jandarmeriei". Acolo au luat contact cu Eugen Cristescu în câteva rânduri. Deşi nu cunosc ce anume au discutat, totuşi dat fiind că făceau parte din Serviciul de informaţii englez şi că au ţinut să ia contact cu şeful SSI într-un mod cât mai discret, bănuiesc că sosirea lor în România – clandestin – avea ca scop continuarea tratativelor punctate de fraţii Gibson, cu Eugen Cristescu[1]. De asemenea, este foarte posibil ca toate aceste luări de contact, să aibă strânsă tangenţă cu tratativele de armistiţii duse la Cairo de către Barbu Ştirbey în cursul anului 1944.

• • •

Pe la începutul lunii noiembrie 1943, şeful SSI m-a trimis să studiez posibilităţile de instalare şi funcţionare a unui post radio transmisie-recepţie, în localul legaţiei noastre din Berna. Prin intermediul acestui post se urmărea stabilirea unei legături radio cu rezidenţii SSI din Barcelona şi Lisabona. Concomitent cu misiunea expusă, să controlez şi activitatea rezidenţilor SSI din Bratislava, Budapesta şi Berna, interesându-mă în special de legăturile informative realizate şi posibilităţile de viitor. Durata misiunii, circa şapte zile.

În călătoria de la Budapesta la Berna, am trecut prin Berlin. În capitala Germaniei am ajuns dimineaţa, iar spre Elveţia am plecat în seara aceleiaşi zile, aproximativ la ora 23. Acestea erau pe atunci posibilităţile de călătorie în Germania. Din cauza bombardamentelor aeriene anglo-americane, adeseori transporturile feroviare erau întrerupte ore întregi. În cursul nopţii ca şi ziua, după încetarea bombardamentelor se lucra intens la restabilirea circulaţiei pe calea ferată.

Când am ajuns în Berlin nu am mai cunoscut oraşul, cu toate că am coborât din tren în gara Friederich din centrul Berlinului, cu care eram foarte familiarizat. Totul era numai pentru mine. Pe Friederich Strasse, Unter den Linden, Dorotheen Strasse, spre râul Spree ca şi spre cartierul Charlotenburg, tot centrul Berlinului era de nerecunoscut. Unde întorceai privirile numai ruini dezolante care pe timpuri fuseseră magazine, hoteluri, restaurante, berării, teatre, operă, locuinţe etc. Totul era de-a valma. Nimic nu se mai putea recunoaşte ce fusese odinioară. Nici chiar traseul străzilor nu se mai putea recunoaşte pe unde a fost. Se circula peste cărămizi şi moloz. Nici un vehicul cu care să te poţi transporta. Lume foarte puţină, toţi cu privirea abătută. Mulţi din cei rămaşi în Berlin locuiau prin subsolurile de sub dărâmături. Nicăieri nici un magazin sau chioşc, în care să poţi cumpăra o pâine, un lapte sau orice aliment cât

---

9 În lucrarea sa memorialistică, Eugen Cristescu susţine că informaţia referitoare la sosirea unui colonel englez în România pentru a lua legătura cu Iuliu Maniu, ar fi primit-o în ziua de 20 decembrie 1943 de la Abwehr (Serviciul de Informaţii al Armatei germane cu care SSI-ul făcea schimb de informaţii). Vezi Cristian Troncotă, *op. cit.*, p. 430.

de cât necesar, o țigară sau o cutie de chibrituri etc. Din gară am telefonat la legația noastră. Am vorbit cu atașații militari: locotenent-colonel Tilichi și comandor Antonescu. După o așteptare destul de îndelungată, acesta din urmă m-a luat din gară unde mi-am lăsat valiza și după ce am mers pe jos o bună bucată de drum, am ajuns într-un cartier pe ale cărui străzi se putea circula cu mașina. Aproximativ către ora 13 am ajuns la legație. Aceasta era instalată într-o vilă din apropierea Berlinului care scăpase distrugerii. După o masă frugală, am discutat cu atașații militari sus amintiți, cum și cu căpitanul Iliescu, ajutor de atașat militar. De către aceștia am fost pus la curent cu greutățile de ordin militar și economic în care se găsea Germania, începând din anul 1943. De asemenea, mi s-a descris în culori sumbre starea morală a populației și chiar a ostașilor germani. Către ora 15, comandorul Antonescu m-a recondus în gara Friederich, unde am ajuns către ora 18. Aici, în subsolul gării aflat la vreo 15-20 m sub pământ, atât eu cât și ceilalți călători eram în siguranță. Am așteptat până la aproximativ ora 23, când – condus de hamalul pe care l-am plătit cu două pachete de țigări și o cutie de chibrituri românești, de care a fost extrem de bucuros – m-am urcat în trenul ce mergea spre Berna.

Tot ceea ce am văzut și tot ceea ce mi s-a spus, cu indicarea precisă a surselor informative, au format obiectul unei note informative pe care am predat-o personal șefului SSI o dată cu rezultatul misiunii ce-mi încredințase.

* * *

Înainte de a încheia descrierea primei perioade a timpului cât am făcut parte din cadrele SSI, țin să adaug câteva cuvinte și despre cei doi prizonieri sovietici, Parta Zoirab și Dănilă Gheorghe, acceptați ca oameni de serviciu ai Eșalonului Mobil SSI în luna august 1941.

Ambii prizonieri au însoțit Eșalonul Mobil SSI, în tot timpul anului 1941. În luna decembrie a acelui an, după ajungerea în București și dizolvarea Eșalonului Mobil SSI, am arătat printr-un referat modul lor de comportare exemplară în serviciul încredințat. În încheiere, am solicitat și am obținut aprobarea SSI ca ambii să fie angajați ca oameni de serviciu diurniști și repartizați secției de sub conducerea mea. În această calitate au fost puși în aceleași drepturi de salar, locuință și hrană, ca toți ceilalți oameni de serviciu din cadrele SSI, începând de la data de 1 decembrie 1941. Atât în anul 1942, cât și în 1943, pe front ca și în capitala țării, numiții Parta Zoirab și Dănilă Gheorghe nu au dezmințit cu nimic frumoasa lor comportare din cursul anului 1941, cu toate că s-au bucurat de o deplină libertate ca și ceilalți oameni de serviciu.

La plecarea mea din cadrele SSI – 31 decembrie 1943 – i-am lăsat în aceeași situație din trecut.

Menționez că la data de 31 decembrie 1943, efectivul total al ofițerilor, subofițerilor și funcționarilor civili ce încadrau SSI era de circa 1 400[1], adică aproape dublu ca în 1941, deși organizarea sa a rămas aceea definitivată în anul 1942 și pe care am arătat-o.

[1] Un document de arhivă, ce reprezintă Organigrama SSI din 1943, atestă că la acea dată existau în total 1 083 de cadre (ofițeri, subofițeri și civili).

Serviciul Special de Informații
în perioada 20 septembrie-decembrie 1943

În după-amiaza zilei de 23 august 1944 regimul de dictatură personală al mareșalului Ion Antonescu a luat sfârșit. [Armata, gărzile patriotice și forțele democratice ale țării, sub conducerea partidului comunist român, au reușit să înlăture trecutul regim, să instaureze la conducerea României un guvern democrat și să pornească războiul antihitlerist][1].

În acele momente de epocală frământare a poporului român, Eugen Cristescu de teama consecințelor personale, a părăsit conducerea SSI al cărui șef era, chiar în după-amiaza acelei memorabile zile.

Majoritatea personalului SSI se găsea la Arcuda și împrejurimi, unde fusese dispersat din cauza bombardamentelor aeriene executate de anglo-americani. În acel timp de mare criză, am aflat de la locotenent-colonelul Borcescu Traian că el era singurul șef de secție din cadrele SSI care se găsea în București. Constatând lipsa lui Eugen Cristescu de la conducerea SSI, s-a substituit acestuia și a luat primele măsuri impuse de situație. A doua sau a treia zi, adică la 24 sau 25 august 1944, conducerea SSI a fost luată de către colonelul Siminel Victor, șeful Secției I informații, sosit în București de la Arcuda. El era ofițerul cel mai mare în grad din cadrele serviciului. Concomitent cu acest fapt, SSI a fost scos din subordinele Președinției Consiliului de Miniștri și subordonat Ministerului de Război. Nu cunosc formele legale ce s-au întocmit cu acea ocazie.

* * *

La data de 11 septembrie 1944, către ora 14, generalul Racoviță Mihail – ministru de Război în primul guvern al generalului Sănătescu Constantin – întâlnindu-mă pe sălile „Școlii Superioare de Război", unde funcționa pe atunci Ministerul de Război, mi-a ordonat să mă prezint Domniei Sale a doua zi, la ora 9. În ziua următoare executând ordinul primit, generalul Racoviță Mihail, care mă cunoscuse pe front în timpul războiului și știa că am condus Eșalonul Mobil SSI detașat pe lângă MCG, mi-a făcut cunoscut că-mi încredințează conducerea SSI. I-am mulțumit pentru încredințarea ce-mi acordă. L-am rugat ca înainte să-mi dau sau nu asentimentul să-mi acorde un răgaz pentru a mă orienta asupra activității și posibilităților serviciului. I-am motivat cererea explicându-i că întrucât eram comandant de regiment încă de la 1 ianuarie 1944, nu mai aveam nici o cunoștință în această privință. Mi-a aprobat cererea, urmând să-i dau rezultatul când voi fi gata.

A doua zi și în zilele următoare m-am dus la centrala SSI. Am luat contact cu colonelul Siminel Victor – șeful SSI-ului – cum și cu șefii de secții pe care i-am pus la curent cu scopul vizitei mele. Aceștia m-au informat – pe scurt – despre activitatea

[1] Este evident că această frază – pe care ne-am permis să o trecem între paranteze drepte – a fost preluată de Ion Lissievici din lucrările oficiale de istorie care au impus o asemenea interpretare în vremea în care își redacta *Memoriile* (sfârșitul anilor 60 și începutul anilor 70).(n.a.)

serviciului până la data de 23 august 1944, cum și cu cele întâmplate după acea dată. Ulterior, le-am comunicat că întrucât după data de 23 august 1944 situația politică a României era diametral opusă acelei anterioare menționatei date, rezultă că atât organizarea, cât și activitatea SSI-ului trebuie modificate conform noii situații. Toți au fost de acord cu acest punct de vedere și mi-au făcut cunoscut că deja s-au luat unele măsuri în această privință. Față cu cele discutate, le-am cerut ca în zilele următoare, fiecare șef de secție să fie în măsură, să-mi prezinte propuneri scrise în legătură cu noua situație.

Începând de a doua zi, am discutat cu fiecare șef de secție în parte propunerile făcute și am căzut de acord asupra noii organizări a secției respective, cum și a activităților ce urma să desfășoare în viitor. Rezultatul acelor discuții a fost concretizat într-o serie de scheme și grafice, însoțite de detaliile scrise strict necesare.

Ca urmare a cererii mele prin directorul de cabinet, colonelul Caramitru Dumitru, am fost primit în audiență de serviciu la data de 19 septembrie 1944 de către ministrul de Război, generalul Racoviță Mihail. Cu acea ocazie i-am prezentat întreaga lucrare și i-am expus motivele care m-au determinat să o întocmesc. Obținând aprobarea propunerilor concretizate prin lucrarea ce i-am prezentat și care avea să-mi servească drept bază legală a activității serviciului în viitor, mi-am dat consimțământul să iau conducerea SSI. În consecință, Ministerul de Război a dat decizia de numire a mea în conducerea SSI cu începere de la data de 20 septembrie 1944. Prin acea decizie s-au mai prevăzut drepturile și obligațiile ce aveam în noua mea calitate.

După ce am luat serviciul în primire, am dat decizia de organizare a acestuia, hotărând și activitatea fiecărei secții în cadrul misiunii respective. Astfel, am prevăzut că:

Secția I Informații

– Șef: inițial, locotenent-colonelul Ernescu Grigore, ulterior, locotenent-colonelul Rădulescu Constantin s-au mutat în cadrele SSI;

– Birourile agenturii și de studii ale Frontului de Est, cu toate organele ce au funcționat în subordinele primului, să fie desființate. Ofițerii și subofițerii rămași disponibili au fost comunicați Ministerului de Război – Secretariatul General, pentru a dispune încadrarea lor în unitățile armatei. Funcționarii civili au fost repartizați celorlalte secții, iar ceilalți angajați – după primirea drepturilor bănești la zi – au fost lăsați liberi;

– Biroul Agenturii Vest să organizeze și să trimită pe lângă fiecare armată ce opera pe frontul antihitlerist câte un centru de informații bine încadrat și dotat, având posibilitatea să detașeze unul sau două subcentre, pe lângă comandamentele de Corpuri de armată; informațiile procurate să fie imediat transmise comandamentelor marilor unități interesate și Secției I informații;

Să continue întreruperea oricărei comunicări și prin orice mijloc, cu rezidenții din străinătate până la noi ordine.

– Biroul de studii al Frontului de Vest să studieze și să difuzeze Ministerului de Război – cabinet și MStM–Secția II –, informațiile primite de pe front;

– Biroul Agenturii Sud să continue sistarea activității de procurare a informațiilor, cum și a comunicărilor de orice natură și prin orice mijloc, cu rezidenții din străinătate;
– Biroul de studii al Frontului de Sud să-și limiteze activitatea la studiul materialului informativ aflat asupra sa.

Întreruperea legăturilor informative cu rezidenții din străinătate, corespundea prevederilor „Convenției de Armistițiu".

Secția II Contrainformații

Șef: inițial, locotenent-colonel Borcescu Traian, apoi locotenent-colonel Popovici Anton, nou mutat în cadrele SSI.

Să desființeze din organizarea secției, grupa comunistă. Personalul rămas disponibil să-l utilizeze în cadrul secției.

Activitatea relativă la partidele politice, sectele religioase etc., să fie limitată numai la cunoașterea modului de manifestare al acestora.

Să intensifice supravegherea legionarilor și a tuturor elementelor de dreapta, semnalând orice activitate dăunătoare statului și noii sale orientări politice.

De acord cu secțiile de contraspionaj și contrasabotaj, să urmărească dacă au fost internați în lagăr toți supușii germani și maghiari, aflați în țară.

Secția III Legături cu serviciile de informații străine

A fost desființată. Personalul ei a fost repartizat celorlalte secții din cadrul serviciului.

În locul acestei secții am înființat un birou pe lângă conducerea serviciului, încadrat cu câte un translator de limba rusă și engleză, pentru legătura mea personală cu serviciile de informații sovietic, american și englez, din compunerea delegațiilor respective din Comisia Aliată de Control, aflată în București.

Secția IV Contraspionaj

Șef: subdirector Butucescu Horia.

Va rămâne cu aceeași organizare ca înainte de 23 august 1944.

Să intensifice acțiunea de identificare și arestare a agenților lăsați pe teritoriul țării de către serviciul de informații german.

Să verifice foștii funcționari ai diferitelor societăți cu capital german și maghiar ce au funcționat pe teritoriul țării și în special în capitală.

Să ia măsuri pentru arestarea și cercetarea suspecților, cum și pentru internarea supușilor străini de origine germană și maghiară, acționând de acord cu secțiile de contrainformații și contrasabotaj.

Secția V Contrasabotaj

Șef: locotenent-colonel Proca Alexandru

Păstrându-și vechea organizare, să intensifice măsurile de siguranță a întreprinderilor industriale și depozitelor de tot felul, interesând armata și economia

generală a țării, pentru a le feri de distrugere sau de acte de sabotaj din partea agenților inamicului. Să dea o deosebită atenție rafinăriilor petrolifere, depozitelor de muniții și carburanți.

În scopul de mai sus, să identifice și să urmărească activitatea legionarilor și elementelor prohitleriste, arestând imediat pe cei suspecți.

De acord cu secțiile contrainformații și contraspionaj să urmărească internarea supușilor germani și maghiari.

Secția VI Tehnică

Șef: director Cristescu Gheorghe
Rămâne cu aceeași organizare și activitate ca și în trecut.

Secția VII Radio

Șef: maior inginer Luca Nicolae
Secția își păstrează vechea organizare.
Conform prevederilor „Convenției de Armistițiu", continuă să sisteze până la noi ordine, orice transmisie radio, internă sau externă.

Secția VIII Juridică

Șef: maior magistrat Popescu Luca

Secția IX Personal

Șef: director Lepădatu Dumitru

Secția X Auto

Șef: locotenent tehnic auto Amariei

Secția XI Administrativă

Șef: intendent locotenent-colonelul Diaconescu Dumitru.
Ultimele patru secții rămân cu aceeași organizare și activitate ca în trecut.

Biroul Secretariat

Șef: director Tomescu Nicolae

Biroul Cifru
Șef: locotenent-colonelul Constantinescu Louis.
Ambele birouri își păstrează organizarea și activitatea din trecut.

Conducerea Serviciului

Scurt timp după ce am început să activez la conducerea SSI, mi s-a prezentat un locotenent din marina americană. Mi-a comunicat că face parte din Serviciul de informații de pe lângă delegația americană din Comisia Aliată de Control și că este numit ofițer de legătură între aceasta și SSI. Totodată mi-a solicitat să-i procur dispozitivul de imprimare a timbrului sec pe actele de identitate maghiare. Mi-a făcut cunoscut că de acest dispozitiv are nevoie Serviciul de informații al cărui subaltern era. L-am rugat să revină pentru rezultat peste 24 ore. Între timp am luat măsurile de rigoare și la termen i-am predat dispozitivul ce mi-a solicitat. Cu acea ocazie m-a invitat pentru dimineața următoare să iau contact cu reprezentantul șefului delegației americane din Comisia Aliată de Control. A doua zi, însoțit de translatorul pentru limba engleză, am cunoscut pe colonelul american la sediul delegației respective. După o scurtă discuție de ordin general, am fost solicitat să-l ajut în verificarea personalului român angajat pentru nevoi de serviciu, semnalându-i suspecții. În acest scop mi-a încredințat tabelul nominal al acelui personal, iar eu l-am asigurat că în decurs de 48 ore va avea rezultatul dorit. Când am restituit tabelul și rezultatul verificării personalului, ofițerul de legătură m-a rugat să-i vizitez a doua zi. La noua întrevedere, colonelul american mi-a făcut cunoscut că ostașii ce fac parte din delegația SUA a Comisiei Aliate de Control sunt cazați în hotelul „Ambasador". Acești ostași sunt tineri și exuberanți. Ei nu sunt preocupați de asigurarea păstrării secretului. Își lasă echipamentul, corespondența personală și chiar pe aceea oficială, la îndemâna oricărui indiscret.

Ținând seamă de această situație, am fost rugat să iau măsuri pentru împiedicarea eventualelor acțiuni de spionaj din partea agenților inamici. Tot în această ordine de idei, m-a rugat să dispun supravegherea locuințelor unor ofițeri americani, atât pentru siguranța lor personală, cât și pentru a-i pune la adăpost de acțiunile de spionaj a celor interesați. L-am asigurat că-i voi îndeplini cererile, cu atât mai mult cu cât serviciul din subordinele mele are misiunea să descopere și să aresteze agenții inamici care ar încerca acțiuni de spionaj.

* * *

În timp ce eram preocupat să iau măsurile necesare pentru satisfacerea cererilor făcute de americani, am fost chemat – împreună cu locotenent-colonelul Borcescu Traian – să ne prezentăm la Ministerul Afacerilor Externe, lui Niculescu Buzești, care pe atunci era ministrul acelui departament. Satisfăcându-i dorința, Niculescu Buzești – pe un ton autoritar – a cerut locotenent-colonelului Borcescu Traian să-i pună la dispoziție tabelul tuturor agenților interni, inclusiv al celor care au lucrat cu Eugen Cristescu. Atât Borcescu, cât și eu, i-am răspuns că nu posedăm atari tabele. I-am explicat că acest fapt se datorează însăși naturii serviciului. Agentul este direct interesat să nu fie cunoscut de persoana căreia îi predă informațiile. În consecință, el lucrează prin a doua sau chiar a treia mână, ori prin cutia de scrisori. Datorită acestor condiții, suntem puși în situația să nu-i putem satisface cererea. Am fost amenințați cu închisoarea, însă până la urmă s-a lăsat convins de argumentele noastre.

Niculescu Buzești se interesa de agentura internă, întrucât avea de plătit anumite polițe de pe timpul când fusese director în Ministerul Afacerilor Externe, iar Eugen Cristescu șef al SSI.

Am adus cazul la cunoștința generalului Racoviță Mihail, rugându-l să ia măsuri ca pe viitor să fiu scutit de atari intervenții și jigniri.

Către sfârșitul lunii septembrie 1944 am primit, pe când mă găseam la serviciu, doi ofițeri sovietici. Cu ajutorul translatorului căpitan Rusu Victor, am aflat că noii sosiți se prezintă sub numele de locotenent-colonel Alexandrov și maior Carandașef, ofițeri de legătură ai serviciului de informații din delegația sovietică pe lângă Comisia Aliată de Control. Am fost rugat ca săptămânal să le predau materialul informativ referitor la situația internă, material ce ar putea interesa serviciul din care fac parte. În acest scop am propus să ia contact cu mine în fiecare miercuri, începând de la ora 17. Am fost de acord cu propunerea lor și le-am promis că le voi satisface cererea. Prin această legătură am comunicat delegației sovietice din Comisia Aliată de Control, materialul informativ referitor la situația internă, până la data mutării mele de la conducerea SSI. Menționez că după primele săptămâni de funcționare a legăturii, delegații sovietici s-au arătat mulțumiți de informațiile primite. Ei au solicitat în numele serviciului din care făceau parte ca legătura cu SSI să funcționeze de două ori pe săptămână, tot la sediul serviciului. Le-am satisfăcut dorința, fixând de comun acord ca zile de contact miercurea și vinerea, începând de la ora 17. Cu ocazia acestor întruniri, i-am pus la curent cu măsurile pe care le-am luat pentru siguranța întreprinderilor industriale, rafinăriilor de petrol și depozitelor de tot felul, interesând armata și economia generală a țării. De asemenea, le-am semnalat – spre știință – cazurile descoperite de agenți ai serviciului de informații german, parașutați în zonele Deva, Alba Iulia și Băneasa.

Până la mutarea mea de la conducerea SSI, această legătură a funcționat în bune condiții. În decursul timpului, locotenent-colonel Alexandrov, discutând cu căpitanul Rusu Victor, i-a declarat că serviciul din care face parte el, cunoaște foarte bine activitatea SSI avută pe teritoriul URSS-ului în timpul războiului. Această activitate a fost apreciată ca normală oricărui serviciu de informații și ca atare nu au nimic de imputat SSI.

* * *

În prima decadă a lunii octombrie 1944, șeful Secției a 2-a din MStM – colonel Ionescu Constantin – mi-a comunicat următoarele:

Un delegat al Serviciului de informații al armatei sovietice, i-a cerut ca în colaborare cu acel serviciu, cum și cu SSI, să se organizeze un centru de recrutare și instruire a agenților ce vor fi parașutați în spatele frontului trupelor hitleriste, pentru procurare de informații. În acest scop, Serviciul de informații sovietic va asigura viitorilor agenți materialele tehnice necesare (parașuta și aparatul radio transmisie-recepție portativ), cum și parașutarea; SSI să se ocupe cu organizarea centrului, recrutarea și instruirea agenților, iar finanțarea acestor operațiuni, cum și a agenților trimiși în misiuni, să fie suportată în părți egale, atât de SSI, cât și de către Secția a 2-a MStM.

Ca urmare a obligațiilor ce reveneau SSI am dispus ca biroul agenturii frontului de Vest să organizeze la Arad centrul respectiv, sub comanda maiorului Rusu M. Centrul a fost încadrat cu personalul necesar și dotat cu materialele și aparatura de

care urmau să se servească viitorii agenţi pe timpul executării misiunilor. Au fost recrutaţi un număr de tineri, buni cunoscători ai limbilor germană, ungară şi română. Li s-au pregătit actele de identitate respective. Instruirea şi antrenarea lor se executa stăt în timpul zilei, cât şi noaptea. Pe când centrul se găsea în plină activitate, cam în prima decadă a lunii noiembrie 1944, am fost anunţat de către colonelul Ionescu Constantin – şeful Secţiei a 2-a din MStM – că Serviciul de informaţii al armatei sovietice a renunţat la paraşutarea de agenţi informatori în spatele frontului trupelor hitleriste. În consecinţă, „Centrul" de la Arad nu mai este necesar. În baza acelei comunicări, am dat dispoziţii şefului biroului agenturii Vest – şeful de grupă Hodoreanu – să ia măsuri pentru lichidarea „Centrului" respectiv, recuperarea personalului, materialelor şi aparaturii cu care fusese dotat.

* * *

Spre sfârşitul primei jumătăţi a lunii octombrie 1944, Secţia I contrainformaţii m-a informat că în oraş circulă o serie de zvonuri alarmiste. Unul din zvonuri se referea la prefectul judeţului Constanţa, avocatul Duşa. Se pretindea că acesta ar duce tratative pentru alipirea Dobrogei la URSS. Concomitent mi s-a semnalat şi zvonul că la Iaşi s-ar fi organizat un comitet care acţionează pentru alipirea Moldovei la URSS. Se colporta că acea acţiune ar fi susţinută în special de evrei. Nota informativă prin care se semnalau zvonurile menţionate, a fost predată Ministerului de Război – cabinet, specificându-se că SSI a luat măsuri pentru verificarea lor, cum şi pentru identificarea celor ce le răspândesc.

Acele zvonuri dacă ar fi corespuns într-o oarecare măsură adevărului, guvernul ar fi trebuit să facă demersurile necesare pe lângă guvernul sovietic. În consecinţă, ele trebuiau să fie bine verificate. Dacă prin verificarea lor se constata că nu corespund realităţii, atunci rezulta că anumite persoane urmăresc să nu se stabilească relaţii de prietenie şi bună înţelegere între armata şi poporul român, cu armata şi popoarele sovietice. Ori, aceste persoane trebuiau să fie identificate, arestate şi cercetate.

În ideea de mai sus şi cu convingerea că serviciul de informaţii nu trebuie să neglijeze nici chiar zvonurile, am luat măsurile necesare pentru verificarea lor. Această acţiune prezintă serioase dificultăţi, întrucât întregul personal al SSI dislocat în Moldova şi Dobrogea anterior evenimentelor de la 23 august 1944, se retrăsese la Sud de Milcov şi la Vest de Dunăre, o dată cu trupele române. În aceste condiţii, am dat dispoziţii şefului Secţiei I contrainformaţii – locotenent-colonel Popovici Anton – să aleagă o serie de funcţionari orginari din Bacău, Bârlad, Roman, Iaşi, Botoşani, Constanţa şi Tulcea, cu legături de rudenie şi prieteni în acele oraşe. Dintre cei aleşi, parte au fost trimişi în Moldova şi parte în Dobrogea. Aceşti funcţionari, în termen de patru sau cinci zile, au prezentat rezultatul negativ al verificărilor efectuate, rezultat ce a fost raportat şi Ministerului de Război-cabinet.

* * *

Aproximativ în jurul datei de 25 octombrie 1944, însoţit de locotenent-colonel Rădulescu Constantin şi de translatorul SSI, am prezentat felicitări delegaţiei americane

din Comisia Aliată de Control în numele ministrului de Război – general Racoviță Mihail – și al SSI, pentru recenta victorie obținută de flota SUA, în contra forțelor navale japoneze.

Cu acea ocazie am fost rugat de către șeful Serviciului de informații al delegației americane să verificăm, de comun acord, personalul următoarelor societăți cu capital german ce au funcționat în București, anterior datei de 23 august 1944: agenția de informații și publicitate „Rudolf Mose"; casa „Schenker" și societatea „Singer".

Scopul verificării: să identifice o serie de agenți informatori germani, camuflați ca funcționari ai menționatelor societăți.

A doua zi, însoțit de șeful Secției IV contraspionaj și de către translatorul serviciului, i-am satisfăcut cererea.

În ultimele zile ale lunii octombrie 1944, generalul Racoviță Mihail mi-a pus în vedere că licențiez din serviciu 30% din efectivul personalului civil, pentru economii bugetare.

Pentru executarea acestei măsuri, am obținut aprobarea ministrului de Război să plătesc salariul pe trei luni funcționarilor ce urmau să fie licențiați din serviciu. După obținerea acestei aprobări și ținând seamă de propunerile șefilor de secții, am procedat la executarea ordinului primit.

Aproximativ concomitent cu această operațiune am primit ordinul Ministerului de Război, cabinet, prin care se prevedea ca toți prizonierii sovietici ce n-au fost încă predați lagărelor de prizonieri, să fie imediat puși la dispoziția acestora.

SSI avea în această situație pe prizonierii Parta Zoirab și Dănilă Gheorghe care funcționau ca oameni de serviciu – diurniști – încă din luna decembrie 1941. Pentru executarea ordinului menționat, am dispus predarea lor de către căpitanul Rusu Victor, la cel mai apropiat lagăr de București. Ofițerul avea dispozițiile ca o dată cu predarea celor doi prizonieri să comunice comandantului lagărului că ei au avut o purtare exemplară în tot timpul cât au fost în grija SSI.

Înainte de plecare i-am chemat în biroul meu și le-am explicat motivul pentru care sunt predați lagărului; aceasta cu atât mai mult cu cât ambii ar fi dorit să rămână în România, fapt solicitat cu insistență căpitanului Rusu Victor. Numai după ce i-am lămurit bine – în prezența căpitanului Rusu Victor – asupra acestei necesități, cum și mai ales asupra consecințelor la care m-aș expune dacă nu aș executa ordinul s-au lăsat convinși – cu adâncă părere de rău – să se despartă de SSI. Ne-am strâns mâinile și ne-am luat rămas bun, ca vechi prieteni.

* * *

În prima decadă a lunii noiembrie 1944, generalul Sănătescu Constantin a format un al doilea guvern. În afară de Președinția Consiliului de Miniștri a luat și conducerea Ministerului de Război, având ca ajutoare pe: generalul Crețulescu Ilie, ministru subsecretar de stat pentru armata de uscat, și pe generalul Dămăceanu Constantin, ministru subsecretar de stat pentru aeronautică.

După câte îmi amintesc la data de 4 decembrie 1944, guvernul Sănătescu a fost înlocuit de guvernul generalului Rădescu Nicolae.

Ministru de război în acel cabinet a fost generalul Negulescu.

* * *

O dată cu venirea la conducerea Ministerului de Război, generalul Negulescu a mutat în cadrele SSI pe colonelul Hristescu Alexandru. Acesta funcționase mult timp ca ofițer de Stat-Major sub comanda generalului Negulescu, care-l cunoștea și aprecia.

Cu ocazia prezentării, l-am întrebat pe colonelul Hristescu dacă a lucrat vreodată în vreun serviciu de informații în cursul carierei sale de ofițer de Stat-Major.

La răspunsul său negativ, l-am convins ca până când se va familiariza cu organizarea SSI și cu activitatea fiecărei secții, să ia sub conducerea sa secțiile tehnică, radio, personal, auto și administrativă. Aceste secții având un caracter administrativ, va putea să le conducă de îndată ce vor intra sub autoritatea sa. În acest mod îmi va fi de un real folos, ușurându-mi activitatea, iar el în decursul timpului se va pune la curent cu organizarea și activitatea celorlalte secții ale serviciului.

* * *

Până la data de 20 decembrie 1944, când am fost înlocuit la conducerea SSI prin generalul Săvoiu Gheorghe, cunoscut și apreciat de către generalul Rădescu Nicolae, activitatea serviciului s-a concretizat astfel:

– Centrele informative detașate pe lângă cele două armate române ce au operat pe Frontul de Vest, și-au îndeplinit misiunea în bune condiții. Informațiile procurate, au fost bine apreciate și primite în timp util de către comandamentul marilor unități.

Prin biroul de studii al Frontului de Vest, ele au fost aduse la cunoștința Ministerului de Război – cabinet și a MStM – Secția a 2-a.

– Secția II contrainformații și-a desfășurat activitatea în perfectă concordanță cu misiunea sa. În afară de zvonurile alarmiste despre care am tratat, a procurat date precise și la timp, despre evenimentele interne ce au avut loc în special în București.

– Secția IV contraspionaj a identificat o serie de agenți parașutați de Serviciul de informații al armatei germane, în regiunile Deva, Alba Iulia și Băneasa. Majoritatea acestora, în urma semnalării lor de către SSI, au fost arestați de către organele teritoriale respective ale Inspectoratului General al Jandarmeriei.

– În cursul perioadei cât am avut conducerea SSI nu s-a produs nici o acțiune de sabotaj sau distrugere la întreprinderile industriale, rafinăriile de petrol și depozitele de tot felul interesând armata și economia generală a țării, incluse în măsurile de supraveghere și pază luate de către Secția V contrasabotaj a serviciului.

* * *

Înainte de a-mi încheia amintirile, țin să le completez cu câteva observații asupra lipsurilor pe care le-am constatat în organizarea SSI.

Deși tangențial în cursul expunerii mele am semnalat inexistența unui plan de mobilizare al serviciului, totuși revin asupra acestei importante lipse. Fac aceasta cu atât mai mult cu cât înainte de mutarea mea în cadrele SSI, la conducerea Secției I informații s-au succedat trei colonei, foarte buni ofițeri de Stat-Major (coloneii

Petrescu Gheorghe, Ştefănescu Gheorghe şi Dumitrescu Ion). Primii doi activaseră în serviciul exterior de informaţii al MStM – Secţia a 2-a anterior mutării lor în cadrele SSI; deci aveau experienţă în materie de căutare şi procurare a informaţiilor. Nici unul dintre aceştia însă, nu s-a sesizat de lipsa semnalată de mine spre a o înlătura la timp. Ori, serviciul de informaţii din timp de pace are un caracter static. În caz de război, el trebuie să-şi continue activitatea din timp de pace, amplificând-o chiar, conform nevoilor, şi în acelaşi timp, trebuie să facă faţă cerinţelor armatei pe câmpul de luptă, cerinţe mult sporite faţă de acele din timp de pace. În consecinţă, prin planul de mobilizare al unui serviciu de informaţii trebuie să se prevadă:

– mijloacele de tot felul (personal, materiale, mijloace tehnice şi de transport etc.) necesare completării celor existente, funcţie de nevoi şi

– organizarea, încadrarea, dotarea, instruirea şi antrenarea unui nou serviciu de informaţii, mobil, care să ia fiinţă la mobilizare, capabil să se deplaseze în raport cu situaţia frontului şi să satisfacă la timp şi în bune condiţii nevoile armatei reprezentată prin Marele Cartier General al acesteia.

În ceea ce priveşte mijloacele de căutare şi procurare a informaţiilor, menţionez că în caz de război, nu se mai poate face uz pentru căutare şi procurare de informaţii de pe teritoriul statului cu care suntem în conflict, de rezidenţii externi şi agenţii informatori utilizaţi în timp de pace. În adevăr, primii – adică rezidenţii externi – dacă nu sunt într-un caz special în ceea ce priveşte supuşenia lor, trebuie să părăsească ţara în care au funcţionat, înainte ca aceasta să fi decretat mobilizarea; contrar, vor fi internaţi în lagăr. Agenţii informatori nu mai pot fi trecuţi şi primiţi pe cale terestră de către centrele şi subcentrele informative, întrucât linia frontului şi spatele acestuia, îi expune la o pierdere sigură.

În consecinţă, pentru cazul de război trebuie ca din timp de pace să se organizeze, încadreze, doteze, instruiască şi antreneze:

– agenţii informatori paraşutaţi, putând executa misiuni variabile în timp şi spaţiu, în spatele frontului inamic;

– personal special instruit pentru interogarea prizonierilor de război;

– un serviciu pentru strângerea documentelor inamicului rămase pe câmpul de luptă, identificarea şi punerea în siguranţă a întreprinderilor industriale şi depozitelor de tot felul, interesând armata şi economia generală a ţării;

– eventual şi alte servicii cu caracter special.

Tot în legătură cu căutarea şi procurarea informaţiilor în caz de război, trebuie ca serviciul de informaţii să dispună încă din timp de pace de:

– un serviciu de decriptare. Un atare serviciu a lipsit atât în organica SSI, cât şi în aceea a MStM;

– un serviciu de radio-ascultare şi

– un serviciu de radio goniometrie.

Colonel (r) Lissievici Ion
Bucureşti, Calea Victoriei nr. 87-89
Scara D, etaj 2, apartament 2 B.

[1949 iunie, 1] ***Declarația lui Ion Lissievici despre misiunea informativă a Eșalonului Operativ pe Frontul de Est***

Eugen Cristescu, fostul șef al SSI, ajungând la concluzia că șederea sa în Iași la conducerea Eșalonului Operativ, cum și o parte din subordonații săi aflați în cadrele Secției Contrainformații a Eșalonului, este – pe o parte – fără randament, iar pe de altă parte – îl pune în imposibilitate să țină legătura cu organele de conducere ale statului, s-a hotărât să se înapoieze la București, luând cu sine pe:

– șeful Secției II contrainformații – Becescu Florin, cu majoritatea personalului secției sale;

– personalul Secretariatului;

– șeful Secției foto – identificări, cu totalitatea sau numai parte din personalul Secției respective;

– șeful Secției „G", dar nu definitiv, întrucât ulterior a venit la Eșalon aceiași situație și cu ofițerul german de legătură [Stransky – *n.ns.*].

Această hotărâre a fost luată în preajma căderii Chișinăului sau imediat după aceasta.

Ca o consecință a hotărârii de mai sus și având în vedere că eram cel mai vechi ofițer din cadrele Eșalonului Operativ, că eram ofițer de Stat-Major și că făcusem serviciul în cadrele MStM, deci aveam cunoscuți în cadrele MCG, am fost numit șef al Eșalonului Operativ. Nu știu dacă au mai fost alte considerații care au determinat numirea mea ca șef al Eșalonului.

– Am preluat conducerea efectivă a Eșalonului în preajma căderii Chișinăului.

– Până la deplasarea Eșalonului Operativ din Iași la Chișinău, operațiune ce a avut loc cam după câteva zile de la căderea Chișinăului, activitatea informativă a Eșalonului a fost restrânsă. În general, ea s-a limitat la scurte note informative procurate de către centrele și subcentrele informative, care lucrau în cadrul Armatelor 3 și 4. Din punct de vedere contrainformativ această activitate a fost ca și inexistentă.

Anterior plecării Eșalonului din Iași, la Chișinău, fostul șef al Agenturii Frontului de Est – Vasile Palius – mi-a propus recrutarea unei foste soții de ofițer, originară din Cernăuți și aflată în acel timp la Iași. Am mers însoțit de numitul ofițer la camera conspirativă unde se găsea acea femeie, cu care am stat de vorbă, mai mult de formă, după care i-am spus că nu aprob angajarea numitei în serviciu, întrucât – după câte știu – angajarea de formă în Serviciu este contrară vederii șefului SSI.

Nu știu dacă această femeie a fost sau nu angajată în Serviciu, cred însă că nu a fost angajată, cu toate că prin 1942 (martie-aprilie) colonelul Palius Vasile a solicitat să-i ofer un mic ajutor, întrucât este bolnavă și în mizerie și că totuși ar putea să fie utilă Secției Contrainformații.

Despre acest caz a avut cunoștință și [Nicolae] Trohani.

Tot înainte de plecarea Eșalonului din Iași, fostul șef al Agenturii mi-a prezentat pe avocatul Novițchi, originar din Bălți. Acesta a fost angajat ca rezident al Serviciului

pentru orașul și județul Bălți. Cazul este cunoscut lui Trohani, ca unul care inițial a lucrat cu el.

După ocuparea Chișinăului, am primit ordin de la MCG să mă deplasez în acel oraș, precedând MCG. Această deplasare am executat-o într-o singură etapă, iar – după câte îmi amintesc – a doua zi de la revenirea în Chișinău colonelul Dinulescu Radu, fostul șef al Secției a 2-a MGG, mi-a comunicat să deplasez Eșalonul Operativ SSI la Tighina, unde vine și primul Eșalon al MCG. Această deplasare s-a executat în ziua în care mi s-a comunicat noua dispoziție.

De la Tighina, Eșalonul Operativ nu a mai executat nici o deplasare până la înapoierea în țară.

În timpul cât am stat la Tighina, Agentura Frontului de Est a executat următoarele recrutări de personal cunoscute de mine:

Igor Dimitriev, indicat de mine ca unul ce fusese funcționar CFR înainte de ocuparea Basarabiei de către trupele sovietice (27 iunie 1940) și care nu mai avusese posibilitatea să vină în Vechiul Regat. Numitul a fost angajat ca funcționar în cadrele SSI, la început diurnist, apoi bugetar;

Vsevolod Vozulîi, originar din Soroca, indicat de mine ca unul ce fusese în serviciul exterior de informații MStM. Numitul a fost angajat ca funcționar și numit rezident pentru orașul Iampol și fostul județ Jugastru;

Căldare Dumitru, originar din Tighina sau împrejurimi, a fost angajat ca funcționar diurnist și mic rezident pentru orașul și județul Dubăsari.

Despre acești informatori avea cunoștință, la început – Trohani, ulterior și dl. col. [Traian] Borcescu, șeful Secției Contrainformații, care i-a avut în subordine.

Pe timpul cât am stat cu Eșalonul Operativ la Tighina, ca și după înapoierea acestuia la București, știu că s-au mai angajat o serie de rezerviști, pentru completarea numărului de câte doi rezidenți pentru fiecare oraș, capitale de județ din Transnistria, exceptând Odessa, oraș pentru care nu erau necesari rezidenți, ci informatori și de care s-a ocupat în special șeful Centrului Odessa și Agentura Frontului de Est.

Pe rezidenți nu i-am văzut la față, iar de lucrat n-am lucrat direct cu ei, ci prin al doilea sau la treilea Eșalon (rezidentul lucra direct cu șeful de subcentru sau Centru, acesta cu Agentura Est și ulterior rezultatul informației exploatate ajungea la mine).

Despre rezidenții angajați în fosta Transnistrie, Trohani este cel mai în măsură să dea relații ca unul ce cunoaște chestiunea.

În atribuția mea directă intra repartizarea fondului informativ pe organele din subordine și justificarea lui, conform proiectului de buget aprobat în prealabil de către șeful SSI. În primele decade ale lunilor octombrie și noiembrie 1941, am plecat din Tighina la București, cu o oprire de câteva ore la Chișinău sau cel mult o noapte, în special când mă înapoiam de la București, pentru justificarea cheltuielilor efectuate din fondul lunii precedente și primirea fondului informativ pe luna în curs. În timpul absenței mele de la Eșalon eram înlocuit, în genere, de generalul Ernescu Grigore, șef al Frontului de Est în acel timp.

Către sfârșitul lunii noiembrie și primele zile ale lunii decembrie 1941, m-am deplasat la Tiraspol, Dubăsari, Râbnița, Iampol, Moghilev și Tulcin, unde am instalat rezidenții județeni respectivi. Această instalare a constat în a-i prezenta prefectului

de județ respectiv, rugând pe acesta să dea concurs rezidenților mai ales în privința mijloacelor de deplasare și de raportare a informațiilor, aceste mijloace fiind foarte precise la început. Pe timpul efectuării acestei operațiuni am fost însoțit și de către dl. Trohani, adjunctul șefului Agenturii Frontului de Est în acest timp. După instalarea rezidenților, Eșalonul Operativ SSI s-a înapoiat la București, operațiune ce a avut loc în prima decadă a lunii decembrie 1941.

Rapoartele informative primite de la Centrele informative conduse de maior Balotescu și maior Tomescu, ambele dislocate pe frontul Armatei 3 (de Sud), conțineau date informative mai mult locale referitoare la trupele inamice din linia I, dislocări de rezerve tactice, amplasări de baterii (în general neprecise) și starea de spirit a luptătorilor. În general pe baza acestor informații s-a putut aprecia iminența căderii Odessei, fără a se putea preciza când va avea loc acest eveniment.

În preajma căderii Odessei, sau după această dată, Eșalonul Operativ a primit de la Centrul Cafița, dislocat pe lângă Armata 4 (de Nord), un pachet cu diferite documente care au aparținut în special Comandamentelor de Mari Unități sovietice. Aceste documente se refereau la tabele de efective, dotări cu armament și material de război, ordine și hărți de operare, regulamente, broșuri, instrucțiuni etc. Exploatarea acestui material informativ s-a făcut în parte la Eșalonul Mobil, de către personalul Frontului de Est și a continuat și la București, după înapoierea în capitală a Eșalonului.

Notele informative rezultate din exploatarea acestui material informativ se refereau mai ales la organizarea și încadrarea numerică a diferitelor categorii de Mari Unități, cum și la dotarea lor cu armament și materiale de război de tot felul. De asemenea, s-a căutat să se traducă instrucțiunile și broșurile fie referitoare la unele categorii de armament, fie la camuflaj, modul de comportare a trupelor sovietice în diferite situații tactice etc., adică în raport cu urgența ce s-a apreciat de către Frontul de Est – în primul rând – că ar prezenta exploatarea informațiilor ce urmăreau să fie difuzate.

În general, materialul informativ de ordin operativ și militar, conform hotărârii șefului SSI, se înainta:

– MCG – Secția a 2-a, în principiu, în câte un exemplar;

– Direcțiunii Generale a SSI, în câte două exemplare;

– Secției „G" (de legătură cu Serviciul de Informații German), într-un exemplar;

Pentru arhiva Frontului de Est, un exemplar.

În ce privește materialul de ordin contrainformativ, acesta a fost foarte neînsemnat pentru Tighina. Se referea numai la unele nereguli disciplinare și s-a trimis numai MCG – Secția a II-a, căreia – de asemenea, i se înapoiau și dosarele cu rezultatul cercetărilor celor trimiși spre anchetare la Eșalonul Operativ, însoțite de cei în cauză.

Până la înapoierea Eșalonului Operativ în București, cred că nu am primit de la Centrul Odessa, unde se dusese și fostul șef al Agenturii Est, col. Palius Vasile, cu ajutorul său Trohani, decât:

– un plan al orașului Odessa, pe care l-am înaintat MCG Secția a 2-a;

– date informative, cred transmise prin TFF la început, referitoare la aruncarea în aer a clădirii din Odessa în care se instalase Comandamentul fostei Divizii a 10-a. Am precizat faptul, „cred transmise prin TFF", întrucât deplasarea între Tiraspol și

Odessa devenise extrem de dificilă din cauza desfundării şoselei, consecinţă a multor zile de ploi şi unei mari deplasări de trupe.

Şi aceste date informative au fost aduse la cunoştinţa MGG Secţia a 2-a, Direcţiunii Generale SSI şi Secţiei „G".

Arh. SRI, *fond „x", dosar nr. 85.278, f. 62-69.*

1949 iunie 5. *Declaraţiile lui Ion Lissievici despre sistemul de pregătire al agenţilor SSI care au activat pe Frontul de Est*

În timp de pace acesta este unicul sistem din care se poate duce acţiunea de căutare şi procurare a informaţiilor.

Acest mijloc necesită pe lângă o serie de calităţi celor ce-i recrutează şi instruiesc, ca şi recrutaţilor, timp, bani şi mijloace de transmitere, dar mai ales timp. La venirea mea în cadrele SSI (mai 1941), Agentura Frontului de Est şi organele sale în subordine nu dispuneau decât de o agentură restrânsă ca număr (parte dintre agenţii chiar existenţi nu mai lucraseră din diferite motive), iar calitatea ei era submediocră, oameni cu câteva clase primare, din zona frontierei, de la noi, cu legături tot în zona frontierei de cealaltă parte). Excepţie pentru un învăţător originar din sudul Basarabiei.

În atari condiţii şi faţă de timpul scurt de care s-a dispus de la venirea mea în cadrele SSI şi până la intrarea în război, nu s-a putut face mare lucru. Singurii agenţi pregătiţi în epoca de mai sus au fost cei doi paraşutişti şi învăţătorul menţionat.

Oamenii proveniţi din procese şi localnicii puteau primi misiuni interne. Dar în acest sens Agentura Frontului de Est făcea numai un oficiu de ajutorare a celorlalte două secţii ale Serviciului, cărora le trimitea materialul brut (aşa cum era procurat) pentru ca ele să-l studieze, să-l verifice şi să ia măsuri de urmare.

Prizonierii erau utilizaţi în principiu numai pentru procurare de informaţii externe, în limita capacităţii şi cunoştinţelor mai mult sau mai puţin restrânse ce le aveau în legătură cu unitatea, eventual Marea Unitate, din care făceau parte.

Oamenii pregătiţi în ţară şi trimişi apoi în Est în vederea acţiunii informative au avut numai misiuni cu caracter extern, referitoare la procurarea de informaţii cu caracter militar.

Instructajul se limita la învăţarea misiunii pe dinafară. Misiuni de obicei simple cu caracter militar, pe care recrutorul bănuia că le-ar putea îndeplini agentul (dar care niciodată nu erau îndeplinite, nici cel puţin în parte). Instructajul arăta agentului cum să se orienteze, cum să se ferească să nu fie prins în zona frontierei şi în spatele acesteia, cum să culeagă informaţii şi să memoreze informaţiile, prin ce sector al graniţei şi la ce date era aşteptată înapoierea lui, cum să inducă în eroare – într-un caz nefericit – organele anchetatoare inamice, cum să se orienteze spre a ajunge la punctul dorit, la trecerea frontierei.

Excepţie s-a făcut cu învăţătorul originar din sudul Basarabiei, care a fost instruit să manipuleze şi un aparat TFF de care urma să facă uz ca rezident stabilit într-o anumită regiune din spatele trupelor sovietice aflate pe Prut. Anterior datei de 21 iunie

1941, acest agent ar fi transmis oarecari informații mai interesante cu privire la dislocarea de Comandamente, Mari Unități și unul sau două aeroporturi.

S-a mai făcut excepție cu pregătirea celor doi elevi parașutați, care au fost instruiți să se deplaseze ziua și noaptea pe itinerarii necunoscute, cu mijloace primitive și la îndemâna oricui spre orientare; să manipuleze un aparat portativ TFF; să se adăpostească și să culeagă informații din vedere, să mânuiască revolverul. Nu au fost instruiți să se lanseze cu parașuta, fapt care poate să le fi fost fatal.

În perioada 1 mai-21 iunie 1941 nu am văzut nici un document informativ (ordine, tabele de efective etc.) procurate de Agentura Frontului de Est și organele sale, nici anterior și nici în timpul menționatei perioade.

Arh. SRI, *fond „x", dosar nr. 85 278, f. 70-71.*

1949 iunie, 16. *Fragment din declarația lui Ion Lissievici despre modul de lucru la Eșalonul Operativ și agenții SSI pe Frontul de Est*

Despre modul de lucru la Eșalon

Prizonierii sovietici erau dirijați la Biroul de Studii al Frontului de Est. Aici erau interogați atât în legătură cu misiunile ce aveau de executat în spatele frontului trupelor noastre, cât și în legătură cu detaliile relative la modul lor de recrutare, instruire, transport pe calea aerului, echipare, lansare din avion etc. De asemenea, li s-au cerut și date de ordin informativ în legătură cu armata sovietică și în limita cunoștințelor ce ar fi putut să aibă ei. Rezultatele interogatoriilor au fost comparate atât între ele, cât și cu materialul informativ de bază – documentar aflat asupra Biroului de studii al Frontului de Est. După îndeplinirea și a acestei ultime obligații, șeful biroului (ofițer vechi, brevetat de Stat-Major, aflat de câțiva ani la conducerea lui) mi-a prezentat atât rezultatul interogării celor în cauză și adresa de semnat prin care aceștia erau înaintați Serviciului Pretoral al Marelui Cartier General.

Despre sursele (informatorii) Frontului de Est

Căpitan Pleșca Teodor a fost recrutat ca rezident pentru Moscova, încă înainte de a fi mutat în cadrele SSI. Misiunea sa urma să și-o îndeplinească în cadrul funcționarilor Legației noastre din Moscova, unde fusese, de asemenea, numit ca funcționar. A plecat la destinație cam în a doua jumătate a lunii mai 1941, însă din cauza evenimentelor n-a activat, înapoindu-se în țară cu personalul menționatei legații.

Profesorul Smochină, care în calitate de cunoscut și amic personal al colonelului Palius Vasile, fostul șef al Agenturii Frontului de Est, îl orienta pe acesta asupra specificului din fosta Transnistrie, în scopul de a se evita greșelile făcute în 1919, cu ocazia încadrării cu personal de conducere a Basarabiei, cum și a diferitelor măsuri locale.

Colonelul de rezervă Russo, în aceleași împrejurări și calitate ca și profesorul Smochină, făcea același oficiu ca acesta din urmă, pentru Basarabia.

Propriu-zis, aceste două persoane nu au lucrat ca informatori recrutați de Serviciu, ci în calitate de prieteni ai fostului colonelul Palius Vasile și în mod cu totul sporadic când luau contact cu acesta îl orienta asupra problemelor de ordin local, făcându-le eventual și oarecari sugestii.

Colonelul în rezervă Parohowschi (rus alb, aflat în țară); *colonelul de rezervă Pavlov* (rus alb, venit din Bulgaria); *colonelul în rezervă Romanenko* (rus alb, aflat în țară). Toți aceștia au lucrat ca funcționari diurniști ai Agenturii Frontului de Est, începând din luna mai 1942, și au fost utilizați în special pentru interogarea prizonierilor și întocmirea lucrărilor de studiu și sinteză.

Parohowschi a lucrat și anterior lunii mai 1942, mai mult în calitate de indicator și recrutor al Agenturii Est, care nu-l utiliza în permanență, ci sporadic.

Elev inginer Zdetawatzky, sublocotenent de rezervă, angajat ca funcționar al Agenturii Est prin aprilie 1942, a îndeplinit funcția de șef de subcentru de informații pe front.

Butenco Vladimir, originar din regiunea Tighina, angajat ca funcționar diurnist SSI, în a doua jumătate a lunii noiembrie 1941, a îndeplinit funcția de rezident județean la Tulcin.

Pe toți aceștia i-am cunoscut personal.

Este posibil ca dintre informatorii angajați în anii 1942 și 1943 (31 decembrie 1943, data plecării mele din SSI) pentru nevoile Agenturii Est (exclusiv Basarabia, Bucovina și fosta Transnistrie, al căror personal depindea de Secția II contrainformații) să-mi mai scape numele unora – în special, al celor ce au lucrat cu centrele și subcentrele informative, cărora de multe ori nici fișa nu le-o puteam vedea –, dar aceștia cred că sunt foarte puțini, întrucât în acești ani s-au făcut foarte puține angajări de informatori pentru Agentura Frontului de Est și organele din subordinele sale. Explicația acestei stări de lucru se datorează faptului că în acei ani căutarea și procurarea informațiilor s-au bazat pe exploatarea informativă a prizonierilor și a documentelor găsite pe câmpul de luptă.

Cam prin luna octombrie 1944, pe când îndeplineam funcția de șef al SSI, locotenent-colonel Alexandrov și maiorul Carandașef, ofițerii delegați ai Serviciului de informații al Comandamentului sovietic (cu sediul în Aleea Alexandru) cu care conlucram pe teren informativ și contrainformativ mi-au cerut să le dau:

a. tabelul nominal al tuturor rezidenților noștri (SSI) din străinătate (indiferent țara) și

b. tabelul nominal al tuturor informatorilor rămași pe teritoriul URSS (inclusiv Basarabia și Bucovina), cum și al celor ce au acționat pe aceste teritorii (curieri, rezidenți etc.).

În urma aprobării ministrului de război (dl general Racoviță), fostul șef de care depindea SSI în acel timp, am dat ambele tabele delegaților sovietici, tabele înlocuite pe bază de date complete și cu toate detaliile necesare, fără posibilitate de omisiuni, întrucât – pe atunci – fostul colonel Palius, șeful Agenturii Est, era în viață și poseda scriptele necesare.

Atât în perioada 21 iunie 1941 (data declarării războiului) – prima decadă a lunii decembrie 1941 (data înapoierii în București a Eșalonului Operativ SSI), cât și după

aceasta, în cadrul Secției Informații Externe, nu am întrebuințat prizonieri ca informatori (agenți).

În ceea ce privește scoaterea din cauză a unor categorii de infractori, această măsură este prevăzută – pentru ceea ce se autodenunță – atât de legea spionajului, cât și de către Decretul-Lege dată în preajma declanșării războiului din 1941.

16 iunie 1949
col. I. Lissievici

Arh. SRI, *fond „x", dosar nr.* 85 278, *f.* 41-45.

1949 iunie, 27. *Fragment din declarația lui Ion Lissievici despre felul în care se făceau cercetările informative pe Frontul de Est*

Misiunea Eșalonului Operativ al SSI era numai de natură pur informativă pentru chestiunile militare, interesând operațiile militare.

Eșalonul nu s-a ocupat niciodată de cercetările de ordin juridic și de încadrarea faptelor în prevederile textelor de legi, pentru prizonierii, partizanii sau parașutiștii sovietici ce-i erau trimiși pentru exploatare informativă.

Cercetările de ordin juridic și încadrarea faptelor în prevederile textelor de legi erau atribuții ce reveneau Serviciilor Pretorale, care sunt organe de poliție judiciară militară, cum și curților marțiale.

O singură dată a făcut excepție Eșalonul Operativ de la principiile de mai sus și aceasta numai prin faptul că subsemnatul am fost rugat personal de către președintele Curții Marțiale a Corpului 4 armată – pe atunci lt. col. Magistrat Rudeanu –, această excepție referindu-se la cazul prizonierilor Porta Zoirab și Dănilă Gheorghe menționat în declarația mea cu data de 5 octombrie, când exploatarea informativă a fost extinsă și în cercetarea de ordin juridic.

Față de natura pur informativă a misiunii sale, Eșalonul Operativ SSI nu avea nici o obligație ca să urmărească soarta celor exploatați din punct de vedere informativ, după ce-i preda Serviciului Pretoral al Marelui Cartier General. Datorită acestui fapt, relațiile efective dintre Eșalonul Operativ și Serviciul Pretoral al MCG se limitau numai la primirea prizonierilor, partizanilor și parașutiștilor sovietici trimiși Eșalonului Operativ de către MCG, cu escortă dată de către Serviciul Pretoral și la înapoierea acestora – după exploatarea lor informativă cu aceeași escortă care-i adusese la Eșalon.

Tot datorită faptului că Eșalonul Operativ nu era obligat să urmărească și să cunoască soarta celor exploatați de el din punct de vedere informativ după efectuarea acestei operațiuni, nu a avut nici un fel de relație cu curțile marțiale.

27 iunie 1949
col. I. Lissievici

Arh. SRI, *fond „x", dosar nr. 85 278, f. 49-50.*

Oricât de bogată ar fi o țară, ea nu poate plăti toate informațiile de care are nevoie. Patriotismul fiilor ei îndă poate suplini în bună măsură acest neajuns.

Din Instrucțiunile informative și contrainformative elaborate de Secția a II-a MSDN

PARTEA A III-A

DOCUMENTE

Instrucțiuni și metodologii despre organizarea, structura, mijloacele, metodele și tehnicile folosite în activitatea de informații și contrainformații

1940 decembrie, 15. *Raportul nr. 21 972 întocmit de generalul Constantin Pantazi, secretarul de stat al Armatei de Uscat, și generalul Alexandru Ioanițiu șeful Marelui Stat-Major, prin care se argumentează necesitatea înlocuirii „Instrucțiunilor provizorii asupra informațiilor" din 1929, printr-un nou „Regulament de informații și contrainformații".*

DOMNULE GENERAL,

Experiența făcută în ultimii ani, în domeniul informației și contrainformației, a impus nevoia înlocuirii „Instrucțiunilor provizorii asupra informațiilor", elaborate în 1929, printr-un „Regulament de informații și contrainformații".

Alăturatul proiect de regulament marchează un progres față de vechile „Instrucțiuni", prin faptul că:

1. Se precizează punctele principale de doctrină în activitatea informativă și contrainformativă în armată.

2. Se stabilesc atribuțiunile comandanților în îndrumarea activității informative.

3. Se reduc lucrările prea complicate de documentare și se simplifică mecanismul de funcționare a diferitelor organe informative, ținându-se seama de repeziciunea cu care se desfășoară operațiunile, caracteristică esențială a războiului modern.

4. Se detaliază procesul intelectual al „STUDIULUI INFORMAȚIILOR" pentru a se putea ajunge la rezultate pozitive și a se forma reflexe informative.

5. Se lămurește măsura în care trebuiesc și pot fi urmărite posibilitățile sau intențiile inamicului, punându-se accentul pe studiul elementelor pozitive pentru determinarea posibilităților.

6. Se dau, pentru întâia oară, normele generale pentru organizarea activității contrainformative în armată, ca o necesitate absolută și cu totul actuală, spre a se avea și în acest domeniu o doctrină unică.

Astfel întocmit, noul proiect de regulament răspunde nevoilor actuale și va fi de un real folos comandamentelor și trupelor, pentru orientarea și organizarea activității, în domeniul informației și contrainformației.

În baza dispoziţiunilor Decretelor-Lege nr. 3 052 din 5 septembrie şi nr. 3 072 din 7 septembrie 1940, avem onoarea a înainta, pentru aprobarea şi semnătura Domniei Voastre, alăturatul Decret, relativ la introducerea în serviciu a „Regulamentului de informaţii şi contrainformaţii".

Primiţi, vă rugăm, domnule general, asigurarea înaltei noastre consideraţiuni.

Secretar de stat al Armatei de Uscat pe lângă M.A.N.
General, C. Pantazi
ŞEFUL MARELUI STAT-MAJOR
General, Al. Ioaniţiu
Nr. 21 972 din 15 decembrie 1940

Biblioteca Muzeului Militar Central, I 2 291.

1940 decembrie, 23. *Decretul nr. 4 208 al Conducătorului Statului român, generalul Ion Antonescu, privind intrarea în vigoare a „Regulamentului de informaţii şi contrainformaţii (A 5)".*

GENERAL ION ANTONESCU
Conducătorul Statului Român
Preşedintele Consiliului de Miniştri
şi Ministrul Apărării Naţionale

Având în vedere raportul nr. 21 972/1940 al domnului subsecretar de stat de pe lângă Departamentul Apărării Naţionale, pentru Armată,

În baza dispoziţiilor Decretelor Lege nr. 3 052 din 5 septembrie şi nr. 3 072 din 7 septembrie 1940

Am decretat şi decretăm:

Art. I. „Regulamentul de informaţii şi contrainformaţii (A 5)" se aprobă de noi.

Art. II. Domnul subsecretar de stat al Armatei de Uscat pe lângă Ministerul Apărării Naţionale este însărcinat cu executarea acestui decret.

Dat în Bucureşti la 23 decembrie 1940

Conducătorul Statului Român
Preşedintele Consiliului de Miniştri
şi Ministrul Apărării Naţionale
Generalul Ion Antonescu

Subsecretar de stat al Armatei de Uscat
pe lângă M.A.N.
General C. Pantazi
Nr. 4 208/1940

Biblioteca Muzeului Militar Central, I 2 291.

TITLUL I. INFORMAȚII

CAPITOLUL 1
Principii generale

1. Informațiile au ca scop să procure comandamentului elementele necesare pentru judecarea situației și luarea hotărârii.

Cunoașterea situației inamicului este o condițiune esențială de succes; ea dă unui comandant mai multă libertate de gândire, mai multă îndrăzneală în concepte și îi permite să ia cele mai judicioase măsuri.

Informațiile sunt necesare, atât în judecarea situației inițiale și luarea primei hotărâri, cât și pe timpul execuției operațiunii, pentru a adapta continuu manevra concepută la situație.

2. Informațiile necesare unui comandament trebuie puse mereu în legătură cu misiunea operativă.

Ele sunt cu atât mai ample și se raportează la o zonă cu atât mai adâncă, cu cât eșalonul de comandament este mai înalt.

Cunoașterea inamicului se urmărește nu numai pentru a determina cu preciziune situația sa prezentă, în timp și spațiu, ci, în general, pentru a determina posibilitățile viitoare, care ar putea contracara manevra proiectată.

Această determinare trebuie să rezulte dintr-un studiu serios și obiectiv, iar informațiile primite să fie pe cât posibil verificate.

Prin informații se urmărește a se defini nu numai posibilitățile inamicului – care trebuie să constituie într-adevăr preocuparea principală a organelor de informații, dar chiar și intențiile lui.

Cunoașterea intențiilor inamicului însă nu este suficientă, căci nu se poate ști dacă manevra ce se atribuie inamicului va fi sau nu executată. Aceste intenții pot fi uneori totuși de folos pentru orientarea căutării informațiilor și pentru definirea manevrei.

3. Activitatea informativă trebuie să se adapteze ritmului operațiunilor – rezultat al progreselor realizate de tehnica modernă – și în special posibilităților de intervenție a mijloacelor motorizate și a aviației inamicului.

Așadar, factorul viteză a constituit o preocupare esențială în funcționarea întregului serviciu de informații.

Aceste considerații impun o coordonare și mai strânsă ca în trecut între mijloacele de căutare, iar comunicarea informațiilor între diferitele eșaloane de comandament (terestre, aeriene și navale) constituie o necesitate absolută.

Zonele de informații atribuite diferitelor comandamente vor căpăta o mai mare adâncime, iar permanența operațiunilor va căpăta, mai ales pentru anumite perioade, un caracter de obligațiune.

Aviația, mai mult ca în trecut, va căpăta un rol preponderent, între celelalte mijloace de căutare ale marilor unități.

4. Activitatea informativă cuprinde trei operațiuni importante:

– căutarea informațiilor;

– studiul informațiilor;
– răspândirea informațiilor.

– Prin *căutarea informațiilor* se înțelege activitatea desfășurată pentru a procura comandamentului datele necesare privitoare la inamic.

Sporirea măsurilor de contrainformații ale adversarului va obliga organele de căutare, să pună în funcțiune cele mai ingenioase mijloace de investigații, pentru a culege, în orice situație, informațiile strict necesare.

– Prin *studiul informațiilor* se înțelege acea activitate intelectuală, care permite a determina situația inamicului în timp și spațiu, precum și posibilitățile sale.

– Prin *răspândirea informațiilor* se urmărește a se aduce la cunoștința celor interesați, în timp util și în forma cea mai potrivită fiecăruia, rezultatele obținute prin studiul și interceptarea informațiilor culese.

5. Informațiile necesare conducerii operațiunilor pot fi clasate în două mari categorii:

– *Informații de documentare generală*, referitoare la organizarea și dotarea armatelor inamice, procedee de luptă, metode de instrucție etc.

Această categorie de informații interesează, în general, toate comandamentele și unitățile armatei, indiferent de misiunea lor momentană; căutarea lor se urmărește tot timpul.

– *Informații necesare concepției și conducerii operațiunilor* și care au ca scop principal, informarea comandamentului înaintea oricărei hotărâri.

Căutarea lor se face imediat și în ritmul operațiunii proiectate.

6. Întreaga activitate operativă trebuie să fie îndrumată de comandant.

Într-adevăr, *căutarea* se organizează pe baza necesităților informative exprimate de el (prin *planul de manevră* sau prin *hotărâre*); uneori comandamentul însuși va indica sensul în care trebuie să se organizeze această căutare.

– *Studiul și interpretarea informațiilor* se face sub controlul și verificarea sa. Comandantul poate să accepte sau să modifice concluziile la care s-a ajuns prin studiul și interpretarea informațiilor.

– *Răspândirea informațiilor* se face, de asemenea, după indicațiile date de comandant și în forma hotărâtă de el.

CAPITOLUL 2
Organizare

7. Activitatea informativă comportă o serie de organe de conducere, care se ocupă atât cu organizarea căutării informațiilor, cât și cu studiul și interpretarea lor, precum și o serie de *mijloace* de căutare, ca elemente de execuție, care procură informațiile ce sunt necesare.

A. Organe de informații

8. Necesitățile de funcționare au creat până acum următoarele organe de informații:

– Serviciul de informații regimentar;

– Secția (biroul) 2 aparținând diferitelor M.U.;
– Serviciul special de informații al aeronauticii;
– Serviciul special de informații al artileriei.

*1. Serviciul de informații regimentar**

9. *Serviciul de informații regimentar* cuprinde:
– ofițerul informator, ajutat de un subofițer și
– o grupă de observatori.

Serviciul de informații regimentar intră în compunerea comandei de regiment și lucrează după directivele comandamentului respectiv.

Ofițerul informator prezintă șefului de corp informațiile culese, pregătește ordinele de dat mijloacelor sale, întocmește buletinele și rapoartele informative și conduce personal grupa de observatori a regimentului.

Fără a avea autoritate directă asupra personalului de observare și informații de la unitățile subordonate, el asigură coordonarea acestor mijloace, îndrumându-i cu aprobarea comandamentului, ori de câte ori simte nevoia, pentru a stabili în activitatea informativă o metodă unică de lucru.

2. Secția (biroul) 2

10. *Secția (biroul) 2* este organul de Stat-Major care conduce întreaga activitate informativă a M.U. respective.

Pentru stabilirea situației inamicului, Secția (biroul) 2 folosește toate mijloacele organice ale comandamentului, făcând propuneri pentru executarea diferitelor recunoașteri terestre sau aeriene și întocmește cereri de informații pentru eșalonul superior sau unitățile vecine.

Între mijloacele ce se vor socoti la dispoziția sa intră și toți *specialiștii serviciului de informații* aparținând comandamentului respectiv (interpreți, topografii, elementele serviciului de descriptare, fotografii etc.) care au misiunea să facă utilizabile pentru studiu diferitele documente și informațiile primite.

Atribuțiile și modul de funcționare în detaliu sunt arătate pentru fiecare eșalon, în „Regulamentul asupra funcționării statelor majore în campanie" (A 17).

11. Pentru executarea misiunilor sale, șeful Secției (biroului) 2 poate convoca cu aprobarea șefului de Stat-Major, pe reprezentanții organelor speciale de informații (artilerie, aeronautică etc.) ori de câte ori simte nevoia, spre a determina împreună informațiile ce trebuie căutate sau a se consulta privitor la interceptarea ce trebuie dată unor anumite informații de ordin tehnic.

Această colaborare trebuie să fie intimă și continuă, tot timpul.

12. În luptă – și numai în anumite situații tactice – Secția (biroul) 2 poate constitui, pentru un timp determinat „*Centre înaintate de informații*", în scopul de a urmări îndeaproape activitatea inamicului în anumite zone care interesează cel mai mult, comandamentul respectiv.

---

* Schiță sau linii generale ale unui desen (din francezul *canevas* – n.ed.).

3. Serviciile speciale de informații

a) Serviciul special de informații al aeronauticii

13. La unele eșaloane de comandament de aeronautică (aeronautica armatei sau a corpului de armată), funcționează un *serviciu de informații* al cărui scop este de a repartiza diferitelor mijloace, informațiile cerute de către Secția (biroul) 2 al M.U. respective, de a le studia și răspândi conform necesităților și ordinelor date de comandament.

Serviciul de informații al aeronauticei este condus de către șeful biroului 2 de la comandamentele de aeronautică care au Stat-Major, sau de către *un ofițer cu informații*, în unitățile de aeronautică.

Lucrările informative întocmite de aceste servicii au un dublu scop: să documenteze atât M.U. sau trupele terestre asupra situației inamicului, cât și unitățile de aeronautică; să asigure informațiile de ordin tehnic, privind în special activitatea aeronauticii inamice.

b) Serviciul special de informații al artileriei

14. Aparține comandamentelor de artilerie, de la marile unități.

Acest serviciu procură toate categoriile de informații privind artileria inamică, le studiază, le interpretează și le răspândește, după aceleași norme ca și serviciul de informații al aeronauticii.

B. Mijloace de căutare

15. Principalele mijloace de căutare folosite astăzi sunt:
- aeronautica și eventual marina;
- trupele în contact;
- serviciile speciale de observare terestră;
- serviciile speciale de ascultare;
- serviciile de decriptare;
- serviciul secret.

Aceste mijloace nu trebuie considerate ca singurele ce vor putea fi folosite. Este foarte posibil ca tehnica modernă, precum și măsurile contrainformative luate de adversar să dea naștere la mijloace noi de căutare, adecvate situației.

1. Aeronautica

a) Aviația

16. Experiența ultimelor războaie a scos în evidență marea importanță căpătată de aviație în activitatea de căutare a informațiilor.

Prin viteza și marea rază de acțiune a avioanelor, cum și prin posibilitatea de a transmite instantaneu observațiile sale, cu ajutorul TFF sau de a le da precizie cu ajutorul fotografiei, aviația este prin excelență un mijloc de recunoaștere la distanțe mari.

Totuși, posibilitățile sale sunt uneori limitate, din cauza condițiilor atmosferice, a întunericului (pe timp de noapte), a apărării antiaeriene etc.; trupele bine camuflate sau adăpostite în acoperiri (păduri, localități) scapă aproape în întregime observării din avion; în fine, aviația nu poate, în general, să determine conturul aparent al inamicului.

Pe de altă parte, comandamentul va dispune rar de o cantitate suficientă de aviație, pentru a satisface toate necesitățile informative; va fi nevoie, așadar, să se studieze cu multă grijă, misiunile ce i se dau.

b) Aerostația

Participă la căutarea informațiilor necesare comandamentului, artileriei și infanteriei, de îndată ce condițiile luptei permit ascensiunea baloanelor captive.

Caracteristica esențială a acestui mijloc o constituie *continuitatea* observării și posibilitatea ce o are de a transmite imediat (prin radio, telefon etc.) informațiile culese.

O altă caracteristică o constituie vederea limitată și oblică, care face ca anumite părți de teren să scape observației.

Observația aerostației trebuie să fie coordonată cu aceea a aviației de informații.

c) Apărarea contra aeronavelor

Concură la procurarea informațiilor referitoare la aviația inamică prin:
– observarea cerului cu ajutorul diferitelor posturi;
– observarea aeriană, prin aviația ce are eventual la dispoziție și
– ascultarea cu aparate speciale.

2. Trupele în contact

17. Prin „trupe în contact", în înțeles informativ se consideră:
– elementele serviciului de cercetare sau de serviciile de siguranță în marș sau staționare și
– unitățile în luptă (ofensivă sau defensivă).

Informațiile procurate de trupele în contact au următoarele caracteristici:
– sunt, în general, fragmentare;
– sunt numeroase și diverse;
– sunt, în general, precise și actuale;
– verificarea lor se poate face cu ușurință.

Culese de elemente pregătite, ele prezintă o mare importanță.

Trupele în contact procură informațiile de care avem nevoie, folosind într-o mare măsură, *observația* (ca mijloc propriu de căutare), precum și următoarele *izvoare de informații:*
– prizonierii, dezertorii sau morții inamicului;
– documentele și materialele capturate;
– refugiații și locuitorii din zona frontului etc.

3. Serviciile speciale de observare terestră

18. Aceste servicii dispun de mijloace specializate, dotate cu aparate diverse și au misiunea să observe, îndeosebi, obiectele de artilerie din zona inamică.

În general, serviciile speciale de observare terestră, folosesc:

– observatorii unităţilor de artilerie în subordine şi

– secţiile de reperaj prin observaţie terestră, ale SIA (Serviciul de Informaţii al Artileriei).

Informaţiile ce sunt procurate pe această cale sunt exploatate atât de Serviciul de Informaţii al Artileriei, cât şi de organele de informaţii ale marii unităţi respective.

4. Serviciile speciale de ascultare

19. În această categorie intră:

a) *Serviciul radio*, care este organizat în două ramuri:

– *secţiile de ascultare*, care contribuie astăzi, într-o mare măsură, la culegerea informaţiilor despre inamic, constituind totodată şi un mijloc de control al emisiunilor radio proprii;

– *secţiile de radio-gonio*, care determină prin întretăiere, posturile de emisie radio ale inamicului şi stabilesc reţeaua lui de transmisiuni radio, dând posibilitatea să se tragă concluzii asupra organizării comandamentului inamic.

b) *Secţiile de reperaj* prin sunet, care sunt organe de artilerie, însărcinate să determine locul unei surse sonore şi în special al bateriilor inamice în funcţiune.

c) *Secţiile de ascultare prin pământ*, care urmăresc a prinde convorbirile telefonice inamice.

d) Posturile de ascultare în războiul de mine, care determină natura lucrărilor ce se execută de inamic în zona frontului, prin înregistrarea zgomotelor subterane.

5. Serviciul de decriptare

20. Serviciile de decriptare se organizează numai la marile comandamente şi urmăresc să transforme în clar textele transmise cifrat de către inamic.

Activitatea acestor servicii cere o pregătire tehnică deosebită şi un personal dotat cu însuşiri speciale.

Importanţa şi utilitatea informaţiilor rezultând din decriptarea unor astfel de texte este din cele mai mari.

6. Serviciul secret

21. Serviciul secret procură informaţiile ce sunt necesare marilor comandamente, folosind pentru aceasta agenţi informatori, care acţionează în spatele frontului inamic.

Un asemenea serviciu necesită o organizare de lungă durată, un personal pregătit şi cu aptitudini speciale: mai mult ca oricare, acest serviciu nu se poate improviza.

Informaţiile procurate de acest serviciu – atunci când sunt sprijinite de documente şi sunt primite de la surse de încredere – au mare importanţă; pot fi însă eronate sau chiar pe de-a întregul false. Utilizarea acestor categorii de informaţii necesită, în prealabil, o analiză aprofundată, atât asupra cuprinsului informaţiei, cât şi asupra valorii sursei.

Elementele „serviciului secret" depind direct de şeful secţiei informaţii de la comandamentul respectiv.

Activitatea acestui serviciu trebuie ţinută în cel mai mare secret.

CAPITOLUL 3
Căutarea informațiilor

A. Generalități

22. Căutarea informațiilor este o operațiune importantă, care trebuie să preocupe în mod constant, atât pe comandantul de unitate (mare unitate), cât și pe șeful organului de informații.

În acest scop, comandantul orientează din timp pe șeful organului de informații, asupra operațiunii ce proiectează și dă instrucțiuni asupra știrilor ce îi sunt necesare. Așadar, la originea activității de căutare, avem un *act de comandament*, care fixează sensul în care ea se va desfășura.

Necesitățile informative fixate de comandant sunt trecute în planul său de manevră sau în hotărâre, într-un capitol referat și constituie pentru organul de informații, directiva sa de lucru, în opera de căutare.

23. Șeful organului de informații este însărcinat cu *căutarea informațiilor*, întrebuințând diferite mijloace, în raport cu situația, cu aptitudinile și posibilitățile de lucru ale fiecăruia, pentru a da maximum de randament și a realiza, atunci când este nevoie, o suprapunere de mijloace, pe direcțiunile sau în zonele care interesează cel mai mult.

Organizarea căutării informațiilor se materializează într-o piesă numită *„plan de informații"*.

B. Planul de informații

24. *Planul de informații* este o piesă de *documentare interioară* și este opera organului de informații.

După cum această lucrare îmbrățișează situația inamicului în ansamblul ei sau numai în mod parțial, planul de informații este general sau special.

Planul general de informații are un caracter permanent și simbolizează situația inamicului sub toate raporturile. Prin el se urmărește precizarea și completarea informațiilor asupra: organizării, procedeelor de luptă, moralului etc.

Planul special de informații corespunde, de regulă, unei operațiuni precise sau se întocmește pentru a urmări numai anumite categorii de informații.

Planul special de informații se adaptează și completează continuu, în timpul desfășurării operațiunii, în raport cu preciziile obținute, prin luptă asupra inamicului și cu noile preocupări ale comandamentului pentru a pregăti o viitoare manevră.

25. Planul de informații se întocmește după o posibilă documentare a șefului organului de informații care are nevoie, în general, de următoarele date:

a) *Situația inamicului* (rezultând din ultima sinteză informativă); de asemenea, studiul realizării ultimului plan de informații, pentru a stabili informațiile ce urmează a se mai procura.

b) *Situația trupelor proprii;* aceasta se primește de la Secția (biroul) 3 și trebuie, în principiu, să cuprindă:

– dispozitivul trupelor în teren, zonele lor de acțiune;

– eventual, dispozitivul ce urmează a se realiza, cu zonele și obiectivele de atins, pentru operațiunea ce se proiectează;

– date asupra legăturilor, transmisiunilor și posturilor de comandă.

c) *Intențiile operative ale comandamentului* și ideea de manevră pentru prima operațiune ce se proiectează.

d) *Directiva informativă* fixată de comandant și care constituie canevasul întregii activități de căutare.

e) *Cererile de informații*, pe care le-au făcut celelalte birouri sau servicii din comandament, precum și cererile de informații trimise de unitățile, sau marile unități vecine.

26. Planul de informații (general sau special) cuprinde următoarele capitole:

a) *Misiunea informativă*, prin care se precizează informațiile cele mai importante, care trebuie urmărite.

Misiunea informativă se determină de eșalonul superior prin ordinul de informații, sau de comandamentul respectiv, prin planul de manevră, sau hotărârea sa.

b) *Ideea de lucru informativ*, prin care se determină direcțiunea sau zona informativă, în care trebuie concentrate cele mai multe mijloace de căutare. Uneori, va fi nevoie să se precizeze categoriile de informații cărora trebuie să li se dea precădere sau ordinea intrării în acțiune a diferitelor mijloace.

c) *Dispunerea mijloacelor de căutare*

Atât mijloacele organice, cât și cele suplimentare se trec pe o schiță și eventual într-un total, în care se arată data când trebuie să fie gata de funcționare (ziua și ora) și servituțile lor.

Dispozitivul realizat trebuie să îmbrace ideea de lucru informativ și să permită tuturor mijloacele să funcționeze în condiții perfecte.

În acest capitol se vor fixa *centrele înaintate de informații* care eventual urmează a se organiza, arătându-se locul și compunerea; se vor fixa, de asemenea, „locurile de adunarea prizonierilor", atunci când este cazul etc.

d) *Zonele de informații*, ce se repartizează unităților (MU) în subordine și care sunt în general în funcție de:

– mijloacele de căutare la dispoziție;

– zonele de acțiune și misiunea unității (MU) respective.

Posibilitatea de intervenție a trupelor inamice motorizate va constitui uneori un criteriu, în determinarea adâncimii zonelor informative, ce se atribuie diferitelor MU.

e) *Informații necesare de cules*

În acest capitol se înscriu:

– informațiile ce sunt necesare comandamentului respectiv, inclusiv cele vechi, care urmează a se verifica;

– cele ordonate de eșalonul superior;

– cele cerute de unitățile vecine;

– cele cerute de unitățile (MU) subordonate.

Acest capitol se întocmește, de regulă, sub formă de tabel în care se arată mijlocul căruia se repartizează ordinea de urgență și data (ziua și ora), până când aceste informații trebuie căutate și raportate organului respectiv.

Înscrierea informațiilor în tabel se face într-o ordine normală, așa cum rezultă din studiul situației sau pe categorii de informații.

f) *Legături-transmisiuni*

În acest capitol se trec:

– anumite prescripții privitoare la funcționarea legăturilor între diferitele mijloace;

– orele de raport informativ etc.

27. Planul de informații trebuie să fie aprobat de șeful de Stat-Major, la marile unități sau de comandant, la micile unități.

Pentru o cât mai bună conlucrare și orientare asupra modului cum se va desfășura căutarea informațiilor, planul de informații va putea fi trimis eșalonului superior, atunci când timpul permite.

28. În perioada de mare activitate și pentru a răspunde la anumite necesități mari și urgente, căutarea informațiilor se va executa direct – prin ordine sau cereri de informații –, fără a se mai face în prealabil un plan de informații; această dispoziție poate deveni regulă pentru micile unități, în anumite faze ale războiului de mișcare.

29. Diferitele organe speciale de informații (SIA și SSI Aero) organizează căutarea informațiilor, după aceleași norme.

C. Executarea planului de informații

30. Executarea planului de informații se realizează prin:

– *ordine*, adresate unităților sau comandamentelor în subordine, precum și mijloacelor de căutare la dispoziție;

– *cereri* către eșaloanele superioare și vecine.

31. Ordinele de informații pot fi:

– *generale*, când se referă la o perioadă mai mare de timp și se adresează la toate mijloacele de căutare de care dispune;

– *speciale*, când se referă la o anumită fază de operațiuni sau se adresează numai unui singur mijloc de căutare.

32. Ordinele de informații fixează:

– misiunea informativă (numai la eșaloanele mari);

– zonele de informații;

– informațiile necesare de cules (care constituie „misiune" pentru eșaloanele mici);

– prescripții relative la execuție.

Detalii asupra cuprinsului acestor capitole sunt arătate la art. 26 *(planul de informații)*.

33. Ordinele de informații se întocmesc de secția (biroul) 2 (respectiv de serviciul de informații regimentar) și se semnează de șeful de Stat-Major, la marile unități sau de comandant, la micile unități.

34. Când căutarea informațiilor necesită executarea unei operațiuni oarecare (recunoaștere, incursiune etc.), ordinul respectiv se întocmește de către secția (biroul) 2, în legătură cu secția (biroul) 3.

În același fel se procedează și cu ordinele ce sunt adresate aeronauticii.

CAPITOLUL 4
Studiul informațiilor

A. Generalități

35. Prin *studiul informațiilor* înțelegem acea activitate intelectuală care urmărește să facă informațiile exploatabile.

Această activitate cuprinde următoarele trei operațiuni:

– analiza informațiilor;
– interpretarea informațiilor;
– sinteza informațiilor.

36. Studiul informațiilor este opera *organelor de informații*.

Comandantul MU (Unității) respective poate însă modifica concluziile la care a ajuns organul de informații în studiile sale. În unele împrejurări, el poate cere să i se prezinte anumite informații, pentru a le studia și personal.

37. În studiul unei informații nu trebuie să se facă prea mult uz *de imaginație*: un asemenea procedeu prezintă numai riscuri, imaginația face să se alunece uneori pe o cale greșită și să se construiască situații *ireale*, ceea ce este cu totul periculos, mai ales în timp de război.

Baza tuturor aprecierilor și studiilor informative trebuie să fie constituită din elemente *pozitive și reale*.

38. În general, orice informație trebuie *verificată* pe cât mai multe căi.

Activitatea contrainformativă este astăzi cu atât mai dezvoltată, încât cele mai verosimile și mai complete informații pot fi, în realitate, contrafăcute.

Experiența a dovedit, de asemenea, că unele informații deși cuprind în aparență elemente ilogice, contradictorii sau care nu se încadrează perfect în ansamblul unei situații, ele reprezintă totuși o situație reală.

Datoria fiecărui organ este deci să analizeze cu atenție toate informațiile ce le primește pentru a extrage de la fiecare din ele elementele pozitive ce cuprind, care coroborate cu altele, să permită a lămuri, chiar pe cele mai confuze.

39. Pentru studiul informațiilor de ordin tehnic sau special, organele de informații ale diferitelor comandamente vor fi chemate adesea să folosească și să colaboreze cu *organele speciale de informații* (SIA, SSI Aero) sau alte organe tehnice ale armatei (Inspectoratul General Tehnic, Direcția Chimică, Institutul Geografic, Serviciul Meteorologic, Serviciul Decriptării etc.).

Concluziile definitive asupra acestor categorii de informații se stabilesc însă numai de către *organele de informații*.

B. Analiza informațiilor

40. Prin analiza unei informații se înțelege examenul critic și aprofundat al tuturor elementelor de *fond* și *formă*, în scopul de a stabili *valoarea* acelei informații.

Valoarea unei informații se apreciază din mai multe puncte de vedere:

– dacă cuprinsul este *verosimil*, dacă este *posibil* și cât este de probabil;

– *ce detalii* sau *număr de elemente informative* cuprinde, care concură la clarificarea situației respective;

– dacă informația este *oportună*, adică, a sosit în timp util și se înscrie în ansamblul necesităților.

În aprecierea unei informații se are în vedere și *valoarea sursei*; uneori cunoașterea valorii sursei ajută să se poată aprecia just, însuși fondul informației.

41. Analiza unei informații se face, mai întâi în mod singular și apoi în ansamblul situației; în această ordine de idei, trebuie să se țină seama de specificul pe care-l prezintă fiecare situație.

Se face apel într-o largă măsură la cunoștințele generale și profesionale ale celor chemați să facă această analiză, pentru a se stabili dacă informația este în acord cu principiile generale de organizare, de întrebuințare etc., unele din ele permanente în toate armatele.

42. *Analiza informațiilor* se concretizează în scris, într-un număr oarecare de piese, al căror cuprins și formă variază după situație și natura informațiilor ce se studiază.

Aceste lucrări pot îmbrăca în general, următoarele forme:

– *hărți, schițe* sau *oleate** , pe care se înregistrează diferitele informații primite asupra dispozitivului, dislocării etc.;

– *grafice*, când e vorba de a reprezenta în mod sintetic și comparativ o serie de cifre, date statistice sau alte asemenea elemente;

– *tabele* cu un cuprins variabil;

– *rezumate informative*, când e vorba de a prezenta în mod succint, un ansamblu de informații multiple, care trebuie triate sub raportul valorii.

Întreaga aceasta activitate constituie „*documentarea interioară*" a organului de informații; aceste piese nu trebuie să iasă din comandament sau să fie prezentate în această formă – neinterpretate – comandantului respectiv.

C. Interpretarea informațiilor

43. Interpretarea urmărește a stabili modul cum trebuie înțeles cuprinsul unei informații, completând-o în părțile în care prezintă lacune, fără însă a-i altera fondul.

O bună interpretare nu se poate face decât dacă prin analiza făcută anterior s-a reușit a se defini o serie de elemente *reale* și *pozitive*. Se cere deci, din partea celor chemați a face această interpretare, multă *perspicacitate*, pentru a nu confunda elementele de ordin ipotetic, găsite ca logice și probabile, cu elementele pozitive, rezultate din *studiul posibilităților*.

Rezultatul interpretării fiecărei informații se concentrează într-o concluzie care trebuie să scoată în evidență, în special, consecințele ce decurg asupra situației.

44. Pentru ca opera de interpretare să fie utilă, cei chemați să producă asemenea lucrări trebuie să cunoască perfect situația trupelor proprii, planurile și intențiile

* Desene executate pe hârtie de calc, pe care sunt trasate detaliile unui teren și cadrul secțiunii topografice la care se referă (n.ed.).

comandantului și, în general, întreaga situație de ansamblu, în care se înscrie evenimentul ce se interpretează.

Opera de interpretare cere ofițerilor chemați să o îndeplinească mult caracter, pentru a nu suferi alterări și influențe pe care le-ar putea exercita cunoașterea situației proprii.

D. Sinteza informațiilor

45. Concentrarea concluziilor celor mai importante și probabile care, prin indicațiile ce cuprind, permit să se stabilească o situație viitoare, conține ultima parte a activității referitoare la studiul informațiilor și se numește *sinteza informațiilor*.

După natura informațiilor studiate în raport cu nevoile care le-au creat, această activitate se materializează după caz, în:

– studii informative și

– sinteze informative.

46. *Studiile informative* se întocmesc pentru chestiunile importante și de o dezvoltare mare.

Uneori, aceste piese pot fi răspândite, după cum se va arăta în capitolul următor.

47. Lucrarea principală și caracteristică o constituie însă, *sinteza informativă*.

Această piesă poate fi de două feluri:

– *generală*, atunci când se referă la o situație de ansamblu și servește comandantului la întocmirea planului de manevră sau a hotărârii (când e vorba de operațiuni);

– *parțială*, când se referă numai la o parte din situația inamicului, de exemplu: organizare, dotare, procedee speciale de luptă, situație politică, valoarea comandamentului etc. Uneori aceste situații speciale pot obliga pe comandant să-și modifice și să-și completeze primele hotărâri, cu noi dispoziții necesare.

Sinteza informativă este o piesă scurtă și trebuie să cuprindă concluzii *precise*, cât mai *reale* și la curent cu cele mai *recente* informații asupra inamicului.

Ea se referă în general la:

– *activitatea inamicului* (când este ceva caracteristic);

– *totalul forțelor* și capacitatea combativă;

– *dispozitivul inamic* (pe o schiță);

– *concluzii operative*, în care se arată care sunt posibilitățile inamicului în timp și spațiu pentru a contracara operațiunile noastre.

Aceste concluzii se pot prezenta uneori, sub formă de ipoteze, șeful organului de informații trebuie să arate însă clar, care din ele este, după părerea sa ipoteza cea mai probabilă.

48. Sinteza informativă este prezentată pentru aprobare șefului de Stat-Major, la marile unități sau comandantului de regiment (batalion, divizion corp aparte), la micile unități; aceștia trebuie să controleze modul cum s-a făcut interpretarea diferitelor categorii de informații.

49. În războiul de mișcare și în special la micile unități, sinteza informativă se poate limita uneori, la o simplă concluzie, care se prezintă o dată cu harta, pe care sunt trecute interpretate, ultimele informații primite.

50. Concluziile, la care se ajunge prin lucrările de studii informative nu trebuie să cuprindă soluții pentru întrebuințarea trupelor proprii și nici *sugestii* sau *indicații de ordin operativ*.

CAPITOLUL 5
Răspândirea informațiilor

51. Răspândirea informațiilor urmărește să aducă la cunoștința comandamentelor și unităților interesate – în forma cea mai potrivită nevoilor fiecăreia – informațiile ce s-au putut culege până la o dată oarecare.

52. Răspândirea unei informații se face, de regulă, numai după ce a fost în prealabil studiată de organul respectiv de informații.

Așadar, nu toate informațiile se răspândesc; unele din ele servesc numai la documentarea interioară a organului de informații.

Această prescripțiune nu se aplică *mijloacelor de căutare*; acestea din contră au obligația să înainteze imediat și fără nici un triaj, organului informativ respectiv, toate informațiile ce procură.

Exploatarea ce se dă informațiilor diferă așadar de la caz la caz, iar lucrările ce rezultă îmbracă diferite forme determinate atât de cuprinsul și valoarea informațiilor, cât și de necesitățile care le-au creat.

53. Răspândirea informațiilor se face urmându-se de regulă, cele trei direcții cunoscute:

– către comandamentul sau unitatea superioară;
– către comandamentul sau unitatea inferioară;
– către comandamentul sau unitatea vecină.

54. Ordinea de precădere în care se răspândesc informațiile este determinată de necesitatea de informare.

De regulă, informațiile se trimit *ierarhic* folosindu-se căile normale și mijloacele de transmisiuni obișnuite. Sunt ocazii însă, când importanța și urgența unei informații impun ca ea să fie transmisă și direct organelor interesate.

55. Răspândirea informațiilor se face:

– *Imediat*, pentru informațiile importante și care necesită o exploatare urgentă. În acest scop se folosesc cele mai rapide mijloace de transmisiuni.

Aceste informații se răspândesc sub formă de:

– note informative;
– rapoarte speciale de informații.

– *Zilnic* (de regulă la sfârșitul unei zile de operațiuni). Piesele care se întocmesc pentru răspândirea zilnică a informațiilor au un caracter mai dezvoltat și urmăresc a determina situațiile inamicului în ansamblul lor. În această categorie de piese intră:

– *buletinul de informații*;
– *raportul informativ*;
– capitolul „*inamicul*" din ordinele de operații și
– „*comunicatele oficiale*" ale armatelor sau ale MCG.

– *Periodic, la date fixe*, sau după împrejurări pentru informațiile generale și cu caracter de documentare, asemenea informații sunt răspândite, de regulă, sub forma:

– *dărilor de seamă* și

– *studiilor informative*.

56. Răspândirea informațiilor trebuie să se organizeze metodic și după un plan dinainte stabilit.

În acest scop, șeful de Stat-Major la marile unități și comandantul la micile unități stabilesc lista destinatarilor și fixează mijloacele de transmisiune, pentru a se realiza păstrarea secretului și maximum de repeziciune.

57. În cele ce urmează, se dau câteva indicații asupra cuprinsului diferitelor piese enunțate mai sus.

Nota informativă

Se întocmește pentru informațiile importante, care necesită o exploatare imediată.
Când este necesar, se arată și sursa de unde provin informațiile respective.
Se transmite prin cele mai rapide mijloace de transmisiuni.
De regulă, nu conține concluzii, dat fiind cuprinsul oarecum redus al notei.

Buletinul de informații

Este o piesă care se anexează, de regulă, ordinelor de operații și în care se înregistrează informațiile importante din cursul unei zile de operații. Cuprinde, în general, următoarele capitole:

– *Activitatea inamicului:* terestră, aeriană și eventual navală de la ultimul buletin.

În cazul ofensivei inamice este indispensabil să se arate linia atinsă de primele elemente și direcțiile generale de înaintare; în defensivă, cât mai multe detalii asupra organizațiilor efectuate, modul de ocupare etc.

Totul este în raport cu eșalonul pentru care se întocmește această piesă și situația tactică specială în care se găsesc unitățile sau MU respective.

– *Dispozitive:* al liniei de luptă (pentru micile unități, locul armelor automate, al artileriei sau altor armamente și mijloace speciale), locul rezervelor, serviciilor etc.

– *Unități identificate:* se semnalează numai unitățile noi, necunoscute până atunci și numai acelea care interesează zona respectivă.

– *Diverse informații:* în acest capitol se înregistrează *pe surse*, diferitele informații ce pot interesa eșalonul respectiv. În general, aceste informații au nevoie de verificare și deci trebuie luate ca atare.

– *Concluzii:* se concretizează operațiunea cea mai posibilă ce se poate atribui inamicului pentru ziua următoare și posibilitățile sale.

Raportul informativ

Are în general aceeași factură ca și *buletinul de informații*:

Se întocmește de regulă la sfârșitul zilei sau după o operațiune importantă și se înaintează numai autorităților superioare.

Spre deosebire de buletin, într-un raport informativ se pot trece în plus și anumite informații care nu sunt complet verificate sau care prin natura sau importanța lor trebuie să fie cunoscute de eșalonul imediat superior sau de alte eșaloane superioare sau vecine.

Capitolul „inamicul" *(Din ordinele de operații)*

Acest capitol sintetizează *situația și posibilitățile inamicului*, așa după cum sunt apreciate de comandantul respectiv.

La micile unități, acest capitol înlocuiește de cele mai multe ori buletinul de informații, care nu se întocmește decât atunci când sunt informații importante de transmis.

Această dispoziție se va putea aplica uneori și la MU, mai ales în războiul modern.

Comunicatele oficiale

Se prezintă, de regulă, sub forma unor buletine de informații zilnice, în care se înregistrează, în linii mari, operațiunile inamicului, în paralel cu ale trupelor proprii.

Ele sunt destinate publicității și au drept scop a informa, în general, populația civilă din țară și străinătate asupra mersului operațiunilor.

Prin natura lucrurilor, aceste piese devin documente de propagandă.

Se întocmesc de regulă de MCG sau chiar de armată (atunci când un asemenea comandament duce singur, pe contul său o operațiune) și după anumite directive date de Guvern sau de Comandamentul suprem.

TITLUL II. CONTRAINFORMAȚII

CAPITOLUL 1

Generalități

Activitatea contrainformativă

58. *Activitatea contrainformativă* înglobează totalitatea măsurilor luate în scopul de:

– *a împiedica acțiunea informativă a inamicului;*

– *a preîntâmpina și împiedica* manifestările de orice fel ale *acțiunii subversive*.

59. *Acțiunea informativă* a inamicului se manifestă așa cum rezultă din Titlul I al acestui regulament (Informații).

60. *Acțiunea subversivă* se manifestă, în general, prin:

– *propagandă* dăunătoare, urmărind zdruncinarea moralului armatei și națiunii;

– acte politice, sociale, religioase etc., urmărind zdruncinarea unității naționale ori a actualei așezări de stat;

– *acte de sabotaj,* urmărind a paraliza sau micșora asemenea activități în legătură cu apărarea națională;

– *acte de terorism*, urmărind micşorarea puterii de rezistenţă – morale sau materiale – a naţiunii prin atentate ori prin distrugerea unor lucrări sau instalaţii de importanţă vitală pentru apărarea naţională.

61. *Caracteristicile generale* ale acţiunii subversive sunt:

– atacă toate sectoarele vieţii naţionale a statului;

– este dusă continuu atât în timp de pace, cât şi în timp de război;

– exploatează fără excepţie orice stare desfăşurabilă, locală sau generală;

– poate exista chiar dacă efectele ei nu s-au făcut încă simţite.

62. *Comandamentul* este obligat *a lua măsurile contrainformative necesare pentru a asigura:*

– desfăşurarea nestânjenită a operaţiunilor;

– o stare de spirit liniştită şi un moral ridicat al trupelor şi populaţiei civile.

În acest scop el îndrumează întreaga activitate contrainformativă.

63. Activitatea contrainformativă cuprinde:

a) O acţiune de documentare continuă manifestându-se prin:

– culegerea de date şi informaţii;

– studiul lor, urmat de propuneri;

– răspândirea informaţiilor.

b) Măsuri practice contrainformative spre a preîntâmpina şi împiedica activitatea informativă şi subversivă a inamicului.

64. Activitatea contrainformativă se bazează în special pe prevedere.

Aceasta se realizează prin *preocuparea constantă, încă din timp de pace, asupra tuturor problemelor de ordin contrainformativ* şi prin promptitudine şi hotărâre în luarea măsurilor de ordin contrainformativ.

CAPITOLUL 2
Organizare şi atribuţii

65. Activitatea contrainformativă este dusă prin *organe de conducere şi mijloace de execuţie.*

Organele de conducere sunt – în general – aceleaşi ce desfăşoară şi activitatea informativă şi anume:

– serviciul de informaţii regimentar;

– secţia (biroul) 2 de la comandamentele de MU.

Mijloacele de execuţie sunt:

a) *organice*, aparţinând unităţilor şi marilor unităţi conform tabelelor de efective:

– personal specializat;

– unităţi de poliţie;

– unităţi de jandarmi, organice (sau puse la dispoziţie temporar).

b) *neorganice*, aparţinând teritoriului sau altor activităţi ca:

– jandarmeria teritorială;

– unităţile de graniceri;

– unităţile de pază;

– organele de poliţie;

– orice alte organe ce au între atribuțiile lor menținerea ordinii și siguranței statului.

66. *Serviciul de informații regimentar* conduce și activitatea contrainformativă în unitatea și zona respectivă.

Atribuțiile ofițerului informator și problemele de care el este ținut a se ocupa în mod continuu sunt prevăzute în:

– Regulamentul Serviciului Interior (art. 65);

– Instrucțiunile și ordinele contrainformative.

67. Secția (biroul) 2 conduce întreaga activitate contrainformativă, în cadrul marii unități respective conformându-se:

– prescripțiilor din „Regulamentul asupra funcționării statelor majore în campanie";

– „instrucțiunilor generale contrainformative";

– ordinelor eșaloanelor superioare și îndrumărilor date de către comandantul MU.

68. Șeful secției (biroului) 2 organizează și conduce activitatea contrainformativă pe întreaga zonă a marii unități respective, coordonând activitatea tuturor mijloacelor organice și neorganice aflate în acea zonă.

69. Din punctul de vedere al aplicării măsurilor contrainformative, secția (biroul) 2 poate atribui unităților în subordine zone contrainformative*.

În principiu, însă, fiecare unitate este răspunzătoare de aplicarea măsurilor contrainformative în cantonamentul ce ocupă sau în zona de acțiune respectivă.

CAPITOLUL 3

Funcționare

70. Documentarea contrainformației în campanie are la bază datele statistice și informative, adunate încă din timp de pace.

Aceste date trebuie completate prin culegerea de informații de amănunt din zona respectivă și în raport cu situația tactică în care se găsește unitatea.

71. Culegerea acestor informații se face prin mijloacele arătate la art. 65.

În organizarea acestei culegeri de informații, șeful organului de contrainformații va trebui să țină seama de:

– *situația tactică a trupelor proprii* (dispozitiv, zone, legături, transmisiuni, stare de spirit și moral);

– *situația generală contrainformativă* (a eșalonului superior);

– *cererile de informații sau de verificări* ale MU sau trupelor vecine.

72. Organizarea culegerii de informații se concretizează în *„planul de contrainformații"* (art. 84).

73. Pentru studiul datelor și informațiilor necesare documentării contrainformative se va proceda, în general, după normele arătate la Titlul I (art. 35-50).

Rezultatul acestei activități se concretizează în *sinteze și studii*.

– *Sinteza contrainformativă*, cuprinde, în general, următoarele capitole:

– *starea de spirit* (în concordanțe, la trupe și populația civilă);

* La marile unități superioare diviziei repartizarea de zone contrainformative este obligatorie.

– *activitatea informativă* desfășurată de inamic (evenimente petrecute);
– *acțiunea subversivă* (manifestările recente pe front și în spatele frontului);
– concluzii (elemente care ar putea interveni sau influența desfășurarea normală a operațiunilor).

– *Studiile* se întocmesc pentru problemele de importanță mai mare.

74. Răspândirea datelor și informațiilor asupra problemelor contrainformative urmează, în general, normele arătate la Titlul I (art. 51-57).

75. Se va pune o deosebită grijă ca *răspândirea unor anume informații să nu producă efecte dăunătoare.*

Totuși, în anumite împrejurări, va fi necesar să se orienteze eșaloanele în subordine pentru a le pune în situația de a putea face față împrejurărilor.

76. Informațiile interne pot fi răspândite sub formă de:

– note;
– studii și
– buletine contrainformative.

Notele și studiile contrainformative se întocmesc și se răspândesc după norme similare celor indicate pentru notele și studiile informative (art. 46; 51-57).

Buletinul contrainformativ cuprinde, în general, următoarele capitole:

a) *Activitatea informativă* desfășurată de inamic.
b) *Acțiunea subversivă:* manifestările ultime pe front și în spatele frontului.
c) *Starea de spirit* a populației civile din zonă.
d) Concluzii: aprecieri asupra situației contrainformative, în legătură cu desfășurarea operațiunilor.

77. Pentru eșalonul superior, situația contrainformativă se concretizează în *„rapoarte contrainformative"*.

Un capitol principal în raportul contrainformativ îl va forma *„starea de spirit în comandamente și la trupe"*.

78. Raporturile dintre comandamente și autoritățile militare și civile ale teritoriului sunt:

– în zona de operațiuni toate autoritățile civile și militare trec – în baza legii stării de asediu – sub autoritatea comandamentului militar respectiv;

– în zona interioară, raporturile dintre comandamentele militare și autoritățile militare și civile de pe teritoriu, rezultată din legile, ordonanțele și dispozițiile date, în legătură cu starea de război.

CAPITOLUL 4
Măsuri contrainformative

79. Regulamentele în vigoare prescriu o serie de măsuri de ordin general, care au drept scop să împiedice activitatea informativă și subversivă a inamicului.

Comandamentele, trupele și serviciile armatei sunt obligate să respecte în totul aceste prescripții, iar organele informative vor exercita un singur control pentru ca aceste dispoziții să fie aplicate și continuu adaptate la situație.

80. Măsurile generale pentru împiedicarea acțiunii informative a inamicului, sunt arătate în mod detailat în „Instrucțiunile Generale Contrainformative", care completează acest regulament.

Măsurile speciale pentru completarea camuflajului și asigurarea secretului operațiunilor, rezultând din situația tactică a fiecărei unități (mari unități sau formațiuni), se vor hotărî de fiecare organ informativ în parte.

81. Măsurile destinate a împiedica *acțiunea teroristă*, cad, de asemenea, în general, în grija organelor teritoriale și, în special, în seama poliției și jandarmeriei.

Comandamentele operative vor fi obligate să ia cunoștință de măsurile în vigoare în zona respectivă și să camufleze mai ales pe cele referitoare la paza și siguranța lucrărilor de artă și instalațiilor pe care le folosesc.

83. Acțiunea de *contrapropagandă* se manifestă:

– în cadrul unităților și serviciilor armatei pentru menținerea unui moral ridicat; este sfera de educație militară și național-patriotică, intrând în sarcina comandanților de toate gradele;

– în rândurile populației civile pentru menținerea unei bune stări de spirit; această acțiune se desfășoară prin grija subsecretariatului de stat al Propagandei, care va fi ajutat în măsură nelimitată de comandamentele operative superioare, prin măsurile practice preventive și respective (ordonanțe, manifeste etc.) ce se vor lua în raport cu situația tactică și situația de ansamblu internă și externă.

84. Întreaga activitate contrainformativă se concretizează într-un *Plan de contrainformații* care cuprinde:

– în prima parte organizarea culegerii de informații și documentarea contrainformativă;

– în a doua parte, măsurile propuse pentru împiedicarea acțiunii informative a inamicului și mai ales măsurile pentru a preîntâmpina și împiedica manifestările de orice fel ale acțiunii subversive.

TITLUL III. INSTRUCȚIA INFORMATIVĂ ȘI CONTRAINFORMATIVĂ

85. Instrucția informativă și contrainformativă în armată urmărește să satisfacă următoarele necesități:

– să orienteze un număr cât mai mare de ofițeri și în special pe viitorii comandanți de MU și pe toți ofițerii de Stat-Major asupra metodelor de lucru folosite de secția (biroul) 2;

– să pregătească pentru misiunea lor de război pe ofițerii secțiilor (birourilor) 2, inclusiv interpreții și ofițerii informatori ai unităților;

– să răspândească din timp informațiile necesare, astfel ca toți ofițerii și subofițerii armatei să aibă unele noțiuni generale asupra armatelor vecine;

– să inițieze cadrele și trupa asupra metodelor de informație ale armatelor străine, spre a fi în măsură a le combate.

86. Instrucția personalului folosit în serviciul de informații și contrainformații se va organiza, în general, după următoarele norme:

– *pregătirea ofițerilor aparținând secției (biroului) 2, a interpreților și personalului folosit în serviciile speciale de informații* se va face prin grija Marelui Stat-Major (S. a 2-a).

– *pregătirea ofițerilor informatori de la unități*, prin grija comandamentelor de corp de armată respective, conform directivelor date de Marele Stat-Major;

– *pregătirea ofițerilor destinați să încadreze serviciile de informații ale artileriei și aeronauticii*, prin grija Inspectoratului General al Artileriei și Comandamentului Forțelor Aeriene.

87. Programele de instrucție ale personalului folosit în serviciul de informații și contrainformații vor cuprinde în general:

a) *Pentru ofițerii secției (biroului) 2* și ofițerii informatori *de la unități*:

– cunoașterea aprofundată a armatelor vecine;

– cunoașterea hărților, prescurtărilor și terminologiei armatelor străine;

– cunoașterea mijloacelor și procedeelor de informații ale armatelor străine și a măsurilor de luat pentru a paraliza acțiunea;

– cunoașterea acțiunilor subversive și a măsurilor indicate a se lua, spre a le face față;

– aplicații pentru cunoașterea tehnicii căutării și studiului diferitelor categorii de informații.

Scopul acestei instrucții este de a forma *reflexele* căutării și studiului rapid al informațiilor primite, în care scop materiile de predat vor fi gradate în raport cu eșalonul la care acești ofițeri sunt destinați a funcționa.

b) *Pentru interpreți*

– studiul organizării armatelor străine;

– cunoașterea perfectă a terminologiei și prescurtărilor militare străine;

– procedee de întrebuințat pentru interogarea prizonierilor și

– traducerea și interpretarea unor categorii de documente militare străine.

88. Comandanții de MU vor putea delega pe șefii secției (biroului) 2 să inspecteze modul cum se aplică diferite instrucțiuni informative și contrainformative, în comandamentele și unitățile din subordine, precum și gradul de instrucție al personalului din serviciile de informații și contrainformații.

Comisia de elaborare:

– General David Popescu – subșeful Marelui Stat-Major;

– Colonel Ilie Crețulescu – Șeful Secției a 2-a din Marele Stat-Major;

– Locotenent-colonel Gheorghe Balașiu – subșeful Secției a 2-a;

– Locotenent-colonel Alexandru Cazlachi din M. St. M;

– Locotenent-colonel Radu Dinulescu din MStM;

– Locotenent-colonel Nicolae Popescu Poiana din MStM;

– Maior Gheorghe Nicolae Petrescu din MStM

Biblioteca Muzeului Militar central I 2 291

Februarie, 1940. *Noţiuni generale asupra activităţii informative şi subversive*
Spioni.
Propagandişti (iridentişti, politico-sociali şi religioşi).
Terorişti.
Agenţi de sabotaj.

Ministerul Apărării Naţionale
Marele Stat-Major
Secţia a II-a No. Seria C.
7 601

INSTRUCŢIUNI GENERALE CONTRAINFORMATIVE PENTRU AUTORITĂŢI CIVILE, INSTITUŢII AUTONOME, ÎNTREPRINDERI DE STAT ŞI PARTICULARE

SCOP:

Pentru apărarea intereselor generale ale Statului şi realizarea mobilizării forţelor armatei în cele mai perfecte condiţiuni de siguranţă, este necesar ca în interiorul fiecărui departament, instituţie, asociaţie patriotică sau întreprindere particulară – care prin activitatea lor sunt chemate să contribuie la mărirea potenţialului naţiunii – să se organizeze un serviciu de contrainformaţii.

Această activitate de contrainformaţii urmăreşte înfăptuirea unei strânse colaborări între autorităţi şi cetăţenii ţării, pentru împiedicarea spionajului, acţiunilor subversive şi teroriste, prin păstrarea secretului, prin informarea la timp a organelor de execuţie şi mai ales prin dezvoltarea unui spirit de disciplină şi a unei profunde dragoste de patrie.

Cei chemaţi să aplice aceste instrucţiuni, vor trebui să fie convinşi de importanţa lor, mai ales în împrejurările prin care trece ţara în momentele actuale şi să-şi dea toată silinţa să le execute cu cea mai mare stricteţe.

Trebuie ţinut seama că, oricât de precis şi bine redactate ar fi aceste instrucţiuni, dacă executanţii nu vor lucra cu toată conştiinţa, cu toată pasiunea şi dacă nu vor pune mai presus de persoana lor interesele superioare ale naţiunii, activitatea ce vor desfăşura nu va da rezultatele dorite.

Instrucţiunile au fost împărţite în trei părţi:

1 – În prima parte, se dau noţiuni generale asupra activităţii informative, subversive şi teroriste şi are drept scop:

– să familiarizeze autorităţile civile cu modul cum duşmanii noştri lucrează pentru subminarea statului, şi

– să contribuie la educaţia contrainformativă a funcţionarilor, lucrătorilor, elevilor şi în general a tuturor cetăţenilor.

2 – În partea a doua, se expun principiile de organizare şi funcţionare a serviciilor de contrainformaţii la autorităţi şi întreprinderi, pentru a combate activitatea dăunătoare a spionilor, teroriştilor şi instigatorilor.

3 – Partea a treia, expune organizarea serviciilor de contrainformații la diferitele Departamente și Regii Autonome (schematic) și unele indicațiuni asupra încadrării, evidenței și problemelor de urmărit.

PARTEA I-a
Noțiuni generale asupra activității informative și subversive

Acțiunea serviciilor străine de informații, precum și activitatea lor subversivă, se manifestă sub următoarele aspecte:

a) O acțiune cu caracter pur informativ, sau de spionaj, urmărind culegerea de date, cât mai complete și precise, asupra armatei noastre, cât și asupra tuturor chestiunilor în legătură cu apărarea națională.

b) O activitate subversivă, urmărind tulburarea ordinii și subminarea statului prin:

– propagandă cu caracter politic, social, iridentist și religios;
– acte de terorism;
– acțiuni de sabotaj.

Străinii realizează această activitate prin: spioni, propagandiști, teroriști etc.

I. SPIONAJUL

Prin spionaj se urmărește procurarea de informațiuni privitoare la situația militară, politică și economică, factori care au un rol covârșitor în pregătirea națiunii pentru război.

Serviciile de spionaj urmăresc ca să afle *cine deține* informațiunea căutată și *cum este păzită*, pentru ca apoi să întrebuințeze toate mijloacele posibile, ca să intre în posesiunea ei.

Spionajul se exercită permanent, în timp de pace, se intensifică pe timpul tensiunii diplomatice și se dezvoltă la maximum cu începere din ziua mobilizării.

1. – Informatori pot fi:

– militarul, funcționarul, lucrătorul sau orice cetățean, care discută în public, între ei sau cu persoane particulare, chestiuni de natură secretă în legătură cu armata sau cu serviciul ce îndeplinește;

– militarii, funcționarii sau maiștrii deținători de documente secrete, care din neatenție sau neglijență în serviciu, lasă în mod involuntar să le fie sustrase;

– orice militar, funcționar, ziarist, maistru sau lucrător, care cu știință divulgă sau predă organizațiilor de spionaj, informațiuni sau documente secrete în legătură cu siguranța și apărarea țării;

– orice militar, funcționar sau maistru care divulgă, în afară de serviciu, oricărei persoane străine de serviciul său, sau presei, informațiuni în legătură cu interesele generale ale statului și apărarea țării;

– presa și diferitele publicațiuni, în care se discută chestiuni politice, sociale, economice sau militare în legătură cu siguranța și apărarea țării.

2. – *Mijloace folosite:*

Mijloacele folosite în dezvoltarea activității de spionaj sunt cele oficiale: diplomații, ataşații militari şi comerciali, membrii diferitelor comisiuni; quasi oficiale: excursiuni, schimb de studenți etc., şi oculte: agenții.

a) *Mijloacele oficiale:* culeg informațiuni la adăpostul dreptului internațional şi se folosesc în acest scop de:

– militarii şi funcționarii cu care, fiind în relațiuni de prietenie, discută în legătură cu serviciul la care lucrează şi fac aprecieri din care se pot trage concluzii folositoare;

– diferite publicațiuni (reviste, broşuri, statistici, ziare etc.) pe care şi le procură din comerț sau alte mijloace;

– ceea ce văd şi în special ceea ce aud discutându-se în public, la diferite întruniri, în dezbaterile diferitelor comisiuni, conversații surprinse etc.

b) *Quasi oficiale.*

La adăpostul unor organizațiuni quasi oficiale, cum ar fi excursiunile, schimburile de funcționari, studenți şi de specialişti, echipe sportive, se pot procura informațiuni foarte importante mai ales că printre aceştia se găsesc întotdeauna elemente specializate în această direcție.

c) *Mijloacele oculte, agenturi de spionaj*, după funcțiunile ce îndeplinesc se împart în următoarele categorii: observator, recrutor, rezident, curier, controlor.

Observatorul

Face investigații pentru a descoperi, atât terenurile prielnice pentru dezvoltarea acțiunii de spionaj, cât şi persoanele care, fiind în măsură să procure informațiuni, s-ar preta la acte de trădare.

Pe acestea le urmăresc în mod discret, se informează asupra lor şi când s-au convins că au o slăbiciune oarecare (le place băutura, femeile, jocurile de noroc, stupefiantele etc.) sau au datorii ori nutresc sentimente ostile țării, le dă în primirea unui agent recrutor.

Agentul recrutor

Urmăreşte individul dat în primire de observator, leagă prietenie cu el şi sub masca aceasta speculându-i slăbiciunea, îl angajează în mod treptat, pe nesimțite, în organizația pentru care lucrează, cu care nu întotdeauna îl pune în contact.

Rezidentul

Este un agent stabilit pe teritoriul țării; rolul său poate fi de observator, recrutor sau procurator de informațiuni, prin sine însuşi sau prin intermediul altor persoane.

Curierul

Face legătura între organizația de spionaj şi rezidenții respectivi, sau între diferiți membrii ai organizației. Rolul lor de căpetenie este însă de a lua documentele secrete

sau informațiile de la rezidenți, a le duce organizației și de a da rezidenților în schimb bani și instrucțiuni.

Agentul controlor

Are misiunea să supravegheze activitatea agenților care nu se bucură de toată încrederea organizației centrale.

Casa conspirativă

Servește drept loc de întâlnire a rezidentului și curierului; de obicei alta decât cea proprie și foarte des schimbată.

3. – Elemente întrebuințate ca agenți:

– Dezertorii din armata noastră în străinătate, cei certați cu justiția și emigranții, apreciați că ar putea îndeplini acest serviciu, după instruirea lor, dau o declarație scrisă și sunt înarmați cu legitimații false. Foarte adesea aceștia sunt forțați să primească a intra în serviciu, sub amenințarea că dacă se opun, vor fi expulzați.

– Parte din ofițerii de rezervă și funcționarii minoritari.

Aceștia împinși de sentimente ostile țării și de perspectiva unei repezi îmbogățiri pe această cale, sunt ușor câștigați de către serviciile de spionaj străine.

– Minoritarii de pe teritoriul țării cu legături de rudenie peste graniță, transmit organizațiilor de spionaj străine, prin rudele ce vin să-i viziteze în țară, sau duc chiar personal, când, sub același motiv se duc în străinătate secrete ce le dețin în virtutea funcțiunii ce îndeplinesc în diferite servicii publice sau de la rudeniile care se găsesc în astfel de funcțiuni.

– Studenții minoritari duși la studii în străinătate, pe care serviciile de spionaj îi urmăresc și speculând slăbiciunile fiecăruia, îi angajează.

– Minoritarii de pe moșiile ce încalcă frontiera sau din satele și orașele de pe lângă frontieră.

Aceștia cunoscând modul cum se face paza frontierei și împinși de ura ce au contra statului român, sunt utilizați ca gazde conspirative, curieri sau călăuze.

– Personalul minoritar, din diferite instituțiuni și întreprinderi particulare, industriale, comerciale sau financiare, societăți cu caracter sportiv, care procură personal informațiuni sau transportă corespondența între centre și agenții respectivi.

– Personalul minoritar sau străin de la CF, aviație, marină, care trece peste graniță cu diferite trenuri (mecanic, conductor tren, frânar, șef în vagoane restaurant și vagoane de dormit etc.); ei pot face serviciul de curier în bune condițiuni și cu puține riscuri.

– Hotelierii și personalul de serviciu din toate hotelurile.

– Femeile de moravuri ușoare și personalul de serviciu din diferite localuri, care aud și transmit discuțiunile din astfel de ocaziuni.

– Personalul aflat în serviciul privat al funcționarilor cât și cel folosit în diferite servicii publice ca: bufetieri, chioșcari, meseriași cu ocazia diferitelor reparațiuni, șofeuri etc.

4. Procedee pentru recrutarea agenților:

a) Ademenirea cu sume mari de bani. Banii constituie, în special pentru serviciul de spionaj, mijlocul principal pentru recrutarea agenților; se promit lefuri fixe lunare și prime pentru informațiile sau documentele mai importante.

b) Ademenirea prin promisiuni de funcțiuni importante și bine retribuite, celor ce doresc a se stabili ulterior în țara pentru care lucrează.

c) Căsătoria diferiților funcționari din instituțiile de stat cu femei frumoase aflate în serviciile de spionaj.

Acestor femei li se constituie dote importante, pentru a-și putea permite luxul să trăiască pe picior larg și li se dau instrucțiuni să lege relațiuni cât mai intime cu persoane care dețin funcțiuni importante în stat, în scopul de a culege pe această cale tot felul de informațiuni.

d) Acordarea capitalului necesar pentru deschiderea unui magazin sau atelier, spre a da agentului posibilitatea să lucreze în folosul organizației sub masca unei ocupații oarecare.

5. – Cum lucrează agenții:

A. *Procedee pentru trecerea frontierei.*

– Cu legitimații false; pentru a nu fi recunoscuți de organele poliției noastre de frontieră, agenții sunt înarmați cu acte de identitate false.

– Cu pașapoarte oficiale, sau cu bilete de trecere a frontierei, pentru persoanele care posedă terenuri ce încalecă frontiera.

B. *Procedee întrebuințate pentru procurarea informațiunilor.*

a) Cel mai simplu și mai ușor mijloc este observarea personală.

Un agent bine pregătit poate atrage mult folos din:

– participarea, ca simplu spectator, la diferite întruniri, manifestări etc.;

– exercitarea unui comerț ambulant, în apropierea sau în interiorul unei instituțiuni de stat, sau întreprindere;

– angajarea de conversații, în aparență inofensive, cu funcționarii sau cu cei ce lucrează în diferite întreprinderi; în acest fel aceștia devin colaboratori involuntari, inconștienți și gratuiți, săvârșind prin ușurință indiscrețiuni grave.

b) Cele mai prețioase și mai sigure informațiuni, agenții le procură prin colaboratorii lor conștienți. Pe aceștia îi angajează în mod treptat, căutând la început să le câștige prin diferite mijloace numai prietenia.

c) Exploatarea ziarelor și diferitelor publicațiuni care constituie un mijloc de informare foarte comod; ziarele publică de multe ori chestiuni și chiar detalii, care nu interesează atât publicul, cât mai ales folosesc serviciului de spionaj străin.

d) Procurarea de la domiciliul funcționarului a documentelor secrete, care uneori sunt duse pentru lucru acasă. În aceste cazuri, sub masca oamenilor de serviciu, cer acelor de acasă în numele funcționarului servieta sau documentele spre a le duce la

serviciu. Tot astfel, aceste documente pot fi predate agenților de spionaj, de către personalul din serviciul privat al funcționarului.

e) Furtul valizelor sau pachetelor cu corespondența secretă pe timpul transportului, atât de la organele poștale, cât și de la diferiți curieri.

f) Violarea corespondenței secrete în timpul cât se transportă; curierul primește corespondența și în loc să o predea imediat la destinație, o dă mai târziu, după ce plicurile sunt violate și corespondența fotografiată sau copiată de organele de spionaj străine, fără să lase urme aparente de violare.

g) Deschiderea cu chei false a dulapurilor sau sertarelor în care se păstrează corespondența secretă. Funcționarii inferiori, care lucrează în birouri sau personalul de serviciu, își procură chei false, profitând de neatenția funcționarului deținător al acestor secrete, le sustrag din dulapuri și le pun la loc după ce le-au copiat.

h) Adesea, pentru a-și atinge scopul și când împrejurările îngăduie, agenții întrebuințează narcotice, violența sau suprimarea celor ce au în primire documente secrete.

i) Indiscrețiuni comise prin convorbiri telefonice sau telegrame în clar.

j) Indiscrețiuni comise prin discutarea în public sau în familie, de către funcționar sau membrii familiei sale.

Cel mai bun mijloc pentru procurarea informațiunilor îl constituie prilejul indiscrețiunilor făcute de funcționar prin acea că, spune în familie și la prieteni, acte și evenimente, care pe această cale și mai ales ținând seama de slăbiciunea femeiască, sunt aduse la cunoștința altora care pot fi în serviciul străin.

C. Procedee întrebuințate pentru transmiterea corespondenței

a) Prin poștă, în clar, cifrat sau scriindu-se cu cerneală simpatică, printre rândurile de scrisori cu caracter obișnuit, note muzicale etc.

Pentru a derula autoritățile noastre, care ar executa un control al corespondenței, agentul de spionaj procedează astfel:

– pune scrisoarea într-un plic pe care scrie adresa destinatarului, apoi o pune în alt plic pe care scrie adresa unui intermediar, acesta poate fi chiar în altă țară;

– intermediarul primește scrisoarea, rupe primul plic și apoi o trimite la destinație;

– introduce scrisoarea sau notele informative între filele unei broșuri, reviste etc., pe care o expediază prin poștă ca „Imprimate", sau scrie cu cerneală simpatică între rândurile revistelor ori ziarelor.

b) Prin telegrame sau convorbiri telefonice, care deși au un conținut familiar sau comercial, ascund în realitate comunicări importante, printr-un limbaj convențional.

c) Prin aparate de radio-emisiune clandestine.

d) Prin curieri care trec frontiera cu pașaport clandestin. Aceștia ascund documentele sau notele informative, astfel încât pot să scape neobservați la controlul ce se face la frontieră.

e) Prin porumbei călători, la adăpostul titlului de crescători amatori.

f) Prin personalul de CF, român sau străin, care prin natura serviciului trece frontiera.

Transportul documentelor și al informațiunilor mai importante se face prin curieri, în cele mai multe cazuri femei, folosindu-se geamantane sau cutii cu fund dublu. Alteori,

informațiunile sunt scrise pe o pânză care se introduce între fața și căptușeala hainelor sau pe foi de țigări, ușor de ascuns etc.

g) Acolo unde cursurile de apă formează frontiera, corespondența se închide în sticle astupate ce sunt lăsate fie în direcția curentului care o duce la malul opus, fie că sunt trase cu sfoara de pe celălalt mal.

h) Prin semnalizare.

i) Prin mărfuri, alimente, bastoane, obiecte mici etc.

j) Corespondență pusă la un loc convenit, în vagoanele care trec frontiera.

k) Prin mesaje lăsate din avion în loc convenit.

Predarea și primirea documentelor se face de preferință când agenții și curierii sunt convinși că nu sunt supravegheați.

Pentru stabilirea legăturilor sau anunțarea sosirii într-o localitate, agenții s-au folosit în multe cazuri de rubrica „Corespondență" de la „Mica Publicitate" a ziarelor.

D. Procedeele întrebuințate pentru derularea autorităților și urmăritorilor sunt numeroase și variate

Printre ele putem cita:

a) Exercitarea unei profesiuni oarecare, cum ar fi de ex.: funcționari la întreprinderi particulare, specialiști în diferite ateliere și fabrici, funcționari la legații, voiajori, reprezentanți comerciali etc.

Agenții nu lucrează chiar de la început pentru organizație, ci în mod treptat. Sunt foarte conștiincioși și punctuali în serviciu, pentru a se putea bucura de încrederea patronilor sau șefilor.

Nu fac cheltuieli dezordonate, trăiesc modest și nu vin prea mult în contact cu societatea.

b) Purtarea unuia sau mai multor nume conspirative, pentru ca să fie greu de identificat.

c) Înapoierea în țară pe alt drum și chiar prin altă țară.

d) Compartimentarea organizațiunilor; astfel, un agent nu cunoaște decât o extrem de redusă parte din această organizație, strict necesară funcționării lui. În acest mod, el fiind descoperit nu poate divulga întreaga organizație.

Este de relevat că există și agenți denumiți „dubli", care oferă serviciile lor organizațiilor informative a două state, mai ales când au frontieră comună.

Acești agenți, pe lângă câștigul material urmăresc și ușurința trecerii peste frontieră și derutarea organelor contrainformative.

Ei pot fi de bună credință pentru ambele state sau lucrează în adevăr numai pentru unul, iar pentru celălalt, procură informații false.

II. ACTIVITATEA SUBVERSIVĂ

Generalități

Orice acțiune individuală sau colectivă, ocultă sau fățișă, care tinde la tulburarea ordinii și siguranței publice, la orientarea morală în alte direcțiuni, la schimbarea

formei de guvernământ sau la modificarea organizării politice a unei țări, fără asentimentul acesteia, manifestat prin votul reprezentanților națiunii, are caracter subversiv și trebuie urmărită și reprimată ca atare.

Activitatea subversivă are la bază, ca mijloc principal de acțiune, propaganda, al cărei scop este:

– de a produce, într-o anumită chestiune, un anumit curent de opinie publică, defavorabil statului;

– de a stabili forța morală și materială a populației și armatei;

– de a zdruncina ideea de stat național.

În general, activitatea subversivă se manifestă prin:

– iridente;

– acțiuni cu caracter politico-social, dăunătoare ordinii și siguranței statului;

– mișcări cu caracter religios;

– acte de terorism;

– acte de sabotaj.

1. – Iridente

Activitatea iridentistă tinde a menține trează la minoritari conștiința originii lor etnice, făcându-i să dorească realipirea provinciilor în care locuiesc la patria lor și deci dezagregarea statului în care trăiesc.

Diversele iridente, deși se deosebesc oarecum după natura revendicărilor, se asemănă totuși, din punct de vedere al mijloacelor folosite.

Iată câteva din aceste mijloace:

a) Întreținerea diferitelor curente iridentiste, prin emisari speciali, propagandiști sau mijlocirea școlii, bisericii, societăților culturale etc.

b) Publicațiuni tendențioase în presa din țară, în scopul de a întreține spiritele într-o continuă agitație și nemulțumire; publicațiuni false în presa străină, pentru defăimarea țării în care trăiesc și spre a crea în opinia publică mondială, curente de idei contrare intereselor acelei țări.

c) Sprijinirea diferitelor curente religioase, ce contribuie prin dogmele lor la slăbirea forței armatei și în general a tuturor mișcărilor publice care amenință ordinea publică.

d) Sprijinirea diferitelor mișcări sociale, contrarii actualei forme de guvernământ: mișcarea comunistă, socialistă, antimilitaristă etc.

e) Provocarea și sprijinirea de greve, șomaj etc., în special în întreprinderile care interesează armata: fabrici, cale ferată, P.T.T. etc.

f) Lupta între generații.

2. – Acțiuni cu caracter politico-social

Aceste acțiuni sunt întreținute în cea mai mare parte, fie de către indivizi fanatici, fie de către viitorii noștri dușmani, care camuflați în dosul unei idei politico-sociale, caută să ajungă scopurile subversive ce urmăresc.

Indivizii din aceste organizaţiuni, printr-o ideologie comună, urmăresc realizarea unui program ce nu este în concordanţă cu principiile constituţionale şi sunt în consecinţă dăunătoare ordinii şi siguranţei statului.

O parte din aceste organizaţiuni, exploatând nemulţumirile existente provocate de dificultăţile economice şi politice, preconizează remedierea lor prin mijloace violente, adoptând o nuanţă patriotică naţională cu caracter revoluţionar.

Altele se adresează maselor, căutând să infiltreze idei de ordin politico-social dăunătoare statului, semănând astfel vrajba între clasele sociale.

Ele au un scop să creeze, la un moment dat, mişcări sociale care să ducă la schimbarea formei de guvernământ şi dezorganizarea completă a actualei aşezări (familie, proprietate, biserică, organizaţie de stat), situaţii care nu pot fi decât în folosul viitorilor noştri duşmani.

Mijloacele folosite de aceste mişcări, pentru ajungerea scopului ce urmăresc, sunt:

– câştigarea de adepţi în masele semiculte, pe care îi întrebuinţează pe faţă sau ocult, ca propagandişti în mediile de unde au fost recrutaţi,

– conferinţe şi întruniri,

– tipărirea şi răspândirea de publicaţiuni (din care unele clandestine) în cercurile cât mai largi ale populaţiei,

– teatrul tendenţios,

– cinematograful,

– emisiuni prin radio,

– manifestaţii de stradă,

– întruniri,

– adunări cu caracter cultural etc.,

– crearea de diferite asociaţiuni sau sindicate muncitoreşti, sub masca unor scopuri inofensive, sportive sau profesionale.

3. – Mişcări cu caracter religios

Propaganda sectantă, străină cultelor religioase recunoscute de stat, câştigă adepţi mai ales printre sufletele slabe, fără cultură şi educaţie.

Unele din aceste secte sunt periculoase spiritului de disciplină şi supunere, deoarece prin principiile care stau la baza lor, interzic adepţilor:

– de a purta arme, de a depune jurământul de credinţă la încorporare şi de a omorî duşmanul în timp de război;

– de a nu respecta îndatoririle cetăţeneşti ce nu se integrează în dogmele susţinute de aceste secte.

Mişcările cu caracter religios de acest gen sunt în general încurajate de vrăjmaşii ţării, care caută să sfarme unitatea noastră naţională prin alterarea credinţei religioase.

Se citează mai jos câteva din sectele cunoscute la noi în ţară:

a) autorizate.

– asociaţiunea religioasă adventistă de ziua 7-a,

– asociaţiunea religioasă a creştinilor după evanghelie,

b) interzise.

secte foarte periculoase:

– mileniştii (studenţii în biblie),
– martorii lui Dumnezeu Iehova,
– penticostaliştii (tremurătorii),
– nazarenii (pocăiţii),
– inochentiştii,
– hiaştii,
– adventiştii reformişti,
– secerătorii,

secte mai puţin periculoase:

– răscolnicii,
– selivanoviştii (Scapeţi sau Castraţi),
– lipovenii sau popoviţi,
– foteiştii sau rătăcirea lui Gh. Fotescu,
– tudoriştii (teodorişti, mântuiţi sau Creştini adevăraţi),
– aconfesionalii,
– molocanii,
– bezpopoviţii,
– duhoborţii,
– stundiştii sau stunda-baptiştii,
– stiliştii.

În general, sectele se folosesc de indivizi inteligenţi, cu aptitudini oratorice, care sub formă smerită şi prin pilda unei vieţi cinstite, fac propagandă printre elementele lipsite de cultură.

Pentru propagandă, ei întrebuinţează:

– misionari care cutreieră ţara, defăimând preoţii diverselor culte recunoscute;
– broşuri sau publicaţiuni, de cele mai multe ori răspândite gratuit;
– reuniuni, predici, serbări, congrese.

Aceştia înveninează sufletele cu ideile şi promisiunile lor de a rezolva toate nemulţumirile prin noile religii.

4. – Acte de terorism

Atât în timp de pace, cât mai cu seamă în perioada de tensiune politică şi în timpul mobilizării şi concentrării, inamicul are tot interesul ca să lipsească conducerea noastră de anumite mijloace care sunt absolut necesare operaţiunilor militare.

Astfel sunt gările, nodurile de comunicaţie, podurile, lucrările de artă, liniile telegrafice-telefonice şi depozitele de tot felul (echipament, subzistenţă, muniţiuni etc.).

Mijloacele pe care inamicul le întrebuinţează pentru realizarea distrugerilor sunt:

– Studierea din timp de pace a tuturor punctelor sensibile care ar urma să fie distruse la decretarea mobilizării sau puţin timp înainte.

– Stabilirea planului şi mijloacelor după cum urmează să se execute distrugerile.

Inamicii vor căuta încă din timp de pace să procure agenţilor, situaţiuni care să le dea posibilitatea să execute distrugerile la momentul oportun. Aceşti agenţi se vor

stabili în țară, se vor angaja ca lucrători și își vor crea ocupațiuni de așa natură, încât executarea distrugerii proiectate să le fie ușurată.

Prevederile executării acestor acte de terorism merg chiar până la depozitarea clandestină din timp de pace a materialelor necesare în apropierea obiectivelor.

Pe lângă distrugerile materiale arătate mai sus, organizațiile teroriste utilizează și atentate, vizând suprimarea personalităților politice.

5. – Acte de sabotaj

În principiu, sabotajul se manifestă, fie printr-o pasivitate absolută a acelora puși să execute anumite hotărâri, fie prin împiedicarea altora de a-și executa activitatea obișnuită.

Această acțiune poate fi tot atât de periculoasă ca și acțiunea teroristă. Ea urmărește:

– că corupă funcționarii și lucrătorii sau să le împiedice activitatea;
– să dezorganizeze serviciile prin provocarea neîncrederii în conducători și șefi;
– să producă greve și mișcări cu caracter de protestare;
– să producă dezordini care să paralizeze serviciul la P.T.T., C.F.R. etc.;
– să deterioreze sau să facă neîntrebuințabil, utilajul diferitelor întreprinderi sau să se ajungă la procurarea de materiale de calitate inferioară.

Între mijloacele întrebuințate pentru sabotaj, se pot cita:

– agenții, recrutați îndeosebi din populația minoritară;
– presa cu tendințe extremiste (broșuri, publicațiuni, manifeste etc.);
– adunări ținute în secret etc.

PARTEA II-a
Acțiunea contrainformativă

I. – NOȚIUNI GENERALE DE CONTRAINFORMAȚII

Activitatea contrainformativă are ca scop:

– de a pune pe dușmanii țării în imposibilitatea să descopere secretul ce trebuie să domnească în privința tuturor chestiunilor în legătură cu interesele superioare de stat și apărarea națională;

– de a stăvili propaganda subversivă, ce s-ar desfășura de către dușmani în scopul slăbirii forței de muncă a populației și a armatei;

– de a împiedica actele de terorism și sabotaj ce se puteau săvârși.

* * *

În general activitatea contrainformativă comportă:

a) O acțiune preventivă care constă din:

– urmărirea și descoperirea, din timp, a elementelor organizaționale inamice și spionaj, propagandă, terorism și sabotaj, înainte ca acestea să-și îndeplinească misiunea;

– descoperirea și confiscarea mijloacelor de propagandă, terorism (manifeste, publicații, tipografii, depozite de explozivi etc.) înainte de a fi întrebuințate;

– luarea măsurilor de evitarea indiscrețiunilor (educație pază, contra-propaganda) și aplicarea sancțiunilor contra acelora căzuți în vină.

b) O acțiune represivă constând din:

– prinderea și pedepsirea spionilor, propagandiștilor, teroriștilor, complicilor, gazdelor și tăinuitorilor;

– desființarea organizațiilor dăunătoare statului.

În ceea ce privește desfășurarea activității contrainformative de către autorități, organizații, întreprinderi etc., aceasta va avea un caracter numai de: informare, evidență și cunoașterea stării de spirit, a curentelor de tot felul, pentru a fi în măsură să prevestească organele competente spre a lua măsuri. Vestirea va trebui să fie făcută grabnic, pentru ca să se poată trece imediat la acțiunea represivă.

II. – DESFĂȘURAREA ȘI CONDUCEREA ACTIVITĂȚII CONTRA-INFORMATIVE

A. – Principii

Aplicarea instrucțiunilor contrainformative trebuie să constituie o preocupare principală a tuturor șefilor departamentelor, instituțiunilor, organizațiilor și întreprinderilor de orice fel, iar toți funcționarii, oamenii de serviciu și lucrătorii, să devină elemente active de contrainformații numai în sfera lor de activitate și după posibilitățile fiecăruia.

Elementele folosite de serviciul de contrainformații trebuie să îndeplinească următoarele condițiuni:

– să fie român de origine etnică;

– să aibă conduită exemplară;

– să fie dintre cei mai destoinici, de încredere și să fie pătruns de spiritul unei discreții absolute;

– să aibă pe cât posibil însușiri pentru acest serviciu și să posede o frumoasă cultură generală și de specialitate;

– să nu fie schimbați decât eventual și la mari intervale de timp, acest serviciu cerând continuitate.

Pe cât posibil nu vor fi folosite în acest serviciu elemente femenine.

Recompensele morale și materiale sunt cele mai bune mijloace pentru stimularea activității acestor elemente.

Pentru a nu lipsi armata în timp de război de un număr prea mare de elemente necesare frontului, personalul organelor de execuție va fi recrutat în primul rând din acei a căror vârstă îi scoate din elementele operative ale armatei, sau din acei care urmează a rămâne pe loc în caz de mobilizare.

Pentru a nu comite indiscreţiuni regretabile şi în scopul de a nu se paraliza activitatea de informare, este imperios necesar ca în întreaga lor acţiune, organele contrainformative să procedeze cu toată discreţia, astfel încât orice comunicare să rămână secretă. În interiorul departamentului, instituţiunii, organizaţiunii sau întreprinderii, comunicările se fac direct numai organului de conducere şi nu este permis a se adresa nici o comunicare către alt organ din afara acestora.

Şeful serviciului de contrainformaţii va adresa comunicările, numai şefului său direct şi organului competent, prin note verbale sau scrise.

Informaţiile în legătură cu apărarea naţională, trebuiesc aduse imediat la cunoştinţa organului competent. În caz contrariu, şeful serviciului contrainformativ sau funcţionarul informator, se face vinovat de complicitate la spionaj.

În afara instituţiei sale, pentru orice comunicare sau intervenţie, va recurge la organul competent.

În desfăşurarea activităţii contrainformative se va avea în vedere următoarele:

– supravegherea continuă a celor bănuiţi (spionaj, sabotaj, propagandişti, cei ce activează în organizaţiuni scoase de sub lege);

– observarea în modul cel mai discret posibil a personalului (convorbirile dintre aceştia şi mai ales ale acestora cu persoane străine de instituţie);

– controlul păstrării corespondenţei şi în special a celei secrete; după plecarea de la serviciu, controlul tuturor birourilor şi dulapurilor, pentru a nu rămâne deschise sau a hârtiilor rămase neînchise;

– controlul persoanelor străine ce intră în localurile instituţiei;

– controlul scrisorilor;

– controlul ziarelor şi broşurilor ce se citesc de către funcţionari, oameni de serviciu sau lucrători;

– supravegherea pazei localurilor şi stabilimentelor etc.;

– observarea zelului la serviciu.

Este bine înţeles că în această activitate, personalul informator trebuie să procedeze cu mult tact. Acţiunea sa informaţională nu se va manifesta sub formă de urmărire a vieţii intime familiale a funcţionarului sau lucrătorului; va avea însă mare grijă să o cunoască şi să semnaleze organelor de conducere, pe acei care duc o viaţă, alta decât cea a posibilităţilor lor materiale şi mai ales pe acei care sunt în legătură cu persoane suspecte.

Personalul de mai sus poate deveni periculos, dacă este de rea credinţă şi ca urmare este necesară verificarea activităţii lor, comunicările ce s-ar face informatorilor, trebuie să fie individuale şi în nici un caz agenţii acoperiţi să nu fie adunaţi la un loc cu funcţionarii informatori.

În cazuri bănuite de spionaj, este de dorit a se interveni prin măsuri de cercetare sau urmărire; asemenea cazuri vor fi aduse la cunoştinţa şefului serviciului contrainformativ în timpul cel mai scurt. Acesta, la rândul său, va cere intervenţia organului competent, singur în măsură să treacă la acţiunea represivă.

B. – Activitatea documentară

În materiale de contrainformaţiuni, continuitatea este elementul principal. Orice informaţie, cât de mică ca valoare, poartă în ea un sâmbure de adevăr; rezultă deci

necesitatea evidenței pentru ca la momentul oportun, ea să constituie element de bază în interpretarea și stabilirea valorii faptelor cum și evenimentelor.

În acest scop o serie de scripte sunt necesare, a fi ținute de organele de contra-informații.

Serviciul de contrainformații va poseda:

– Un registru în care se va trece, în extras, instrucțiunile contrainformative, cât și un program-plan, asupra activității contrainformative.

– Fișe individuale pentru evidența activității funcționarilor informatori și agenților acoperiți.

– Fișe individuale pentru evidența suspecților de toate categoriile, cu rezultatul observațiilor făcute în decursul timpului asupra activității și manifestărilor lor.

(Funcționarii informatori nu vor ține nici un fel de scripte).

C. – Activitatea preventivă

Pentru preîntâmpinarea și împiedicarea spionajului, actelor de sabotaj, propaganda subversivă și acte de terorism se arată mai jos o serie de indicațiuni generale ce trebuiesc ținute în seamă și aplicate cu toată rigurozitatea:

a. – Spionajul

– Activitatea spionajului va putea fi împiedicată, numai dacă se cunoaște modul lui de a lucra.

Organele de conducere, cât și personalul de execuție, va urmări activitatea suspecților ce au identificat, precum și cei semnalați de alte organe.

– Păstrarea secretului.

Pentru a se evita practicarea spionajului, chiar de personalul instituțiunilor respective, se va ține seama ca, la birourile și serviciile importante, cât și la acela a cărui activitate este în legătură cu apărarea națională, sau lucrează chestiuni importante de stat, personalul să fie numai de origine etnică română și verificat de încredere; nici un element femenin nu trebuie să fie folosit în asemenea posturi. Serviciul de birouri va fi astfel organizat încât copierea sau sustragerea lucrărilor cu caracter secret, să nu fie posibilă. Se vor lua măsuri a se distruge sau a pune sub cheie, prombaginile, matrițele etc., cât și numerotarea copiilor. Lucrările secrete să fie întocmite, înregistrate, împachetate și expediate, numai de șeful de birou respectiv, care a întocmit lucrarea.

Documentele secrete vor fi păstrate în case sau dulapuri de fier, a căror chei vor fi ținute numai de șeful de birou, ca responsabil prin natura lucrărilor; pe pereți nu se vor afișa tabele, grafice sau crochiuri, care pot dezvălui chestiuni ce trebuie să rămână secrete.

Părăsirea birourilor să se facă sub supravegherea șefilor acestora, care rămân răspunzători de închiderea lor și predarea cheilor funcționarului destinat să le păstreze.

– Manipularea corespondenței, se va face astfel încât agenții dușmani, să nu poată obține informațiuni, documente sau copii.

În acest scop se va supraveghea cu toată atenţiunea întocmirea, înregistrarea, expedierea şi păstrarea corespondenţei.

Ciornele corespondenţei obişnuite, date pentru scris la maşină, vor fi înapoiate de dactilografi, împreună cu întreaga lucrare, celui care li-a încredinţat-o, pentru a fi distruse.

Lucrările secrete şi mai ales cele de interes general sau referitoare la apărarea naţională, vor fi scrise de dactilografi, speciali destinaţi pentru aceasta – de încredere – şi nu numai în faţa celui care a întocmit lucrarea.

Pe copia ce rămâne la dosar, dactilograful va trece „scris de mine" şi va semna. Exemplarele documentelor importante, vor fi numerotate, iar autoritatea care le-a întocmit, va ţine în evidenţă pe destinatarii lor.

Pe documentele importante se va înscrie numele persoanelor care au luat cunoştinţă de conţinutul lor. În acest mod se va putea uşor determina cine a produs indiscreţia.

Operaţiunea înregistrării şi repartizării corespondenţei, se va face în modul următor:

– Corespondenţa ordinară, după dispoziţiunile în vigoare la fiecare instituţie;

– Corespondenţa secretă şi confidenţial personală, nu va fi deschisă de către registratura generală, ci va fi predată în starea în care a fost primită, direct şefului autorităţii indicate pe plic; aceasta înainte de deschidere, are obligaţia s-o examineze şi să se convingă dacă nu a fost sau nu are urme de violare; după aceea o deschide şi o înregistrează în registrul său.

Expedierea corespondenţei se va face astfel:

Corespondenţa cu caracter secret şi confidenţial va fi trecută în registrul special ce trebuie să se găsească la fiecare serviciu sau birou, ce lucrează astfel de corespondenţe; trecerea în registru se va face numai de şeful serviciului sau biroului, care are obligaţiunea de a o închide în plicuri şi s-o predea cu condica de expediţie – numai închisă – registraturii, pentru expediere; se va urmări ca să plece chiar în ziua în care a fost lucrată.

Închiderea corespondenţei secrete, se va face în două plicuri: pe plicul prim, se trece adresa completă, cu menţiunea „secret"; şi va fi agrafat sau prins cu aţă, de hârtia introdusă în plic", iar pe cel exterior, adresa şi menţiunea de exemplu „personală", „specială" etc.

Plicurile pentru corespondenţa importantă şi secretă, trebuie să fie rezistente şi bine lipite.

Curierii folosiţi pentru corespondenţa adresată autorităţilor din acelaşi oraş, vor fi de origine etnică română şi de încredere; corespondenţa secretă ce prezintă importanţă deosebită, va fi expediată prin curier special (funcţionar).

Telegramele secrete vor fi expediate cifrat; la posturile transmiţătoare sau primitoare, nu va mai rămâne nimic din cuprinsul corespondenţei (banda telegrafică va fi lipită pe textul dat pe postul transmiţător, sau pe hârtie albă la cel primitor şi predată imediat celui care a expediat-o sau adresantului); în cazul când comunicări secrete se face în clar, cel care o face şi o primeşte, trebuie să fie prezent la aparat.

Pentru asigurarea oricărei sustrageri de document, în sertarele birourilor nu trebuie să se găsească acte secrete.

Fiecare serviciu sau birou ce are în păstrare acte de importanță pentru stat și apărarea națională, va înființa un registru de evidența acestora, care va servi la diferitele controluri inopinante ce se vor face în acest scop.

Orice lipsă sau pierdere de documente secrete, trebuiește anunțată imediat șefului serviciului contrainformativ, care are îndatorirea de a o aduce la cunoștință cât mai urgent, organului competent. În astfel de ocazii se va pune o deosebită grijă să nu se comită indiscrețiuni și mai ales să nu se publice în presă, pentru a nu se da alarma și a se paraliza astfel acțiunea de urmărire și prindere a celor ce le-au sustras. Vinovații de pierderea de documente, vor fi imediat sancționați, conform dispozițiunilor din codul penal Regele Carol II și cel militar.

– Supravegherea personalului.

În special se va da o deosebită atenție asupra activității în afara serviciului, mai ales a celor căsătoriți cu o minoritate, sau care au astfel de rude. Este interzis ca funcționarii, personalul de serviciu și lucrătorii, să facă parte din asociațiuni, organizațiuni și societăți interzise de lege.

Este interzis funcționarilor, atât în calitate oficială, cât și în mod particular, să comunice date în legătură cu interesele generale ale statului și apărarea țării și în general, să dea orice informațiuni în legătură cu activitatea serviciului ce îndeplinesc la stat sau întreprindere; în legătură cu aceasta, se va da o deosebită grijă la redactarea comunicatelor, date publicității, dărilor de seamă asupra festivităților, inspecțiilor etc. și publicațiunilor oficiale, mai ales atunci când din cuprinsul lor s-ar putea dezvălui elemente în legătură cu interesele generale ale statului și apărarea națională.

Șeful serviciului de contrainformațiuni al instituției sau întreprinderii de la care emană acestea, va fi răspunzător. De aceea el trebuie să-și dea avizul înainte de a se publica.

b. – Propaganda subversivă

Pentru a se putea împiedica propaganda subversivă, trebuiesc cunoscute:

– starea de spirit a populației;

– diferitele mișcări sociale, sub a căror mască se ascunde mai întotdeauna, propaganda iridentistă a diverselor minorități;

– mijloacele prin care diferitele mișcări iridentiste sunt sprijinite și încurajate (o deosebită grijă trebuiește pusă pentru identificarea locurilor de unde vin fondurile);

– ce se scrie în presa din țară și străinătate, împotriva intereselor noastre.

Organele contrainformative, cunoscând aceste mijloace, vor anihila efectele lor prin:

– descoperirea agenților propagandiști străini și semnalarea lor organelor competente, pentru luarea de măsuri;

– dezvoltarea ideilor naționale și spiritul religios, în rândul populației;

– împiedicarea oricărei propagande contrare ideii naționale (prin biserică, școală, și orice instituție sau organizațiune, a cărei activitate duce la acest scop);

– acțiuni pentru solidarizarea tuturor cetățenilor și canalizarea spiritelor în direcția intereselor superioare și a politicii generale urmărită de stat;

– apropierea minorităților și încadrarea lor în ideea de stat.

Măsuri contra acțiunilor cu caracter politico-social și religios.

Manifestările cu caracter politico-social, prin care agenții străini sau cei puși în slujba dușmanilor noștri, urmăresc să zdruncine ideea de stat, trebuiesc îndeaproape urmărite și anihilate. Dintre acestea, mișcarea comunistă, socialistă și legionară, se manifestă prin procedeele cele mai extremiste.

Din această cauză:

– se vor împiedica răspândirea acestor idei în rândurile funcționarilor, oamenilor de serviciu și lucrătorilor, căutând să se descopere agenții propagandiști și să se combată activitatea lor;

– se va opri introducerea de manifeste subversive în interiorul instituțiilor, întreprinderilor și tuturor stabilimentelor.

Orice descoperire de acest fel, trebuiește adusă la cunoștința serviciului de contrainformații, cât mai urgent; acesta o va comunica, de îndată, organului competent.

Tot atât de periculoase pentru ordinea și menținerea unității naționale, sunt și diferitele mișcări religioase.

Elementele suspecte vor fi urmărite îndeaproape și nu li se va da posibilitatea să activeze.

Măsuri pentru împiedicarea sau preîntâmpinarea actelor de sabotaj.

Pentru a preîntâmpina astfel de acte, instituțiunile de stat, organizațiile și întreprinderile particulare, trebuie:

– să se asigure de bunele sentimente ale întregului personal, – îndeosebi să fie verificate sentimentele elementelor străine și minoritare;

– să verifice măsurile de siguranță și pază a localurilor și utilajelor.

ANEXA No. 2

MINISTERUL .....

ORDINEA DE BĂTAE
A PERSONALULUI INFORMATOR DIN MINISTERUL .....

Notă:
Datele vor fi înscrise cu creionul.

Fotocopie, Biblioteca Academiei Naționale de Informații

1941 mai, 14. *Adresă semnată de Alexandru Cretzianu, secretar de stat la Ministerul Afacerilor Externe, prin care se fac cunoscute instrucțiunile generalului Ion Antonescu în legătură cu misiunile informative ale atașaților militari.*

MINISTERUL AFACERILOR STRĂINE
Direcțiunea personalului
Nr. 19.344 – Confidențial –

Domnule...

Am onoarea a vă aduce la cunoștință instrucțiunile Domnului General Ion Antonescu, conducător al statului, cu privire la funcționarea legațiilor și coordonarea acțiunii reprezentanților țării în străinătate.

Pentru a se asigura unitatea necesară în activitatea reprezentanților diferitelor departamente, în străinătate, se dau următoarele instrucțiuni:

1. – Pentru tot ce privește activitatea lor în străinătate, agenții diferitelor departamente sau instituții sunt puși în subordinea șefului de misiune diplomatică.

2. – Nici un agent – ataşat militar, comercial, de presă, consilier cultural sau alți reprezentanți eventual ai diferitelor servicii speciale – nu va putea desfășura vreo activitate sau întreprinde vreun demers mai important, fără consultarea și asentimentul prealabil al șefului misiunii diplomatice.

3. – Agenții în chestiune vor fi puși sub autoritatea șefului de misiune, atât în ce privește activitatea lor, cât și din punct de vedere administrativ, și anume: orarul de lucru, concedii, care nu vor putea fi acordate de departamentele de care depind ei, fără asentimentul șefului de misiune etc.

4. – Șeful de misiune va nota personalul legației, depinzând de celelalte Departamente, dându-și avizul în special asupra calităților diplomatice, destoiniciei, tactului, priceperii și purtării în societate ale acestui personal. Aceste foi calificative vor avea un caracter strict confidențial și vor fi comunicate Departamentelor sau autorităților respective, care le vor lua în considerație în înaintările și mutațiile de personal.

5. – Diferitele Ministere sau autorități nu vor putea comunica cu agenții lor și nu le vor putea trimite instrucțiuni decât prin mijlocirea Ministerului Afacerilor Străine care va transmite comunicările șefului de misiune. Acesta, la rândul său, le va remite celor în drept. Aceleași norme se vor observa și în comunicările și rapoartele agenților către autoritățile de care depind.

6. – Șeful de misiune, fiind cel mai în măsură a aprecia situația locală și natura relațiilor României cu Țara în care este acreditat, va putea comunica autorităților de la care aceste instrucțiuni sau comunicări emană eventualele observații ce ar avea de formulat asupra lor.

7. – În mod excepțional Ataşații Militari vor putea comunica cifrat, direct cu autoritățile de care depind. Acest comunicări vor trebui însă să se limiteze la sfera strictă a instrucțiunilor lor, adică la informații cu caracter militar. Conform principiului general

că șeful de misiune trebuie să fie ținut la curent cu activitatea tuturor membrilor misiunii și în interesul însăși al unei verificări posibile a informațiilor trimise, aceste comunicări vor trebui însă aduse la cunoștința șefului Legației.

Dispoziția de mai sus nu ar trebui să fie interpretată în sensul că limitează activitatea Atașaților Militari. Aceștia rămân liberi de a formula orice rapoarte vor socoti util, asupra chestiunilor venind în atingere cu misiunea lor. Aceste rapoarte vor fi comunicate însă Statului-Major, prin mijlocirea șefului de misiune și a Ministerului Afacerilor Străine.

8. – În fiecare săptămână, șeful de misiune diplomatică va convoca o conferință, reunind pe toți membrii Legației, în scopul stabilirii directivelor necesare unei cât mai bune coordonări a activității acestora.

9. – În cazurile în care diferitele autorități acreditează reprezentanți pe lângă unele consulate, atribuțiile menționate în prezentele instrucțiuni, revenind șefului de misiune diplomatică, vor fi executate de șeful Oficiului consular respectiv. Acesta va primi, la rândul său, instrucțiuni, fie de la Ministerul Afacerilor Străine, când acest lucru va fi socotit necesar, fie de la șeful misiunii diplomatice de care depinde și va rămâne răspunzător, în ce privește directivele date agenților funcționând pe lângă Oficiul consular ce conduce, față de aceia de la care își primește instrucțiunile sale.

Secretar general
SS Al. Cretzianu

Arh. MR, *fond Microfilm, rola P II 1 667, C. 834-836.*

[1941]. *Instrucțiuni privind clasificarea, recrutarea și instruirea agenților din Serviciul Secret*

SERVICIUL SECRET

a) Generalități

Serviciul Secret este bazat pe organizarea unei rețele mai mult sau mai puțin dense de agenți informatori și de spioni.

Despre importanța acestui serviciu „Instrucțiunile provizorii asupra informațiilor" la Art. 42 spune: „Serviciul Secret procură uneori știri exacte și de importanță capitală pentru conducerea operațiunilor, iar acestea se găsesc de multe ori amestecate cu informații false; utilizarea lor cerea muncă, deci fineță și o cercetare profundă a izvoarelor".

Prin agent informator se înțelege orice persoană care fără să-și dea seama dezvăluie inamicului fapte sau procură inamicului informații din care acesta poate trage concluzii necesare intereselor sale militare, politice, economice etc.

Prin agent de spionaj se înțelege orice persoană care în mod conștient lucrează în folosul inamicului, pentru a obține informațiile cerute de organele de informații inamice.

Agenții de spionaj inamici se așează în general din timp de pace, în țară, în diferite localități, stabilesc legături cu toate cercurile sociale – și în special cu cele militare, obțin știrile ce-i interesează fie prin mijlocirea agenților informatori fie prin mijlocirea agenților de spionaj, subordonați dislocați în anumite centre.

Ei întreprind, de asemenea, acțiuni directe de corupere asupra acelora ce sunt în măsură să cunoască, să procure documentele sau informațiile de care au nevoie, se introduc în funcțiuni și își creează situații prin care ar putea personal obține informațiile de care au nevoie.

b) Clasificarea agenților

Din punct de vedere al naturii serviciului ce se cere unui agent al Serviciului Secret ei poartă următoarele denumiri:

– *Agent indicator,* acela care supraveghează viața diferitelor persoane și caută momentul prielnic pentru a le recruta ca spioni.

– *Agent recrutor,* acela care recrutează agenții și le dă instrucțiunile necesare.

– *Agent rezident,* care culege informații dintr-o zonă oarecare.

– *Agent informator,* care informează pe rezident asupra unei chestiuni date.

– *Agentul cu cutia de scrisori* sau *depozitar*, care primește datele de la informatori și le predă rezidentului.

– *Agent curier*, care servește pentru trimiterea informațiilor de la rezident la organul de căutare, de la care duce rezidentului bani și instrucțiuni.

– *Agentul misionar,* trimis de la organul de căutare cu misiuni speciale.

– *Agent controlor,* însărcinat cu controlul activității aparatului de spionaj.

Unii dintre agenți lucrează pentru ambii beligeranți și în cazul acesta se numesc *agenți dubli.*

În cazul când se cunoaște că unul din agenți este dublu, este bine a i se da însărcinări de importanță mică fără a-l pune în contact cu restul organizației.

Pentru a deruta pe inamic se dau uneori agenților dubli date greșite și în acest caz ei se numesc *agenți falși.*

Casele sau locuințele în care au loc întâlnirile agenților se numesc *case conspirative.*

Proprietarii caselor conspirative în majoritatea cazurilor sunt și ei actuali sau foști spioni.

Sistemul caselor conspirative, însă, este defectuos prin aceea că agenții se cunosc între ei și după descoperirea unuia, prin divulgare, se descoperă întreaga organizație.

Sistemul foarte mult întrebuințat de agenții sovietici, și care dă roade bune este acela de transmitere a informațiilor prin depunerea lor la locuri fixate prin corespondență. În acest caz, agenții nu se cunosc între ei și prinderea unuia nu duce la prăbușirea organizației.

c) Sursa de unde informatorii pot procura informații

– Ascultarea convorbirilor cu caracter militar, politice, economice etc. – ce au loc în diferite localuri frecventate de militari sau funcționari publici.

– Studiul presei, revistelor sau jurnalelor, care discută chestiuni militare, economice, politice etc. În special anunțurile militare, a publicațiilor și a dărilor de seamă.
– Studiul diferitelor cărți cu caracter militar ce se găsesc în comerț sau se pot procura de la persoane ce sunt abonate la ele.
– Procurarea diferitelor acte, de la persoane în seama cărora, acele acte sunt date pentru păstrare. Ele se procură prin concursul femeilor, prietenilor sau cu bani.
– Prin studiul vizual ce se face pe timpul vizitelor de la diferite instalații, călătorii pe căile de comunicații, asistarea la parăzi, eschibiții cu caracter sportiv, militar etc.
– Prin discuții directe cu cei ce cunosc secretele, însă nu știu să le păstreze.
– În acest caz se recurge la mese copioase și discuții controversate.
– Prin violarea dulapurilor sau a caselor de fier și furtul documentelor importante, profitând de puțina vigilență a paznicilor.

d) **Recrutarea agenților**

Nevoile conspirației cer ca agenții secreți să fie recrutați din cei pe care ei sunt chemați să spioneze sau cel puțin din cei ce s-au asimilat bine cu ei.

De exemplu: rușii, pentru Rusia și Basarabia, ungurii pentru Ungaria și Transilvania etc.

Sunt două categorii de elemente ce se recrutează relativ ușor în Serviciul Secret.

Unii sunt ademeniți de a deveni spioni în speranța că se vor îmbogăți sau pentru a putea duce o viață mai largă.

În această categorie intră cei vicioși cărora le place desfrâul, jocul de cărți, femeile, luxul etc.

De asemenea, și cei [care] din cauza timpurilor sunt muritori de foame.

A doua categorie este a acelora nemulțumiți de starea de fapt a țărilor și care devin spioni în speranța că vor răsturna ordinea de stat. În cazul acestora sunt emigranții ruși ce au fost nevoiți să părăsească țara lor, ungurii iredentiști etc., și care formează un element admirabil pentru a fi recrutat ca agent de spionaj.

Din aceste două categorii, cea [de] a doua este mai preferabilă întrucât prezintă garanții că se va păstra secretul.

Arh. MR, *fond Microfilme, rola P II 1 663, C.* 231-232.

[1941]. *Metodologie pentru agenții supravegherii exterioare*

ORGANIZAREA SUPRAVEGHERII EXTERIOARE

Agenții supravegherii exterioare trebuie să aibă următoarele calități:
– loialitatea morală;
– tăria convingerilor, cinstei, lipsa înclinațiilor spre beție și alte vicii, curaj, vioiciune, prezență de spirit, antrenament fizic, persistență, precauție, camaraderie,

atitudine din conștiență și serioasă față de atribuțiile sale, precum și față de toată organizația de siguranță a statului, corpul riguros, picioarele puternice, văzul, auzul și memoria bună, precum și înfățișarea puțin bătătoare la ochi.

Înainte de a începe serviciul este necesar a se explica agentului, ce este crima de înaltă trădare, spionajul, comunismul, absurditatea doctrinei comuniste, mijloace întrebuințate de ei pentru dezvoltarea ideilor sale, care sunt atribuțiile agentului și cum va menține legătura cu biroul de contrainformații; însărcinările luate implică corectitudinea față de serviciu și mai ales față de informațiile date. El trebuie să fie bine pătruns, că de exactitatea informațiilor sale depinde descoperirea organizațiilor subversive, pe când orice informație denaturată, îndreaptă autoritățile pe cale greșită.

Agentul trebuie să știe că tot ce i se spune sau aude la serviciu, trebuie să fie păstrat în cel mai mare secret și nu poate să fie divulgat.

Pentru a se încerca un agent i se va cere descrierea amănunțită a orașului, curții cu două intrări, a diferitelor localuri publice, grădini etc.

Pe timpul sosirii și plecării trenului i se pot cere descrierea călătorilor, a uniformelor funcționarilor, elevilor etc.

Datele cerute trebuie înaintate biroului în fiecare zi și prin aceasta se vor verifica calitățile agentului. Când agentul nou arată calitățile necesare i se pot da însărcinări puțin importante, dublându-l însă cu un agent experimentat, care trebui să-l conducă în executarea însărcinării.

Nu este recomandabil de a se comunica unui agent nou chestiuni secrete.

Agenții trebuie să evite cunoștințe cu oamenii necunoscuți, iar la domiciliul său nu este bine să se cunoască adevărata lui ocupație. Agentul supravegherii exterioare trebuie să-și aleagă gazda unde nu sunt copii, într-o familie liniștită și care nu se interesează de profesiunea chiriașului său.

Agenții supravegherii exterioare nu trebuie să cunoască în nici un caz pe informatorii interni ai organizației ce este dată în supravegherea lor.

De obicei, supravegherea exterioară are drept scop stabilirea legăturilor unei persoane și activității sale. În acest scop trebuie să se stabilească persoanele care intră în contact cu persoana supravegheată precum și legăturile lor.

Pentru a antrena memoria este de recomandat a închide ochii, căutând a reproduce în mintea sa imaginea celor văzute.

Apoi se verifică rezultatul obținut.

Trăsăturile caracteristice a unei persoane se înmemoriază în următoarea ordine: vârsta, înălțimea corpului, figura, părul capului, lungimea lui, culoarea, părțile deosebite ale îmbrăcămintii, mersul, maniera, încălțămintea etc.

Agentul supravegherii exterioare trebuie să stabilească domiciliul persoanei supravegheate (strada, numărul casei, gazda etc.).

Persoanele supravegheate primesc denumiri care pentru a nu produce erori, nu poate să fie schimbate.

Doi sau mai mulți agenți de supraveghere însărcinați cu urmărirea unei persoane se numește *post de supraveghere*.

Agenții însărcinați cu supravegherea trebuie schimbați periodic pentru ca:

– cei supravegheați să nu-i recunoască, și

– toţi agenţii să poată studia grupul de persoane ce se supraveghează, să înţeleagă importanţa relativă a fiecărei persoane sau pentru ca în cazul când supravegheatul pleacă, el să poată fi cunoscut de orice agent trimis în urmărirea lui.

În afară de aceasta, desele schimbări camuflează mai mult pe agenţi faţă de trecătorii obişnuiţi ai cartierului.

Agentului însărcinat cu supravegherea i se arată locul de supraveghere, i se descrie trăsăturile caracteristice a persoanei pe care o supraveghea şi orele când persoana vine (dacă este posibil i se dă şi fotografia).

Pentru o mai mare conspiraţie agentul poate să fie îmbrăcat ca vânzător, soldat, păzitor etc., în raport cu locul unde este pus.

Agentul vine la postul său cu cel mult o oră înainte de ieşirea suspectului, iar dacă ora nu este cunoscută, cu începerea circulaţiei în acel loc.

Agentul trebuie să aibe grijă să nu fie observat. În acest scop se recomandă ca el să nu se plimbe un timp îndelungat pe acelaşi loc şi să nu se oprească pentru a observa.

În aşteptarea sosirii suspectului, agentul se păstrează la o distanţă care permite să observe apariţia lui.

Locul agentului trebuie să fie, pe cât este posibil, camuflat. La ieşirea suspectului, agentul trebuie să fie liniştit, fără a se enerva.

Dacă agentul a fost observat de supravegheat, el nu [va] începe urmărirea până când nu se asigură că nu a fost descoperit şi după ce suspectul se va depărta sau va ocoli un colţ de stradă.

Dacă supravegheatul vine în direcţia agentului, acesta trebuie să evite întâlnirea, furişându-se într-un local public, magazin etc.

Pe timpul supravegherii, agentul trebuie să studieze mersul supravegheatului, mişcările lui caracteristice şi felul de a ţine capul.

Pentru a observa faţa suspectului se va folosi de aglomerări din piaţă, încrucişări de stradă etc.

În cazul când agentul nu poate evita întâlnirea cu supravegheatul, el trebuie să evite cu orice preţ încrucişarea privirii sale cu cea a supravegheatului, căci această privire, în majoritatea cazurilor, se memorează bine şi trădează supravegherea.

Distanţa de la care trebuie să fie urmărit supravegheatul variază. Dacă strada este dreaptă, lungă şi puţin animată, distanţa se măreşte şi invers. Dacă supravegheatul se uită în lături este necesar a se stabili cauza ce determină aceasta.

Dacă el are intenţia să intre într-o casă conspirativă, agentul trebuie să mărească atenţia sa, iar dacă supravegheatul a observat că este urmărit, se recomandă încetarea urmăririi pentru un timp oarecare. Când se crede că suspectul va părăsi localitatea, este bine a supraveghea gara.

Când un suspect devine mai atent, este necesar a se schimba cât de des agenţii.

Când supravegheatul a intrat într-o casă cu mai multe ieşiri agentul trebuie să ia măsuri pentru a asigura celelalte ieşiri. Pentru aceasta agentul trebuie să cunoască case şi curţi cu mai multe ieşiri.

Toate localurile unde a intrat suspectul trebuie să fie reţinute de agent şi apoi trecute în carnetul [său], arătând strada, numărul casei, ora intrării şi ieşirii, dacă există la uşă carte de vizită, a cui este.

La casele din colţ se indică precis locul şi de pe care stradă este intrarea.

Dacă, imobilul are mai multe apartamente se va căuta a se stabili precis apartamentul în care a intrat suspectul. De asemenea, în ceea ce priveşte atelierele, prietenii pe care el îi vizitează, unde ia masa etc.

Pentru a stabili apartamentul unde a intrat suspectul se întrebuinţează următorul procedeu. Înainte de intrarea supravegheatului, agentul se urcă cu un etaj mai sus, este bine să fie îmbrăcat în agent poştal, şi când supravegheatul a intrat, el îl urmăreşte şi stabileşte apartamentul.

Dacă supravegheatul a intrat după un colţ al străzii agentul va grăbi paşii pentru a nu-l scăpa. Dacă agentul a scăpat pe supravegheat, el se orientează imediat pentru a stabili unde a intrat suspectul şi să înceapă din nou supravegherea, plasându-se într-un loc unde poate să vadă mai multe case unde ar putea să fie supravegheatul.

Dacă suspectul intră într-o grădină, teatru sau alt local de petreceri, unul din agenţi urmăreşte pe supravegheat, iar altul îl pândeşte la intrare, căci în aceste localuri urma supravegheatului poate să fie uşor pierdută. Este de reţinut că întotdeauna grădini, teatre şi alte localuri publice sunt locuri de întâlnire obişnuite ale suspecţilor.

Toate întâlnirile şi convorbirile ce au loc în aceste localuri trebuie cunoscute, iar persoanele cu care s-a întâlnit supravegheatul puse sub urmărire.

În teatre este bine a se stabili supravegherea garderobei, căci aici se face adesea legătura între suspecţi.

Când suspectul intră în restaurant sau bodegă, agentul, fără a da de bănuit, face la fel pentru a stabili scopul intrării. Dacă el a intrat pentru a mânca, agentul sau se aşează la o masă apropiată sau îl aşteaptă la ieşire.

Dacă supravegheatul are o întâlnire în restaurant, agentul rămâne înăuntru, observă persoanele cu care vorbeşte supravegheatul, luându-le sub urmărire.

Dacă supravegheatul a vorbit cu mai multe persoane, atunci fiecare dintre aceste persoane trebuie să fie urmărită de un agent.

În restaurant, agenţii trebuie să aleagă de preferinţă mese pe lângă ferestre, pentru a supraveghea ieşirea.

Suma necesară consumaţiei să fie pregătită dinainte pentru a o achita în orice clipă.

La ieşirea supravegheatului, agentul achită consumaţia şi iese din restaurant fără grabă.

Agentul trebuie să memoreze pe toate persoanele cu care se întâlneşte suspectul, caracterul întâlnirii, durata convorbirilor, dacă se transmit obiecte, toate amănuntele acestei întâlniri, cu indicaţia locului şi timpului.

Dacă în cursul urmăririi, agentul are nevoie de ajutor pentru a supraveghea pe alte persoane, el cere aceasta biroului în caz de nevoie, şeful biroului poate ridica agenţii de la posturi puţin importante. Pentru a începe supravegherea noilor suspecţi, trebuie să se cunoască în primul rând adresele lor.

Agentul ce supraveghează în gară, trebuie să vină cu o oră înaintea plecării trenului şi cu un sfert de oră mai înaintea sosirii lui, pentru a se orienta.

Dacă supravegheatul a predat un pachet la plecarea trenului sau a vagonului altei persoane care pleacă, agentul trebuie să se pună în urmărirea acestei persoane. Pentru

a putea achita costul transportului său este necesar ca fiecare agent să aibă un cont asupra sa.

Pentru a stabili locul unde pleacă suspectul, agentul se așează în vagon lângă el și îl urmărește cu atenție.

Supravegherea cea mai intensivă trebuie făcută la intrarea trenului în gară. Este bine ca agentul din tren să fie dublat, pentru ca ei să vegheze pe rând, acest gen de supraveghere fiind foarte obositor.

Dacă suspectul pleacă cu trenul și supravegherea nu este de o importanță mare, ea se face până în gară, înștiințând serviciul de contrainformații, asupra venirii suspectului.

Pe tot timpul supravegherii, ea se face în afara zonei, agentul trebuie să țină contact cu șefii birourilor de contrainformații în zona cărora lucrează, precum și cu autoritățile de poliție respective.

Dacă suspectul pleacă pe neașteptate, agentul îl însoțește, telegrafiind șefului său: direcția și stația unde el ar putea primi ordine telegrafice „post restant".

În același timp se încunoștiințează și șeful biroului de contrainformații din localitatea unde se duce suspectul.

Când suspectul pleacă cu căruța sau automobilul și agentul nu are posibilitatea să-l urmărească, este necesar a se cunoaște numărul automobilului cu care el a plecat pentru a putea stabili locul de destinație al suspectului.

Ajungând în altă localitate, agentul trebuie să ocupe camera în apropierea celei ocupate de suspect, pentru a-l putea supraveghea cât mai bine. Dacă aceasta nu este posibil, agentul se instalează la un hotel în apropierea gării.

Arh. MR, *fond Microfilme, rola P II 1 663, C. 236-238.*

[1941 aprilie-mai]. *Recomandări pentru agenții de filaj făcute în cadrul cursurilor de inițiere de la Școala de agenți a SSI*

În momentul când agentul a primit o lucrare de filaj, trebuie să aibe în vedere următoarele:

a) Să stabilească precis poziția apartamentului locuit de suspect și câmpul de vedere al ferestrelor.

b) Să stabilească precis câte ieșiri are casa sau apartamentul.

c) Să se informeze dacă imobilul are portar și unde se află camera lui (ca să știe dacă îl poate vedea, pentru eventualitatea când trebuie să pătrundă în imobil pentru identificări de persoane).

d) Care este drumul cel mai scurt până la tramvai.

e) Dacă este stație de taxiuri prin apropiere și câte mașini staționează obișnuit.

f) Dacă persoana suspectată are automobil propriu.

g) Dacă sunt persoane suspecte ce eventual ar staționa prin împrejurimi.

După stabilirea celor de mai sus, agentul își alege un loc de observație, de unde se poate vedea perfect ieșirea imobilului, să nu fie în vederea ferestrelor, să nu fie în drumul persoanei suspectate către tramvai și să fie cât mai aproape de stația de mașini.

În momentul când persoana suspectată a apărut, agentul nu face nici cea mai mică mișcare (căutând a-și corecta poziția sau a se retrage). El va rămâne pe loc așa cum a fost surprins. Un moment mai târziu poate să schimbe ușor și natural poziția capului și dacă este nevoie și a corpului.

Va lăsa ca persoana să se îndepărteze și abia după aceea va pleca încet, lăsând impresia că se plimbă cu un aer de indiferență. După ce iese din raza postului, începe supravegherea.

Urmărirea se face întotdeauna de pe trotuarul opus celui pe care merge persoana suspectată, pentru ca, în cazul când persoana se va înapoia, agentul să nu fie nevoit a se lovi piept în piept cu el; pentru a avea câmpul de vedere cât mai larg și a nu pierde din ochi persoana, în cazul când sunt mai mulți pietoni pe același trotuar, pentru ca la colțuri să nu fie surprins și luat în brațe de suspect etc.

Din primul moment al supravegherii, agentul trebuie să-și imprime caracterizarea mersului celui suspect. Aceasta îi va servi foarte mult mai târziu când persoana intră într-o stradă mai aglomerată, sau în cazul când acela își va schimba îmbrăcămintea.

În momentul când urmăritul intră într-o stradă laterală la stânga, agentul nu-l mai vede. El trebuie să iuțească pasul pentru a ajunge cât mai repede în dreptul colțului de stradă de vis-*ă*-vis, pentru a-și prinde din nou individul în raza sa de vedere.

Întotdeauna agentul trebuie să-și închipuie că persoana urmărită privește înapoi după colț, căutând a surprinde eventualul urmăritor. De aceea el trebuie să fie prudent și în momentul când a ajuns la colț, poziția capului său să fie înainte iar ochii spre stânga. El nu se oprește nici un moment pe loc, ci merge înainte traversând strada, având însă grijă a se uita mai întâi la dreapta și apoi la stânga pentru a nu fi surprins de vreun vehicul, în acest timp are putința de a se uita odată bine, stabilind poziția și intenția celui urmărit.

Imediat ce agentul a ieșit din raza de vedere a individului se poate opri pe loc, prefăcându-se că a greșit strada sau că este în căutarea unei adrese și traversând strada, intră imediat pe strada pe care a mers urmăritul, continuând mai departe supravegherea.

În cazul când urmăritul întrebuințează unul din trucurile bine cunoscute și anume de a parcurge circa 10 pași după colț, apoi traversează înapoindu-se și apărând în colțul de vis-*ă*-vis, agentul trebuie să-și dea seama că are de a face cu un tip versat și să procedeze în consecință. Pentru a-l deruta, este bine ca agentul să dea colțul la dreapta, intrând imediat într-o curte, unde va face o informație fictivă. Va întârzia în acea curte atâta timp cât și-a calculat el că ar fi fost necesar individului să iasă din zona lui de vedere. După aceea, ieșind în stradă, va merge înapoi urmând drumul parcurs de urmărit și, după ce l-a prins din nou în raza sa de vedere, să continue supravegherea, de la distanță mai mare.

În cazul când se lucrează în cuplu de doi agenți, supravegherea mai departe o va face agentul al doilea, iar primul va rămâne în urmă etc.

Astfel se procedează la străzi cu circulație redusă. Acolo unde strada este aglomerată (ex. Calea Victoriei sau B-dul Elisabeta) supravegherea trebuie făcută pe același trotuar, imediat în spatele persoanei suspecte, având însă grijă a lăsa un grup de două-trei persoane între ei.

În stația de tramvai, urmăritul are și timpul și posibilitatea de a se controla mai ușor. De aceea este prudent ca agentul să nu apară în stația de tramvai decât în ultimul moment, calculând astfel timpul, încât urcarea amândurora să se facă în același timp. Fiind ocupat cu urcarea, urmăritul nu se mai poate uita atent în lături.

Dacă în stația tramvaiului nu mai sunt și alte persoane, agentul va fi nevoit să se urce după plecarea tramvaiului.

În acest caz el va trebui să apară în stație în momentul când individul a pus piciorul pe scară și să se alăture lângă vagon, apoi va aștepta plecarea tramvaiului și se va urca pe ultima scară, la remorcă.

Sunt cazuri când este mai prudent a se lua un taxi, pentru două-trei stații.

Situația este și mai grea în cazul când individul călătorește cu autobuzul. Aici agentul nu se poate urca decât atunci când în stație sunt mai multe persoane. Când urmăritul este singurul pasager ce se urcă în acea stație, este foarte riscant ca agentul să se urce odată cu el. Este de preferat a se utiliza un taxi pentru trei-patru stații.

În timpul drumului cu tramvaiul sau autobuzul, agentul trebuie să fie foarte atent la coborârea pasagerilor, ca să nu rămână în tramvai și să fie nevoit a sări din mers fiindcă poate fi foarte ușor observat de individ care, prudent, va coborî printre primii și va sta pe loc, privind la coborârea pasagerilor, până la plecarea vagonului.

Se recomandă ca agentul să fie în permanență cu ochii pe urmărit, pentru a prinde momentul când acela vrea să coboare și să sară el înainte ca individul să descindă.

Apoi va sta deoparte, privindu-l cum se controlează în zadar.

Urmărirea cu mașina este partea cea mai grea a filajului.

Aceasta nu poate fi făcută decât de un agent versat, cu multă inițiativă și cu ochi ageri.

Greutatea provine din faptul că: nu poți merge prea aproape în spatele mașinii ce urmărești; nu poți observa dacă persoana nu se uită înapoi pe geamul din spate; trebuie să cauți a ieși din raza de vedere a oglinzii retrospective ce se află montată pe parbris-ul din fața șoferului urmărit; nu poți ține nici prea departe, deoarece îl poți pierde din moment în moment.

De aceea, urmărirea cu mașina trebuie făcută după cum dictează împrejurările. La stradă dreaptă, de exemplu, șoferul trebuie să țină mai pe dreapta sau mai pe stânga, pentru a ieși din vederea oglinzii retrospective și va lăsa o distanță cât mai mare posibilă. Când mașina urmărită se apropie de un colț și observi că voiește să cotească la stânga sau la dreapta, șoferul mașinii de urmărire va mări viteza, iar în momentul când nu mai vede mașina din față, trebuie să gonească și să se apropie cât mai repede de colțul cu pricina. Aici trebuie să înfrâneze, intrând după colț cu viteză cât mai redusă, ținând mult dreapta.

Nu va face virajul, până nu s-a convins că mașina urmărită își continuă drumul. În acest caz va căuta să ia virajul cât mai în scurt pe stânga, pentru a nu intra în raza de vedere a oglinzii retrospective.

În cazul când maşina urmărită a oprit după colţ, cea de supraveghere trebuie să continue drumul mai departe în linie dreaptă, întorcând imediat şi staţionând în imediata apropiere de colţ, gata pentru pornire.

Urmărirea cu maşina ocazionează cele mai variate şi mai grele situaţii, provenite adesea din cauza vitezei. De aceea se cere a fi făcută de un agent cu experienţă şi multă iniţiativă.

* * *

Un sistem de control foarte folosit de spioni este şi privitul înapoi prin reflexia vitrinelor. De aceea, agentul trebuie să fie atent cu cei ce obişnuiesc să privească mult prin galantare şi să iasă din unghiul lui de vedere. Acei ce obişnuiesc să privească prin vitrine procedează, de obicei, astfel:

– trec liniştiţi prin faţa vitrinei fără a se opri. După ce au trecut cu un pas mai departe se răsucesc pe călcâi şi se uită în vitrină ca şi când ar fi observat ceva interesant abia în ultimul moment.

Şmecheria însă este alta; el caută a avea un unghi de vedere cât mai mare şi prin bruscheţea mişcării urmăreşte a prinde un gest de tresărire al unei persoane ce circulă pe trotuarul de vis-ŕ-vis.

Deci, din colţul galantarului poţi avea cel mai mare unghi de vedere şi prin întoarcerea înapoi, poţi prinde tot acest unghi drept în faţă şi nu poţi scăpa din vedere nici cea mai mică mişcare ce se produce vis-ŕ-vis.

De aceea se recomandă agenţilor de a nu se opri din mers şi a-şi stăpâni orice gest de surprindere, în momentul când individul se opreşte pe loc sau se înapoiază.

Pentru identificarea legăturilor, este absolut nevoie ca agentul să dea cu precizie adresa unde individul urmărit a intrat. Cu precizie se înţelege ca agentul să nu se mulţumească a indica numai strada şi numărul. El trebuie să arate etajul şi apartamentul (uşa) în care a intrat individul.

Pentru aceasta, el trebuie să intre în imobil şi să se urce pe scări până la punctul de unde poate observa mişcările individului.

Cum însă toate blokhaus-urile au portar, care opreşte pe agent, întrebându-l unde merge şi pe cine caută, trebuie ca agentul să uzeze de anumite trucuri pentru a-şi face drum liber şi a nu sta prea mult de vorbă.

Experienţa a dovedit că cel mai bun truc este următorul:

– Aproape în fiecare imobil mare trebuie să locuiască un avocat, doctor sau o societate etc. care au firme la intrare. De aceea agentul trebuie ca în momentul când voieşte să intre în imobil să citească aceste firme. Când este întrebat de portar, el răspunde „mă duc la doctorul cutare", fuge pe scări în sus. Tot astfel trebuie să procedeze, pentru identificarea persoanelor ce au luat contact cu persoana suspectă în oraş.

* * *

Spionul trebuie să-şi facă un riguros control atunci când urmează să ia contact cu o persoană din organizaţie. Fiindu-i în joc libertatea şi poate chiar viaţa, el nu economiseşte nici bani, nici timp în acel moment, uzând de cele mai ingenioase trucuri pentru a fi sigur că nu are nici un agent în spate.

Pentru mai multă siguranță și un control în plus, el nu ia contact cu persoana respectivă până când acela îi face semn că poate să se apropie.

De obicei, ei procedează astfel:

Persoana din organizație așteaptă la o anumită oră și într-un anumit loc. El stă pe loc, nu se plimbă. Cel care vine la întâlnire trece prin fața lui fără a se opri sau a saluta, continuând drumul.

Persoana care șade pe loc, observă dacă se ține cineva după el.

Cel sosit în urmă, după o bucată de drum se înapoiază, trecând din nou prin fața lui fără să se oprească. Acel ce șade pe loc controlează dacă îl urmează aceleași persoane ca și prima dată.

Dacă observă așa ceva, el pleacă de la locul de întâlnire.

Dacă nu observă nimic, șade pe loc și așteaptă înapoierea persoanei care, văzându-l că nu s-a deplasat se oprește în fața lui și stau de vorbă, fiind convinși că nu sunt suspectați.

După despărțire, un nou control se impune, pentru a nu duce cu el agenți ce eventual ar fi venit cu celălalt.

Se recomandă agenților ca, atunci când persoana urmărită își ia măsuri de control mai mult ca de obicei, să fie foarte atenți, să nu facă economie de bani și să facă supravegherea cât mai strâns posibil. În cazul când observă o manevră pe loc așa cum s-a arătat mai sus, este bine ca supravegherea să fie făcută din tramvai sau cu taxiul.

În cazul când individul se postează într-un loc și așteaptă, agenții trebuie să-și caute câte un loc, dacă este posibil într-o bodegă, de unde să observe orice mișcare a lui și să poată vedea bine persoana ce eventual ar veni să ia contact cu el, pentru a o putea identifica.

Se recomandă agenților ca întotdeauna și mai cu seamă când pleacă cu legătura de la o întâlnire, să-și controleze spatele, având-se în vedere că, într-o organizație serioasă, întâlnirea dintre doi membri ai ei este supravegheată de o a treia persoană, care are misiunea de a observa felul cum s-a executat întâlnirea și a-l escorta o bucată de drum pe acela ce i se pare a fi urmărit de agenți.

* * *

Orice supraveghere se execută de obicei în doi agenți. Pentru cazuri mai grele, unde sunt multe persoane (legături) de identificat se întrebuințează 3 și 4 agenți.

Se întrebuințează patru agenți și pentru supravegherea unei singure persoane dovedită excepțional de vigilentă și maestră a controlului. În acest caz, agenții execută supravegherea în aceleași condiții și după aceleași norme, cu deosebirea că se schimbă des între ei, astfel, ca la fiecare colț de stradă să apară regulat un alt agent.

O supraveghere executată de patru agenți, atunci când este bine condusă și când s-au obișnuit a face schimburile, păstrându-și fiecare locul și rândul, ne asigură contra riscurilor de descoperire și ne dă posibilitatea de a menține supravegherea mai multe luni în continuu.

Sunt o categorie de indivizi suspecți care obișnuiesc că meargă foarte încet pe stradă, să se oprească pe loc mult timp, prefăcându-se că privesc după o femeie frumoasă sau admiră arhitectura unui imobil etc.

Încetineala mișcărilor lor și faptul că se uită mult înapoi, cercetând minuțios pe toți prietenii, fac supravegherea din spate imposibilă.

Supravegherea acestor persoane se face din față.

El este atât de preocupat de ceea ce se poate întâmpla în spatele său, încât nu vede nimic din ceea ce se petrece în fața și jurul său.

În aceste cazuri agenții merg astfel:

– Unul sau doi merg la o distanță mai mare înaintea individului, oprindu-se din când în când pe la vitrine, chioșcuri de ziare etc., în așa fel ca să nu-l piardă din ochi.

– Al treilea agent îl supraveghează din spate, însă de la mare distanță, având grijă ca de câte ori se întoarce individul el să se găsească sau în mers sau pe loc. Să evite a se opri atunci când persoana este întoarsă cu fața către el.

În cazul când este surprins în mers, agentul o va lua pe prima stradă la dreapta sau stânga, va intra într-o curte sau magazin etc.

* * *

Un capitol foarte important al filajului este și urmărirea obiectelor.

Agentul de la filaj trebuie să fie foarte atent la obiectele purtate de indivizii suspecți. El își va memora perfect forma, dimensiunile, culoarea și orice amănunt de detaliu al obiectului, pentru a-l putea recunoaște oricând și al deosebi de un altul similar.

Spionii au obiceiul de a-și schimba între ei servietele, valizele, pachetele etc.

Comuniștii transportă adesea pachete cu manifeste, broșuri sau materiale și mașini pentru multiplicat etc.

Teroriștii își pasează pachete sau cutii cu explozivi etc.

În momentul când agentul a observat astfel de schimburi sau predări de obiecte, este obligat a le urmări pentru a stabili cu precizie destinația și întrebuințarea lor.

Deseori, urmărind obiectele, obținem rezultate mai bune și complet lămuritoare, decât din supravegherea persoanelor.

Când un agent observă o circulație din mână în mână a unor astfel de obiecte sau pachete, el este dator a stabili cu precizie locul unde se aduc și unde se depun sau în ce fel sunt distribuite.

Dacă un individ, intrând într-un imobil cu o valiză sau servietă iese fără ea, agentul va face post în acel loc până va identifica persoana care a intrat în posesia obiectului și va stabili ce anume face cu el etc. etc.

Este știut că spionaj, propagandă, terorism nu se poate face de unul singur. Orice spion trebuie să-și recruteze personal, cu ajutorul căruia să-și poată aduna materialul informativ și sustrage documente secrete. Tot acest personal nu se recrutează la întâmplare. El este ales dintre persoane care, prin ocupația sau legăturile lor, au putința de a procura informații sau documente.

Pentru adunarea acestui material, spionul este nevoit a lua contact, direct sau indirect, cu colaboratorii săi. El are tot interesul ca nimeni să nu cunoască legăturile sale cu fiecare din acești indivizi și își ia toate măsurile de precauție, ca întâlnirile lor să nu fie observate de nimeni.

Pentru stabilirea și identificarea acestor legături, s-a simțit nevoia înființării serviciului de filaj.

Din cele arătate mai sus, reiese că toate legăturile și întâlnirile unui spion, au un scop bine determinat.

Cu ajutorul filajului trebuie să se stabilească cu precizie foloasele urmărite de spion din întreținerea legăturilor cu diferite persoane.

Pentru ajungerea acestui scop, agentul de filaj nu trebuie să se mulțumească numai cu adresa și numele legăturii.

El trebuie să stabilească cu precizie ocupația individului pentru a-și da seama în ce fel l-ar putea întrebuința spionul. Să-i stabilească starea civilă, originea etnică, posibilitățile de câștig, felul de viață, cheltuielile în care este angajat etc. etc.

Cunoscând ce anume poate furniza spionului, se concepe și planul de capturare și interceptarea materialului.

* * *

Momentul cel mai important dintr-o supraveghere este acel în care se constată că suspectul exercită un control riguros și prin diferite trucuri caută să observe dacă nu cumva este urmărit.

În astfel de momente agentul de filaj trebuie să uzeze de toată energia și cunoștințele sale profesionale pentru efectuarea supravegherii în bune condiții și cu deplin succes.

Un bun agent de filaj trebuie să sesizeze la timp momentul când a fost observat și prin trucuri bine jucate să deruteze pe individ fără a părăsi lupta.

Toți agenții trebuie să știe că, o supraveghere abia atunci este mai interesantă când individul își ia toate măsurile de precauție și control.

Numai acei agenți care pot susține o supraveghere în astfel de împrejurări, pot fi considerați bine pregătiți și cu adevărat buni agenți de filaj.

Șeful Agenturii a II-a
B. Dănilă

Arh. SRI, fond „d", dosar nr. 7 999, f. 221-231.

[1941 august-decembrie]. *Instrucțiuni pentru activitatea agenturii secrete de propagandă și contrapropagandă, întocmită de M.St.M, Biroul 4*

I. Scopul

Odată granițele etnice atinse, agentura secretă de misionari urmărește:

– intensificarea propagandei naționale și patriotice românești;

– paralizarea propagandei dușmane;

– descoperirea agenților sovietici și comuniști, lăsați în Basarabia și Bucovina de Nord, de către trupele sovietice în retragere, precum și a celor răspândiți în întreaga țară.

– supravegherea discretă asupra felului cum își îndeplinesc misiunile funcționarii aparatului administrativ de stat din întreaga țară.

– sugestii pentru o mai bună organizare a vieții economice și administrative din întreaga țară, prin informații luate la fața locului.

II. Metoda de lucru

A) Intensificarea propagandei național-patriotice românești se face:

a) camuflat, așa cum au procedat misionarii pentru combaterea propagandei comuniste, înainte de începerea ostilităților;

b) prin viu grai, de la om la om, sau convorbiri angajate cu grupuri de locuitori, având drept obiectiv aprofundarea sentimentului național-patriotic al românilor și de atașare a minoritarilor la statul român, în sensul liniei politice de propagandă stabilită, adică:

1. Scopul războiului

Agentura secretă explică populației că scopul războiului este în primul rând ocuparea provinciilor românești răpite de soviete în momentul când țara noastră a fost izolată; în plus, pentru distrugerea bolșevismului ca sistem și stat, întrucât s-a dovedit că scopul lui era de a se întinde în întreaga Europă, ceea ce însemna desființarea României ca stat.

Războiul a fost provocat de evrei, care iau parte la conducere în Rusia și deci nu pot admite întărirea statelor autoritare și antisemite, căci ar însemna pierderea puterii lor asupra lumii întregi.

Războiul este lupta tuturor românilor pentru a scăpa de jugul străin și a forma o România Mare, liberă și bogată.

Armatele Române luptă alături de armatele Germane și mai departe de Nistru, pentru că intervenția Germaniei a scăpat România de invazia sovietică, care intenționa să ne desființeze ca stat și deci România trebuie să dovedească că este o aliată credincioasă Germaniei și pentru că pericolul bolșevic persistă atâta timp cât există un front și o armată bolșevică.

2. Atitudinea guvernului român față de problemele basarabene și bucovinene

– Agentura secretă explică populației că administrația din Basarabia și Bucovina nu se va face numai cu elemente din vechiul regat. O mare parte din personalul administrativ, deja instalat în Basarabia și Bucovina, este recrutat dintre funcționarii refugiați din aceste provincii, întrucât opera de descentralizare a guvernului român, va fi bazată pe elemente locale.

– Împroprietărirea nu se va face în dauna elementului basarabean și bucovinean, ci pentru consolidarea noastră națională, fără a atinge cu nimic interesele și drepturile locale.

– Populația românească va avea un trai mai liber și mai omenesc, drepturile ei naționale vor fi din nou recunoscute și ea va avea rolul preponderent în organizarea noii vieți în provinciile reocupate.

– Toţi minoritarii, afară de evrei, care nu s-au manifestat contra statului român, se vor bucura de drepturi egale cetăţeneşti, cum s-au bucurat şi înainte de ocuparea sovietică, căci statul român nu consideră pe minoritari de această ocupaţie, vinovaţi.

Agentura secretă dă o deosebită atenţie localităţilor populate de minoritari, căutând să potolească neliniştea lor, în cazul când vor fi provocaţi de propaganda sovietică şi comunistă să nu se supună autorităţilor româneşti.

Faţă de toţi trădătorii neamului, care au luat parte la stabilirea şi consolidarea regimului sovietic, au prigonit pe români şi s-au manifestat sau se manifestă contra statului român, România nu va avea nici o milă.

3. Prin răspândire de manifeste

B) Paralizarea propagandei duşmane se face prin:

a) comparaţii între promisiunile şi realizările sovietice, adică: în loc de trai fericit şi liber, introducerea regimului de teroare a NKVD, desfiinţarea proprietăţii private, a comerţului liber, înfiinţarea de colhozuri, distribuţia hranei cu cartele, persecutarea elementului naţional, impunere la dări excesive, închiderea bisericilor, a şcolilor româneşti, deportarea elementelor româneşti înstărite, devastările făcute în timpul retragerii pentru a nu lăsa urma mizeriei în care a ţinut populaţia etc.

b) demascarea scopurilor urmărite de propaganda sovietică şi comunistă, adică: reintroducerea regimului sovietic, aţâţarea la războiul civil şi de franctirori, sabotarea măsurilor de refacere economică a provinciilor reocupate, precum şi din întreaga ţară, compromiterea autorităţilor româneşti şi a armatei.

c) scoaterea în evidenţă a rolului evreilor sub regimul sovietic.

C) Descoperirea agenţilor sovietici şi comunişti, lăsaţi în Basarabia şi Bucovina de Nord de către trupele sovietice în retragere, precum şi a celor răspândiţi în întreaga ţară, se face prin:

a) Investigaţii făcute zilnic pe teren prin personalul nucleelor constituite de agenţi, în fiecare localitate;

b) Contact cât mai strâns cu masele populare, tot prin nucleele de la punctul a); pentru a culege informaţiuni asupra elementelor antiromâneşti, care s-au manifestat sub ocupaţiunea sovietică şi care continuă să activeze şi în prezent sub administraţia românească. Acelaşi procedeu se va întrebuinţa şi în localităţile din restul ţării.

D) Supravegherea discretă asupra felului cum îşi îndeplinesc misiunea funcţionarii aparatului administrativ de stat din întreaga ţară cu scopul de a preîntâmpina ilegalităţile şi reaua administrare

a) Această supraveghere se face cu toată discreţia, cu ajutorul nucleelor constituite în fiecare localitate, fără patimă sau ură personală, fie a agenţilor sau a membrilor ce constituie aceste nuclee;

Pentru acest motiv, orice chestiune de asemenea natură, este verificată cu toată atenția, la fața locului de către agenții secreți-misionari, la început, apoi personal de către șeful de zonă, care se transportă la fața locului și numai după ce s-a convins că în această chestiune nu s-a pus patimă sau ură personală, atunci întocmește nota respectivă pe care o înaintează Biroului.

E) Sugestii pentru o mai bună organizare a vieții economice și administrative din întreaga țară, prin informații luate la fața locului.

Pentru a putea da astfel de sugestii, agenții secreți-misionari se informează direct și prin nucleele respective asupra felului cum sunt primite de către masele populare măsurile de ordin economic și administrativ, luate de către guvern și verifică eventualele nemulțumiri de care se plâng masele populare și pe care le aduc la cunoștința șefilor de zonă. Șefii de zonă sunt obligați, ca după o prealabilă verificare, să întocmească nota în care vor trece și sugestiile referitoare la măsurile de îndreptare ce se propune a se lua.

III. Organizarea nucleelor

Agenții găsesc, atrag și inițiază elemente băștinașe, în fiecare localitate, cu care formează nuclee de propagandă națională și contrapropagandă.

Aceste elemente se recrutează din:

– români de origine, cunoscuți în localitățile respective ca adevărați naționaliști și oameni cinstiți.

În aceste nuclee nu vor intra preoții și învățătorii.

În localitățile cu majoritatea populației minoritară, se vor crea nuclee mixte cu 1/2 efectiv din români și 1/2 minoritari. Din minoritari se recrutează numai acele elemente dovedite anti-comuniste, din pătura burgheză și cea țărănească înstărită, care au fost expropriați de soviete.

Membrii acestor nuclee formează organele de informație ale agenților secreți-misionari, precum și organele prin care se continuă propaganda românească și antisovietică. Nucleele vor ține îndeaproape supraveghere toate elementele dușmane și în special pe evrei, care sunt agenți comuniști sau anglo-americani.

Cel mai bătrân membru al nucleului și care îndeplinește și condiția de om cu mai multă știință de carte, fiind cel mai inteligent din toți membrii nucleului, este numit șeful nucleului. Această numire se face pentru fiecare localitate de către șeful de zonă respectiv, care este obligat a ține personal evidența nucleelor, întocmind câte un tabel nominal pentru fiecare localitate în parte.

Membrii nucleelor păstrează secretul misiunilor chiar în fața autorităților. În cazul când descoperă elemente dușmane, care urmează a fi de urgență arestate, se prezintă autorităților respective ca simpli cetățeni și face denunțul.

IV. Legătura cu autoritățile

Pentru a putea proceda de urgență la arestarea elementelor sovietice și comuniste dovedite că activează contra intereselor românești și a paraliza activitatea propagandei

străine și pentru a primi ordine și instrucțiuni urgente de la Birou, șefii de zonă și agenții secreți-misionari vor avea legături cu autoritățile polițienești, după cum urmează:

1. Șefii de zonă vor avea legătură cu Birourile de Siguranță din localitățile urbane reședință de zonă și cu Legiunile de Jandarmi, pentru a avea legătură cu agenții secreți-misionari din localitățile rurale.

2. Agenții secreți-misonari vor avea legătura cu Birourile de Siguranță, în localitățile urbane și posturile de jandarmi, în localitățile rurale.

Instrucțiuni pentru primirea și expedierea corespondenței, se vor face separat.

Șeful Secției Propagandă,
Colonel D. Stancov

Șeful Biroului 4.
Căpitan Ionescu Gh.

Arh. NIC, fond PCM – Cabinet militar Ion Antonescu, dos. nr. 394/1941, f. 125-127.

[1941]. *Instrucțiuni privind măsurile de contracarare a acțiunilor inițiate de agenții de spionaj străini.*

Măsuri de luat pentru a face ca acțiunile informative ale inamicului duse prin agenții de spionaj să nu poată da roade

A. În timp de pace

Aceste măsuri se îndreaptă în următoarele direcții:

a. Executarea unui control riguros atât al străinilor stabiliți în țară (printre ei se pot descoperi agenți de spionaj – rezidenți), cât și a celor ce doresc să intre în țară (agenți misionari sau curieri).

În timp de pace, acest control se execută de către organele de poliție civile; totuși contrainformațiile militare impun acțiunea lor prin strânsa legătură și semnalarea persoanelor suspecte – descoperite.

În timp de război acest control trece în întregime la organele militare, ceea ce impune ca încă din timp de pace, în legătură cu organele civile, să stabilească:

– Planul trecerii acestui control la organele militare;

– Întocmirea tabelelor străinilor și suspecților ce urmează să fie internați în diferite ipoteze.

– Planul adunării, strângerii și transportului acestor internați până la zona de internare.

Acest control prin Art. 85 din „Instrucțiunile provizorii asupra prizonierilor și internaților de război" este dat în sarcina Comandamentului de Corp de Armată.

b. *Supravegherea persoanelor suspecte, militare sau civile*

Această supraveghere se execută pentru civili de către organele de siguranță, iar pentru militari de organele contrainformative ale Comandamentelor (agenți) în cazuri excepționale cu ajutorul siguranței statului.

c. *Supravegherea contactului ofițerilor și trupei* cu persoanele străine, precum și supravegherea persoanelor care mișună în jurul comandamentelor, cazărmilor și pe timpul exercițiilor, societatea și asociațiile frecventate de ofițeri.

d. Organizarea serviciului la trupă și comandament astfel încât să se facă imposibilă culegerea de informații.

Trebuie ținut seama de:

– personalul însărcinat cu redactarea, scrierea, înregistrarea și expedierea corespondenței;

– păstrarea corespondenței în arhivă;

– personalul care asistă la manevre, joc de război, conferințe etc.;

– furnizorii;

– redactarea ordinelor și instrucțiunilor astfel încât să nu conțină decât strictul necesar eșalonului căruia se adresează.

e. Instruirea elementelor necesare, de orice grad asupra acțiunii nefaste a agenților inamici de spionaj, consecințele ce această acțiune are pentru armata noastră și mijloacele de apărare.

f. Deșteptarea interesului marelui public și instruirea lui asupra:

– acțiunii de spionaj inamic, modului de comportare, mijloacelor de acțiune;

– modului de apărare contra acestei acțiuni;

– importanței și gravității ce reprezintă pentru operațiunile militare, divulgările făcute asupra chestiunilor ce vin în legătură cu armata (industrie, căi ferate, exploatări miniere, statistică etc.);

– contribuției ce fiecare cetățean este dator să aducă operei de apărare în contra agenților inamici;

– *încrederii că organele contrainformative vor păstra secretul absolut al divulgărilor de orice natură.*

Arh. MR, *fond Microfilme, rola P II 1 663, C. 233-234.*

[1941]. *Metodologie privind activitatea contrainformativă*

Mijloacele prin care se execută acțiunea contrainformativă propriu-zisă

1. – Întreaga acțiune a contrainformațiilor este dusă prin agenți de contrainformație.

2. – Prin agenți de contrainformație se înțelege orice persoană care contribuie atât în timp de pace cât și în timp de război la împiedicarea acțiunii pe care inamicul o duce prin mijloace ascunse, în scopul de a stabili capacitatea combativă a armatei adverse.

Fiecare cetățean conștient trebuie să considere ca un punct de onoare apărarea armatei sale și națiunii în contra acțiunii oculte a inamicului.

Toate autoritățile competente trebuie să lucreze sub impulsul contrainformațiilor pentru a pregăti spiritul public în această direcție prin publicații, școli etc.

3. – Toți cetățenii și toate autoritățile au îndatoriri să anunțe organele contrainformative, despre orice socotesc că este întreprins de inamic pentru a realiza slăbirea forței combative a armatei noastre.

4. – Organele contrainformative trebuie să asculte cu bună voință orice părere sau destăinuire făcută, încurajând pe cei care se interesează și contribuie la acțiunea contrainformativă.

5. – Organele contrainformative trebuie să convingă pe toți că, contribuția ce se aduce serviciului de contrainformații este o acțiune patriotică și că trebuie considerată ca prima datorie cetățenească.

6. – Organele militare care au îndatorirea să conducă acțiunea contrainformativă sunt:

– ofițerii informatori de la corpurile de trupă;
– ofițerii de la Biroul 2 de la Comandamente;
– eventual ofițerii de contrainformații de la centre;
– ofițerii de la comandamentele de garnizoană și regimentele de căi ferate;
– ofițerii de jandarmi și grăniceri;
– agenții de poliție atașați pe lângă comandamentele militare.

7. – Ofițerii, mai sus specificați, conduc acțiunea de contrainformații.

Ei au îndatorirea să păstreze legătura cea mai strânsă cu organele corespunzătoare de siguranță care sunt special însărcinate cu descoperirea agenților de spionaj, propagandiști și teroriști, precum și toate organele din stat care sunt în măsură să contribuie la desfășurarea în bune condiții a acțiunii de contrainformație.

Arh. MR, *fond Microfilme, rola P II 1 663, C. 325-326.*

[1941]. *Metodologie privind măsurile contrainformative într-un corp de trupă*

Măsuri contrainformative într-un corp de trupă

I. Măsurile cu caracter contrainformativ au ca scop:

– a pune dușmanul în imposibilitatea de a descoperi secretul ce trebuie să existe în privința tuturor chestiunilor în legătură cu apărarea națională, relativ la organizarea, încadrarea, dislocarea, datoria și instrucția armată, precum și asupra intențiilor noastre operative;

– a zădărnici propaganda subversivă (comunistă, iredentistă, religioasă – sectantă) ce s-ar încerca a face în scopul de a slăbi forța morală și spiritul de disciplină în armată;
– de a împiedica executarea actelor de terorism și sabotaj.

II. În acest scop activitatea contrainformativă comportă:
a. o acțiune preventivă și
b. o acțiune represivă.

1. *Acțiunea preventivă* constă în:
– supravegherea și descoperirea din timp a elementelor respective care ar putea fi întrebuințate pentru culegerea de informații, propagandă, terorism și sabotaj, împiedicându-le astfel de a-și îndeplini misiunea;
– descoperirea și confiscarea mijloacelor de propagandă și terorism (manifeste, publicații, tipografii, depozite de explozivi etc.) înainte de a fi folosite;
– luarea măsurilor de evitarea indiscrețiilor (educație, pază, contrapropagandă) și exploatarea sancțiunilor aplicate contra celor căzuți în vină.
În acest scop este necesar a se lua următoarele măsuri:
Pentru combaterea acțiunii de spionaj și trădare:
a. Accesul persoanelor străine în cazărmi și localurile militare
– Furnizorii au legitimații și nu iau legătură decât cu personalul din serviciul aprovizionării. Vin și ies din cazarmă însoțiți;
– Persoanele civile care doresc să vorbească cu ofițeri, subofițeri și soldați, intră și ies din cazarmă conduși de [ofițerii] de serviciu de zi care urmăresc cu cine iau contactul;
– Conferențiari, artiști etc. aduși de comandantul de unitate pentru casele ostășești nu vor fi decât din cei de perfectă încredere, contra cărora nu există nici o bănuială și vor fi supravegheate pentru a nu lua contact cu trupa decât atât cât este necesar prin scopul ce se urmărește;
– Comandanții de unități nu pot invita persoane străine – chiar oficiale – la manevre, exerciții, experiențe etc.
b. Supravegherea militarilor în afară de cazarmă
– *Ofițerii* vor fi supravegheați, în special cei care au diferite vicii (bețivi, afemeiați, cartofori, morfinomani etc.);
– Cei care fac parte din diferite asociații (ofițerii n-au voie a se înscrie în diferite asociații decât cu aprobarea M.Ap.N.);
– Ofițerii care au contact cu persoane suspecte.
Trupa: vor fi supravegheați cei învoiți să doarmă în oraș.
– cei care au funcțiuni importante;
– vicioșii și dubioșii vor fi schimbați imediat din funcții.
c. Evitarea indiscrețiilor comise prin presă și în public de către miliari și civili
– Presa este o bună sursă de informații pentru dușmani, deci măsuri pentru a nu se comite indiscreții prin presă (nimic relativ la organizarea armatei, dislocare, armament, instrucție etc.);

– Pentru licitații se va publica numai ceea ce este nevoie conform ordinului nr. 20 687/931.

d. Paza localurilor armatei și terenurilor de instrucție și trageri

* * *

Pentru combaterea activității subversive.

a. Măsuri contra propagandiștilor și acțiunilor cu caracter politico-social:

– Se va împiedica răspândirea doctrinelor comuniste și socialiste în rândurile oștirii, prin combaterea teoretică a argumentelor lor și prin descoperirea agenților lor de propagandă;

– Instrucțiuni dese și *discrete* cu scopul de a se descoperi materialul de propagandă și deci elementele suspecte.

b. Măsuri contra mișcărilor cu caracter religios:

– Conferințe pentru a lămuri trupa asupra acestor curente (ținute de preoți);

– Inspecții dese și discrete pentru a descoperi suspecții și materialul de propagandă.

* * *

Măsuri pentru împiedicarea actelor de terorism:

a. Paza stabilimentelor militare, lucrărilor de artă și depozitelor

– cu oameni selecționați (de încredere);

– cu o instrucție solidă, arătându-le pericolul și sancțiunile ce li se aplică în caz de neglijență;

– inspecții dese pentru a vedea cum își fac datoria.

* * *

2. *Acțiunea regresivă* constă în:

a. descoperirea, urmărirea și prinderea agenților întrebuințați de dușmani în acțiunile subversive și predarea lor justiției;

b. aplicarea celor mai severe sancțiuni, prevăzute de lege, când ofițerul este judecător (în consiliile de război).

Arh. MR, *fond Microfilme, rola P II, 1 663, C. 239-240.*

(1941). *Metodologie referitoare la acțiunea contrainformativă pe teritoriul țării și în armată*

ACȚIUNEA CONTRAINFORMATIVĂ

Organizarea și funcționarea serviciilor de contrainformații pe teritoriul țării și în special în armată. Legăturile între aceste servicii

I.

A. Organizarea și funcționarea serviciului de contrainformații pe teritoriul țării, în general și în armată, în special.

B. Ce se urmărește prin acțiunea contrainformativă în general pe teritoriul țării și în special în armată:

A descoperi înainte de a se produce următoarele acțiuni subversive:

1. *Contra siguranței de stat:*

a. *contra siguranței de stat exterioare:*

– actele de trădare și spionaj;
– actele ostile contra statului;
– iredentismul;
– incursiunile peste graniță;
– agenții de propagandă;
– agenții teroriști;
– agenții de sabotaj.

b. *contra siguranței interioare:*

Acțiuni contra dinastiei sau care urmăresc schimbarea formei de guvernământ:

– propaganda sub orice formă;
– comploturi;
– atentate;
– acțiuni contra liniștii statului;
– războiul civil;
– acte de terorism;
– formări de cete contra autorităților statului;
– formări de bande înaintate, cu scopul de a jefui avutul public.

2. *Contra intereselor publice pentru armată*

Se urmărește:

– a descoperi înainte de a se produce acțiunile contra siguranței statului adică:
  – actele de trădare sau spionaj;
  – propagandă sub orice formă (comunistă, iredentistă, religioasă);
  – terorismul și sabotajul.

A conduce acțiunea contrainformativă, în așa fel încât agenții să fie prinși asupra faptului sau cu dovezi care demonstrează până la evidență vina.

C. Calitățile, recrutarea și pregătirea personalului:

1. Calitățile personalului care încadrează organele de contrainformații:

– cultură desăvârșită, pasiune și interes crescând, pentru a afla tot ce este nou în raza sa de acțiune;

– circumspecție, perspicacitate și tact;

– perseverența până la limita eforturilor fizice;

– convingerea personală și tărie de caracter și

– mai presus de toate să fie de perfectă încredere și discret.

2. *Calitățile agenților întrebuințați în serviciul de contrainformații:*

– elemente de încredere și de o ireproșabilă discreție;

– întreprinzători și șireți;

– să aibă mult *spirit de observare* și *inițiativă* (în jurul său să nu scape nimic neobservat);

– să fie curajos, rezistent, cu sânge rece și stăruitor;

– să fie cumpătat, deși în anumite împrejurări ar simula excese.

3. *Recrutarea personalului*:

– se face în urma unei *observații atente* și de oarecare durată a elementelor ce voim a recruta;

– elementele alese nu trebuie să știe că lucrează în același scop (se pot cunoaște deoarece fac parte din același corp de trupă);

– elementele alese (agenții) trebuie să fie din gradele inferioare sau subofițeri, care au contact permanent cu mediul din care trebuie să culeagă informații.

4. *Pregătirea agenților informatori*

Oricâte calități ar avea elementele folosite în serviciul de informații și contrainformații ele trebuie în prealabil instruite.

– elementele de conducere se pregătesc în școli și își continuă pregătirea singuri prin diferite lucrări de specialitate și experiență;

– agenții se pregătesc în mod separat și discret.

Aceștia trebuie să fie instruiți asupra [a] ceea ce trebuie să urmărească, și în acest scop:

– să se împrietenească cu cei ce au legături cu cel bănuit;

– să arate că nutrește aceleași idei și sentimente cu ei;

– să se manifeste în așa fel încât să nu se demaște. Perfecționarea se face în mod treptat.

II.

Concluzii (pentru ofițerul cu informațiile dintr-un corp de trupă)

1. Atenție deosebită pentru organizarea serviciului de contrainformații și în special pentru alegerea agenților.

2. Instruirea discretă a agenților.

3. Grija permanentă pentru a nu demasca acești agenți.

Arh. MR, *fond Microfilme, rola P II 1 663, C. 241-242.*

[1941]. *Instrucțiuni cu privire la obligațiile românilor care merg în străinătate, întocmite de Marele Stat Major al Armatei, Secția a II-a, Biroul de Legături Externe*

OBLIGAȚIILE ROMÂNILOR CARE MERG ÎN STRĂINĂTATE

I. Obligații morale și cetățenești

Prima grijă a cetățeanului român care merge în țări străine este aceea de a-și da în orice moment seama, că de îndată ce a depășit piatra de hotar a țării sale, pentru străini el reprezintă însăși Țara. Prima grijă deci este de a fi român.

În consecință este o datorie sfântă ca orice cetățean, în întreaga lui atitudine și viață, să constituie un permanent exemplu de demnitate, corectitudine și sobrietate. Viața de desfrâu și ușurință a individului poate reflecta o lumină pernicioasă asupra întregii națiuni.

Mai mult ca oricând, în vremurile zbuciumate [pe] care le trăim, individul înfățișează străinătății însăși starea de spirit a țării sale. Acolo unde va fi auzit graiul românesc, ochii tuturor vor fi atenți, căutând să iscodească atitudinea și gestul nostru, care vor înfățișa atitudinea și gestul Țării.

Și nu este o greșeală, deoarece un individ luat dintr-o națiune solidară, care și-a încordat toate forțele pentru redresarea ei, nu poate fi un individ ușuratic, înclinat spre viața de desfrâu și dornic să huzurească.

Dacă până la acest război ne-am mai putut îngădui o viață publică, o viață mai veselă, în împrejurările de astăzi, când toate eforturile națiunii tind spre un singur țel: *redresarea și mărirea Țării în granițele firești*, atitudinea noastră în străinătate trebuie să simbolizeze acest efort și sacrificiile pe care le face Țara.

Toți cei care ar abdica de la acest înalt comandament de ținută morală, sunt socotiți ca trădători ai intereselor superioare ale statului.

În scopul realizării unei atitudini comune capabilă să înfățișeze în orice moment solidaritatea și coeziunea membrilor Patriei, se dau următoarele directive, care pot constitui un îndreptar, pentru toți cei care merg în străinătate.

1) Nimeni să nu-și defăimeze țara, verbal sau în scris, criticând actele de conducere și de guvernământ.

2) Este interzis răspândirea zvonurilor neadevărate sau tendențioase, cu privire la Țară.

3) Înfățișarea exagerată a lipsurilor materiale care în mod fatal s-au produs în ultimul timp, constituie de asemenea o denigrare a Țării și toți cei care ar face-o comit, pe lângă o mistificare a adevărului, și un mare rău Patriei.

Aceste lipsuri, desigur mai puțin grave decât în alte Țări dacă sunt exagerate și date în vileag astfel, ar putea indica pe nedrept o slăbiciune a Țării.

Un adevărat român tinde dimpotrivă să ascundă din micile noastre defecte și lipsuri.

Străinul nici nu te ajută în nevoile tale nici măcar nu compătimește cu tine. El va trâmbița mai departe exagerările tale, contribuind astfel din ce în ce mai amplificat la denigrarea țării.

4. Este, de asemenea, formal interzis românilor care merg în străinătate, să ia contact cu așa-zișii "refugiați politici". Aceștia, prin însăși faptul că au părăsit țara și s-au pus sub scutul unui stat străin, fie el chiar aliat, au dat dovadă peremptorie a unei totale lipse de ținută morală și națională.

Scuza de „refugiat politic" este simplu motiv născocit pentru a camufla pe trădători. Formula este veche și făurită în „laboratoarele internaționale". Cei ce se retrașează în spatele ei, deci, nu pot fi oameni care într-adevăr au legătură cu sufletul și pământul Țării noastre.

În momentele grave prin care trece o țară, toți fiii cei mai buni, trebuie să se străduiască, dacă nu să se sacrifice, pentru idealul comun.

Singurul contact cu oricare dintre zișii „refugiați politici", constituie dovada colaborării cu ei.

5) Este formal interzisă comiterea indiscrețiilor. Singura soluție care ne poate garanta că nu vom comite asemenea indiscreții, este grija permanentă de a nu discuta nimic cu privire la problemele ce interesează țara, nevoile, situația, dotarea armatei, problemele politice etc.).

O simplă afirmație făcută în treacăt, un cuvânt aruncat din imprudență, pot constitui pentru inamic informații de maximă importanță și pentru țara noastră consecințe dintre cele mai grave.

Este foarte greu mai ales pentru un individ neexperimentat să poată face deosebirea între ceea ce este „confidențial", ceea ce este „secret" și ceea ce se poate spune oricui.

Chestiuni de amănunt care la prima înfățișare par a fi total lipsite de interes (aflate și ele prin indiscreția vreunui membru al familiei sau a unui prieten), pot folosi inamicilor țării într-o măsură de neînchipuit.

Nu vom putea deci insista îndeajuns asupra strictei necesități ca românii, în general, și în special cei care **trec granița să știe să tacă**, *nimeni și nicicând să nu vorbească nimic despre treburile statului.*

II. Îndatoririle informative ale românilor care pleacă în străinătate

– Oricât de bogată ar fi o țară, ea a nu poate plăti toate informațiile de care are nevoie.

Patriotismul fiilor ei însă poate suplini în bună măsură acest neajuns.

Un ochi ager, călăuzit de un suflet iubitor de țară, poate întotdeauna înregistra fapte și stări de lucruri pline de interes pentru țara sa.

– Orice român care merge în străinătate deci, are datoria morală de a comunica țării sale constatările făcute în străinătate, care sunt demne de interes.

Și aceasta în orice domeniu: militar, politic, economic, social etc.

Se va insista însă în cadrul însărcinării speciale pe care cetățeanul o va primi eventual de la Direcțiunea Generală a Poliției.

– Subliniem de la început că nu trebuie să se confunde această îndatorire cu calitatea de „spion". Spionul se străduiește pentru atragerea scopului urmărit, caută, provoacă, riscă și la nevoie uzează de orice mijloc nepermis. El trebuie să aibă atitudini deosebite și o școală specială.

Cetățeanul român aflat în străinătate însă, înregistrează fidel tot ceea ce vede sau aude și evitând orice risc, se păstrează în limitele permise de legile țării prin care trece.

El se poate documenta și informa nu numai prin aceste constatări personale, ci chiar prin discuții libere cu cetățenii diferitelor țări, prin citirea presei locale etc.

– O informație de detaliu ce ar părea poate fără interes, dacă este culeasă de un ochi perspicace și obiectiv, poate contribui foarte mult pentru informarea patriei.

De asemenea, chestiunile de amănunt, dacă sunt bine și la timp înregistrate, pot verifica și lămuri probleme de interes capital.

În îndeplinirea acestor însărcinări se recomandă multă prudență și tact în culegerea observațiilor; obiectivitate și cumpătare în transmiterea lor (o informație dacă nu este redată în mod fidel, ci dimpotrivă este alterată sau exagerată, poate avea efecte negative din cele mai dăunătoare).

– De asemenea, se recomandă cu insistență ca în străinătate să nu se insereze nimic în scris, pentru ca la un eventual control făcut de autoritățile străine, cetățeanul să nu se găsească în postura de „spion".

Raportul cu constatările făcute va fi întocmit numai la sosirea în țară și depus la Direcțiunea Generală a Poliției, așa cum se arată la Capitolul IV.

În concluzie

Nu se poate cere nimănui să îndeplinească o funcție neonorabilă; nu se dă nimănui însărcinarea de „a spiona".

Se cere însă fiecărui cetățean care depășește granița țării să contribuie în limita facultăților sale la informarea țării. Pasiunea de a sluji patria este calitatea care se dă cetățeanului și perseverenței de „a vedea" și putința de a nu exagera în relatarea celor constatate.

Exemplul pe care ni-l dau țările mari trebuie să fie călăuză: fiecare cetățean al acestor popoare, în momentul în care a depășit hotarul țării, se socoate în slujba informativă a patriei.

III. Îndatoririle militare ale cetățeanului aflat în străinătate

Un cetățean conștient de îndatoririle lui sfinte nu trebuie să piardă niciodată contactul cu țara sa.

Prin forța lucrurilor, acela care ani îndelungați locuiește pe teritoriul unei țări străine, fără ca să mai revină în patrie, pierde contactul cu „realitățile naționale". Numai astfel se explică metamorfoza morală pe care o suferă „desrădăcinații".

Caracteristica românului a fost tocmai calitatea de a-și păstra sufletul românesc, în ciuda vicisitudinilor soartei, împotriva timpului și despărțirii.

Într-o țară străină, singurul element care te poate ține în contact cu sufletul patriei, nu este atât de mult românul pe care îl întâlnești din întâmplare și care ca și tine însuți [este] un izolat. Nu este nici „colonia română" care adesea prin tendințe străine este greșit orientată.

Contactul real cu țara îl poți menține numai prin LEGAȚIE.

Acest contact constituie nu numai un deziderat ci, din punct de vedere militar o obligație în consecință, orice cetățean, ajuns într-o țară străină, fie pentru un timp mai scurt, fie pentru un timp mai lung, *este dator să se prezinte imediat la Legația României*, unde va lua contactul cu Serviciul Consular și cu Atașatul Militar.

În localitățile unde nu sunt legații, va lua contact cu Consulatul General al României, căutând ca la prima ocazie să se prezinte și Legației.

Cetățeanul plecat în străinătate, va lua cu sine, *în mod obligatoriu* „carnetul", respectiv „Livretul militar", împreună cu „ordinul de chemare" (roșu, galben sau alb, pe care îl are).

Ajuns la Legație, va comunica Ataşatului Militar adresa exactă unde domiciliază. Mai ales că în împrejurările tulburi în care trăim, fiecare regiment trebuie să cunoască în orice moment adresa fiecărui ofițer sau grad inferior.

Pentru această necesitate, prezentând carnetul (livretul militar) se va cere Ataşatului Militar să comunice prin *primul curier* regimentului respectiv adresa dată.

– Ori de câte ori își va schimba domiciliul în străinătate, cetățeanul este dator să comunice această schimbare Ataşatului Militar, în același scop.

– O altă îndatorire este aceea de a-și viza carnetul sau livretul militar, la Ataşatul Militar dacă la epoca vizelor cetățeanul nu se găsește în țară.

– Este de la sine înțeles că prezența într-o țară străină, departe de a te absolvi de îndatoririle militare, îți impune o deosebită grijă pentru ele. De aceea, în afara obligațiilor de viză și schimbarea de domiciliu, arătate mai sus, cetățeanul este dator să treacă pe la Legație cel puțin o dată pe lună, spre a se interesa dacă între timp nu au survenit instrucțiuni, ordine sau directive care l-ar privi.

Această ultimă obligație privește pe cetățeanul care nu face parte din elementele Armatei.

– În caz de decretarea mobilizării, cetățeanul făcând parte din elementele Armatei, este obligat să se prezinte imediat la Ataşatul Militar, spre a primi eventuale ordine și a-i notifica plecarea. Apoi, va pleca cu primul tren sau vapor spre țară, unde se va prezenta unității din care face parte.

Sistemul, uzitat de unii, *de a căuta să se sustragă îndatoririlor* ostășești, arătând că:

– „nu are mijloace bănești de a pleca în țară și cere foaie de repatriere";

– „nu își poate lăsa singură familia și avutul agonisit cu străduință";

– „ar putea sluji țării și în străinătate, dacă Ataşatul Militar i-ar acorda acolo vreo misiune";

– „sau este suferind și netransportabil",

constituie cea mai josnică metodă, cunoscută de legațiile noastre.

Asemenea sisteme nu pot constitui sub nici un motiv o scuză și cel care recurge la ele este un dezertor de la îndatoririle ostășești.

Legațiile, Ataşații Militari și Regimentele sunt avertizate, iar cei care ar cădea în asemenea greșeli, suferă în mod automat rigorile legilor în vigoare.

IV. La înapoierea în țară

În termen de o săptămână după înapoierea în țară, românul care a fost în străinătate este obligat să se prezinte la Direcția Generală a Poliției, unde va depune:

1) *Una „dare de seamă"* amănunțită asupra:

a) activității personale pe care a avut-o în străinătate, persoanelor cu care a luat contact etc.;

b) observații și constatări personale făcute în străinătate, cu privire la toate domeniile ce ar putea interesa și anume: militar, politic, social, economic etc.

2) *Una „dare de seamă"* asupra rezultatelor obținute în „însărcinarea informativă" specială pe care eventual a primit-o la plecarea sa în străinătate (vezi aliniatul 6 din Capitolul III).

Arh. MR, *fond Microfilme, rola p II 1 573, C. 634-642.*

1942 aprilie, 25. *Adresă semnată de secretarul general al Ministerului Regal al Afacerilor Străine, Gheorghe Davidescu, prin care se înștiințează Marele Stat-Major despre unele modificări cu privire la atribuțiile atașaților militari*

Ministerul Regal al Afacerilor Străine
Cabinetul Secretarului General
Nr. 32 328

DOMNULE GENERAL,

Am onoarea de a vă aduce la cunoștință că acest departament a supus domnului vicepreședinte al Consiliului de Miniștri chestiunea unor eventuale modificări de adus circularei d-lui mareșal Antonescu cu privire la funcționarea Legațiilor și la coordonarea acțiunii reprezentanților țării în străinătate, făcând obiectul adresei dumneavoastră nr. 250 221 din 16 aprilie 1942.

Domnul vicepreședinte al Consiliului de Miniștri a decis ca, fără a se modifica circulara în chestiune, să se trimită Legațiilor noastre un supliment cu următorul cuprins:

„În cazurile cu totul excepționale, dacă e vorba de secrete militare de cea mai mare rigoare, Atașații Militari pot comunica direct cu Marele Stat-Major pentru a se evita orice întârziere sau risc de cunoaștere a informației secrete comunicată".

În afară de această excepție, domnul vicepreședinte al Consiliului de Miniștri a dispus de a nu se aduce nici o schimbare în textul circularei și în modul ei de aplicare.

Am onoarea a vă aduce la cunoștință că în îndeplinirea acestei dispoziții a domnului vicepreședinte al Consiliului de Miniștri, acest departament va trimite oficiilor noastre diplomatice instrucțiunile necesare.

p. Ministerul Afacerilor Străine
(ss) Gh. Davidescu
Secretar General

Domniei sale
Domnului General Șteflea
Șeful Marelui Stat-Major

Arh. MR, *fond microfilme, rola P II 1 667, C. 837*

1942 iulie, 26. *Adresă a Secției a 2-a Informații din MStM către Armata a III-a, prin care se precizează sarcinile informative și contrainformative ale Eșalonului Mobil al SSI, pe raza de competență a comandamentelor Marilor Unități din subordine*

Marele Stat-Major G-ral al Armatei
Statul Major al Armatei
Secția a II-a
Bir. 4
Nr. 272 207 din 26 iulie 1942

Marele Stat-Major al Armatei
Secția II-a
către
ARMATA A III-A

Am onoarea a vă aduce la cunoștință următoarele:

1. Pentru satisfacerea nevoilor informative al MCG, Marele Stat-Major, cum și – eventual – ale acelui Comandament, Serviciul Special de Informații va acționa în zona Armatei și a Marilor Unități din subordine, printr-un număr de Centre Înaintate Informative, cum și printr-un eșalon înaintat al SSI.

Personalul din subordinele acestor organe este specializat în domeniul informativ și contrainformativ și va acționa, fie în uniformă militară, fie în haine civile. El va fi prevăzut cu legitimație, conform modelului anexat.

Detalii cu privire la organele susmenționate vor fi date Dvs. – la cerere – de către Șeful Eșalonului I[1] SSI.

2. Misiunea acestor organe este:

a) Să se procure informații prin exploatarea prizonierilor, localnicilor, trimitere de agenți, cum și să urmărească capturarea documentelor, de îndată ce trupele noastre vor străpunge frontul inamic;

b) Să se desfășoare *o acțiune contrainformativă* pentru:

– descoperirea, arestarea și cercetarea partizanilor, agenților și parașutiștilor sovietici;

– descoperirea și prevenirea actelor teroriste și de sabotaj, cum și a acțiunii de propagandă întreprinsă de soviete;

– să concure printr-o acțiune informativă și de documentare la siguranța Comandamentelor de M.U. și a depozitelor armatei.

3. Toate datele de natură informativă și contrainformativă procurate de către organele SSI, vor fi comunicate – prin grija Eșal. I SSI – MCG[2] Marelui Stat-Major (Secția II-a), cum și:

---

1 Înaintat.
2 Eșal. I.

– Comandamentul Armatei a 3-a şi

– Comandamentele similare germane vecine în măsura în care interesa acele Comandamente.

Informaţiunile care vor necesita o exploatare imediată de către Comandamentele MU din subordinele Dvs., vor fi comunicate direct şi acelor comandamente – în cel mai scurt timp posibil – prin grija Centrelor Înaintate Informative din zonele acestora, **rămânând ca ele să fie studiate şi exploatate prin Statul Major respectiv.**

4. Pentru executarea misiunilor ce revin organelor informative ale SSI dislocate în zona Armatei şi Comandamentelor MU din subordine, rog să binevoiţi a dispune ca – la cerere – să li se dea tot concursul necesar pentru:

– a li se pune la dispoziţie prizonierii capturaţi pentru a fi exploataţi din punctul de vedere informativ, cum şi spre a recruta elementele apte pentru nevoile informative;

– să li se înlesnească trecerea şi primirea de agenţi prin linia trupelor noastre;

– personalul acestor organe să se poată deplasa nestingherit în zonă, atât ziua cât şi noaptea;

– la nevoie să li se asigure paza arestaţilor aflaţi în curs de cercetare etc.

De asemenea, rog a se lua măsuri pentru:

– asigurarea hranei necesare personalului organelor în cauză şi a elementelor aflate în cercetarea lor;

– alimentarea cu carburanţi şi eventual repararea autovehiculelor cum şi a celorlalte mijloace de care dispune;

– procurarea armamentului şi muniţiunilor necesare, făcându-se uz în acest scop de capturile de la inamic;

– la nevoie să li se întărească – *temporar* – mijloacele proprii de transport.

Şeful Marelui Stat-Major
General (ss) I. Şteflea

p. conformitate
Şeful Secţiei a II-a
Lt.-col. (ss) indescifrabil

Arh. SRI, fond „d", dosar nr. 8 087, f. 210-211.

[1942 mai, 31]. *Instrucțiuni asupra organizării și activității „Serviciului de Curieri Diplomatici"*

MARELE STAT-MAJOR AL ARMATEI
Secția a II-a
Biroul Legături Externe

A. Misiunea „Curierilor diplomatici"

Curierii Diplomatici au următoarele misiuni:
I. aceea de „*Curieri Diplomatici*" propriu-zișì;
II. agenți informatori;
III. agenți de legătură cu serviciile informative externe.
Pentru exercitarea fiecărei din aceste atribuții se dau următoarele indicații:

I. „Curierii Diplomatici" propriu-zișì

1. Misiunea lor:

– Serviciul de „Curieri Diplomatici" are însărcinarea de a asigura în mod periodic legătura între Ministerul Regal al Afacerilor Străine și Legațiile (Consulatele) noastre din străinătate.

– În acest scop, primește și predă, respectiv de la Ministerul Regal al Afacerilor Străine, la legațiile (Consulatele) din străinătate și invers, „valizele diplomatice" cu corespondența aferentă.

– Din această simplă definire a misiunii lor principale rezultă importanța însăși a serviciului, dată fiind însemnătatea documentelor secrete de stat pe care Curierii Diplomatici sunt chemați să le transporte.

2. *Cine organizează și cine asigură serviciul de „Curieri Diplomatici".*

Serviciul de „Curieri Diplomatici" este:

a) *organizat* de Ministerul Regal al Afacerilor Străine care are întreaga sarcină materială a chestiunii;

b) *asigurat* de Marele Stat-Major care numește ofițerii ce urmează a îndeplini acest serviciu.

În consecință:

a) *Ministerul Regal al Afacerilor Străine:* stabilește itinerariile și numărul acestora; întocmește „valizele și pachetele diplomatice"; îndeplinește formalitățile pentru scoaterea pașapoartelor diplomatice respective; obține vizele de tranzit; *suportă toate cheltuielile* pentru transport, indemnitatea de străinătate a curierilor și a însoțitorilor, precum și orice alte cheltuieli ce ar decurge din funcționarea acestui serviciu; procură biletele de cale ferată, pentru țară și străinătate etc.

Tot Ministerul Regal al Afacerilor Străine *va raporta odată pe an și pentru întregul an în curs,* „indemnitatea pentru haine civile" cuvenită ofițerilor curieri.

Agenții însoțitori, fiind persoane civile, nu beneficiază de această ultimă indemnitate.

b) *Marele* Stat-Major – *Secția a 2-a* hotărăște pe ofițerii care, însoțiți de câte un agent al „Serviciului Special de Informații", vor îndeplini funcția de curieri.

În fiecare cursă va pleca un ofițer și un agent, șeful echipei fiind ofițerul.

În principiu, ofițerii curieri vor fi aceiași. Totuși atunci când Marele Stat-Major – Secția a II-a va socoti necesar, acești ofițeri pot fi schimbați cu alții care fie prin pregătirea lor specială, fie prin posturile ce ocupă, ar fi mai utili la un moment dat pentru anumite misiuni informative.

3) *Funcționarea tehnică a „Serviciului de Curieri Diplomatici"*

a) *Îndatoririle Secției a 2-a – Biroul Legături Externe*

– Biroul Legături Externe din Secția a 2-a, pe baza înțelegerii cu Ministerul Regal al Afacerilor Străine, va avea grijă să anunțe din timp gradul, numele și prenumele celor care urmează să plece în curse, trimițând totodată fotografiile necesare pentru pașapoarte.

– Pentru stabilirea persoanei însoțitorului, același birou va lua contactul cu Serviciul Special de Informații.

– Cu o zi înaintea plecării în cursă, ofițerii curieri și însoțitorii lor vor fi întruniți la Biroul Legături Externe pentru ca șeful Biroului să îi prezinte între ei, să le dea să citească prezentele „Instrucțiuni", să *le atragă regulat atenția asupra îndatoririlor ce au* și pentru a le da eventual alte instrucțiuni cuvenite de la caz la caz.

b) *Îndatoririle curierilor înainte de plecarea în cursă*

După prezentarea la Marele Stat-Major, în aceiași zi, atât curierii cât și însoțitorii lor se prezintă la Ministerul Regal al Afacerilor Străine, unde:

– de la *Registratura Generală* primesc pașapoartele, biletele de cale ferată, iar

– de la *Direcția Contabilității* drepturile bănești pentru străinătate.

În această ordine de idei se atrage atenția curierilor că Ministerul Regal al Afacerilor Străine nu acordă nici o sumă în plus pentru drepturile calculate conform instrucțiunilor în vigoare și pe baza zilelor cât în mod normal trebuie să dureze traiectul.

În consecință, pentru cazurile în care, din *forță majoră*, ar fi obligați să depășească zilele fixate pentru executarea misiunii, curierii vor trebui să prezinte acte bănești (chitanțe de la hoteluri, note de plată de la restaurante, vehicule etc.) prin care să se constate că într-adevăr *pe timpul întregii durate a traiectului și șederii în străinătate* au cheltuit mai mult decât suma totală care le-a fost acordată la plecarea în cursă.

În ziua plecării în cursă, în timp util, ofițerul curier și însoțitorul său se prezintă din nou la Ministerul Regal al Afacerilor Străine unde primesc, de la Registratura Generală, „curierul" („valizele diplomatice") ce vor duce în străinătate.

Dacă plecarea în cursă se face ziua, de la Ministerul Regal al Afacerilor Străine, ofițerul curier și însoțitorul, după ce au luat în primire „curierul", *pleacă direct la gară*, unde se instalează în tren.

Dacă însă plecarea trenului este noaptea, ei depun „curierul" sub luare de dovadă scrisă, tot la Ministerul Regal al Afacerilor Străine – Serviciul Cifrului, unde este păzit de cei în drept. Apoi, îl ridică, în timp util, înainte de plecarea la gară.

Este formal interzis (sub aplicarea celor mai drastice sancțiuni) ca de la Ministerul Regal al Afacerilor Străine „curierul" („valizele diplomatice") să fie dus sau păstrat în oraș, fie chiar la Marele Stat-Major.

La luarea în primire a valizelor și pachetelor diplomatice, curierii vor număra cu mare băgare de seamă coletele și vor verifica starea lor (sigiliile de ceară să fie intacte, sforile și hârtia nerupte etc.).

Orice reclamație ulterioară a curierilor nu va fi luată în considerare.

Din momentul luării în primire a „curierului" („valizele diplomatice") de la Ministerul Regal al Afacerilor Străine și până la predarea lui cu forme scrise legăturilor noastre din străinătate, și invers, *întreaga responsabilitate a păstrării și asigurării lui revine ofițerului curier și agentului însoțitor. Cum însă ofițerul este șeful echipei, lui îi revine în primul rând această responsabilitate.*

c) Îndatoririle curierilor pe timpul călătoriei

– Pe timpul călătoriei cu trenul:

Pe timpul călătoriei cu trenul este perioada cea mai critică pentru asigurarea „valizelor diplomatice". De aceea se atrage atenția în mod deosebit ofițerilor curieri și însoțitorilor lor asupra strictei necesități ca amândoi să fie de o maximă vigilență.

Călătoria curierilor nu este un „voiaj de agrement", ci *un serviciu ordonat și de imensă responsabilitate, asupra importanței căruia niciodată nu vom putea insista îndeajuns.*

Cea mai perfectă conștiinciozitate, o vigilență permanentă și multă energie, dublate de tact, sunt singurele facultăți care pot asigura o bună îndeplinire a misiunii de Curieri Diplomatici.

O simplă scăpare din vedere, cea mai mică neglijență, se pot adesea solda prin consecințe din cele mai tragice.

Așadar, în afara acestor ultime prescripții generale, nu se pot defini în scris măsurile și atitudinea ce trebuie luate de curieri pe timpul transportului cu trenul.

Totuși, se pot da următoarele indicații precise:

– pe tot timpul călătoriei, cel puțin unul dintre curieri, *va rămâne în permanență în compartimentul în care sunt „valizele diplomatice"; niciodată și sub nici un motiv compartimentul nu va fi părăsit de ambii curieri;*

– pe timpul nopții, dacă se călătorește în vagon de dormit, ușile compartimentului vor fi încuiate pe dinăuntru și pusă „siguranța", curierii putându-se apoi culca. Nu se va lăsa însă geamul deschis pe timpul cât ei dorm;

– dacă unul din curieri este nevoit să părăsească compartimentul pe timpul nopții, nu o va face fără să deștepte pe colegul său;

– dacă se călătorește cu vagon de clasă, în mod strict obligatoriu, curierii se vor odihni pe rând, unul din ei fiind în permanență de veghe;

– se recomandă ca „valizele diplomatice" să fie puse în compartiment *la un singur loc,* fără a fi amestecate cu celelalte bagaje; astfel se va putea face controlul și numărătoarea lor cu ușurință și în orice moment;

– este strict interzisă invitarea persoanelor străine în compartimentul curierilor, fie chiar prietenii din țară;

– *La trecerile pe la punctele de frontieră (vămi):* în mod obligatoriu ambii curieri vor veghea la terminarea completă a formalităților de vămuire. Aceste împrejurări sunt cele mai propice pentru cei care vor să fure acea „valiză diplomatică".

De asemenea, pe timpul acestor operațiuni, *în mod obligatoriu ambii curieri vor sta în compartimentul lor,* cu ochii ațintiți asupra locului unde sunt plasate „valizele diplomatice", *iar geamurile vor fi încuiate.*

Chiar dacă vreun membru al autorităţilor de frontieră i-ar invita – sub un motiv sau altul – să părăsească (ambii sau numai unul) compartimentul, *nu o vor face.*

Nu va fi îngăduit sub nici un motiv autorităţilor de frontieră să se atingă de „valizele diplomatice". Dimpotrivă, dacă acestea ar cere să controleze bagajele personale, curierii se vor impune – cum este normal să o facă – *fără a face caz de calitatea lor „diplomatică", întrucât ea nu îi scuteşte de asemenea obligaţiuni.*

– La coborârile din tren, în gări şi pe timpul transportului cu automobilul sau trăsura:

O deosebită atenţie se va avea la coborârile din tren şi transportul bagajelor dintr-un tren în altul, sau din tren în trăsură (automobil).

Se recomandă ca în asemenea împrejurări, unul din curieri să se dea jos pe peron pentru a primi „valizele", iar celălalt să rămână în compartiment până în momentul remiterii ultimei „valize".

Aglomeraţiile şi busculadele sunt, de asemenea, momente propice subtilizării „valizelor"; se recomandă deci multă vigilenţă.

Pe timpul transportării „valizelor" în gări, se recomandă ca unul din curieri să meargă cu hamalii, iar celălalt la 2-3 paşi în urmă, ambii fiind cu ochii aţintiţi asupra „valizelor".

Curierii vor însoţi *în mod obligatoriu* „valizele „ chiar în gările mari din Occident în care bagajele sunt scoase din gări prin ascensoare subterane, tuneluri etc.

„Valizele" cuprinzând documentele cele mai importante şi vor fi purtate chiar de curieri, fără a fi lăsate din mână, mai ales în locurile aglomerate.

Ori de câte ori va fi cazul ca transportul curierilor să se facă cu maşini (trăsuri), se va recurge *în mod obligatoriu* la taximetre sau trăsuri de piaţă; nu este admisibil ca din spirit de economie „curierii" să se transporte cu autobuze colective. La acestea nu se va recurge decât în cazurile în care într-adevăr nu există alt mijloc de locomoţie (taximetre, trăsuri).

În orice caz, „valizele diplomatice" vor fi introduse în interiorul mijlocului de locomoţie şi nu în cufărul de bagaje sau în port-bagajul de pe acoperişul vehicolului.

– Pe timpul opririlor obligate din diferite oraşe şi la ajungerea în oraşele reşedinţe ale legaţiilor noastre:

Dacă pe timpul cursei, curierii vor fi obligaţi să se oprească în localităţi (altele decât reşedinţele legaţiilor noastre), se recomandă pe cât posibil, curierilor, să locuiască la Consulatele noastre Generale.

Nici în aceste locuinţe, vigilenţa nu este de neglijat.

Dacă în localităţile în care se opresc, nu sunt consulate româneşti, curierii pot descinde la hoteluri, evitând pe acelea „interlope" şi rău famate.

Pentru timpul locuirii hotelurilor se fac aceleaşi recomandări de prudenţă şi vigilenţă ca şi pe timpul transportului cu trenul.

Ajunşi în oraşele reşedinţă ale legaţiilor noastre, curierii *se vor duce direct la legaţie, fără a descinde în prealabil la hotel.*

Aici vor preda *imediat* „valizele", îndeplinind formalităţile de rigoare şi luând semnăturile de predarea lor.

Ca şi la luarea în primire, la predarea lor, valizele şi pachetele diplomatice vor fi predate cu număr, atrăgându-se atenţia asupra bunei stări a sigiliilor, sforilor şi hârtiei. Orice reclamaţie ulterioară (a legaţiilor, a Consulatelor) nu va fi luată în considerare.

„Valizele" aparţinând celorlalte legaţii vor fi, de asemenea, date în primire spre păstrare, legaţia fiind direct responsabilă de siguranţa lor, până la plecarea „curierilor".

Când pentru anumite legaţii sau consulate „curierii" nu se opresc în oraşele de reşedinţă, ci remit în gările respective „curierul" pe care îl au pentru acele legaţii (consulate), se va proceda astfel:

– legaţiile (consulatele) vor trimite să primească corespondenţa în gări *numai pe membrii personalului superior al legaţiilor* (consulatelor), consilieri, secretari, ataşaţi sau consuli. *Este strict interzis să se trimită în acest scop, personalul interior, portari, oameni de birou etc.*

– delegatul legaţiei (consulatului) va aduce cu sine o ştampilă a legaţiei (consulatului) pentru ca pe foaia de curier să se poată adăuga certificarea oficială a corespondenţei care este remisă „curierilor", spre a fi dusă în ţară.

4) *Controlul Curierilor Diplomatici:*

Controlul inopinat al curierilor diplomatici poate fi ordonat numai de Preşedintele Consiliului de Miniştri.

În acest scop se va delega un *funcţionar superior* de la Preşedinţia Consiliului de Miniştri, care va fi autorizat să controleze legalitatea conţinutului valizelor şi pachetelor diplomatice predate curierilor.

Persoana însărcinată cu controlul va trebui să aibe asupra sa un ordin scris care să prevadă în mod precis această însărcinare şi sigiliile cu ceară necesare pentru refacerea plicurilor, valizelor şi pachetelor respective.

– Ofiţerii curieri, înainte de a se supune controlului vor cere „*Ordinul scris*", arătat mai sus, *vor verifica identitatea acestui ordin şi vor identifica* dacă cel ce prezintă ordinul este într-adevăr persoana căreia i-a fost dat ordinul.

– Persoanele însărcinate cu efectuarea controlului sunt obligate să aibe toate menajamentele necesare faţă de curier şi să nu jignească demnitatea şi prestigiul cuvenit ofiţerilor.

Faptul că s-a ordonat un control al curierilor nu însemna deloc că ofiţerii curieri şi însoţitorii lor sunt învinovăţiţi de vreo incorectitudine; aceasta cu atât mai mult cu cât s-a arătat că nu ei sunt aceia care poartă responsabilitatea conţinutului valizelor şi pachetelor diplomatice.

– Se recomandă în acelaşi timp ca atunci când controlul se face în afara Ministerului Regal al Afacerilor Străine (pe timpul parcursului), el să fie făcut de o manieră *discretă* spre a nu da celorlalţi călători din trenuri, persoanelor din gări sau personalului vămilor impresia că ar exista vreo suspiciune asupra curierilor.

– Pentru asigurarea SECRETULUI, în efectuarea controlului, plicurile şi corespondenţele să fie trimise Marelui Stat-Major sau adresate acestuia, *nu vor fi deschise decât în prezenţa unui ofiţer superior din Marele* Stat-Major, *având delegaţie scrisă, semnată de şeful Marelui Stat-Major sau Şeful Secţiei a II-a MStM.* Acesta va aduce cu sine ceara şi ştampila necesară (luată de la Secţia a 2-a – Biroul Legături Externe), pentru refacerea plicurilor ce vor fi desfăcute.

– De asemenea, ofiţerul delegat al Marelui Stat-Major, va limita controlul numai la constatarea că plicurile conţin sau nu bani ori documente incompatibile cu o valiză diplomatică. Nu va îngădui deci nimănui să citească aceste corespondenţe.

– Principiile de bază stabilite în domeniul informativ sunt următoarele:

– „orice român care merge în străinătate are datoria morală de a contribui informativ pentru ţara sa";

– „orice român trimis într-o misiune oficială în străinătate, va primi în plus, o misiune informativă precisă";

– Cu atât mai mult „curierii diplomatici", care sunt ofiţeri din Marele Stat-Major, dublaţi de agenţi ai Serviciului Special de Informaţii, vor fi apţi şi vor trebui să contribuie în acest domeniu.

Pentru satisfacerea acestei însărcinări, Marele Stat-Major – Secţia a 2-a va stabili din timp „misiunile informative" care vor fi date, prin Biroul Legături Externe, ofiţerilor curieri.

Serviciul Special de Informaţii va face acelaşi lucru pentru „agenţii însoţitori" ai „ofiţerilor curieri".

Printr-o colaborare armonioasă, „ofiţerul curier" poate contribui pe planul misiunii primite de „agentul însoţitor" şi invers. Nu sunt admisibile ambiţia personală sau interesul meschin; atât ofiţerul curier, cât şi agentul însoţitor lucrează în interesul Patriei şi această înaltă idee trebuie să le fie punctul cardinal.

În afara „misiunilor informative" speciale primite, atât ofiţerul curier, cât şi agentul însoţitor vor avea prilejul şi sunt datori să înregistreze o serie întreagă de informaţii privitoare la ţările prin care vor trece, indiferent de natura şi domeniul la care se vor referi (militare, sociale, economice, politice etc.).

O informaţie de detaliu şi care ar părea de un minim interes, dacă este culeasă de un ochi perspicace şi obiectiv, poate contribui cu un efort maxim, în anumite împrejurări.

Chestiunile de amănunt, dacă sunt bune şi la timp înregistrate, pot *verifica* şi adesea chiar elucida problemele de interes capital, a căror clarificare nu a putut fi dezlegată nici chiar prin mijloace informative mult mai ample, mai specializate.

Desigur că facultatea de *„a vedea"*, *„a culege"* şi *„a informa"* depinde în primul rând de *calitatea* şi aptitudinile individului. Nu este însă mai puţin adevărat că şi aici, ca şi în alte domenii, elementul principal îl constituie *pasiunea de a sluji Patria.*

În acest domeniu, trei exemple concludente ne serveşte epoca noastră: Germanii, Englezii şi Japonezii. Fiecare membru al acestor popoare, *în momentul în care ea a depăşit piatra de hotar a ţării sale, se socoate mobilizat în slujba informativă a Patriei.*

Oricât de bogată ar fi o ţară, ea nu poate plăti toate informaţiile de care are nevoie.

Patriotismul fiilor ei însă poate suplini în bună măsură acest neajuns.

Numai printr-o bună „optică naţională şi morală" se poate obţine o „bună optică vizuală".

Nu trebuie confundată calitatea de „agent informator", cu aceea de „spion".

Aceasta din urmă: se străduieşte, caută, provoacă, riscă şi la nevoie, uzează de orice mijloace nepermise. El trebuie să aibe aptitudini deosebite şi o şcoală specială.

„Agentul informator" însă, evitând orice risc și fără să depășească limitele permise, înregistrează fidel, întocmai ca o peliculă fotografică, tot ceea ce prezintă în câmpul său vizual.

Din capitolul următor, „Prescripții generale", se va vedea și alte principii în ceea ce privește modul de comportare a superiorilor în misiunea de „agent informator".

III. „Curierii diplomatici" ca agenți de legătură cu serviciile informative externe

A treia însărcinare care poate fi dată unui „curier diplomatic" este aceea de a face legătura cu serviciile informative externe..

În asemenea cazuri „curierii" vor primi instrucțiuni precise de la Marele Stat-Major – Secția a 2-a.

Misiunea va consta, în general, din a remite sau a aduce anumite corespondențe (documente) la și de la serviciile informative externe.

Curierii au latitudinea de a cere Atașaților noștri Militari (respectiv Marele Stat-Major – Secția a 2-a) să introducă în plicurile ce vor fi băgate în valizele diplomatice, documentele sau corespondența primită de la serviciile informative externe (respectiv de la MStM, Secția a II-a sau Serviciul Special de Informații).

În exercitarea acestei misiuni s-ar putea ivi cazul ca unul din serviciile informative externe să fie obligat din diferite motive, să transmită un mesagiu *verbal*. În asemenea, cazuri îndatorirea principală a „curierului" este de a transmite *cu fidelitate și nealterat* mesajul primit.

Pentru rest, „curierii" se vor putea achita în cele mai bune condiții de misiunea primită, dacă vor respecta principiile și instrucțiunile arătate mai sus pentru misiunea propriu-zisă de curier.

B. Prescripțiuni generale

I. Relațiile cu membrii Legațiilor (Consulatelor) noastre din străinătate și membrii Corpului nostru Diplomatic din țară:

– În relațiile cu șefii de misiune, membrii legațiilor și membrii corpului nostru diplomatic, curierii vor avea atitudinea cea mai corectă și în același timp o rezervată deferență față de cei mai în vârstă, curtuazie față de cei mai tineri.

– Ofițerii curieri, la ajungerea la legații, sunt obligați să se prezinte șefului de misiune (în lipsa acestuia, se vor prezenta „însărcinatului cu afaceri" sau primului consilier) și să facă cunoștință tuturor membrilor legației.

– În cazurile în care șeful de misiune sau vreun membru al legației ar avea pentru „curieri" vreo atenție deosebită (invitați la masă, locuință etc.), acesta din urmă trebuie să înțeleagă că atenția ce i s-a acordat nu constituie *o obligație* ci în consecință să răspundă cel puțin prin amabilitatea și delicatețea sa.

– Pentru asemenea ocazii, cât și pentru alte eventualități, se recomandă „curierilor" ca să-și ia în cursă câte un costum de haine în plus, pentru a nu fi obligați să apară în costume de călătorie sau ținută neglijentă.

– Pentru orice fel de relații oficiale sau neoficiale, curierii se vor adresa *exclusiv* personalului superior al legației; relațiile cu personalul inferior sunt strict interzise.

– Este strict interzis curierilor de a face apel la legații în ceea ce privește interesele personale (să împrumute bani, să solicite locuință sau alte avantagii). Dimpotrivă, ei sunt datori să se orienteze și [să] ceară relații personalului superior al legațiilor în ceea ce privește restaurantele, hotelurile ce pot fi frecventate etc.

– Este legitim ca orice român care locuiește în străinătate să fie dornic a afla știri din țara sa.

„Curierii", deci, vor satisface asemenea dorințe ale membrilor legațiilor noastre.

În relațiile ce vor da, vor evita însă orice exagerare, vor fi ponderați și mai ales *vor refuza orice discuție cu caracter politic sau militar.*

II. Interdicții și responsabilități

– Este strict interzis „curierilor" ca beneficiind, de „foaia de curier", să „facă diferite comisioane", să aducă sau să ducă: valută străină, metal și pietre prețioase, bonuri de stat, precum și orice alte obiecte sau documente incompatibile cu o „valiză diplomatică".

Curierii vor refuza asemenea servicii ori de la cine ar veni cererea.

De asemenea, vor raporta imediat Marelui Stat-Major, Secția a 2-a, numele persoanelor care eventual ar solicita asemenea servicii sau ar încerca să-i ademenească.

– Cu atât mai mult este interzis curierilor să tragă beneficii personale din calitatea pe care o au.

Cele mai drastice măsuri vor fi luate împotriva acelora care – sub o formă sau alta – vor înfrânge aceste prescripții.

În această privință, nici o scuză, nici un argument nu pot fi plauzibile. Îndatoririle personale, obligațiile etc. ..., nu pot fi răsplătite cu asemenea servicii care se traduc prin *incorectitudine.*

Ori de câte ori curierii se vor găsi în fața unei intervenții pe care vor socoti că nu o pot refuza personal, vor cere solicitatorului să se adreseze șefului Secției a II-a, singurul în măsură să rezolve asemenea cereri. Vor arăta, de asemenea, consecințele grave ce pot decurge pentru ei prin înfrângerea acestor prescripții.

– „Valizele diplomatice" și pachetele pe care curierii sunt chemați să le aducă de la Ministerul Regal al Afacerilor Externe la legațiile (consulatele) noastre și invers vor fi sigilate și predate astfel de către Ministerul Regal al Afacerilor Externe – Registratura Generală (respectiv, delegațiile sau consulatele noastre) care, prin aceasta, *își asumă integral* responsabilitatea legalității conținutului lor.

Curierii, deci, nu au nici o răspundere și nici nu sunt chemați să verifice conținutul valizelor și pachetelor.

Totuși, ei *sunt datori să raporteze* Secției a 2-a, prin Biroul Legături Externe, ori de câte ori li se va părea ceva anormal sau incorect. Cu atât mai mult o vor face atunci când vor constata în mod precis vreo abatere.

– Se interzice, de asemenea, în mod formal curierilor să ducă în străinătate sau să aducă scrisori particulare. Pentru asemenea chestiuni fiecăruia îi stă la dispoziție poșta. Evitarea acesteia constituie *o frustrare* a statului.

Pentru cazuri speciale și numai în aceste vremuri anormale, în care serviciul poștal funcționează anevoios se pot face excepții (mai ales în ceea ce privește corespondența particulară a membrilor legațiilor și consulatelor noastre), însă numai cu o prealabilă aprobare a șefului Secției a 2-a.

– În întreaga lor activitate se recomandă curierilor cea mai perfectă *discreție*.

Această *discreție* trebuie înțeleasă atât din punctul de vedere al *păstrării secretului* misiunii primite, cât și din acela *al atitudinii curierilor*.

Tocmai calitatea de posesor al unui „Pașaport diplomatic" te obligă la o atitudine discretă.

– „Curierii", deci, pe timpul călătoriei în trenuri, la hoteluri etc., vor păstra cea mai perfectă discreție asupra calității lor, pe care nu o vor da în vileag celorlalți călători.

Dimpotrivă, curierii sunt *obligați să uzeze de prerogativele diplomatice* ori de câte ori autoritățile române ori străine, sau orice altă persoană, ar încerca să nesocotească aceste prerogative (violarea valizelor, intimidarea sau arestarea curierilor, amenințări etc.).

– O altă obligație a curierilor este aceea de a fi foarte *ponderați* în toate acțiunile lor.

Cea mai mică exagerare (mai ales în domeniul informativ), dacă se produce într-un anumit moment sau ambianță, poate da naștere la consecințe grave.

Calmul și sângele rece, dublate de o energie aplicată în momentul necesar, trebuie să constituie pavăza esențială a curierului.

– Este interzis curierilor ca din motive de economie să frecventeze hoteluri sau localuri publice de rang inferior sau să călătorească cu clasa a II-a* sau a III-a. „Pașaportul diplomatic" angajează prestigiul țării.

– Ofițerii curieri și agenții lor însoțitori, primind „drepturi bănești pentru străinătate" egale, vor suporta în mod *egal* spezele presupuse de transportul „valizelor" (hamali, mașini, trăsuri etc.).

* * *

În concluzie, calitatea de „curier diplomatic" antrenează o infinitate de obligații și poate prilejui o gamă nesfârșită de situații *grele* și *delicate*, care nu pot fi niciodată redate în scris în întregimea lor.

Instrucțiunile prezente pot constitui însă un catehism prin care o minte ageră și o conștiință reală vor avea întotdeauna un îndreptar.

Arh. MR, fond Microfilme, rola P II 1 573, C. 718-734.

[1942]. *Atribuțiile atașaților militari, elaborate de Secția a 2-a – MStM, Biroul Legături Externe*

Marele Stat-Major
Secția a 2-a
Biroul Legături Externe

ATRIBUȚIILE ATAȘAȚILOR MILITARI

Ataşatul Militar face parte din misiunea diplomatică, acreditată pe lângă Şeful Statului. Fiind deci membru al corpului diplomatic, el beneficiază de toate prerogativele recunoscute în general membrilor acestui corp.

Ca rang protocolar, la ceremonii şi recepţii, fie că membrii Legaţiei se prezintă în grup, fie că se prezintă individual, Ataşatul Militar vine după Şeful Misiunii sau după acel care, în Legaţie, înlocuieşte pe Ministru când este absent.

Ataşatul Militar îndeplineşte funcţia de consilier tehnic militar al Şefului Legaţiei. În această calitate, el îşi dă avizul atunci când este consultat, asupra chestiunilor interesând Armata. De asemenea, el participă la negocierile militare dintre ţara pe care o reprezintă şi statul unde este acreditat, asistând pe şeful Misiunii diplomatice.

Ataşatul Militar informează Marele Stat-Major, de cine depinde direct, despre problemele sau evenimentele militare.

Pentru culegerea informaţiilor, Ataşatul Militar va uza numai de mijloace corecte şi compatibile atât cu calitatea de membru al corpului diplomatic, cât şi cu aceea de ofiţer loial faţă de ţară, care i-a dat agrementul.

Orice abatere de la această linie de conduită atrage după sine cele mai aspre sancţiuni.

Importante atribuţii de reprezentare sunt încredinţate Ataşatului Militar. El reprezintă armata noastră. În consecinţă, în ţara unde este acreditat, va participa la serbări, în calitate de reprezentant al oştirii noastre; va exprima mulţumiri pentru actele de curtenie sau manifestaţiile de simpatie al căror obiect ea a fost; va prezenta condoleanţe, atunci când un doliu loveşte armata ţării unde el îşi are postul etc.

Ataşatul Militar face legătura între armata pe care o reprezintă şi armata ţării unde este acreditat. În această calitate organizează vizitele oficiale ale ofiţerilor noştri în ţara unde îşi are postul; intervine pentru a obţine admiterea ofiţerilor români la stagiu sau la studii, prezintă Şefului Legaţiei şi autorităţilor militare ale statului unde este acreditat pe ofiţerii noştri veniţi în misiune etc.

Ataşatul Militar efectuează operaţiunile anuale de recrutare; vizează carnetele ofiţerilor de rezervă şi livretele militare ale supuşilor români domiciliaţi în statul unde el îşi exercită funcţionarea.

La unele Legaţii, care prezintă o însemnătate cu statul deosebită, funcţionează, în afară de Ataşatul Militar, şi un Ataşat Aeronautic, precum şi uneori un Ataşat Naval.

În acest caz, Ataşatul Militar este de drept şi de fapt reprezentantul armatei şi are precădere asupra celorlalţi care sunt simpli specialişti destinaţi a deservi Aeronautica sau Marina.

Între aceştia însă există legături de colaborare, iar nu de subordonare.

Când Ataşatul Militar se abandonează de la post (concediu, vizite de serviciu etc.), Ataşatul Aeronautic sau Naval, dacă are reşedinţa în aceeaşi capitală, îl va înlocui în ordinea vechimii, acolo unde lipseşte un Ataşat Militar Ajutor.

Ataşaţii Aeronautici şi Navali fac parte şi ei din Misiunea diplomatică, fiind consilieri tehnici pentru aviaţie, respectiv marină, ai Şefului Legaţiei.

Atribuţiile lor sunt similare acelora ale Ataşaţilor Militari. Astfel, ei raportează Ministerelor de care depind, informaţiile ce au obţinut; reprezintă aviaţia, respectiv marina noastră în ţara unde sunt acreditaţi; participă la manevre, conferinţe militare, serbări etc.

La posturile care necesită desfăşurarea unei vaste activităţi, Ataşatul Militar este secondat de un Ataşat Militar Ajutor.

Acesta este membru al corpului diplomatic şi se bucură de aceleaşi prerogative ca şi Ataşatul Militar titular.

El exercită atribuţiile care i-au fost delegate – Ataşatul Militar titular, înlocuindu-l atunci când absentează de la post.

Arh. MR, *fond Microfilme, rola P II 1 573, C. 478-480.*

ANTONESCU MAREȘAL AL ROMÂNIEI
și
CONDUCĂTORUL STATULUI

Asupra raportului Domnului Ministru Secretar de Stat la Departamentul Finanțelor cu Nr. 69.768 din 5 August 1943
În baza dispozițiunilor Decretelor Legi Nr. 3052 și Nr. 2172 din 4 August 1943

AM DECRETAT ȘI DECRETĂM

REGULAMENTUL DE FUNCȚIONARE AL SERVICIULUI SPECIAL DE INFORMAȚII

Capitolul I

Atribuțiile serviciului

Art.1. - Serviciul Special de Informații este un serviciu public investit cu informația generală ce interesează Conducerea Statului.

În acest scop, culege și aduce la cunoștința Conducerii Statului informațiunile necesare, iar Departamentelor și instituțiunilor publice, la cerere, sau din proprie inițiativă, pe acelea care le apreciază că sunt necesare bunei lor funcționări.

Art.2. - Serviciul Special de Informații funcționează ca Serviciu public autonom sub conducerea Directorului său General, Șef al Serviciului, fiind din punct de vedere bugetar încadrat în Președinția Consiliului de Miniștri.

Art.3. - Serviciul Special de Informații colaborează cu Marele Stat Major, cu toate Departamentele și instituțiunile publice care au nevoie de relațiuni culese pe cale informativă, în măsura dictată de interesele superioare de Stat.

În această colaborare, Serviciul Special de Informații își păstrează întreaga independență de acțiune, *fiind subordonat în ceea ce privește directivele de funcționare, direct Conducerii Statului.*

Pregătește, din punct de vedere al tehnicei informative, persoanele însărcinate cu misiuni în străinătate, de către Ministerul Afacerilor Străine, al Propagandei și ale altor Departamente.

Persoanele hotărâte de Departamentele de mai sus, vor urma, în cadrul Serviciul Special de Informații, un curs de pregătire tehnică informativă.

Departamentele și instituțiunile publice, vor da Serviciul Special de Informații la cerere, cel mai larg concurs în îndeplinirea misiunilor sale.

Capitolul II

Organizarea Serviciului

Art.4. - Organizarea interioară a Serviciul Special de Informații are caracter strict secret.

Serviciul Special de Informații este condus de un șef, care poate fi civil sau militar atunci când este civil, el are gradul de Director General și va avea ca Sub-Șef un ofițer superior.

Când Șeful Serviciul Special de Informații este ofițer activ, funcțiunea de Sub-Șef va fi îndeplinită de un funcționar civil cu gradul de Subdirector General.

Șeful Serviciul Special de Informații stabilește organizarea și dezvoltarea Serviciului în raport cu nevoile informative ale Conducerii Statului de asemenea, fixează atribuțiunile pentru întregul personal.

El are deplină libertate în mânuirea fondurilor afectate Serviciului, sub controlul organelor instituite prin Decretul Lege Nr. 1215/1943.

Capitolul III

Personalul Serviciului
Secțiunea I-a
Dispoziţiuni generale

Art.5. - Personalul Serviciul Special de Informații se compune din personal civil propriu și personal militar detașat de la Ministrul Apărării Naționale.

Funcționarii civili ai Serviciului Special de Informații constituie un corp de specialitate.

Personalul civil al Serviciului se împarte în

a) Personal bugetar, descoperit sau acoperit

b) Personal diurnist, angajat temporar

c) Personal informativ.

Personalul militar activ (ofițeri, subofițeri și trupă) este detașat de la Ministerul Apărării, la cererea nominală a Șefului Serviciului Special de Informații.

Orice schimbare în acest personal se face numai cu avizul Șefului Serviciului Special de Informații.

Personalul militar, încadrat la acest Serviciu, intră sub ordinele Șefului Serviciului Special de Informații.

Art.6.- Personalul civil bugetar al Serviciului Special de Informații este supus numai dispoziţiunilor din Partea I-a a Codului Funcționarilor Publici, Legii Nr. 2172 din 4 august 1943 și dispoziţounilor din prezentul Regulament.

Personalul diurnist este supus numai dispoziţiunilor din Regulamentul de față.

Art.7. - Funcționarii civili bugetari sunt funcționari publici, aparținând Președinției Consiliului de Miniștri.

Ei se împart în două categorii

a) *Categoria I-a – Personal de Specialitate*
b) *Categoria a II-a – Personal Ajutător.*

Funcționarii de la gradul de Șef de echipă și Referent inclusiv, în sus, sunt considerați funcționari civili superiori.

Art.8. - Denumirea posturilor bugetare și încadrarea lor în tipurile de salarizare sunt cele prevăzute în tabelele din Anexa Nr. 1 și Nr.2, care fac parte integrantă din prezentul Regulament.

Numărul posturilor se fixează prin buget, în raport cu nevoile Serviciului.

Secțiunea a II-a
Numiri și angajări

Art.9. - Pe lângă condițiunile generale prevăzute în Partea I-a a Codului Funcționarilor Publici, candidații pentru posturile bugetare vor trebui să mai îndeplinească și următoarele condițiuni

a) să fie de origine etnică română
b) să nu depășească vârsta de 40 ani împliniți
c) să posede următoarele titluri

Pentru funcțiunile din Categoria I-a Personal de Specialitate

Pentru gradul de agent special fără gradație diploma de absolvire a unei școli echivalente.

Absolvenții cursului secundar superior sau ai unei școli echivalente vor putea fi numiți direct în gradul de agent special cu o gradație

Titrații universitari și absolvenții școlilor superioare echivalente vor fi numiți direct în gradul de agent principal fără gradație

În gradul de agent stagiar, minimum cursul primar. În această categorie se vor numi funcționari, în împrejurări excepționale și numai în lipsa candidaților cu 4 sau 8 clase de liceu, necesari pentru ocuparea posturilor de agenți speciali.

Pentru funcțiunile din Categoria a II-a Personal Ajutător

Să posede studiile speciale de bază și aptitudinile necesare pentru specialitatea respectivă.

Pentru posturile de oameni de serviciu, cursul primar.

Art.10. - Odată cu cererea de numire se vor prezenta și actele doveditoare împreună cu un memoriu asupra antecedentelor petiționarului.

Art.11. - În afară de personalul numit în condițiunile de mai sus, Șeful Serviciului poate numi direct, în posturi până la gradul de Șef de Grupă inclusiv sau posturi echivalente, candidați care, pe lângă titlul universitar prezintă lucrări în domeniul de activitate al Serviciului și au avut o practică în legătură directă cu funcțiunea ce urmează a i se încredința.

Art.12. - Deciziile de numire privitoare la personalul acoperit vor cuprinde pe lângă numele adevărat și pe cel conspirativ.

În fișa de pensiuni va fi însă menționat numai numele adevărat al pensionarului.

În registrele Serviciului, inclusiv statele de plată, funcționarii din cadrul acoperit figurează numai cu numele conspirativ.

Art.13. - Funcționarii civili bugetari care părăsesc Serviciul pot obține, la cerere, un certificat în care se va arăta timpul servit cu rețineri pentru pensie, gradul și salariul primit, fără a se arăta însă funcțiunea îndeplinită.

Art.14. - Funcționarii numiți în Serviciu se vor prezenta la post în termen de maximum zece zile de la data încunoștiințării de numire sau angajare.

Numirea sau angajarea celui care nu se prezintă în acest termen poate fi revocată.

Art.15. - Personalul diurnist este plătit cu retribuție stabilită în raport cu misiunea încredințată și activitatea desfășurată în interesul Serviciului.

Art.16. - Referenții stagiari se recrutează din Agenții Principali titarați care s-au relevat și au cel puțin 2 ani de serviciu, din care un an de practică pe teren.

Referentului de orice grad i se poate da oricând delegație să conducă o subdiviziune pe teren.

Nici un referent nu va putea fi trimis în străinătate decât după cel puțin 2 ani de la intrarea în Serviciu.

Actualii șefi Principali vor putea fi încadrați în Corpul Referenților dacă posedă titluri universitare și dacă îndeplinesc condițiunile de la aliniamentul 1 de sub acest articol.

Secțiunea a III-a
Stabilitate

Art.17. - Numirea în orice post este provizorie timp de un an pentru funcționarii titrați universitari și de doi ani pentru toți ceilalți funcționari.

Acest termen este socotit ca perioadă de încercare a aptitudinilor.

Art.18. - După trecerea perioadei de încercare, șeful ierarhic respectiv este obligat a nota pe funcționar, arătând dacă este apt pentru a fi definitivat.

Șeful Serviciului, în baza acestei note speciale, va dispune asupra definitivării.

În timpul perioadei de încercare, funcționarul nu poate fi înaintat decât pentru dovezi de devotament excepțional în folosul Serviciului sau acte de bravură în care și-a exus viața.

Art.19. - Funcționarul provizoriu care a fost doi ani consecutivi „necorespunzător" va fi îndepărtat.

Dacă în termen de 3 ani, funcționarul nu obține definitivarea, va fi licențiat din serviciu.

Art.20. - Funcționarii definitivi se bucură de stabilitate, în conformitate cu dispozițiunile generale privitoare la stabilitatea funcționarilor publici.

Secțiunea a IV-a
Înaintarea

Art.21.- Înaintarea se face din grad în grad, în limita locurilor vacante.

Înaintarea în grad se face la excepțional, la alegere, la vechime sau pe bază de examen în următoarele condițiuni și proporții

a) Până la gradul de Șef de Echipă fără gradație și Referent fără gradație, înaintarea se face la alegere și vechime, în proporție de doi la alegere și unul la vechime

b) La gradul de şef de Echipă fără gradaţie şi Referent fără gradaţie, se face prin examen, avansările făcându-se în ordinea clasificării

c) La gradul de Şef de Grupă şi Referent titular fără gradaţie, se face numai la alegere

d) La gradul de Director, fără gradaţie, numai la excepţional

e) La gradul de Subdirector General se face la excepţional, dintre Directori, de către Şeful Serviciului

f) Directorul General se înaintează sau se numeşte din afara ierarhiei, prin Decret.

Înaintarea la gradul de Agent, precum şi aceia a funcţionarilor din Categoria II-a, – Personal Ajutător –, se face la alegere şi la vechime în proporţia stabilită conform aliniamentului a) de mai sus.

Propunerea pentru înaintare se face pe baza foilor calificative anuale.

Art.22. - În raport cu vechimea şi în limita prevederilor bugetare, personalului civil prevăzut în tabela de la Anexa Nr.1, i se acordă gradaţii, care se dau din 2 în 2 ani, pe baza foilor calificative.

Unui funcţionar înaintat din gradul în care a obţinut trei gradaţii, în gradul imediat superior, i se acordă de-a dreptul prima gradaţie a noului grad.

Personalul civil din Categoria a II-a are ierarhia şi stagiile prevăzute la fiecare specialitate după cum se menţionează în tabelul de la Anexa Nr. 1 şi Nr. 2.

Art.23. - Stagiul de înaintare pentru fiecare grad este minimum cel prevăzut în Tabelele de la Anexa Nr.1 şi Nr.2.

Art.24. - Personalul de teren va putea fi înaintat până la gradul de Şef de Echipă, chiar dacă nu îndeplineşte condiţiunile de studii, cu condiţia ca să posede aptitudini speciale pentru serviciul de teren.

Prin personal de teren se înţelege personalul care este folosit efectiv pentru acţiuni informative şi contrainformative, în afară de birourile Serviciului.

Art.25. - Şeful Serviciului Special de Informaţii poate decide înaintarea unui funcţionar în grad cu dispensă de stagiu, dacă a dat dovezi de devotament excepţional în folosul Serviciului sau acte de bravură în care ţi-a expus viaţa, acte care vor fi menţionate în Decizia de înaintare.

Art.26. - Înaintarea se face de Şeful Serviciului Special de Informaţii, pe baza propunerilor Şefilor de Secţii, cu avizul Comisiunei de Propuneri pentru Înaintări şi Transferări.

Art.27. - Personalul din Categoria I-a – Personal de Specialitate – poate înainta, după studii, până la următoarele grade

a) Absolvenţii cursului secundar inferior sau ai unei şcoli echivalente, până la gradul de Şef de Echipă inclusiv

b) Absolvenţii cursului secundar superior sau ai unei şcoli echivalente, până la gradul de Şef de Grupă inclusiv

c) Titraţii universitar şi absolvenţii şcolilor superioare echivalente, întreaga ierarhie.

Personalul din Categoria a II-a – Personal Ajutător – ierarhia prevăzută în tabela de la Anexa Nr.2.

Art.28. - Înaintarea la gradul de Şef de Echipă şi Referent fără gradaţie se face prin examen, care se ţine în fiecare an în cursul lunii Mai.

Vor putea concura la acest examen funcţionarii care întrunesc condiţiile şi au ultima notă calificativă „Excepţional" sau „Foarte bun".

Examenul se ţine la sediul Serviciului Special de Informaţii, în faţa unei comisiuni speciale de examinare.

Compunerea comisiei de examinare se stabileşte prin Decizia Şefului Serviciului Special de Informaţii.

Art.29. - Examenul constă din două probe scrise, o probă practică şi colocviu.

Programul materiilor din care se examinează se întocmeşte de comisia de examinare şi se aprobă de Şeful Serviciului Special de Informaţii.

Ea va cuprinde cunoştiinţe generale şi de specialitate, în legătură cu grupul respectiv.

Pentru fiecare lucrare scrisă se acordă două ore.

Numele candidatului se scrie în colţul din dreapta şi se ţine secret, până la notarea ambelor lucrări.

Lucrările se citesc şi se notează în plenul comisiunei, cu note de la 1 la 10.

Candidatul care nu obţine cel puţin media 6 la lucrările scrise, nu poate participa la celelalte probe.

Art.30. - Pentru a fi declarat reuşit, candidatul trebuie să întrunească media generală cel puţin 7.

În caz de egalitate de medii, Comisiunea va califica candidaţii, ţinând seama de elementele de la art.53.

Comisiunea întocmeşte tabelul general de clasificare, care este obligatoriu pentru ocuparea vacanţelor.

Secţiunea a V-a
Comisiunea de propuneri pentru înaintări şi transferări

Art.31. - Pe lângă Serviciul Special de Informaţii va funcţiona o comisiune de propuneri pentru înaintări şi transferări.

Comisiunea dă numai aviz consultativ asupra înaintărilor şi transferărilor personalului bugetar precum şi asupra oricăror chestiuni de personal, care i se vor trimite pentru consultare.

Art.32. - Comisiunea se compune din 5 membri ofiţeri sau funcţionari civili superiori, dintre care 4 permanenţi, desemnaţi prin Decizia anuală a Şefului Serviciului Special de Informaţii, iar al 5-lea este Şeful Secţiei candidatului.

Ea se întruneşte ori de câte ori este nevoie.

Art.33. - Încheierile comisiunei se iau cu majoritate de voturi. În caz de paritate, votul Preşedintelui decide.

Pentru fiecare şedinţă, comisiunea va întocmi un proces verbal sumat, în care se vor consuma hotărârile luate, fără a se preciza însă opiniunile membrilor comisiunei, care are caracter secret.

Art.34. - Şeful Serviciului Special de Informaţii decide asupra propunerilor comisiunei, decizia sa nu se motivează.

Secţiunea a VI-a
Disciplina

Art. 35. - Pedepsele disciplinare care se vor aplica funcţionarilor civili bugetari sunt

1. Prevenirea.
2. Mustrarea scrisă. Cu pierderea salariului de la 5 la 15 zile.
3. Avertismentul, cu pierderea salariului de la 15 la 30 zile.
4. Eliminarea temporară de la înaintare cu pierderea salariului de la 30 la 60 zile.
5. Suspendarea din Serviciu pe timp limitat.
6. Punerea în disponibilitate.
7. Destituirea.

Art.36. - Pedeapsa de la 1 se aplică de şeful ierarhic imediat.

Celelalte pedepse se aplică de către Şeful Serviciului Special de Informaţii, după raportul şefilor în subordine, cu excepţia pedepselor prevăzute la punctele 4, 5, 6 şi 7, care vor avea la bază şi avizul consultativ al Comisiunei disciplinare.

Personalul diurnist poate fi pedepsit fără a se mai lua avizul Comisiunei disciplinare.

Art.37. - Pe lângă Serviciul Special de Informaţii va funcţiona o Comisiune Disciplinară, cu atribuţiunea de a judeca pe funcţionarii bugetari, care au comis abateri grave de la îndatoririle de serviciu, sau fapte chiar în afară de Serviciu, de natură să aducă atingere prestigiului funcţiunii.

Art.38. - Comisiunea se compune din 1 preşedinte şi 2 membri, ofiţeri sau funcţionari civili superiori, desemnaţi prin Decizia anuală a Şefului Serviciului.

Art.39. - Şeful Serviciului Special de Informaţii, informat de vina unui funcţionar, fie direct, fie în urma unui raport, va ordona o cercetare prealabilă, printr-un funcţionar de un grad superior celui al învinuitului.

Cu ocazia cercetării vor fi ascultaţi

- Funcţionarul învinuit şi
- Eventualii martori, care vor da declaraţii scrise.

Anchetatorul va depune declaraţiile odată cu raportul său, arătând faptele şi concluziunile sale asupra temeiniciei acuzaţiei.

Art.40. - Dacă Şeful Serviciului Special de Informaţii apreciază că este cazul să se aplice una din sancţiunile prevăzute la punctele 4 – 7, de sub art. 35, va trimite pe funcţionar în judecata comisiei disciplinare.

Funcţionarul învinuit are dreptul să ia cunoştinţă de cuprinsul dosarului.

Art.41. - Funcţionarul trimis în judecată va fi încunoştiinţat despre termenul de judecată cu 5 zile înainte.

El se va apăra singur, verbal sau printr-un memoriu scris.

Art.42.- Judecarea se va face în şedinţă secretă, procedându-se astfel:

Se cercetează actele din dosar, se dă cuvântul funcționarului care a cercetat abaterile, apoi învinuitului.

Învinuitul va avea cel din urmă cuvânt.

Hotărârea se ia fără prezența funcționarului inculpat.

Art.43. - Avizele comisiunei disciplinare trebuiesc motivate. Ele sunt definitive și vor fi prezentate Șefului Serviciului Special de Informații, în termen de cinci zile de la pronunțare, pentru a decide asupra lor.

Art.44. - Când împotriva unui funcționar s-a dat ordonanță definitivă de trimitere în judecată, pentru una din faptele prevăzute la art.199 din Codul Funcționarilor Publici, Șeful Serviciului Special de Informații va putea dispune suspendarea provizorie din Serviciu a învinuitului.

Această suspendare se poate hotărî după aprecierea Șefului Serviciului, cu reținerea parțială sau totală a salariului.

În acest caz, salariul funcționarului va fi consemnat la Casieria Serviciului.

Dacă funcționarul a fost achitat, salariul consemnat va fi restituit celui în drept.

Dacă a fost condamnat definitiv, suspendarea provizorie se transformă în destituire. În aceste cazuri, salariul funcționarului se va face venit Serviciului.

Art.45. - Pedeapsa destituirii se aplică direct de Șeful Serviciului, funcționarului condamnat definitiv, pentru infracțiunile prevăzute de art.139 din Codul Funcționarilor Publici sau care a fost dovedit vinovat de abaterile prevăzute în art.140 din Codul Funcționarilor Publici, în condițiunile prevăzute de acest articol.

Art.46.- Revizuirea aplicării unei pedepse disciplinare se va putea cere în condițiunile art.136 – 166, din Codul Funcționarilor Publici.

Secțiunea a VII-a
Transferarea

Art.47. - Funcționarii bugetari ai Serviciului pot fi transferați în interes de serviciu sau la cerere.

Asupra cererilor de transferare din S.S.I. la alte autorități sau de la alte autorități la S.S.I., Șeful Serviciului Special de Informații hotărăște pe baza avizului Comisiunei de propuneri pentru înaintări și transferări.

Secțiunea a VIII-a
Reprimiri

Art.48. - Funcționarii civili bugetari demisionați și cei puși în disponibilitate pentru cauză de boală, pot fi primiți în Serviciu, în gradul și clasa pe care le-au avut, în termen de cel mult cinci ani de la data demisiei sau a punerii în disponibilitate, cu avizul prealabil al Comisiunei de propuneri pentru numiri și transferări.

Art.49. - Dacă în momentul cererii de reprimire nu există un post vacant echivalent cu cel pe care solicitantul l-a ocupat în trecut, acesta poate fi reprimit, dacă consimte, și într-un post inferior.

În cazul când devine vacant un post asemănător cu cel pe care l-a ocupat în trecut, funcționarul reprimit poate fi înaintat în acest post cu dispensă de stagiu.

Reprimirea în Serviciu în condițiunile de mai sus, se face numai dacă se constată că funcționarul a devenit complet sănătos și este apt pentru Serviciu.

Secțiunea a IX-a
Concedii

Art.50. - Concediile funcționarilor Serviciului Special de Informații se acordă în condițiunile prevăzute în Partea I-a a Codului Funcționarilor Publici.

Secțiunea a X-a
Recompense

Art.51. - Pentru stimularea personalului, Șeful Serviciului Special de Informații poate acorda

a) Diurne lunare pentru activitate meritorie în Serviciu, care se fixează de Șeful Serviciului după aprecierea sa personală și numai la alegere

b) Prime de încurajare pentru fapte cu rezultate excepționale, acordate fie la propunerea Șefului Secției respective, fie după aprecierea directă a Șefului Serviciului Special de Informații.

Secțiunea a XI-a
Notări

Art.52. - În fiecare an se întocmesc foi calificative pentru funcționarii bugetari și diurniști ai Serviciului.

Funcționarii se notează de către Șefii ierarhici cu următoarele calificări

Excepțional
Foarte bun
Bun
Satisfăcător
Necorespunzător.

Calificarea cuprinde aprecierea în total a următoarelor însușiri

Capacitatea (gradul de pricepere, concepere și execuția lucrărilor)
Conștiinciozitatea
Corectitudinea în Serviciu
Moralitatea și ținuta în afara Serviciului
Spiritul de inițiativă, abnegație și jertfă în Serviciu
Aptitudini speciale
Merite excepționale.

Calificarea se întemeiază pe fapte, va fi motivată și precisă, privitor la fiecare dintre însușirile arătate, față de nevoile Serviciului.

Foile calificative se întocmesc în cursul lunii Septembrie a fiecărui an.

Până la data de 1 Octombrie, ele vor fi înaintate la Personal, care le va centraliza și va pregăti lucrările în vederea mișcărilor de personal. Foile calificative au caracter strict confidențial și nu se comunică funcționarilor.

În cazul când, un funcționar a fost notat cu calificativul „satisfăcător" sau „necorespunzător" i se va atrage atenția asupra consecințelor care decurg din aceste calificări.

Art.53. - Calificarea „Excepțional" dă dreptul la propuneri de înaintare la excepțional.

Calificarea „foarte bun" dă dreptul la propuneri de înaintare „la alegere".

Calificarea „bun" dă dreptul la propuneri de înaintare la vechime.

Calificarea „satisfăcător" atrage menținerea în grad.

Calificarea „necorespunzător" dată 2 ani consecutivi atrage îndepărtarea din Serviciu.

Calificarea „satisfăcător" sau „necorespunzător" atrage pentru anul respectiv eliminarea de la acordarea gradației. Anii în care funcționarul a primit asemenea calificative nu intră în calculul stagiului pentru înaintare sau gradație.

Pentru gradul de Director, funcționarul trebuie să obțină calificarea „excepțional". Pentru gradele de Șef de Grupă și Referent titular calificarea „foarte bun". Anii în care funcționarii din gradele de mai sus n-au obținut calificativele respective, nu intră în calculul stagiului pentru înaintare în grad.

Dacă mai mulți funcționari au aceleași calificative, va fi preferat pentru înaintare cel cu studii superioare la studii egale, cel mai vechi în grad la vechime egală va fi preferat cel mai vechi în serviciu.

Art. 54. - Prima notare a Șefilor de Secție civili se face de către Sub-Șeful Serviciului, iar a doua de către Șeful Serviciului Special de Informații.

Prima notare a funcționarului civil superior se face de Șeful de Secție respectiv, pe baza notei Șefului ierarhic direct, iar a doua de Șeful Serviciului Special de Informații.

Art.55. - Acei care vor face notări superficiale sau lipsite de obiectivitate se pedepsesc disciplinar.

Art.56. - Când un funcționar este mutat într-o altă subdiviziune a Serviciului, Șeful subdiviziunei este dator să-l noteze pentru activitatea din timpul cât a funcționat sub conducerea sa, oricât de scurt ar fi fost acest timp.

Când un șef ierarhic este mutat în timpul anului este obligat a nota pe funcționarii săi și a preda notele urmașului său în funcțiune.

Secțiunea a XII-a
Pregătirea profesională

Art.57. - Pe lângă Serviciul Special de Informații va funcționa o școală de pregătire profesională a personalului Serviciului în domeniile de specialitate, având două Secții una de pregătire și alta de perfecționare.

Art.58. - Programul cursurilor și cheltuielile necesare se vor stabili de Șeful Serviciului, care va urmări și corpul profesoral. Cheltuielile se vor acoperi din bugetul Serviciului.

Art.59. - Școala va avea un director de studii desemnat dintre ofițeri sau funcționarii civili superiori ai Serviciului, care se va îngriji de buna funcționare a Școlii.

Art.60. - După absolvirea Școlii, audienții vor fi clasificați pe baza notelor primite, care se vor înscrie într-un registru matricol special.

Mediile obținute la cursuri vor fi înscrise în cazierul personal al funcționarului.

Secțiunea a XIII-a
Personalul informativ

Art.61. - Personalul informativ se compune din

a) Personal informativ intern

b) Personal informativ extern.

El se recrutează direct de către Șeful Serviciului Special de Informații sau de persoanele delegate de el în acest scop.

Art.62. - Personalul informativ intern și extern se recrutează și se elimină pe baza dispozițiilor Șefului Serviciului, care are deplină libertate în ceea ce privește recrutarea, salarizarea și îndepărtarea acestui personal.

Plata personalului informativ se face în condițiunile stabilite de Șeful Serviciului.

Personalul informativ intern și extern nu este supus nici uneia din condițiunile prevăzute de Legea pentru organizarea și funcționarea Serviciului Special de Informații și prezentul Regulament.

Secțiunea a XIV-a
Personalul militar

Art.63. - Șeful Serviciului poate cere detașarea de la Ministerul Apărării Naționale în Serviciu a militarilor activi și de rezervă.

Art.64. - Repartizarea și fixarea atribuțiilor personalului militar detașat la Serviciu se va face prin Decizia Șefului Serviciului Special de Informații.

Art.65. - Ofițerii și subofițerii activi, detașați în cadrele Serviciului Special de Informații vor figura ca mutați pe lângă Ministerul Apărării Naționale, Secretariatul General, iar trupa pe lângă Batalionul Depozit al Ministerului Apărării Naționale.

Drepturile de salarizare ale ofițerilor și subofițerilor se plătesc prin Casieria Ministerului Apărării Naționale, iar pentru trupă de la Batalionul Depozit al Ministerului Apărării Naționale.

Art.66. - Personalul militar activ poate fi trimis să execute misiuni în țări străine, fără nici o altă formalitate, decât în baza Deciziei Șefului Serviciului. Aceste Decizii sunt secrete.

Art.67. - Ofițerii activi din Serviciul Special de Informații vor fi notați, din punct de vedere al aptitudinilor militare și cunoștințelor profesionale cât și din punct de vedere tehnic al serviciului ce îndeplinesc, după cum urmează

– Prima notă va fi dată de Șefii de Secție, în cazul când aceștia sunt militari

– A doua notă de ofițerul cel mai vechi în grad din Serviciu, iar din punct de vedere tehnic și al îndeplinirii serviciului de specialitate, de către Șeful Serviciului Special de Informații, când acesta este civil.

Când Șeful de Secția este civil, notarea se face de către ofițerul cel mai vechi din Serviciu.

În cazul când Șeful Serviciului Special de Informații este militar, acesta va da ofițerilor activi ambele note, adică nota de aptitudini și cunoștințe profesionale cât și nota tehnică.

Subofițerii activi vor fi notați ca și ofițerii, din punct de vedere al aptitudinilor militare și cunoștințelor profesionale, precum și din punct de vedere tehnic, după cum urmează

Prima notă de aptitudini militare și cunoștințe profesionale va fi dată de șeful ierarhic imediat și ultima notă i se va da de Șeful de Secție.

Dacă nici acesta nu este militar, atunci va fi notat de ofițerul cel mai vechi din Serviciu.

Nota tehnică va fi dată subofițerului numai de către Șeful de Secție.

Art.68. - Ofițerii activi, demisionați, care n-au depășit limita de vârstă pentru pensionare, vor putea fi numiți în cadrele Serviciului Special de Informații în limita locurilor bugetare vacante, pe baza avizului Comisiunei de propuneri pentru Înaintări și Transferări, si cu aprobarea Șefului Serviciului.

Condițiunile pe care trebuie să le îndeplinească acești ofițeri sunt

– Să aibă cel puțin gradul de Căpitan

– Să fi activat minimum 2 ani în cadrele Serviciului Special de Informații sau să fi fost Șef de Centru Informativ în țară sau străinătate

– Să aibă un foarte bun stat de serviciu.

Încadrarea în ierarhia Serviciului Special de Informații se va face ținându-se seama de anii serviți în Armată, școlile absolvite și studiile ce posedă și de aptitudinile în domeniul informativ – după următoarele norme

– Căpitanul în gradul de Șef de Echipă cu 3 gradații sau Șef de grupă cu 1 gradație

– Maiorul în gradul de Șef de Grupă cu 2 gradații sau în acela de Director fără gradații

– Locotenent-colonelul în gradul de Director cu 2 gradații

– Colonelul în gradul de Subdirector General.

Acești ofițeri sunt dispensați de condițiunea de vârstă prevăzută de Art.9 din acest Regulament.

După încadrarea în ierarhia Serviciului, ofițerii numiți vor urma condițiunile celorlalți funcționari ai Serviciului.

Secțiunea a XV-a
Situația militară a personalului Serviciului

Art 69. - Serviciul Special de Informații va avea un organ de mobilizare propriu, care va pregăti și executa mobilizarea în timp de război și ține evidența întregului personal civil și miltar detașat la Serviciu, în timp de pace.

Normele de funcționare ale acestui organ de mobilizare vor fi stabilite de comun acord cu Marele Stat Major al Armatei.

Art.70. - Serviciul poate fi încadrat cu elemente de orice contingent, armă sau specialitate, însă numai la cererea Șefului Serviciului, care va indica nominal elementele necesare.

Art.71. - Evidența situației militare a personalului Serviciului se ține numai la Serviciu.

Secțiunea a XVI-a
Pensionări

Art.72. - Funcționarii civili bugetari ai Serviciului Special de Informații beneficiază de toate dispozițiunile prevăzute în Legea generală de pensiuni.

Secțiunea a XVII-a
Dispoziţiuni diverse

Art.73. - Numirile, înaintările precum și toate celelalte mișcări în personalul civil, pentru toate gradele, se face prin Decizia Șefului Serviciului Special de Informații.

Mișcările personalului civil al Serviciului Special de Informații sunt exceptate de la toate dispozițiunile cu caracter restrictiv din legile financiare generale sau excepționale prezente și viitoare.

Art.74. - Posturile vacante și deciziile privitoare la angajarea, numirea, definitivarea, înaintarea, detașarea, transferarea, demisionarea, reprimirea, pedepsirea și pensionarea personalului civil al Serviciului Special de Informații sunt secrete și nu se publică în Monitorul Oficial.

Art.75. - Fiecare funcționar civil bugetar sau diurnist va avea un cazier personal, în care se vor păstra toate actele privitoare la situația sa.

Aceste caziere au caracter secret și se păstrează la Personal.

Art.76. - Posturile bugetare ale Serviciului Special de Informații sunt toate în Categoria I-a de salarizare, prevăzută de Art.23 din Codul Funcționarilor Publici.

Art.77. - În interesul acoperirii personalului, Serviciului Special de Informații este autorizat ca în legitimațiile de călătorie cu reducere pe C.F.R., în locul gradului funcționarilor săi, să treacă gradul echivalent ca salarizare, din ierarhia administrativă.

Art.78. - Funcționarii civili bugetari și diurniști sau informatori, precum și militarii detașați la Serviciul Special de Informații, au obligația

a) Să păstreze strict secretul în executarea serviciului.

Această obligație o are și personalul care a părăsit în orice mod serviciul sau a trecut la pensie.

Cei care nu vor respecta dispozițiunile de la aliniatul precedent vor fi pedepsiți conform dispozițiunilor din Codul Penal.

Funcționarii bugetari sau diurniști, informatorii sau militarii chemați a face înaintea Justiției sau a oricăror organe de anchetă depoziţiuni în legătură cu chestiunile de serviciu sunt datori a cere autorizația în scris a Șefului Serviciului Special de Informații.

Răspunsul afirmativ sau negativ la o asemenea solicitare se va da în termen de cel mult 5 (cinci) zile de la data cererii.

b) Să nu compromită sau să ştirbească întru nimic demnitatea instituţiunei din care fac parte, prin actele vieţii lor publice.

c) Să fie respectuoşi cu superiorii, să păstreze buna cuviinţă faţă de colegi şi inferiorii lor.

d) Să-şi aibă domiciliul în localitatea unde funcţionează.

Art.79. - Funcţionarii Serviciului Special de Informaţii, de orice categorie, care poartă armă, nu poate face uz de ea decât în cazurile prevăzute de Art.96 din Legea pentru Organizarea Poliţiei Generale a Statului.

Art.80. - În cazurile nereglementate de prezentul Regulament se va proceda în spiritul dispoziţiunilor cuprinse în Codul Funcţionarilor Publici.

Capitolul IV
Administraţie

Art.81. - Cheltuielile necesare pentru funcţionarea Serviciului Special de Informaţii se acoperă din fondul repartizat în acest scop.

Administrarea, gestionarea, contabilizarea şi controlul fondurilor repartizate Serviciului Special de Informaţii se face potrivit dispoziţiunilor Decretelor Legii Nr. 2172 din 4 August 1943 şi Nr. 1215 din 8 Mai 1943.

Art.82.- Şeful Serviciului este ajutat pentru executarea operaţiunilor de administrare a fondului de un organ administrativ al Serviciului, care

a) Întocmeşte bugetul interior pentru cheltuieli speciale, în raport cu creditul repartizat Serviciului

b) Ţine la curent pe Şeful Serviciului Special de Informaţii cu situaţia creditelor repartizate Serviciului

c) Ţine registrele de contabilitate şi cele ajutătoare stabilite de Înalta Curte de Conturi pentru evidenţa creditelor puse la dispoziţia Serviciului, a cheltuielilor făcute şi a materialelor procurate din acest fond

d) Supraveghează, controlează, conduce şi îndrumează activitatea organelor însărcinate cu mânuirea şi contabilizarea fondurilor ordonanţate sub formă de avans, precum şi a materialelor Serviciului

e) Verifică din punct de vedere administrativ actele justificative ale cheltuielilor Serviciului şi

f) Păstrează legătura cu ordonatorul primar al fondului.

Art.83.- Bugetul se întocmeşte pe articole bugetare potrivit dispoziţiunilor Decretului Lege Nr.1215/1943.

Cheltuielile din buget vor fi expuse într-o fişă analitică.

Art.84.- Actele justificative ale cheltuielilor Serviciului Special de Informaţii se vor întocmi potrivit dispoziţiunilor Decretului Lege Nr. 1215/1943 şi celor date de Înalta Curte de Conturi.

Art. 85. - Atribuţiunile arătate mai sus vor fi aduse la îndeplinire potrivit dispoziţiunilor legii asupra contabilităţii publice, legii şi regulamentului de administraţie militară, cu derogările prevăzute de Decretele Legi Nr.2172/1943 şi Nr. 1215/1943, şeful organului administrativ conducându-se în baza lor ca un ajutor şef de corp.

Art.86. - Ordonanţarea creditelor repartizate Serviciului Special de Informaţii se face sub formă de avans pe numele gestionarului fondului, care este numit prin Decizia Şefului Serviciului Special de Informaţii.

Art.87. - Contabilizarea şi mânuirea sumelor ordonanţate sub formă de avans pe seama Serviciului Special de Informaţii se face de gestionar, potrivit dispoziţiunilor date de Şeful Serviciului, care este administratorul fondului de cheltuieli speciale.

Art.88. - Bugetul personalului se întocmeşte potrivit dispoziţiunilor Art.4 din Decretul Lege Nr.2172/1943 şi ale prezentului Regulament.

Capitolul V
Dispoziţiuni finale şi tranzitorii

Art.89. - Actele de orice fel ale Serviciului Special de Informaţii au caracter strict secret, se vor păstra în arhiva sa proprie şi nu vor putea fi consultate decât numai cu aprobarea Conducerii Statului.

Ele nu vor putea să fie prezentate decât de Şeful Serviciului Special de Informaţii.

Art.90. - Până la intrarea în vigoare a dispoziţiunilor referitoare la stabilitatea şi disciplina pentru personalul civil al Serviciului Special de Informaţii, rămân aplicabile prevederile Decretului Lege Nr.1066 din 4 Martie 1938, confirmat prin Decretul Lege Nr.3100 din 10 Septembie 1940 şi Art.225 din Codul Funcţionarilor Publici.

După reintrarea în vigoare a dispoziţiunilor referitoare la satabilitatea funcţionarilor publici, personalul civil al Serviciului Special de Informaţii va fi supus numai dispoziţiunilor din prezentul Regulament.

Art.91. - Se ratifică bugetele de personal pe exerciţiul 1942/1942, 1942/1943 şi 1943/1944, stabilite prin Deciziile Serviciului Special de Informaţii Nr.278 din Mai 1941, Nr. 16 din 18 Mai 1942 şi Nr. 140 din Martie 1943.

Art.92. - Personalul civil bugetar al Serviciului, aflat în funcţiune la data publicării prezntului Regulament, îşi păstrează drepturile ce are.

Se ratifică toate numirile, încadrările, înaintările şi orice alte mişcări de personal.

Art.93. - Pentru înaintarea la gradul de Director, pe lângă celelalte condiţiuni prevăzute de prezentul Regulament, actualii funcţionari ai Serviciului Special de Informaţii vor mai trebui să îndeplinească şi condiţiunea de a avea cel puţin 10 ani ca funcţionar bugetar, dintre care minimum 2 ani în Serviciul Special de Informaţii.

Fac excepţie de la această condiţiune funcţionarii care au dat dovadă de devotament excepţional în folosul Serviciului sau care au făcut acte de bravură în care şi-au expus viaţa.

Art.94. - Casa de Economie, Credit şi Ajutor a funcţionarilor civili ai Serviciului Special de Informaţii funcţionează sub autoritatea Şefului Serviciului, pe baza unui Regulament apecial, aprobat de Preşedintele Consiliului de Miniştri.

Art.95.- Potrivit Art.17 din Decretul Lege Nr.2172 din August 1943, prezentul Regulament, având caracter secret, nu se publică în Monitorul Oficial.
Regulamentul de față intră în vigoare la data semnării lui.
Dat în București, la 7 August 1943.

Ss Antonescu
MAREȘAL AL ROMÂNIEI
și
CONDUCĂTORUL STATULUI

Nr.2196

Ministrul Finanțelor
ss. Alexandru D. Negru

ANEXA NR. 1

CATEGORIA I-a – PERSONAL DE SPECIALITATE

Denumirea postului	**Salariul bruto lunar**	**Grupa și tipul**	**Stagiul minim cerut pentru avansare**
Director General	42.800	A.13	
Subdirector General	36.200	A.15	
Director cu 3 gradații	36.200	A.15	
Director cu 2 gradații	33.300	A.16	3 ani
Director cu o gradație	30.200	A.17	
Director fără gradație	27.700	A.18	
Șef grupă cu 3 gradații	27.700	A.18	
Șef grupă cu 2 gradații	25.600	A.19	5 ani
Șef grupă cu 1 gradație	23.200	A.20	
Șef grupă fără gradație	21.200	A.21	
Șef echipă cu 3 gradații	21.200	A.21	
Șef echipă cu 2 gradații	19.400	A.22	4 ani
Șef echipă cu 1 gradație	17.600	A.23	
Șef echipă fără gradație	16.000	A.24	
Agent principal cu 3 gr.	16.000	A.24	
Agent principal cu 2 gr.	14.700	A.25	6 ani

		A.26	
Agent principal cu 1gr.	13.400	A.27	
Agent principal fără gr.	12.100		
		A.27	
Agent special cu 3 gr.	12.100	A.28	6 ani
Agent special cu 2 gr.	11.100	A.29	
Agent special cu 1 gr.	10.200	A.30	
Agent special fără gr.	9.300		
		B.2	6 ani
Agent permanent cu 3 gr.	16.000	B.3	
Agent permanent cu 2 gr.	14.700	B.4	
Agent permanent cu 1gr.	13.400	B.5	
Agent permanent fără gr.	12.100		
		B.5	6 ani
Agent cu 3 gradații	12.100	B.6	
Agent cu 2 gradații	11.100	B.7	
Agent cu 1 gradație	10.200	B.8	
Agent fără gradație	9.300		
		B.8	6 ani
Agent stagiar cu 3 gr.	9.300	B.9	
Agent stagiar cu 2 gr.	8.600	B.10	
Agent stagiar cu 1 gr.	7.800	B.11	
Agent stagiar fără gr.	7.200		
		A.18	5 ani
Referent titular cu 3 gr.	27.700	A.19	
Referent titular cu 2 gr.	25.600	A.20	
Referent titular cu 1 gr.	23.200	A.21	
Referent titular fără gr.	21.200		
		A.21	4 ani
Referent cu 3 gradații	21.200	A.22	
Referent cu 2 gradații	19.400	A.23	
Referent cu 1 gradație	17.600	A.24	
Referent fără gradație	16.000		
		A.24	6 ani
Referent stagiar cu 3 gr.	16.000	A.25	
Referent stagiar cu 2 gr.	14.700	A.26	
Referent stagiar cu 1gr.	13.400	A.27	
Referent stagiar fără gr.	12.100		

ANEXA Nr.2

CATEGORIA A II-A – PERSONAL AJUTĂTOR

Denumirea postului	Salariul bruto lunar	Grupa şi tipul	Stagiul minim cerut pt. Avansare
Medic specialist Cl.I	23.200	A.20	
Medic specialist Cl.II	19.400	A.22	
Medic specialist Cl.III	16.000	A.24	5 ani
Asistent medical Cl.I	16.000	A.24	4 ani
Asistent medical Cl.II	14.700	A.25	
Asistent medical Cl.III	13.400	A.26	6 ani
Infirmier Special Cl.I	11.100	B.6	4 ani
Infirmier Special Cl.II	10.200	B.7	
Infirmier Special Cl.III	9.300	B.8	6 ani
Chimist Principal	23.200	A.20	4 ani
Chimist Cl.I	21.200	A.21	
Chimist Cl.II	19.400	A.22	6 ani
Chimist Cl.III	16.000	A.24	5 ani
Chimist Ajutor	13.400	A.26	4 ani
Dactilograf Spec. Şef. Cl.I	16.000	B.2	4 ani
Dactilograf Spec. Şef. Cl.II	14.700	B.3	
Dactilograf Spec. Cl.I	13.400	B.4	6 ani
Dactilograf Spec. Cl.II	12.100	B.5	5 ani
Dactilograf Spec. Cl.III	10.200	B.7	4 ani
Desenator Special Şef Cl.I	16.000	B.2	4 ani
Desenator Special Şef Cl.II	14.700	B.3	
Desenator Special Cl.I	13.400	B.4	6 ani
Desenator Special Cl.II	12.100	B.5	5 ani
Desenator Special Cl.III	10.200	B.7	4 ani
Radiotelegrafist Spec.Şef.Cl.I	16.000	B.2	4 ani
Radiotelegrafist Spec.Şef.Cl.II	14.700	B.3	
Radiotelegrafist Spec. Cl.I	13.400	B.4	6 ani
Radiotelegrafist Spec. Cl.II	12.100	B.5	5 ani
Radiotelegrafist Spec. Cl.III	10.200	B.7	4 ani
Fotograf Special Şef Cl.I	16.000	B.2	4 ani
Fotograf Special Şef Cl.II	14.700	B.3	
Fotograf Special Cl.I	13.400	B.4	6 ani
Fotograf Special Cl.II	12.100	B.5	5 ani
Fotograf Special Cl.III	10.200	B.7	4 ani
Maistru Special Şef Cl.I	14.700	B.3	4 ani
Maistru Special Şef Cl.II	13.400	B.4	

	12.100	B.5	5 ani
Maistru Special Cl.I	11.100	B.6	4 ani
Maistru Special Cl.II	9.300	B.8	4 ani
Maistru Special Cl.III	12.100	C.1	
Mecanic Special Şef	10.200	C.3	5 ani
Mecanic Special	12.100	C.1	
Şofer Special Cl.I	10.200	C.3	5 ani
Şofer Special Cl.II	8.600	C.5	4 ani
Şofer Special Cl.III	6.600	D.3	
Om de serviciu cat.I-a	6.000	D.4	5 ani
Om de serviciu cat.II-a			

Arh. NIC, fond P.C.M.-
Cabinet militar, dosar nr. 396-1942, f. 12-195.

1943 noiembrie, 23. *Instrucţiuni elaborate de Agentura Frontului de Est – Centrala Mobilă – a SSI, privind necesitatea formării unei agenturi (Echipa Specială) numită codificat „C", care trebuia să acţioneze în Transnistria, Basarabia şi Bucovina în eventualitatea evacuării acestor teritorii de către autorităţile militare române*

STRICT SECRET
(Se păstrează în casa de fier)

Nr. 8 300
23 Noiembrie 1943

AGENTURA FRONTULUI DE EST
– Centrala Mobilă –
Către
Centrele 1, 2, 3, Secţia I-a şi Echipa specială „C"

Pentru executarea ordinului Centralei SSI, nr. 8199/43 şi a misiunii permanente a Agenturii Frontului de Est de a fi în măsură să procure informaţii externe, în toate împrejurările, binevoiţi a lua măsuri pentru formarea unei reţele de rezidenţi şi agenţi de toate categoriile, pe teritoriul Centrului respectiv, care urmează să funcţioneze în eventualitatea evacuării acestor teritorii.

Organul Agenturii Frontului de Est de coordonare, centralizare şi ajutor în organizarea reţelelor şi operaţiunilor de formarea agenturilor este echipa Maior „C", compusă din: Maiorul „C", ca şef, cpt. as. Arghir, slt. Nemoianu, slt. as. Răşcanu Dumitru, ca secretar-dactilograf şi t.f.f.-iştii Păscăluţă Victor şi Lisnic Iacob.

În scopul de a vă înlesni executarea acestei misiuni, **care comportă urgenţă**, se dau mai jos următoarele instrucţiuni:

Scopul urmărit este de a avea informații militare, economice și politico-sociale, în special însă militare.

Va trebui deci să organizați o rețea informativă în localitățile și la obiectivele care reprezintă importanță din acest punct de vedere și unde Sovietele aveau în timp de pace garnizoane importante, aerodromuri, noduri de cale ferată și porturile.

Se anexează un tabel nominal cu localitățile și numărul agenților de toate categoriile preconizate de Agentură.[anexa I/A, I/B, I/C].

Date fiind împrejurările actuale, dacă nu se vor putea găsi oameni în localitățile indicate, se va căuta ca agentul recrutat să aibă posibilități de a se stabili în una din aceste localități sau în apropiere, după venirea eventuală a sovieticilor.

S-a preconizat un număr apreciabil de rezidenți cu aparate t.f.f. și agenți, știut fiind că în asemenea operațiuni nu se poate conta decât pe o reușită de maximum 10 %, și că este din cele mai mulțumitoare, și pe care singură se poate conta la rezultate practice.

Localitățile indicate în tabel au fost alese luându-se drept criteriu importanța lor, fie ca nod de comunicații, oraș – capitală de provincie –, port, puncte obligatorii de trecere pe căile de comunicații etc.

Categorii de agenți

a) *Agenți rezidenți*, care să adune informațiile și să le predea curierilor ce se vor trimite sau rezidenților t.f.f.

b) *Agenți rezidenți cu aparate t.f.f.*, care să adune personal informații și să le comunice sau să primească și să comunice imformații – de la curier și de la agenții rezidenți –, postului de ascultare al Centralei SSI.

După posibilități, se vor utiliza elemente deja instruite tehnic ori elemente instruite de noi.

c) *Gazde*, care să adăpostescă curierii trimiși să adune articole importante din presă și diferite acte trebuitoare.

d) *Agenți de căutare*, care să caute și să culeagă informații de ordin militar, economic și politico-social.

Vor colecta diferite acte, în special de identitate, călătorie, transport, diferite ștampile, precum și alte acte de actualitate (militare, civile) din regiunile care ne interesează (locul unde vor acționa agenții).

De asemenea, vor colecta și articole importante din presă.

Își caută singuri posibilitatea de trecere prin linia frontului, dezertează la noi, unde vor fi recunoscuți prin parolă prestabilită.

Vor fi întrebuințate cât mai multe elemente din diferite categorii și structuri sociale, dintre cei care vor fi mobilizați atât pentru armata de operații cât și pentru lucru.

Se vor utiliza și prizonieri, recrutați din lagăre sau din alte părți.

e) *Curieri*, trimiși peste front sau graniță de Agentură prin: ambarcațiuni pe apă, lansări cu parașuta, trecere prin front sau rămânere pe loc când înaintează frontul.

Colectează informațiile de la rezidenți, aducându-le în teritoriul nostru.

În primul timp, după sosirea în teritoriul ocupat de inamic, se adăpostesc la gazde până ce se pun la curent cu situația și actele trebuitoare.

Se vor întrebuința elemente din teritoriile respective, evacuate de noi, din timp, și după posibilități la prizonieri (vechi sau noi capturați).

f) *Grupul naționaliștilor separatiști ukraineni* (numai în Transnistria și după aprobarea Serviciului). Șefii grupului, în schimbul sprijinului nostru în acțiunea lor împotriva comunismului, ne trimit informații militare, economice și politico-sociale referitoare la Soviete, prin curierii lor care vor fi recunoscuți după parole prestabilite.

Condiții generale pe care trebuie să le îndeplinească agenții: **să prezinte suficiente garanții de fidelitate; să fie destul de inteligenți pentru a înțelege și executa misiunea; să nu fie mobilizabili cel puțin un an după venirea rușilor; să nu fie compromiși și să nu prezinte, pentru Soviete, motive de suspiciune; să activeze, pe cât se poate, din considerente de ordin ideologic.**

Operațiuni ce comportă formarea agenturii: căutarea elementelor prestabilite; verificarea elementelor găsite; indicarea; recrutarea; angajarea; instrucția; fixarea misiunii.

Cunoscută fiind greutatea de a stabili o legătură prin curieri și trimiterea agenților peste linii, se recomandă principial ca numărul agenților lăsați în teritoriu să fie cât mai apreciabil, pentru ca periodic să ne poată veni cu informații la date anume și dinainte stabilite.

Totodată, din teritoriile care eventual s-ar ceda, trebuie evacuați un număr cât mai mare de bărbați și femei pretabili pentru serviciul de agenți și curieri, și care să treacă peste linii, putând fi folosiți la nevoie drept curieri și agenți informatori.

Prevăzându-se că linia frontului se va fixa pentru un timp mai îndelungat, pe linia cursurilor de apă, se impune ca densitatea agenților să fie mai mare pe o zonă de-a lungul acestor ape (Bug, Nistru, Prut și Siret pentru Bucovina), elementele respective urmând a servi drept curieri și agenți cu o singură misiune în formă de sondă.

Pe lângă localitățile fixate prin plan, fiecare dintre rezidenții județului de pe lângă Centrele respective, primește misiunea de a indica și recruta un număr variabil, între 10-15 agenți, de pe raza județului, în localitățile socotite mai importante din punctul de vedere informativ, pentru a fi utilizați ca agenți informatori, gazde, curieri etc.

Pentru asigurarea unor posibilități cât mai numeroase de informare, date fiind împrejurările actuale, operațiunile de indicare și recrutare a agenților și rezidenților urmează să înceapă imediat și simultan în toate provinciile.

În Transnistria, teritoriu socotit de primă urgență, indicarea, verificarea și recrutarea – agenților, gazdelor, curierilor – urmează a fi făcută de către Centru și rezidenții județeni respectivi, Echipei Speciale revenindu-i, în principal, misiunea de a verifica și recruta rezidenții destinați de a fi dotați cu aparate de radio t.f.f., de a controla și statua definitiv, în colaborare cu Șeful Centrului, asupra restului recrutărilor din rețeaua informativă.

În Basarabia și Bucovina, operațiunile respective urmează a fi efectuate de către Șeful Centrului cu un personal ajutător anume destinat și se va face operațiunea completă.

În ceea ce privește instrucția rezidenților, distingem, după cum am indicat anterior, rezidenți cu și fără aparate radio.

Rezidenții cu aparate radio. Fiind vorba de instrucția tehnică la aparatele de radio t.f.f., care comportă o pregătire mai îndelungată, ea urmează să înceapă imediat după recrutare, și anume: în Transnistria va fi efectuată de către instructorul tehnic desemnat de Secția Radio sub controlul Echipei Speciale; în Basarabia și Bucovina, pe lângă Centrul respectiv, de către unul din t.f.f.-iștii socotiți de încredere.

Instrucția propriu-zisă a rezidenților cu aparatele radio va fi efectuată: în Transnistria de către Echipa Specială; în Basarabia și Bucovina de către Șeful Centrului.

Instructajul restului personalului din rețea se va face: în Transnistria, de către Echipa Specială și aparatul Centrului controlat și îndrumat de Echipa Specială; în Basarabia și Bucovina, de personalul destinat, controlat și îndrumat de Șeful Centrului.

Căutarea elementelor pretabile, se va face printre locuitorii care prin originea etnică, provenienta socială (fără a atrage suspiciuni din partea Sovieticilor), calitățile intelectuale, domiciliul unde locuiește sau ar putea locui, etate, stare fizică etc., prezintă indicii că ar primi și ar putea să lucreze.

Verificarea este o operațiune prin care se urmărește a se constata cele de mai sus [în legătură cu persoana pretabilă a fi recrutată] și în plus condițiile în care ar fi pusă sau i s-ar putea oferi – pentru ca să primească misiunea –, și să prezinte garanții de fidelitate (convingeri politice, nevoi, legături cu străinătatea etc.).

Indicarea se raportează șefului elementului găsit. Propunerile de principiu trebuie făcute de către recrutor cu multă prudență.

Recrutarea și angajarea se fac după ce recrutorul are convingerea că persoana vizată primește propunerea.

Angajamentul și fișa. Agentul recrutat va semna un angajament prin care se obligă să informeze Statul Român, conform misiunii ce va primi, în schimbul unui avantaj (a se vedea anexa nr. 2/A).

Pentru fiecare agent se întocmește o fișă în două exemplare (după modelul anexă nr. 2/B), din care *nu trebuie să lipsească fotografia*.

Centralizarea tuturor fișelor și angajamentelor se va face la Echipa Specială.

Instructajul și procedeele de lucru. Dat fiind că operațiunea este anvizajată pe un plan pentru a putea asigura posibilitățile cele mai numeroase și continue de informare, rezidenții județeni trebuie să se infiltreze în medii diferite, să sondeze cunoștințele lor de încredere pentru a găsi și a avea posibilitatea de a indica elemente pretabile, făcând în acest sens apel la autoritățile administrative, jandarmerie etc.

O dată aceste elemente găsite, rezidenții județeni vor căuta să fie în măsură de a creea, pentru fiecare din cei pretabili, condiții apte de a putea fi acoperiți față de inamic, printr-o legendă, înscenare, provocare sau orice alt mijloc (vezi anexa nr.4).

Instruirea rezidenților t.f.f.-iști, în special, precum și instruirea, în principiu, a tuturor agenților informatori *se va face individual*, aplicându-se principiul că fiecare devine sursă directă a organului Agenturii, căruia îi va trimite informațiile.

Instrucția va fi mai mult sau mai puțin dezvoltată, după calitățile și posibilitățile agentului. În anexă se dă pentru orientare un program (anexa nr. 3). Fiecare agent informator va fi însă instruit de a creea o agentură pentru informare proprie, pe răspunderea sa personală.

Agenții informatori vor fi aleși indiferent de sex, vârstă, profesie, condiție socială și naționalitate. Pentru românii transnistrieni se vor creea condiții și legende față de sovietici. Se vor prefera în special bărbații cu defecte fizice, improprii serviciului militar sau serviciilor de muncă.

Se va evita angajarea persoanelor care au conlucrat în vreun fel cu autoritățile române și care sunt compromise în fața sovieticilor. În caz de angajare, acestora li se vor creea situații de reabilitare față de sovietici.

În localitățile noduri de cale ferată se vor recruta de preferință funcționari sau lucrători de la calea ferată. În alte localități, după caz, funcționari sau lucrători de la poștă, din porturi etc.

Pentru persoanele pretabile și care reprezintă mai multe posibilități se permite evacuarea în Țară a membrilor familiilor lor, care se va face succesiv și după avizul Agenturii.

Evacuarea familiilor celor recrutați va constitui în același timp și o garanție pentru Serviciu. Se va evita însă ca această evacuare să constituie o suspiciune pentru cel recrutat. Pentru a evita bănuielile se vor întrebuința sisteme cât mai variate, punându-se la cale înscenări, evacuări forțate, arestări de persoane etc. În cazul evacuării românilor transnistrieni se vor face scăpați dintre evacuabili.

Pentru camuflarea rețelei create și în scop de diversiune se vor recruta și elemente dubioase, compromise față de Soviete și care vor atrage în primul rând atenția inamicului, constituind o rețea de sacrificiu.

Pentru a avea garanții cât mai numeroase față de agenți, în afară de evacuarea familiilor lor și în special a copiilor, se vor strânge documente compromițătoare, care să constituie, în cazul oportun, mijloace de presiune, și anume: angajamente semnate și cu amprente digitale, note informative prealabile etc.

Agenților instruiți, recrutați și lăsați în misiune li se vor lăsa bani pentru întreținere și rezistență, în monedă sovietică, ceruți și dați din timp de către Agentură.

Fixarea misiunilor. Pentru rezidenții ce sunt dotați cu aparate radio t.f.f., misiunile vor fi date de către Agentură și după propunerile Centrelor respective. Pentru restul agenților informatori, misiunile vor fi date de Centrul respectiv, în raport cu posibilitățile fiecăruia dintre agenți. De aceea, în fiecare fișă se vor menționa și posibilitățile fiecărui agent.

Pentru agenții informatori, în caz de stabilizare a frontului pe linia cursului de ape, se vor fixa pentru fiecare, după un plan coordonat de Agentură, timpul când trebuie să vină pentru a transmite informațiile culese.

La fixarea misiunii se va da o deosebită atenție modalității de recunoaștere, stabilirii întâlnirilor, cutiilor de scrisori. Aici joacă un rol important ingeniozitatea instructorului ce trebuie să se ferească de șablon.

Trebuie să se știe că mulți agenți nu vor putea fi găsiți la domiciliul actual (vor fi obligați să se mute etc.), deci agentul va trebui să știe că a venit curierul. În acest scop se alege în localitate, un obiectiv (clădire, fântână etc.) ușor de găsit de către curier, dar astfel ales ca prezența lângă acel obiectiv să nu atragă suspiciuni. Trecând pe lângă obiectiv, curierul face un semn oarecare, astfel ca să fie ușor de văzut, dar numai de către agent. Agentul, conform misiunii, la zile și ore anumite, cât mai variate dar ușor de memorat, trece pe lângă obiectiv pentru a afla dacă a venit sau nu curierul.

Se fixează din timp ziua din săptămână, ora și locul unde se vor întâlni agentul și curierul. Locul trebuie ales astfel încât curierul să poată vedea sosirea agentului, eventual trădarea acestuia și să permită fuga curierului sau agentului.

Parola și răspunsul trebuie să fie ușor de memorat și astfel alese ca să permită, la nevoie, a-i atribui o însemnătate obișnuită. Pentru mai mare prudență, recunoașterea va fi urmată de un alt semn de recunoaștere (scoaterea batistei, aprinderea țigării, tuse, scoaterea șepcii, cu răspunsul respectiv). Aceasta se face pentru a da posibilitatea, uneori, ca agentul sau curierul, când este prins și silit să spună parola, să spună numai o parte, oferind celuilalt o posibilitate oarecare de scăpare. Este uneori prudent, după caz, ca agentul să nu fie vizitat acasă, chiar dacă i se poate ușor găsi locuința.

Alteori, agentul va trebui să nu cunoască pe curier, acesta fiind de exemplu agentul t.f.f., care primește și transmite informația. În acest scop se alege un loc numit „cutie de scrisori", ușor de găsit, nu prea frecventat, pentru a nu se descoperi corespondența, unde agentul depune materialul informativ, la ore și zile dinainte fixate, ce nu trebuie să fie același când curierul vine să ridice materialul.

Locul acestei cutii de scrisori poate fi un stâlp de telegraf, un pom etc., ușor de găsit și în apropiere de drum. În acest caz, corespondența să fie ferită de intemperii (pusă într-o sticlă, oală, cutie, groapă etc.).

Agenții vor fi învățați cum să se comporte în diferite ocazii pentru îndeplinirea misiunii, cunoscând că aceste învățăminte au o importanță deosebită pentru reușita acțiunii, dar pentru care nu se pot prescrie reguli, totul depinzând de spiritul inventiv al instructorului.

Se insistă mai mult asupra acestor chestiuni de ordin tehnic, care se vor preda agenților o dată cu misiunea și care vor trebui pregătite și studiate din timp, până în cele mai mici amănunte, fără știrea agentului. Toate acestea pot fi modificate, dacă agentul propune ceva convenabil.

Scopul ce trebuie avut în vedere: să funcționeze bine, să fie simplu dar variat, de la caz la caz, să ofere maximum de conspirativitate și deci de garanții pentru agenți.

Păstrarea secretului. Se impune în mod absolut. Persoanelor vizate că li se fac propuneri de principiu, numai după ce sunt suficiente garanții că vor primi.

Operațiunea de căutare, indicare și verificare să se facă în așa fel încât nimeni să nu aibă vreun motiv de suspiciune împotriva persoanei în cauză.

Întâlnirile cu agentul recrutat trebuie să se facă într-un mod absolut secret, pentru că altfel riscă să fie descoperit.

În cazul agenților falși (de sacrificiu) sau dublură trebuie procedat cu toată seriozitatea pentru a nu fi descoperiți înainte de a pune pe piste greșite ori să dea mult de furcă organelor contrainformative sovietice.

Se atrage atenția că trebuie procedat imediat și cu folos evident la executarea misiunilor încredințate.

Organizarea rețelei externe de informații, fiind prima și cea mai importantă misiune a Agenturii ce vizează direct interesele și ființa Statului, deci și a SSI-ului, se impune din partea tuturor elementelor care iau parte la această acțiune, direct sau indirect, cea mai mare seriozitate, conspirativitate și păstrarea secretului, fiind conștiente de responsabilitatea pe care o au în fața Țării și a legilor.

Șeful Agenturii Frontului de Est
Colonel, Ionescu Gh.
(ss.indesc.)

ANEXA I/A

TABEL CU LOCALITĂȚILE DIN TRANSNISTRIA UNDE URMEAZĂ A FI PLASAȚI REZIDENȚI ȘI INFORMATORI

Localitatea	Aparate radio	Agenți
Odessa	6	90
Tiraspol	2	20
Rasdelnaia (regiune)	1	20
Balta	1	10
Birzula	1	10
Slobodca	1	10
Jmerinka	1	10
Golta	2	20
Kantacuzenca – Vosnesenca	–	15
Varvarovca – Nikolaev	2	20
Oceakov	–	5
Moghilău (regiune)	1	10
Râbnița	1	10
Total	**19**	**250**

Separat în fiecare județ un număr de 10-15 agenți.

ANEXA A/B

TABEL CU LOCALITĂȚILE DIN BASARABIA UNDE URMEAZĂ A FI PLASAȚI REZIDENȚI ȘI INFORMATORI

Localitatea	Aparate radio	Agenți
Chișinău	2	20
Cetatea Albă (regiune și oraș)	2	15
Tighina	2	15
Criuleni (regiune)	1	10
Rezina	1	10
Florești	1	10
Soroca	–	10

Atachi	1	
Hotin	1	10
Lipnic	1	10
Bălți	1	10
Oehei	–	10
Hâncești	1	10
Comrat	–	10
Basarabeasca	1	10
Ismail	1	10
Vâlcov	–	10
Ungheni	–	10
Cahul	–	10
Leova	–	10
Total	**16**	**220**

Separat, agenți în toate satele de pe malul stâng al Nistrului și Prutului.

ANEXA I/C

TABEL CU LOCALITĂȚILE DIN BUCOVINA UNDE URMEAZĂ A FI PLASAȚI REZIDENȚI ȘI INFORMATORI

Localitatea	Aparate radio	Agenți
Cernăuți	3	30
Orășeni	1	15
Vinița	1	15
Vășcăuți	–	10
Kolomeia (Polonia)	1	10
Rădăuți	1	10
Toporăuți	–	10
Ciudei	1	10
Storojineț	1	15
Suceava	–	10
Siret	–	10
Câmpu-Lung	–	15
Total	**9**	**150**

Separat, agenți în toate satele de pe malul stâng al Siretului.

ANEXA 2/A

Angajament

Subsemnatul (numele și prenumele), domiciliat în (orașul, strada, nr.), posesor al pașaportului sovietic nr. ..... eliberat de .....

Mă oblig, de bună voie, a face serviciul de informator al Statului Român în ....., conform misiunilor ce voi primi.

Înțeleg să fiu de bună credință în executarea misiunilor ce mi se vor încredința, convins fiind că prin activitatea mea iau parte la lupta împotriva bolșevismului, care este dușmanul omenirii.

Pentru a fi pus în condiții cât mai bune de lucru și a mă putea angaja cu toată ființa mea în luptă, autoritatea care mă angajează .....(îmi va evacua și ocroti familia, sau mențiunea avantajului).

Mă oblig să păstrez absolută discreție asupra misiunii mele, cunoscând că în caz de trădare din partea mea, ar avea de suferit familia mea, măsuri de represalii.

Semnătura

Amprente digitale ale agentului

Separat de acest angajament, agentul va scrie cu mâna proprie în limba rusă un angajament similar și-l va subscrie.

ANEXA 2/B

FIȘA PERSONALĂ

Loc pentru
Fotografie

Indicativul

Naționalitatea
Cetățenia

Numele părinților (inclusiv numele de fată al mamei), scurte date asupra ocupației părinților.

Frați și surori (numele, vârsta, cu cine este căsătorit, profesia, orașul unde domiciliază).

Alte rude care prezintă interes (cu mențiunile de la rubrica „frați și surori" și cu sublinierea faptelor care contribuie să le facă a prezenta interes).

Starea civilă a angajatului: cu cine este căsătorit, numele și vârsta copiilor, unde sunt stabiliți, naționalitatea soției.

Menţiuni asupra eventualelor căsătorii anterioare şi a copiilor rezultaţi.

Gradul de cultură a agentului (ce şcoală a făcut, ce meserie cunoaşte, ce limbi cunoaşte).

Aptitudini (conduce maşina, este mecanic etc.).

Unde şi cum şi-a făcut stagiul militar.

Profesiunea.

Situaţia sa profesională şi socială sub Soviete.

Situaţia sa profesională şi socială sub ocupaţia germană.

Ce regiuni cunoaşte din URSS, ca rezultat al călătoriilor ce a întreprins în trecut.

Situaţia sa materială.

Adresa exactă a domiciliului său cu amănunte pentru găsirea uşoară a locuinţei.

Ce acte de identitate posedă (sovietice şi inclusiv germane).

Pentru ce misiune este destinat.

Cine l-a indicat, verificat şi recrutat (se va trece numele agentului, ofiţerului sau funcţionarului conspirativ).

Parola de recunoaştere şi răspunsul fixat.

Datele fixate pentru legătură şi prin cine.

În ce condiţii a fost angajat.

Data întocmirii fişei.

Semnătura celui care a completat fişa.

Fişa se întocmeşte **în dublu exemplar**.

C.I.I. nr.2 nu păstrează nici un exemplar de pe fişă.

ANEXA 3

PROGRAM DE CUNOŞTINŢELE CE SE VOR PREDA AGENŢILOR REZIDENŢI

AVIAŢIA. Unităţi de aviaţie: de bombardament, de vânătoare, de recunoaştere. Organizarea şi dotarea unităţilor. Tipuri de avioane: denumirea, caracteristici. Cum se pot recunoaşte. Proveniența: sovietică sau anglo-americană. Procedee de a identifica unităţile şi materialul de zbor.

TRUPE BLINDATE. Unităţi de tancuri: brigadă, regiment, batalion, organizare, dotare. (Idem proveniența).

Tipuri de tancuri – denumire, caracteristici. Cum se pot recunoaşte.

Procedee pentru identificarea unităţilor şi tipurilor de tancuri.

ARTILERIA. Organizarea unităţilor de artilerie hipo şi moto.

Baterie, Divizion, Regiment, Divizie de artilerie.

Baterii de artilerie: tunuri, obuziere (grele, uşoare).

Calibru: cum se poate recunoaşte.

ARUNCĂTOARE. (Branduri). Descrierea materialului pentru a-l putea recunoaște. Subunități de aruncătoare în cadrul unităților de infanterie, unități independente de aruncătoare (regimente, brigăzi).

INFANTERIE. Organizarea unităților de infanterie. Dotarea.

Cum se poate recunoaște dacă avem de-a face cu o unitate de infanterie, cu toate că are tunuri și aruncătoare.

CAVALERIA. Organizarea unităților de cavalerie.

Caracteristici. Dotarea (cai, mașini, tancuri sau tanchete). Cum se poate aprecia valoarea unității.

UNITĂȚI DE TRANSMISIUNE. Unități de transmisiune în cadrul Marilor Unități (companie, batalion, regiment, brigadă).

Caracteristici, cum se pot recunoaște.

UNITĂȚI DE PIONIERI. Unități în cadrul Marilor Unități (companie, batalion, brigadă).

NOTĂ. Agentul va fi învățat că informația este sigură și precisă când se știe denumirea și numărul unității, și din ce unitate superioară face parte; dislocarea comandamentelor și unităților.

Efortul informativ va fi de a identifica: comandamentele (denumire, număr, adresă, comandament), compunerea și dislocarea Marii Unități sau a unităților componente.

Procedee: a se afla de la cei care sunt în măsură a ști, ascultând convorbirile între ei și, mai rar, provocând aceste convorbiri, din ziare cunoscând că în ultimul timp se publică faptele de arme ale unităților; din discursuri rostite în diferite ocazii de comandanți sau reprezentanți ai autorităților civile; la parăzi etc.

Un procedeu de a afla cu ce fel de unitate avem de-a face este numărarea armamentului (puști-mitraliere, mitraliere, tunuri, care, avioane, mașini). Numărarea avioanelor, carelor și tunurilor se impune chiar atunci când unitatea este identificată. Identificarea unităților speciale ajută la identificarea unităților și Marilor Unități. Prezența unei companii de transmisiuni indică prezența unei brigăzi sau divizii.

Batalionul independent de pionieri este al Diviziei de infanterie. Corpul de Armată are un Regiment, la Armată este o brigadă de transmisiuni (sau Regiment) și o brigadă de pionieri.

Se va învăța cum să urmărească transporturile pe cale ferată, să identifice sau să aprecieze valoarea unității. În toate cazurile interesează de unde au venit și unde au plecat și când.

La aeroporturi: unde este, suprafața, paza antiaeriană, pista de aterizare, depozite de benzină, drumuri de acces, adăposturi pentru avioane, numărul și tipurile de avioane, activitatea aviatică, unde locuiește personalul navigant.

La toate unitățile: calitatea, naționalitatea, etatea și regiunea de unde vin oamenii, cum sunt echipați și hrăniți, uzarea, starea de spirit, dezertări, acte de indisciplină etc.

În porturi: nave militare, cum se numește, tipul, de unde a venit, unde pleacă, starea de spirit a echipajelor. Nave comerciale: cum se numesc, capacitatea, de unde au venit, ce au transportat (de unde și unde), unde sunt dirijate cele aduse cu vaporul (trupe, materiale).

Agentul va fi învățat, de asemenea, cum să noteze, zilnic, cele văzute sau auzite, cum să păstreze notițele scrise pentru a nu fi găsite la o percheziție). Eventual să fie învățat cum să noteze totul într-un limbaj convențional.

Se va insista că agentul trebuie să noteze toate informațiile, altfel se uită și când vine curierul nu poate să-i predea suficient material informativ.

Informațiile de ordin politic interesează în urgența a doua.

Măsurile de ordin politic obișnuit se publică în ziare și agenții vor fi învățați să păstreze ziarele unde se publică astfel de măsuri. În plus, ei vor observa starea de spirit a populației, modul cum se comportă autoritățile (NKVD), starea materială, politică, față de naționalități, etc.

Repunerea în funcțiune a diferitelor fabrici sau înființarea de noi fabrici, în special de armament și de tancuri, tractoare, chimice, trebuie de asemenea urmărite și notate de agent.

ANEXA 4

NOTĂ

Sugestii și recomandări referitoare la creerea legendelor

În cazul când este nevoie pentru a înlătura suspiciunea din partea organelor sovietice și a populației care ar putea să denunțe pe agent, se va creea acestuia o legendă de care se va folosi dacă va fi cazul.

La crecarea legendei se va consulta neapărat agentul, care este în măsură să știe de ce are a se teme.

Agentul, eventual, ar putea fi suspectat pentru faptul că a avut legături cu germanii sau cu românii.

În acest caz ar putea fi arestat și ținut un timp oarecare împreună cu alți arestați, care ar putea fi martori și deci agentul ar putea face dovada că legăturile lui au fost de natură obișnuită și nu-l scuteau de arestări.

Sau, de exemplu, agentul ar putea intra în legătură cu partizanii și le-ar aduce unele servicii.

S-ar putea aranja o condamnare a agentului de 10-20 zile.

Pentru a înlătura bănuiala că nu a fost evacuat de germani, de exemplu, s-ar putea aranja fuga lui împreună cu alții.

În cazul când familia agentului s-ar evacua, aceasta trebuie aranjat în cel mai strict secret. Dacă există motive să se creadă că s-ar putea afla aceasta, trebuie aranjat în așa fel ca agentul să poată explica de ce nu a fost evacuat.

Se atrage însă atenția că legenda trebuie să fie verosimilă și convingătoare. Se va recurge la legendă numai dacă este nevoie.

Cel mai bine însă este să se procedeze astfel ca agentul să nu fie suspectat și târât la cercetări.

Arh. NIC, fond PCM, Cabinet Militar Ion Antonescu, dosar nr. 395/1942, f. 151-169.

CONCLUZII PRIVIND ROLUL ARMEI INFORMAȚIILOR ÎN CAMPANIA DE PE FRONTUL DE EST

O dată cu prăbușirea granițelor României Mari, în acea nefericită vară a anului 1940, a dispărut și regimul carlist, iar prestigiul armatei deopotrivă cu încrederea maselor în organismul militar au fost serios zdruncinate, dacă nu mai mult. Pentru refacerea acestui prestigiu, armata română nu avea practic de ales decât să se bată într-un viitor apropiat și în orice condiții, ceea ce înseamnă că decizia de a intra în război, la 22 iunie 1941, s-a bazat mai mult pe obsesia refacerii demnității naționale și a prestigiului armatei decât pe rațiuni pur militare. Tot de aici au rezultat și măsurile luate în grabă, insuficient analizate, prin care s-a încercat adaptarea armatei la condițiile de campanie pentru Frontul de Est, precum și imensele sacrificii umane și materiale înregistrate. La fel și imposibilitatea pentru Conducătorul statului român, generalul – devenit din august 1941 mareșal – Ion Antonescu, de a reuși să se impună ferm în fața germanilor, în sensul ca armatei române să-i fie limitată participarea la operațiile de eliberare a teritoriilor cedate în iunie 1940 și să fie scutită de implicarea dincolo de Nistru, pentru care nu era pregătită.

Neputându-se obține victoria de pe Frontul de Est în atari condiții, analiza activității SSI în perioada 6 septembrie 1940-23 august 1944 dezvăluie, totuși, că arma informațiilor a corespuns, în general, rațiunilor pentru care a fost creată, restructurată și perfecționată. De asemenea, s-a acumulat o experiență interesantă pentru domeniul informațiilor cu caracter militar ce trebuie pusă în valoare.

La nivel strategic și operativ, fluxul informativ pus la dispoziția factorilor de decizie politică și militară a avut, în această perioadă de război, cele trei calități fundamentale: veridicitate, echidistanță și operativitate.

A fost *veridic* întrucât nu a transmis decât date și informații certe despre inamic, verificate și coroborate cu alte detalii obținute prin mijloace specifice activității de informații – activitate care, la rândul ei, a fost concepută și organizată pe baza unui cadru metodologic foarte bine elaborat (ordine, instrucțiuni). Printre aceste mijloace s-au remarcat: exploatarea surselor deschise, agentura secretă plasată în locuri și medii de interes; cercetarea informativă a prizonierilor de război, a agenților inamici capturați ori care au defectat; recuperarea și analiza documentelor lăsate de inamic pe câmpul de luptă; schimbul de informații cu celelalte structuri ale comunității informative românești, în special cu Secția a 2-a a Marelui Stat-Major; contactele operative cu Abwehrul (Serviciul de informații al armatei germane aliate în campania de pe Frontul de Est). Tot la acest capitol trebuie să reținem și ingeniozitatea, chiar profesionalismul de bună calitate al celor care au contribuit la elaborarea ordinelor, instrucțiunilor și metodologiilor activității informative și contrainformative, în sensul că a fost folosită o gamă variată de surse, precum: atașații militari, curierii diplomatici, românii care călătoreau în străinătate, supravegherea exterioară (filajul) care formează, de regulă, o componentă importantă a oricărui serviciu de informații.

Echidistanța rezultă din faptul că evaluarea datelor și informațiilor s-a făcut echilibrat, fără conotații politice, evitându-se sugerarea de soluții, dar anticipând, în același timp, unele direcții de evoluție a evenimentelor. SSI a respectat, în acest fel, unul dintre principiile fundamentale activității de informații, și anume evaluarea corectă a adversarului sub toate aspectele (economic, politic, al posibilităților de ripostă, inclusiv în domeniul informațiilor și contrainformațiilor). Echidistanța este puternic ancorată în legalitatea acțiunilor întreprinse. Atât documentele arhivistice cât și cele memorialistice valorificate din plin în acestă lucrare stau mărturie asupra faptului că SSI a respectat legile purtării războiului și, spre deosebire de Jandarmerie, nu s-a lăsat antrenat în acțiuni de răzbunare în afara cadrului legal, ori în activități de corupție, cum a fost cazul din plin în partea de responsabilitate a organelor de siguranță și poliție, în cazul stabilirii elementelor deportabile dintre țigani.

Operativitatea transmiterii informațiilor este și ea atestată de majoritatea cazurilor în care Conducătorului statului român, precum și comandamentelor de unități și mari unități li s-au asigurat suficient timp pentru a-și fundamenta poziția politică și/sau măsurile cu caracter militar pe câmpul de luptă. Intervalul de timp parcurs între obținerea informației și transmiterea ei în formă prelucrată spre utilizator nu a depășit, de regulă, câteva zile, ceea ce pentru perioada respectivă reprezintă un parametru performant. În cazul anticipării unor evenimente politice sau militare, utilizatorul a fost informat cu două-trei săptămâni înainte, în unele cazuri chiar și cu o lună, ca, de exemplu, informațiile despre posibilitatea încheierii unui pact de neagresiune sovieto-japonez ori pregătirea contraofensivei sovietice la Stalingrad.

Au fost și situații, întâlnite de altfel frecvent în activitatea oricărui serviciu de informații, când evenimentele importante, în special cele cu caracter politic, nu au fost cunoscute decât după producerea lor, ca de pildă vizita lui Molotov la Berlin, dar evaluările făcute ulterior privind discuțiile purtate s-au dovedit corecte. Astfel de situații nu pot fi considerate eșecuri, ci, mai degrabă, un rezultat al măsurilor contrainformative luate de adversar pentru protejarea propriilor secrete. La fel și în cazul planurilor de campanie elaborate de Înaltul Comandament Sovietic în septembrie 1940 și mai 1941, ca și planurile „Mariţa" și „Barbarossa" întocmite de germani, nu au fost cunoscute de SSI, dar evaluările realizate pe baza unui minim de date și informații a făcut posibilă informarea conducerii statului român că ambele puteri se pregăteau pentru o confruntare militară directă și decisivă. Că o astfel de confruntare fusese anticipată și sperată de Conducătorul statului român este, desigur, o realitate atestată documentar, dar pe care fluxul informativ obținut și difuzat de SSI nu a influențat-o. Acest aspect a fost atât de evident, încât, chiar și în cazul procesului trucat a așa-zisei „mari trădări" naționale din mai 1946, completul de judecată l-a achitat pe directorul general al SSI de acuzația privind implicarea sa și a instituției în provocarea războiului.

SSI s-a străduit să facă față misiunilor conferite prin legile organice, recurgând la două restructurări de fond în urma cărora a urmărit să-și adapteze direcțiile de activitate, metodele, mijloacele, procedeele și formele activității informative la condițiile de campanie. A acordat prioritate angajării cadrelor cu experiență din rândul ofițerilor selecționați din structurile informative și contrainformative ale Secției a 2-a din Marele Stat-Major al armatei române. Aducerea colonelului Ion Lissievici la conducerea uneia dintre cele mai importante structuri a SSI – Secția I

Informații Externe (spionaj) -, precum și rolul său excepțional în opera de reorganizare, regândire și eficientizare a activității SSI, reprezintă bunul cel mai de preț pentru instituția de *intelligence* românească. Tot pe acestă cale a fost obținut și o parte a materialului logistic necesar, iar restul l-a realizat prin propriile contribuții sau prin colaborarea cu structurile similare ale principalului aliat.

Planul general de căutare a informațiilor, un alt domeniu în care experiența și profesionalismul colonelului Ion Lissievici și-a pus serios amprenta a fost elaborat anual și s-a actualizat ori de câte ori s-a simțit nevoia împreună cu specialiști ai Marelui Stat-Major – Secția a 3-a Operații, în funcție de preponderența solicitărilor venite din partea comandamentelor de unități și mari unități angajate pe Frontul de Est.

Faptul că Subsecretariatele de Stat ale Armatei de Uscat, Marinei Regale și Aerului au apreciat, în repetate rânduri, calitatea studiilor și a sintezelor documentare, precum și contribuția acestora la cunoașterea în detaliu a potențialului militar sovietic, constituie cea mai bună dovadă că în campania de pe Frontul de Est, organismul militar românesc, factorii de comandă ai armatei au fost mulțumiți de aportul informativ al SSI.

La nivel tactic-operativ se poate spune că încă de la începutul campaniei, fiecărui comandament al armatelor și corpurilor de armată române angajate în acțiuni militare, i s-a atașat o structură informativă a SSI care avea în competență culegerea de date și informații despre forțele inamice angajate doar pe fâșia de front. Informațiile obținute se concentrau mai întâi la Serviciul de analiză și sinteză al Frontului de Est, de unde, după verificare și prelucrare, erau difuzate Marelui Cartier General al armatei române și Centralei SSI de la București.

Inexistența Planului de mobilizare al SSI, până în perioada imediat premergătoare începerii campaniei pe Frontul de Est, s-a datorat faptului că doctrina militară românescă avea un caracter pur defensiv și prevedea, în principal, ducerea războiului pe teritoriul național. Până la acea dată conducerea SSI-ului a apreciat în mod eronat că activitatea informativă se poate duce la fel atât în caz de pace cât și în vreme de război. Se avea probabil în vedere doar teritoriul național. La sesizarea justă a colonelului Ion Lissievici s-a elaborat un plan de mobilizare prin care s-a urmărit adaptarea la noua situație. El a corespuns doar pentru operațiile de eliberare a teritoriilor răpite de sovietici, prin agresiunea din 26-27 iunie 1940. Continuarea campaniei dincolo de Nistru, pe un teritoriu imens și ostil, datorită acțiunii formațiunilor de partizani sovietici a pus SSI-ul, care dispunea de efective reduse, în postura de a se adapta cu greu la noua situație, cu totul nepregătită în faza inițială. Constituirea Eșalonului Mobil, care era în realitate un SSI în miniatură, pentru a însoți permanent Marele Cartier General al armatei române în deplasările pe front, a fost o soluție oportună, dar insuficientă pentru a concura performant.

Deși cunoștea bine tactica diversiunii practicate de sovietici, care consta în antrenarea la necesitățile frontului a așa-zisei armate invizibile – structurile Cominternului și grupele de partizani (la acea dată neadmise de legile purtării războiului) pregătite din timp pentru a da lovituri în locurile și pe direcțiile în care urma să se producă contraofensiva, informațiile SSI-ului nu au fost însoțite de măsuri preventive care să limiteze efectul acestor acțiuni. Mai mult, diversiunile de la Iași (din 26 iunie) și Odessa (din 22 octombrie) soldate cu mii de victime din rândul

populației civile, în care marea majoritate erau evrei, nu pot fi reproșate SSI-ului decât la capitolul lipsei de măsuri preventive pentru limitarea proporțiilor și consecințelor represaliilor.

În bătălia de la Stalingrad, SSI a obținut și difuzat informații valoroase despre dispozitivul sovietic și direcțiile spre care urma să se dea loviturile principale, dar comandamentul german le-a eludat prin măsuri operative ineficiente. Acestea din urmă s-au datorat, la rândul lor, crizei strategice determinate de risipirea forțelor și acțiunii pe direcții divergente a forțelor germane și aliate.

De aici, o altă concluzie ce poate fi reținută, și anume că informațiile despre inamic, oricât ar fi fost de veridice, evaluate echidistant și transmise cu operativitate spre utilizator, nu pot asigura de sine stătător victoria într-o campanie. Experiența informativă a SSI pe Frontul de Est demonstrează că există și alți factori care țin de domeniul artei militare ce concură la deznodământul unor războaie de coaliție, printre care mai importanți amintim: loialitatea aliaților, libertatea de comandament, capacitatea de adaptare rapidă la condițiile teatrului de operații militare, rezervele strategice bine conservate și protejarea prin măsuri contrainformative, acoperirea manevrelor pe direcții interioare pentru concentrarea trupelor în punctele slabe ale apărării adversarului, surprizele tactice, realizarea unor jocuri operative cu scopul de inducere în eroare a adversarului, evoluția unor evenimente politice și militare spre direcții și cu consecințe greu de anticipat în faza inițială etc.

Desigur că, printr-o activitate informativă bazată pe un potențial de surse secrete infiltrate adânc și din timp în rândul trupelor inamice, chiar în anturajul comandamentelor, poate concura la atenuarea eficienței factorilor mai sus menționați. Numai că Eșalonul mobil al SSI care a acționat pe Frontul de Est a recurs la metode și mijloace de culegere a informațiilor cu caracter defensiv, ceea ce intra în contradicție cu caracterul ofensiv al războiului dus dincolo de Nistru, impus de Comandamentul german. Această contradicție a ieșit la iveală datorită lipsei de experiență în situația unui război ofensiv purtat dincolo de fruntariile țării și imposibilității pregătirii într-un timp scurt a unor structuri specializate în acțiuni desfășurate în spatele frontului inamic. Oricum, rămâne de iteres planificarea unei agenturi de informații în spatele liniilor sovietice, pe teritoriul Basarabiei și al Bucovinei, în situația retragerii stategice a armatelor germano-române în primăvara și vara anului 1944, așa cum dovedește ultimul document inserat în această lucrare.

A existat, de asemenea, o deosebire fundamentală între concepția sovietică și cea românească privind rolul informațiilor în purtarea războiului. Înaltul Comandament Sovietic punea accentul pe *căutarea informațiilor*, în vreme ce SSI acorda prioritate *evaluării informațiilor*, adică centralizării, analizei și sintezei. Deosebirea ținea de resortul doctrinei militare. Sovieticii se bazau pe ofensivă, doreau un război de mișcare, se pregăteau din timp pentru un război total prin antrenarea întregului potențial uman, economic și militar, vizau mutarea teatrului de acțiuni militare pe teritoriul inamic și ducerea luptei până la distrugerea totală a adversarului, Acest obiectiv strategic urmărea nu numai scoaterea din luptă a trupelor adverse, ci distrugerea structurilor statale, pentru a-și impune regimul comunist. Într-o asemenea concepție, rolul armei informațiilor nu era de a modifica soluția strategică ci doar de a oferi detalii tehnice despre inamic comandamentelor de arme și corpuri de armate participante la operațiile militare cu scopul fundamentării deciziilor la nivel tactic-

operativ. În schimb, accentul pus pe evaluarea informațiilor de către SSI a fost o soluție reclamată de un potențial informativ foarte redus și deloc pregătit pentru ofensivă pe un teritoriu străin. Analiza și sinteza aveau singurul avantaj că ofereau un flux informativ echilibrat, capabil să transmită factorilor de decizie posibilitatea de a adopta orice fel de soluție strategică, chiar contrară celei inițiale, dacă conjunctura evenimentelor o impunea.

Pe frontul informațiilor, SSI s-a confruntat cu un război dus pe direcții divergente. Nu trebuie omis faptul că, în această perioadă, pe Frontul de Vest – iar colonelul Ion Lissievici face referire la acest aspect în lucrarea sa memorialistică –, acțiunile cu caracter diversionist inițiate de organizațiile revizioniste maghiare, precum și regimul de teroare și deznaționalizare forțată, la care a fost supusă populația românească din teritoriul transilvan cedat, erau la fel de dure ca și acțiunile subversive ale partizanilor sovietici pe Frontul de Est ori acțiunile de spionaj ale Comintemului.

Factorii care au contribuit la insuccesul campaniei pe Frontul de Est au fost sesizați la timp de SSI, fapt ce explică replierea activității sale informative. Începând cu anul 1943, după ce sovieticii au preluat inițiativa strategică pe principalul teatru de acțiuni militare, SSI a trecut obținerea de informații despre armata sovietică pe un plan secundar, efortul principal fiind îndreptat spre contactele cu structurile similare anglo-americane și protecția opoziției politice în vederea fundamentării unei alte soluții strategice: ieșirea din alianța cu Germania și declanșarea operațiilor pentru eliberarea Transilvaniei.

Nu putem încheia aceste rânduri fără a puncta și un mesaj peste timp despre eroii frontului secret. Colonelul Ion Lissievici, despre care literarura de specialitate s-a referit până acum doar tangențial, iar în fața publicului larg iubitor de lecturi istorice a rămas aproape necunoscut, a fost unul dintre acești eroi. Pentru că și-a făcut datoria cu profesionalism a fost nevoit să îndure ani grei în temnițele regimului comunist impus de sovietici, alături de alți camarazi de armă care au luptat pe Frontul de Est în al doilea război mondial.

Dacă se cuvine un pios omagiu pentru acei mari bărbați ai neamului, care și-au dedicat întreaga viață, operei de împlinire a idealurilor naționale ori creării unui climat de securitate propice emancipării și prosperității, la fel și pentru cei care s-au jertfit pentru aceleași idealuri, dar au fost copleșiți de vicistitudinile vremurilor în care au trăit. Au fost învinși pe moment, dar nu și la scara istoriei naționale, întrucât au demonstrat că binele unei națiuni merită orice sacrificiu.

Și dacă nu am reușit până acum să le ridicăm încă la toți câte un monument – pentru că adevărata libertate și prosperitate a unui popor înseamnă a ne bucura și de acest drept –, atunci să le mutăm soclurile din piețele publice, încă inaccesibile pentru ei, în sufletele noastre, spre a dovedi cu adevărat că noi, românii, știm a ne prețui înaintașii, pentru că știm să fim uniți și că învățăm din istorie.

A

Abakumov, [V.S.], locţiitor al lui Beria la comanda NKVD: 102.
Abraham, partizan (ofiţer NKVD) sovietic: 67.
Achim, Viorel, istoric: 115.
Aleksandrovici, căpitan sovietic: 67.
Alekseevici, Dimitrie, ofiţer NKVD: 67.
Alexandrescu, Alexandru, căpitan SSI: 163.
Alexandrov, căpitan, locotenent-colonel sovietic: 104, 184, 194.
Alexianu, Gheorghe, guvernatorul Trasnistriei: 70, 77, 78, 80-84, 107, 109, 154.
Almăşanu, locotenent-colonel: 124.
Amariei, locotenent SSI, şef Secţie X Auto: 182.
Ancel, Jean, editorialist: 113.
Andra, Aurelian, locotenent-colonel SSI, şef birou studii al Frontului de Vest: 173.
Andrew, Cristopher, istoric britanic: 34, 56.
Antonescu, comandor: 178.
Antonescu, Ion, general, mareşal, Conducătorul statului român (1940-1944): 14, 23-25, 30, 31, 33, 38, 39, 41, 49, 51-55, 59, 65, 67-69, 71, 73-77, 81-83, 85-87, 93, 95, 96, 102, 107-109, 111, 112, 115, 116, 122-125, 127, 132, 141, 142, 146, 152, 154, 156, 158, 159, 161, 165, 168, 175, 176, 179, 200, 238, 255, 295.
Antonescu Mihai, vicepreşedinte al Consiliului de Miniştri: 50, 55.
Antoniu, agent: 110.
Ardeleanu, Eftimie, istoric: 69, 96, 97.
Ardeleanu, Ion, istoric: 126.
Arghir, căpitan asistent SSI: 298.
Arimia, Vasile, istoric: 126.

B

Baboianu, Nicolae, căpitan SSI, rezident la Sofia: 161.
Badaev, Vladimir, maior sovietic: 89.
Balaşiu, Gheorghe, colonel: 220.
Balotescu, Gheorghe, maior în SSI: 65, 70, 150, 151, 157, 191.
Bancoş, Dorel, istoric: 115.
Bandeber, Andrei, terorist (partizan) sovietic: 63.
Bauer, locotenent-colonel german: 169, 170.
Bazgai, Gheorghe: 111.
Bazgai, Petrache: 111.
Bălănescu, Gabriel, memorialist legionar: 127.
Becescu, Florin, şef Secţie II Contrainformaţii din SSI: 189.
Bezîmenski, Lev, publicist, fost spion sovietic: 32.
Bodnăraş, Emil: 20.
Bogomolov, căpitan sovietic: 99.
Borcescu, Enache, colonel: 163
Borcescu, Traian, locotenent-colonel SSI: 117, 118, 153, 164, 165, 179, 180, 183, 190.
Boxhal: 176.
Bratu, Romulus, sublocotenent SSI, translator pentru limba germană: 167, 172.
Brătianu, Constantin I.C., lider al PNL: 112.
Broşteanu, colonel: 80.
Budacov, Ioan, terorist (partizan) sovietic: 61.
Bulgaru, Valeriu, profesor de drept agrar, căpitan SSI: 166.
Butenco, Vladimir, funcţionar diurnist SSI: 194.
Butucescu, Horia, subdirector, şef Secţia IV Contraspionaj SSI: 181.
Buzatu, Gheorghe, istoric: 41, 69, 97, 103, 106.

C

Cafiţa, Dumitru, locotenent în rezervă SSI: 148, 191.
Cantacuzino, Alexandrina: 75
Capişoc, H., terorist (partizan) sovietic: 63.

Caramitru, Dumitru, colonel: 180.
Carol al II-lea, Regele României (1930-1940): 33.
Carandaşev, maior sovietic: 184, 194.
Carp, Matatias, istoric: 85.
Cazlachi, Alexandru, locotenent-colonel: 220.
Cădere, Dumitru, funcţionar diurnist în SSI: 190.
Călinescu, Armand, prim-ministru al României: 132.
Cămărăşescu: 109.
Ceauşescu, Nicolae, secretar general al PCR: 19, 127.
Ceauşu, general, comandantul Corpului 4 Armată: 16.
Celea, Decebal, căpitan SSI: 163.
Cerkovki, secretar general al Guvernământului Transnistriei: 70, 150, 154.
Chastelain, vezi De Chastelain.
Chelcea, Ion, profesor universitar, sociolog: 108, 115.
Chiorescu, V., ajutor primar în Odessa: 71.
Chiper, Ioan, istoric: 176.
Churchill, Winston, premier britanic: 26.
Ciano, [minitrul de Externe al Italiei]: 26.
Ciocan, colonel: 79.
Ciorapciu, locotenent SSI: 92, 168.
Ciucă, Marcel-Dumitru, istoric: 115, 116.
Ciuceanu, Radu, istoric: 127.
Codreanu, Alexandru, locotenent-colonel SSI: 161.
Constantinescu, Claps, general: 168.
Constantinescu, Louis, locotenent-colonel SSI, şeful biroului cifru: 176, 182.
Constantiniu, Florin, istoric: 33, 34, 48, 55, 56, 68, 176.
Cora, Adrian, căpitan SSI: 161.
Costinescu, A., secretar general: 71.
Crăciunescu, Gh., gardian public: 110.
Cretzianu, Alexandru, diplomat român. 31, 52, 238, 239.
Creţulescu, Ilie, colonel, general: 186, 220.
Cripps, Stanfford, ambasador britanic la Moscova: 29.
Cristescu, Eugen, director general al SSI (noiembrie 1940-august 1944): 15, 16, 20-23, 28, 29, 32, 34, 38, 55-57, 59, 66-68, 70-74, 92, 94, 97, 98, 101, 102, 105, 106, 124-126, 142, 143, 146, 152, 161, 164, 165, 174-177, 179, 183, 184, 189.
Cristescu, Gheorghe, director SSI, şeful Secţiei VI Tehnice: 176, 182.
Cristoiu, Ion, editorialist: 127.
Curărar, Ion, căpitan SSI: 149.
Cuza, Alexandru Ioan, domnitorul României (1859-1866): 127.

D

Davidescu, Gh., secretar general în Ministerul Afaferilor Străine: 266.
Davidescu, Radu, colonel: 67, 74.
Davidescu, V., general: 15.
Dămăceanu, Constantin, general: 186.
Dănilă, B., şeful Agenturii a II-a SSI: 251.
Dănilă Gh., prizonir sovietic angajat de SSI: 147, 162, 178, 186, 195.
De Chastelain, [Alfred George], locotenent-colonel britanic: 126, 176.
Deleanu, Nicolae, locotenent-colonel: 79.
Djonat, Tudor, legionar, sublocotenent: 124, 125.
Diaconescu, căpitan SSI, şef birou Agentura Frontului de Sud: 173.
Diaconescu, Dumitru, intendent locotenent-colonel SSI, şef Secţia XI Administrativă: 182.
Diaconescu, Nicolae, general, şeful Jandarmeriei: 124.
Dimitriev, Igor, funcţionar SSI: 190.
Dinulescu, Radu, colonel, şeful Secţiei a 2-a informaţii din M.St.M., memorialist: 78, 86, 190, 220.
Dragalina, Corneliu, general: 88, 159.
Dragoş, Iosif Constantin, istoric: 115.
Duca, Gheorghe I., diplomat român: 53, 55.
Dumitrescu, Anton, general: 17.
Dumitrescu, Ion, colonel SSI: 188.
Dumitrescu, Petre, general, comandantul Armatei a 3-a: 94, 166, 168.
Dumitru, Alexandru, soldat: 112.
Duşa, avocat: 185
Duţi, Alexandru, istoric: 33.
Dvoretsky, Lev, colonel, istoric sovietic: 68.

E

Efremov, M.G., general sovietic: 47.
Ernescu, Grigore, locotenent-colonel SSI: 92, 164, 167, 180, 190.

F

Fabry, Ph. W., istoric italian: 33.
Fierăscu, D.: 81.
Fidlovschi, I.I., docent sovietic: 119, 120.
Filderman, Wilhelm, preşedintele Comunităţilor Evreieşti din România: 75.
Fotescu, Gh., sectant: 230.
Frontov, căpitan sovietic: 104.

G

Gafencu, Grigore, ministrul român la Moscova: 30, 31, 34, 45, 48, 50, 52, 55.
Găină, Ovidiu, legionar: 124.
Gârbea, Titus, general: 92, 167.
Geambaşu, funcţionar civil SSI: 160.
Georgescu, Maria, istoric: 127.
Georgescu, Teohari, ministrul Afacerilor Interne: 18.
Gheorghe, Ion, general : 58, 68, 95-97.
Gheorghevici, Peters Dumitru, paraşutist sovietic: 100.
Gheorghiu, R.Gheorghe., general: 66, 157.
Gheracostea, Cristu Costache, legionar, sublocotenent: 124, 125.
Ghineraru, general: 76, 77.
Ghişa, Simion, ofiţer în rezervă SSI: 160, 173.
Gibson, maior, spion britanic: 29, 34, 175-177.
Glogojanu, Ion, general: 71, 73.
Gluşenko, partizan (ofiţer NKVD) sovietic: 67.
Goanţă, Mihai, locotenent-colonel: 88, 92, 159, 168.
Gorbaciov, Mihail [ultimul conducător al URSS]: 34, 56.
Gordievski, Oleg, spion sovietic, memorialist: 34, 56.
Gorski, Vasile, locotenent-colonel, prefect al judeţului Oceakov: 109, 113, 114.
Griţca, Nichifor, terorist (partizan) sovietic: 63.
Grosu, locotenent-colonel: 166
Groza, Petru, prim-ministru al Românie: 18, 125.
Grubianu, N.I., administrator: 119.

H

Halip, Ioan, locuitor al Odessei: 118.
Halipa, Pan, profesor universitar: 67.
Hamzea, Lucian, maior, viceconsul pe lângă Legaţia română din Bratislava: 160.
Hansen, Erik, general german: 35.
Hillgruber, Andrea, istoric german. 30, 33, 34, 41, 51.
Himmler, [Heinrich, ministru german]: 29.
Hitler, [Adolf, , cancelarul, Fuherul Germaniei]: 24, 25, 29, 32, 33, 36, 42, 51-55, 87, 102.
Hociung, locotenent-colonel în rezervă: 148.
Hodoreanu, şef grupă SSI: 185.
Hoffmeyer, oberführer: 81.
Hristescu, Alexandru, colonel SSI: 187.

I

Iacobici, general: 74.
Ignat, Maria, istoric: 116.
Iliescu, căpitan: 178.
Ioanid, Radu, istoric: 116.
Ioaniţiu, Alexandru, general, şeful MStM: 145, 199, 200.
Ionescu, A.: 81.
Ionescu, Constantin, colonel, şeful Secţiei a 2-a MCG: 169, 184, 185.
Ionescu, Mangu, colonel: 70, 73, 150.
Ionescu, Gheorghe, căpitan, şeful Biroului 4: 255.
Ionescu, Gheorghe, colonel SSI, şeful Agenturii Frontului de Est: 304.
Irving, David, istoric britanic: 32.
Ivanov, Alexandru, locuitor al Odessei: 118.
Ivanovici, Dan, colonel SSI: 174, 175.
Ivaşcu, colonel: 113.

J

Jamailevici, F.N., şeful catedrei de medicină legală din Odessa: 120.
Jemancanu, Boris (zis Borisov), terorist (partizan) sovietic: 61.
Jukov, G.M., general sovietic, şeful Marelui Stat-Major General al Armatei Roşii, memorialist: 47, 93, 97.

K

Kirponos, M.P., general sovietic: 47.
Kolearov, locotenent sovietic: 104.
Kotlearov, colonel sovietic: 104.
Kovaliov, M.P., general sovietic: 47.
Kriselenko, Iurie: 63.
Kuznețov, V.A., colonel NKVD: 66, 67, 157.

L

Lache, Ștefan, istoric: 33.
Lavrentie, ministru sovietic: 26.
Lenin, [Vladimir Ilici]: 34, 56.
Lepădatu, Dumitru, director SSI, șef Secția IX Personal: 182.
Lisnic, Iacob, telegrafist SSI: 298.
[Lissievici], Adela, farmacistă: 11.
[Lissievici], Amalia: 11.
[Lissievici], Cornelia Elena: 11.
[Lissievici], Emilian: 11, 18.
Lissievici, Ion, colonel, șeful Secției I Informații din SSI (mai 1941-decembrie 1943) și director general al SSI (septembie-decembrie 1944): 9, 11-21, 58, 59, 66-70, 87, 92, 93, 96-98, 105, 129, 143, 179, 188, 189, 192, 193, 195.
[Lissievici], Ioan, căpitan administrativ: 11.
[Lissievici], Mihai, locotenent-colonel: 11.
Litvinov, partizan (ofițer NKVD) sovietic: 67.
Luca, Nicolae, maior, inginer SSI, șef Secția VII Radio: 162, 182.
Luchanov, Alexei, locotenent sovietic: 100.

M

Macici, Nicolae general: 74, 76, 78, 80.
Macrinici, Trofin, maior SSI: 168.
Maniu, Iuliu, liderul PNȚ: 177.
Manstein, Erich von, general german: 90, 91, 95.
Mardare, Socrat, general: 169.
Marinescu, Cezar, locotenent-colonel SSI: 163.
Marițiu, Ștefan, istoric: 21.
Markham, Ruuben H., istoric: 33.
Matsuoka, ministrul japonez: 31.
Mănescu, locotenent-colonel: 70, 150.
Medinski, Ipolit, maior, inginer sovietic: 100.
Mețianu, căpitan britanic: 176.
Mihai I, Rege al României: 49.
Mihăilescu, Petre, farmacist. 11.
Miron, I.Al., locotenent, legionar: 124, 125.
Moise, Leonida, istoric: 85.
Moldoveanu, C., colonel: 113.
Moldoveanu, S., colonel: 113.
Molodțov, Vladimir: 67.
Molotov, [Viacieslav Mihailovici, ministrul de Externe al URSS]: 23, 24, 27, 33, 45, 49, 123.
Moruzov, Mihail [șeful SSI în perioada 1924-1940]: 132, 141.
Moșoarcă, Dumitru, locotenent SSI: 162.
Muscalu (?), inspector de poliție: 150.
Mussolini, [Benito, liderul Partidului Fascist Italia, conducătorul Italiei]: 26.
Mușat, Mircea, istoric: 126.

N

Nagy-Talavera, Nicolas M., istoric american de origine maghiară: 56.
Napolen, [Bonaparte, împărat al francezilor]: 32.
Narinski, M., istoric rus: 33
Negru, Alexandru D., ministrul Finanțelor: 295
Negulescu, [Ion] general, ministru de Război: 186, 187.
Nemoianu, sublocotenent SSI: 298.
Neștianu, Traian, căpitan în rezervă SSI: 77, 157, 158, 172.
Neubacher, [Herman von, diplomat german]: 30.
Nicolaid, Ioan, colonel, șef SSI (septembrie 1940): 141.
Niculescu-Buzești, Grigore, ministrul de Externe: 183, 184.
Niculescu, Mihail (Coca), locotenent-colonel, șeful serviciului pretoral Odessa: 78-80, 119.
Nistor, Ion, profesor universitar: 67.
Novițchi, avocat, rezident SSI în jud. Bălți: 189.

O

Olenciuc, Ana, radiotelegrafistă sovietică: 100.
Oroveanu, Leon, căpitan SSI: 101.
Ostrovzki, căpitan SSI: 92, 168.

P

Palius, Vasile, colonel SSI: 72, 73, 98, 99, 147, 153, 164, 165, 168, 189, 191, 193, 194.
Pană: 109.
Pandea, Adrian, istoric: 69, 96, 97.
Pantazi, Constantin, general: 199, 200.
Parahowschi, rus alb, agent SSI: 194.
Pauker, Ana: 126.
Pauliuk, căpitan SSI: 161.
Pavelescu, Şerban, istoric: 21.
Pavlov, rus alb, colonel în rezervă: 194.
Păiş, Nicolae, amiral: 82.
Păscăluţă, Victor, telegrafist SSI: 298.
Pătraşcu, Nicolae, şeful legionarilor din România: 126.
Păunescu, căpitan: 77
Păntea, Gherman, primarul Odessei: 71, 73, 75- 77, 85.
Pelin, Mihai, istoric: 69.
Pelivan, I., profesor universitar: 67.
Pestriţi, Nicolae, general: 12.
Petrescu, Gheorghe, colonel SSI: 136, 188.
Petrescu, Gheorghe Nicolae, maior: 220.
Petrescu, Tiberiu, general: 77.
Petrov, căpitan sovietic: 63.
Pintilie, Florin, istoric. 22.
Pioniş, Petre, şofer SSI: 166.
Pleşca, Teodor, căpitan în rezervă SSI: 143, 193.
Pop, Lidia, infirmieră: 125.
Popescu, David, general: 220.
Popescu, Dumitru, general, ministru de Interne: 109.
Popescu, Luca, maior magistrat SSI, şef Secţia VIII Juridică: 182.
Popescu Poiană, Nicolae, locotenent-colonel: 220.
Popovici, Anton, locotenent-colonel SSI, şeful Secţiei I Informaţii: 181, 185.
Popovici, Bogdan Florin, istoric: 116.
Porter, Ivor, căpitan britanic: 176.
Pot, Leonida, colonel: 81.
Proca, Alexandru, locotenent-colonel SSI, şef Secţia V Contrasabotaj: 161, 181.

R

Racoviţă, Mihai, general, ministru de Război: 17, 92, 168, 179, 180, 184, 186, 194.
Rădescu, Nicolae, general, prim-ministru al României: 186.
Rădulescu, Constantin, locotenent-colonel SSI: 180, 185.
Răşcanu, Dumitru, sublocotenent asistent SSI: 298.
Reit, Nicolae, locotenent-colonel, şeful biroului Agenturii Vest a SSI: 160.
Refegan, Mihai, istoric: 33.
Ribbentrop, [Ioachim von, ministru de Externe german]: 23, 24.
Richelson, Jeffrey T., istoric american: 68, 106.
Rodler, colonel german: 66.
Roske, Octavian, istoric: 127.
Rotaru, locotenent-colonel magistrat: 146, 147.
Rotaru, Jipa, comandor, istoric: 85.
Russo, colonel în rezervă: 193.
Rusu, M., maior: 184.
Rusu, Victor, căpitan SSI: 147, 149, 164-166, 168, 172, 184, 186.

S

Samarin, Gheorghe, colonel: 40.
Santamaria, Yves, istoric: 33.
Sapocichin, K.I., doctor sovietic: 119, 120.
Sarin, Oleg, general sovietic, istoric: 68.
Sănătescu, Constantin, general, prim-ministru al României: 122, 179, 186.
Săveanu, Sauciuc, profesor universitar: 67.
Săvoiu, Gheorghe, general, şef SSI: 187.
Sârbu, ST., terorist (partizan) sovietic: 63.
Schecheter, Jerald L., istoric: 69, 106.
Schecheter, Leona, istoric: 69, 106.
Schnidel, locotenent-colonel german: 66, 157.
Schipor, Ilie, istoric: 33, 48, 55, 56, 68.
Schobert, Eugen von, general german, comandantul Armatei a 11-a: 88.
Sima, Horia, comandantul Mişcării Legionare: 125, 141.
Siminel, Victor, colonel SSI: 179.
Simovici, Duşan, general iugoslav: 29.
Sinicliu, E., ajutor primar în Odessa: 71.
Smochină, profesor: 193.
Sodbolev, căpitan sovietic: 63.
Spidel, Wilhelm, general german: 36.

Stalin, [Iosif Vissarionovici, șeful statului sovietic]: 29, 31-33, 48, 54, 123.
Stancov, D., colonel, șeful Secției Propagandă: 255.
State, Drăgănescu, medic: 11.
Stănculescu, Ion, colonel: 78, 79.
Stănescu, Virgil, colonel: 79.
Stângă, Ilie, legionar: 124.
Stracaci, general-maior sovietic: 103.
Stransky, [Herman von, nume conspirativ „Alexandru", "Sandu"] ofițer german în Abwher: 189.
Steed, Weekham, scriitor britanic: 53.
Strat, Cătălin, istoric: 21.
Sturdza, Mihail, ministrul Afacerilor Externe. 49.
Sudoplatov, Anatoli, academician sovietic: 69, 106.
Sudoplatov, Pavel, memorialist sovietic: 64, 69, 100, 104, 106.
Suvorov, Viktor, memorialist sovietic: 31, 34, 48.

Ș

Șarov, corespomdentul Agenției Tass: 26.
Șeredan, locotenent-colonel SSI: 160.
Șișcanu, Ion, istoric: 48.
Ștefănescu, Gheorghe, colonel SSI: 188.
Șteflea, Ilie, general, șeful MStM: 163, 168, 169, 266, 268.
Știrbei, Barbu, diplomat: 177.

T

Tatarciuc, Grigore, jandarm caporal: 119.
Tatarcu, Grigore, locuitor al Odessei: 118.
Tătăranu,Nicolae, general: 74, 147.
Teodorecu, Aurelian, istoric: 116.
Tilichi, locotenent-colonel: 178.
Titulescu, [Nicolae, ministrul român de Externe]: 31.
Timoșenko, S.K., mareșal sovietic: 43, 44, 47, 104.
Tomescu, Nicolae, căpitan, maior, director, șef Birou Secretariat SSI: 157, 163, 164, 173, 182, 191.
Trașcă, Ottmar, istoric: 127.
Trestioreanu, Constantin, general: 73, 78, 80.
Trifon, Mircea, locotenent-colonel SSI, șeful biroului Agenturii Sud: 161, 163.
Trohani, Nicolae, funcționar SSI, adjunctul șefului Agenturii Frontului de Est: 189-191.
Troncotă, Cristian, istoric: 21, 22, 32, 34, 56, 68, 86, 126, 127, 175-177.
Tuhacevski, M.N., mareșal sovietic: 45, 46.

Ț

Țvetcov, căpitan sovietic: 104.
Țvetkovici, D., prim-ministru iugoslav: 29.

U

Ucikovschi, Igor, terorist (partizan) sovietic: 61.
Untu, Simion (zis Sandu), terorist (partizan) sovietic: 61.

V

Vasiliu, Constantin Pichi, general: 75, 109, 124, 125, 152, 153, 175.
Vidrașcu, Constantin, ajutor primar în Odessa: 71.
Vîșinski, [Andrei Ianuarevici], ministrul de Externe sovietic: 29.
Vozulîi, Vsevolod, rezident SSI în Iampol: 190.

Z

Zamfirescu, Gheorghe, colonel: 163.
Zilonîi, căpitan SSI: 92.
Zodian, Vladimir, istoric: 85.
Zoirab, Parta, prizonier sovietic angajat de SSI: 147, 162, 178, 186, 195.
Zvetawatzky, elev inginer, sublocotenent în rezervă SSI: 168, 194.

Cuprins

Introducere/5

Lista abrevierilor/8

Partea I Studii

Informații și contrainformații pe Frontul de Est (1941-1944)/9

Momente din viața și cariera unui ofițer de elită: Ion Lissievici/11
Evoluția relațiilor germano-sovietice până la criza din aprilie 1941/23
Concentrări de trupe sovietice la granița cu România/35
Informații despre doctrina militară sovietică/42
Iminența declanșării războiului dintre Germania și URSS/49
Contribuția informativă a Eșalonului mobil/57
Mărturii despre tragediile sângeroase de după victoria de la Odessa/70
Informații în sprijinul operațiilor militare din 1942/87
De la marea cotitură a fontului de est la reorientarea politico-strategică a României/98
Deportarea țiganilor: „un fiasco total" /107
Documente SSI despre crimele comise de NKVD asupra populației românești din Basarabia și Bucovina/117
Atentatori legionari dirijați de NKVD/122

Partea a II-a Memorii Ion Lissievici

Amintirile unui fost lucrător în serviciul de informații al statului/131

Serviciul Special de informații în perioada 1 mai 1941-31 decembrie 1943/132

Organizarea și funcționarea SSI/132
Secția I Informații/133
Secția II Contrainformații/139
Secția III Legături cu serviciile de informații străine/139
Secția IV Contraspionaj/139
Secția V Tehnică/139
Biroul Secretariat/140
Biroul Cifru/140
Biroul Radio/140
Biroul Juridic/140
Biroul Personalului/140
Biroul Auto/141
Biroul Casieriei/141

Încadrarea serviciului Special de Informații/141
Șeful SSI/**141**
Personalul SSI/**142**
Dotarea Serviciului Special de Informații/**142**
Serviciul Special de Informații în perioada 20 septembrie-decembrie 1943/179
Secția I Informații/**180**
Secția II Contrainformații/**181**
Secția III Legături cu serviciile de informații străine/**181**
Secția IV Contraspionaj/**181**
Secția V Contrasabotaj/**181**
Secția VI Tehnică/**182**
Secția VII Radio/**182**
Secția VIII Juridică/**182**
Secția IX Personal/**182**
Secția X Auto/**182**
Secția XI Administrativă/**182**
Biroul secretariat/**182**
Biroul Cifru/**182**
[Conducerea Serviciului]/**183**
[1949 iunie,1] Declarația lui Ion Lissievici despre misiunea informativă a Eșalonului Opreativ pe Frontul de Est/**189**
1949 iunie, 5. Declarațiile lui Ion Lissievici despre sistemul de pregătire al agenților SSI care au activat pe Frontul de Est/**192**
1949 iunie, 16. Fragment din declarația lui Ion Lissievici despre modul de lucru la Eșalonul Operativ și agenții SSI pe Frontul de Est/**193**
Despre modul de lucru la Eșalon/**193**
Despre sursele (informatorii) Frontului de Est/**193**
1949 iunie, 27. Fragment din declarația lui Ion Lissievici despre felul în care se făceau cercetările informative pe Frontul de Est/**195**

Partea a III-a Documente/197

Instrucțiuni și metodologii despre organizarea, structura, mijloacele, metodele și tehnicile folosite în activitatea de informații și contrainformații/199

1940 decmbrie, 15. Raportul nr. 21 972 întocmit de generalul Constantin Pantazi, secretarul de stat al Armatei de uscat și Generalul Alexandru Ioanițiu, șeful Marelui Stat Major, prin care se argumentează necesitatea înlocuirii „Instrucțiunilor provizorii asupra informațiilor" din 1929, printr-un nou „Regulament de informații și contrainformații" /**199**

1940 decembrie, 23. Decretul nr. 4 208 al Conducătorului Statului român, generalul Ion Antonescu, privind intrarea în vigoare a „Regulamentului de informații și contrainformații (A5)" /**200**

1940 decembrie, 23. „Regulamentul de informații și contrainformații (A5)" /201

[Februarie, 1941] Noțiuni generale asupra activității informative și subversive: spioni, propagandiști (iredetiști, politico-sociali și religioși), teroriști, agenți de sabotaj/221

1941 mai, 14. Adresă semnată de Alexandru Cretzianu, secretar de stat la Ministerul Afacerilor Externe, prin, care se fac cunoscute instrucțiunile generalului Ion Antonescu în legătură cu misiunile informative ale atașaților militari/238

[1941] Instrucțiuni privind clasificarea, recrutarea și instruirea agenților din Serviciul Secret/239

[1941] Metodologie pentru agenții supravegherii exterioare/241

[1941 aprilie-mai] Recomandări pentru agenții de filaj făcute în cadrul cursurilor de inițiere de la Școala de agenți a SSI/245

[1941 august-decembrie] Instrucțiuni pentru activitatea agenturii secrete de propagandă și contrapropagandă, întocmită de M.St.M., Biroul 4/251

[1941] Instrucțiuni privind măsurile de contracarare a acțiunilor inițiate de agenți de spionaj străini/255

[1941] Metodologie privind activitatea contrainformativă/256

[1941] Metodologie privind măsurile contrainformative într-un corp de trupă/257

[1941] Metodologie referitoare la acțiunea contrainformativă pe teritoriul țării și în armată/260

[1941] Instrucțiuni cu privire la obligațiile românilor care merg în străinătate, întocmite de Marele Stat Major al Armatei, Secția a II-a, Biroul de Legături Externe/262

1942 aprilie, 25. Adresă semnată de secretarul general al Ministerului Regal al Afacerilor Străine, Gheorghe Davidescu, prin care se înștiințează Marele Stat Major despre unele modificări cu privire la atribuțiile atașaților militari/266

1942 iulie, 26. Adresă a Secției a 2-a Informații din M.St.M către Armata a III-a, prin care se precizează sarcinile informative și contrainformative ale Eșalonului mobil al SSI, pe raza de competență a Marilor Unități din subordine/267

[1942] Instrucțiuni asupra organizării și activității „Serviciului de Curieri Diplomatici" /269

[1942] Atribuțiile atașaților militari elaborate de Secția a 2-a – M.StM., Biroul Legături Externe/278

1943 august, 7. Regulamentul de funcționare al Serviciului Special de informații/280

1943 noiembrie, 23. Instrucțiuni elaborate de Agentura Frontului de Est – centrala Mobilă – a SSI, privind necesitatea formării unei agenturi (Echipa Specială) numită „C", care trebuia să acționeze în Trasnistria, Basarabia și Bucovina în eventualitatea evacuării acestor teritorii de către autoritățile militare române/298

Concluzii privind rolul armei informațiilor în campania pe Frontul de Est/311

Indice de nume/317